SV. ČECH

VĚTŠÍ PRÓSA

I

K. H. Cole

SVATOPLUK
ČECH

SVATOPLUK ČECH:

VĚTŠÍ PRÓSA.

1.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

SEBRANÉ SPISY
SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XII.

VĚTŠÍ PRÓSA.

1.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1902.

VĚTŠÍ PRÓSA.

Napsal

SVATOPLUK ČECH.

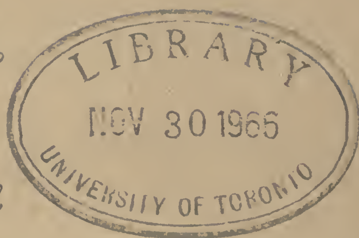
1.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1902.

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

VĚTŠÍ PRÓSA.

1.

I tyto větší práce seřaďuji podle doby sepsání, začínaje prvním takovým pokusem »PAN BOLEHLAV A SVĚT« z roku 1871.

S. Č.

Pan Bolehlav a svět.

(»Světozor« 1871.)

I.

Jsou domovníci, s kterými bych měnil hned. Uvedu jedno: zdaž vybývá smrtelníku mého stavu a povolání tolik času, aby se odpolední siestou pokochati a pak ještě hodinku zábavným pohlížením na zasklené dvéře, kde profily vycházejících a vcházejících nájemníků se střídají, promarniti mohl? Pohleďte jen zde na domovníka, jenž vám vstup do mé povídky otvírá, jak zabořen do ohromné, navzdor své sešlosti měkké lenošky, palec o palec otáčeje, brejle maje na čelo vysunuty, s obličejem v potu a mírné blahosti se lesknoucím do průjezdu vyzírá — pohledněte na něho a rcete, není-li počínání jeho mnohem, mnohem příjemnější nežli moje, kterýž v tu dobu nad popisem jeho se hmoždím? Nájemníci, kteří tu kolem zasklených dveří přecházejí, netuší ani, jakou připravují panu domovníkovi zábavu.

Hle, úředníček z třetího poschodí! Pozdravuje — no, přeji dobrého zažití; beztoho mu zažívání velké práce nedá. Má-li pak už nový klobouk? Ještě ne! Chce-li s ním vydržet zase až do prvního, siliž ho

ruka Páně! Věru, člověka až srdce bolí, když ho tak vidí po stěnách se ploužiti jako stín, s akty pod paží, s úzkostlivým, nejistým okem, jako by měl špatné svědomí — a zatím má prázdný žaludek a plný pokoj dětí! Po obědě se vždycky ještě trochu vzpamatuje, ale takto za živa straší. Dobře jsem dal Vincínka —

A, stará slečinka! S mopslíkem v loktech — toť se rozumí. Jde někam na klep. Z toho dostane asi dnes hodně lidí škytavku. Kde se to sejde, semele to bližního, že na něm poctivého vlásku neostane, a pak to doma čítá do noci rozjímání o křesťanské lásce. No, až Vincínek —

Podívejme se, pan Půlpán už se vyspal. Požehnej Pánbu! Prospívá, prospívá — bříško jako soudek, lalůšek se mu jen třese, a tváře jako pivoňky. Jde mu k duhu, panu Půlpánovi. To dělá pořádek, odměřený život! Radost podívat se na něho, když se kutálí po ulici a za ním jeho Zefír břicho po zemi vleče. Jakoby sud a vědýrko za sebou valil. Však on se Vincínek také spraví, až —

Ohlížíš se? Hehe! Zas peníze z domova — abys po půlnoci celý dům vyzvonil! Otec střádá groš ke groši a synáček po tolarech vyhazuje. A do kollejí nechodí — to vím jistě. Flamisko takové! Já mít takového syna — no, s Vincínkem jsem zažil samou radost. Ještě tři roky theologie — a pak — —

„Pane Bolehlave! pane Bolehlave!“ Neslyší nebo nechce slyšet. Mně se zdá, že ho to dnes zase popadlo. Aby ho člověk chytal!

Pan domovník se vybral z lenošky, stáhl si brejle do očí a vzav se stolu psaní, vyšel do průjezdu. „Pane Bolehlave — psaní!“ rozkřikl se za pánem,

stoupajícím vzhůru po schodech. Pan Bolehlav se obrátil, pošmournou jeho lící prokmitl slabý paprsek a rychle zmizel; s nevrlým posuňkem, mračným pohledem sestupoval váhavě nazpět dolů.

Domovník třepetaje psaním ve vztažené ruce vzhlížel k panu Bolehlavovi se zvláštním úsměvem. Tento vyškubl mu psaní z ruky a pohlížel chvilku na adresu. „Není libo — šňupeček?“ tázal se domovník s nevinnou tváří — a zatím chtěl pana Bolehlava jen dopálit. Však ten neřekl ani slova, obrátil se k němu zády a již vystupoval opět po schodech.

Pan domovník vzal si rovnodušně šňupec, vytáhl modrý šátek a drže ho za cípy před sebou stopoval postavu pana Bolehlava polo útrpným, polo posměšným zrakem. Když se mu s očí ztratil, užil modrého šátku po svém způsobu a bale ho mumlal cestou k zaskleným dveřím: „Jak jsem pravil. Zas ho to popadlo. Nu, jsou všelijací pavouci —“

Zabořil se opět do své lenošky, vysunul brejle na čelo a hleděl do průjezdu. A když se tam dlouho nikdo neobjevoval, pohřížil se do myšlenek. Znova brali se před duševním jeho zrakem vyzáblý úředníček, stará slečinka, pan Půlpán se svým Zefírem, marnotratný student, pan Bolehlav a na konec Vincínek v klerice, s lesklými botami a s břichem ctihodnému jeho stavu příslušným. Než zanechme pana domovníka v otcovských jeho radostech a pospěšme za panem Bolehlavem.

Dostihli jsme ho ještě na schodech. Prohlíží posud adresu a bručí: „Loco — kdo by to mohl být? Ruka neurčitá, nesrovnaná — skoro jako ženská. Snad čerta —! nu, podíváme se na to nadělení.“

Roztrhl pečeť, odhodil obálku a rozevřel psaní. Podíval se na podpis: „Ďas aby ten hieroglyf rozluštil!“ zvolal mrzutě po delším prohlížení. Na to jal se slabikovati s hora:

Mnohovážený Pane a Pane!

Poněvadž se učedník k Vašnosti nikdy doklepati nemohl — —

Dále pan Bolehlav nečetl. Smáčkl psaní v pěsti na chuchvalce a strčil je do kapsy. Zlostné: „Chlap,“ bylo všechno, co se z něho dobylo.

Vstoupiv do svého pokoje, zavřel pan Bolehlav pečlivě za sebou a sklesl jako v nejvyšším unavení na židlici. Zabručev několikráte: „Čisté poměry! Tu máte naše řemeslníky! Sám si odpuzuje zákazníka. Jděte mi k čertu s intelligencí našich průmyslníků!“ utišil se po chvíli v hlubším přemyšlení.

Spusťmež se s ním v kolísavém koši myšlenky do hlubin nedozračných.

Ten domovník! Jak blažený má život! Věru rostlinný život — bez vášně, bez danajského daru badavosti, zpytavosti. Jemu poskytuje lenoška to, co mně celý svět poskytnouti nemůže: klid, mír, duševní spokojenost. Anebo ten Půlpán, čím liší se od svého psa? Nejsou-liž oba stejně šťastní pocitem svého tělesného nadbytku — není-liž obou život jen čmoudivý plamének, živený rmutnou tukovinou? Všichni ti obmezení lidé kolem mne jsou šťastní, spokojení — proč jen mně souzeno trpěti, kterýž jsem lepší jich, kterýž se duchem nad ně povznáším? A trpím netoliko duševně, i hmotný nedostatek víc a více na mne dotírá. Starost o vezdejší chléb věsí se jako centnýřové závaží na křídla ducha mého, ochromuje bujarý jejich vzmach, víže mne

k té mrtvé hroudě, k těm za živa mrtvým lidem, kteří se mi zhnusili, jimiž pohrdám, jež nenávidím! Převrácené to ustrojení společnosti! Rajka zavírá se do klece s krkavcem, do železné klece, o jejíž pruty si otluče nádherný svůj šat. A oni myslí, že já také již hynu, že se pozvolna vpravuji do té všední šablóny, že se s nimi srovnám pod tou skleněnou pokličkou, pod níž veliký vodník — společnost duše moří. Ó, mýlíte se, vy tam, mýlíte se! Ještě jsem nedohrál svou roli. Ještě jste mou pružnost neumořili, ještě — —

Tu ohnul pan Bolehlav ruku v lokti a vymrštil ji pak do předu s velikou prudkostí. Na to popošel k zrcadlu. Z čisté jeho plochy zablesky mu vstříc dvě duchaplné oči, nad nimiž se obočí klenulo obloukem triumfálním, vysoké čelo — myšlenky hrdý prestol —, nos po příkladu všech znamenitých mužů znamenitý, jemně prokvětavé kníry a bradička — věru, podobizna tato byla lepšího rámu hodna, než té mouchami znamenané červotočiny kolem zrcadla. Pan Bolehlav představoval v tu chvíli obraz oduševněné mužské krásy.

Dlouho obzíral pan Bolehlav tohoto krásného člověka v zrcadle a čím déle tam patřil, tím více mizely poslední stopy mrzutosti s jeho obličeje. Konečně si dokonce zaluskl prsty, pohladil si bradu a pousmál se spokojeně.

Na to zapálil si dýmku a vyložil se z okna. Vyhlídka z jeho bytu byla velmi pěkná. Pod ním vábily košaté, ledabylo skupené stromy v hluboký svůj stín, mezi nimi pestřil se bujný trávník rozmanitým kvítím, vzadu táhla se oprýskaná zeď se starými soškami na hřebenu, za ní kupily se opět stromy

hustěji a hustěji, stoupajíce do výše, kde se vynášelo několik různotvárných, šedivých věží. Bylo to zátiší uprostřed městského hluku, zelená oása uprostřed kamenné pouště města. Zahrada pod ním svědčila o dřívější nákladné úpravě; nyní byla na polo zpustlá. Různé křoví rozlézalo se volně po ní, cestičky byly namnoze travou zarostlé, kašna pod mohutnými kaštany byla vody prázdna, obrovské kamenné ryby, kteréž druhdy jasné paprsky vody do vzduchu chrlily, bez hlav a bez ploutví jako tresky se tu sušily. Zeď byla místy sesutá, a v rozsedlinách jejích, v rumu, v hlíně nashromážděné v toulech bezhlavých Amorů, na štítech bezrukých gladiatorů, v lasturách beznosých tritónů ujalo se rozmanité býlí, skupily se štíhlé houby v celé chumáče.

A tu a tam zalepil pozdější majitel ty štěrbiny pestrými cetkami, působícími na člověka jako moderní fráse v dějepisné povídce. Jako na příklad onen titěrný, světle obarvený pavilón, vypiplaný na výstupku šedivé, rozpukané zdi. Nu ovšem, kdož by hledal vkus u starého majora. Ale jeho sličná, vzdělaná panička — —

Ach, právě přichází. Pan Bolehlav odložil dávno vyhaslou dýmku a přihladil si mírnou chocholku vlasů nad čelem, výrobek to častého přemýšlení.

S pavilónu sestupovala mladá ženština, jejíž ztepilou postavu těžký, běloleskly šat v malebných záhybech obdával. V ruce držela knihu — ještě otevřenou. Sestupovala volně, s hlavou sklopenou. Zdálať se malá hlavinka klesati pod břemenem temného, lesklého vlasu, který jí v bohatých kadeřích spadal na ramena. Mírně podlouhlý, jemně plný její obličej průzračnou svou bledostí divně se odrážel

od tmavého vlasu, něžně nastíněné rysy jeho byly téměř dětské. Však teď pozdvihla sklopené řasy a z těch temných, snivých očí vyhlédla žena truchlící nad ztraceným rájem mladosti. Tak aspoň vykládal si pan Bolehlav divné kouzlo melancholie, jímž ho ty zraky náhle uchvátily. Je nešťastna! pravil sám k sobě, trpí po boku muže, jehož nemiluje, ba nenávidí. Jakž by také mohla milovati vyžilého starce? Puškinovi Mazepové nechodí skutečným světem. Ba nenáviděti musí muže, k němuž ji poměry, snad vůle rodičů přikovaly, který květ mladosti její sobecky rozškubává, který — — krev se ve mně bouří, když na to jen pomyslím.

Pan Bolehlav byl majorku několikráte z daleka spatřil, ale doposud ani netušil, jakou to perlu žen stará kamenná skořápka s ním v sobě obsahuje. Díval se s vytržením na sličnou paničku, kteráž nyní hlavu a oči zase sklopila a v bledé líci lehounce se zapýřila, a čím déle na tento stín ruměnce, na půvab melancholie po obličeji jejím rozestřený pohlížel, tím živěji představoval si onoho krásného člověka ze zrcadla s mírnou chocholkou, kníry a bradičkou.

Konečně zmizel vábný zjev ve dveřích z domu do zahrady prolomených. Ještě dostřehl pan Bolehlav ty běloleskIé, těžké záhyby roucha, které se za krokem jejím skládaly — a pak zpustla zahrada i nevábila ho více. Odstoupil od okna a přecházel po pokoji. Celý roj myšlenek tísnil se jeho hlavou. Najednou zastavil se před věncem červotočiny a vhloubil oko do zrcadla. Samolibý úsměv obechvěl jeho ústa, oči jeho potutelně zableskly. — V oděvu slov vypadaly by myšlenky jeho při tom as takto:

„Semhle do vlasů šikmo opeřený baret — kolem hrdla varhánkovitý límec — po boku třpytivá rukojeť kordu —“ při tom rozkročil se malebně a zamáchl divadelně — patheticky rukou — „což říkáš, světe, novému don Juanu, sehranému Bolehlavem na tom bláznivém divadle loutek — nu což? Jsem již příliš ošumělý, vypáchlý — není-liž pravda? Škubeš pohrdlivě rtoma — nu, škubej si s Pánembohem...“

II.

Věta pro život: dáváš-li šatstvo z ruky, hleď, aby v kapsách nic neostalo.

Panu Bolehlavovi vyplynuly z nešetření toho pravidla mrzuté následky. Svěřovalť šaty své bez náležité prozřetelnosti rákosce pana domovníka, a tento nešetřil bez výminky kapesního tajemství.

A tak octl se v ruce domovníkově chuchvalec papíru.

Domovník odložil spodky a přistoupil s chuchvalcem k oknu. Rozbalil ho prozřetelně, uhladil rukávem, narovnal si brejle a jal se slabikovati: „Mnohovážený Pane a Pane atd.“

Obsah papíru ho patrně velmi zajímal. Za čtení kýval a vrtěl střídavě hlavou, pošupoval ošumělou domácí čepičku s místa na místo a slabý úsměv svědčil o vnitřní jeho spokojenosti. „Ach,“ mumlal, „takový pakatel — půl roku — a jakého dělá pána! Na člověka s půdy kouká! Vida, vida! Nu známe ptáčka, známe ho teď — —“

Když den po té samomluvě umouněný výrostek v zástěře na dvorku se objevil, ozval se s hora pronikavý hlásek: „Nechoď nahoru, pan Bolehlav není doma!“ Byla to stará slečinka, která právě v okně svého mopslíka slonila.

A naproti ní vynořil se z okna tučný, lesklý obličej a pan Půlpán zašveholil: „Takový pakatel — půl roku — na botách to učedník vyběhá! A?“

„Ovšem,“ dotvrdila slečinka. „Je to pravý hřích. A při tom se chová ke každému tak nadutě —“

„Hluchý klas — hehe! Uskrovni se, když kasa nestačí. Člověk má konečně své příjmy, mohl by to a ono — ale obmezí se, uskrovní se, hledí na zadní kola. A?“

„Svatá pravda! A pak, vždyť už má rozum. Není žádný mladík. Tamhle studiós naproti — to je jiná. Nezná cenu peněz — rozhazuje z tatíkova. Ten by měl vzít na synáčka karabáč —“

„Pěkné kvítko! Jdeš ležet, Zefíre! Však on majór taky — Jdeš mi ležet! Alou! Lehni! Chce na procházku! Jak vám, slečinko, udeří hodina, už hůl mezi zuby, a už se otírá o člověka, a nedá pokoje, až vezmeš klobouk do ruky. Mršina! Má úcta, slečinko!“

„Nápodobně, pane Půlpán!“ — —

Nevím, jestli zvonilo panu Bolehlavovi mezi tím v uchu, ale to vím, že se za svou sklenicí piva velmi nevrle tvářil. Seděl v malé hospůdce, uschované tak bezpečně před všetečností lidskou, že byste ji nenašli, kdybych vám i ulici a číslo domu udal. Velmi trefný byl název její „u modré fialy“, neboť vydávala svou vůni v skrytosti. O té vůni až podruhé. Vnitřek její shodoval se úplně se skromným

zevnějškem. Byloť tam několik celých stolů, kolem každého několik celých židlic, jedno plivátko a jeden obraz, představující koudel, koňské kopyto a palaš, s podpisem: „Bitva u Waterloo," — toť byl všechen její nábytek. Málem byl bych zapomněl na kamna. U těch stával v zimě v létě suchý člověk ve vyšívané domácí čepičce, s vážným zarostlým obličejem a pohlížel napjatě ke dveřím. Ten člověk stál tam už léta a léta patřil takto na dvéře — a když někdo vešel, obyčejně velmi se ulekl. Byl to pan hostinský.

Když se pan hostinský z uleknutí probral, sahával vždycky na vyšívanou čepičku a hladíval si vážný vous, měře při tom hosta jakýmsi nejistým, teskným pohledem. Když pak host mimo nadání vešel, ke stolu se usadil a s významným mlčením po jizbě se rozhlížeti počal: tu teprve opouštěl hostinský své místo u kamen, blíže se váhavě a s výrazem udivení své návštěvě. „Pivo —?" ptával se třaslavým, bojácným hlasem.

„Pivo!"

„Pivo — ach ano, pivo. Hned!" A pan hostinský ubíral se ke dveřím, ohlížeje se při tom nedůvěřivě. Za chvíli na to počala se pustá jizba tajemně oživovati. V malém okénku vedle kamen odhrnula se bílá záclona a dvě veliké oči vybleskly z ní; dvéře na chodbu se lehounce pootevřely a několik malých hlav s bílými kudrnami protáhlo se zvědavě do vnitř; veliká šedivá kočka vyskočila odněkud a skrčivši se, pohybujíc jemně ocasem pohlíží na hosta oním úzkostlivým, pátravým okem, jaké je vlastní jen kočkám a špatnému svědomí.

Na chodbě šust pantoflí. Ony bělokadeřné hlavinky mizejí na okamžik ze dveří a vynořují se znova za hostinským, kterýž právě přináší sklenici bledého piva bez „borty“ sice, ale s dostatečným místem pro ni. Host sahá po sklenici; všeobecné napnutí. Paprsek naděje potýká se s chmurou beznadějností v obličeji hostinského; záclona v okénku odhrnuje se dále; kočka rozšiřuje a stahuje svou zřítelnici; za zvědavými hlavinkami soukají se do jizby táhlé krky. Host se napil, otřel si kníry a ulevil si v dlouhém „brrr“. Náhlý obrat: hostinský věší zdrcen hlavu, krky ve dveřích smršťují se na zad, kočka hledá útulek za kamny a bílá záclona se spouští.

Vůbec přestávali hosté „u fialy“ na jedné sklenici a sílívali se při tom pohledem na „bitvu u Waterloo“, uvažujíce, žeť přece lépe píti takové pivo a dívati se na takový obraz, než dobývati si nucených vavřínů na poli bitvy. Když ale některý přednost dal zábavě s hostinským, dovídal se, že je to bledé pivo vlastně obstojné, sklep dobrý, místnost přívětivá, hostinský že dělá, co může, ale to že už jako začarováno: hosty že některý den i bezruký na prstech spočítá. Dovídal jsi se dále, že musí pan hostinský dosazovat, že je hojně dítkami požehnán, že drží také kuchyň, ale ta že se teprve nevyplácí, a vůbec tolik a takových věcí, že se ti znenáhla temný světový bol do duše vplížil a že bys byl v úchvatu šlechetné soustrasti druhé sklenice a snad i „paprikáše“ nebo „telecích nožiček“ se odvážil, kdyby tě nebyl hostinský v žalu tvém vzpřímil a zároveň tvou soustrast umírnil ujištěním, že se to všechno v dobré obrátí, jen co prý vezme sklepnici, — „oni hosté spíše jdou

za pěkným ženským stvořením,“ dokládal s lítostným pohledem na svůj krásný, vážný plnovous.

Hostinský nepamatoval se, že by byl některý obličej dvakrát u sebe viděl. Potěšení to způsobil mu poprvé pan Bolehlav. Přišel jednou, dal si nalít — ostatní viz nahoře až po onu zbabělou myšlenku o nenutnosti válečných vavřínů. Pan Bolehlav přestal totiž toho dne na prohlížení „bitvy u Waterloo“. Druhý den přišel zase a tu zapředl již hovor s hostinským — viz nahoře až po lítostný pohled na plnovous. Přišel i třetí, čtvrtý den: zkrátka stal se „u fialy“ denním hostem.

Pan Bolehlav miloval takové malé, hluché hospůdky. Potřebuje každý vědět, říkával, kde piju sklenici piva? Nechci, aby se říkalo: chodí tam a tam, jí to a to, pije tolik sklenic. Zrovna jim to neudělám k vůli! Ať si třeba hovoří: Bolehlav už je učiněný morous, vyhýbá se společnosti, nikde ho už ani není vidět — ať si mne pomlouvají, ať se zlobí. A ne, neudělám jim to k vůli, nesednu si jim na oči, aby na mne mohli zevlovat, každé sousto očima mi pohlcovat, přivádět si známé a jim šeptat: „Tamhle to je Bolehlav!“ K tomu ať si vyberou někoho jiného, já už mám té jejich společnosti až po krk. Obejdu se bez nich. Jsem sám sobě mnohem zábavnější společník, nežli mi oni kdy býti mohou. Musím-li mermomocí při pití míti společníka — aj! zde můj stín, který se přede mnou zcela po lidsku rýsuje. Nemučí mne alespoň všedním, prázdným hovorem, z něhož by vrabec zrnko nevykloval.

K této hospůdce pak vábilo jej ještě jiné lákadlo. Koníček pana Bolehlava bylo totiž studo-

vání povah. A s tohoto hlediště byl pro něho hostinský pravou pochoutkou.

Bylať to povaha velmi neurčitá, kolísavá, povaha — však nebojte se, ušetřím vás bledou kresbou bledosti, mizivým náčrtkem mizivosti, stínem člověčího stínu na papíře. Co nám po libůstce pana Bolehlava!

Pan Bolehlav stal se tedy „u fialy" denním hostem. Znenáhla mu hostinský přivykl a také oči za bílou záclonou, kočka a kudrnaté hlavinky ukojily na něm s dostatek svou zvědavost. Dostával jako vyznamenání sklenici s dřevěným víčkem a jmenoval se „pan profesor". Hostinský si k němu přisedal a naslouchával s udivením jeho výkladům. Mělť totiž hostinský tu vzácnou vlastnost, že se všemu, ale pravšemu divil. A právě tato vlastnost byla hlavní páskou mezi ním a jeho hostem. Pan Bolehlav přiváděl rád lidi v úžas nad sebou a svými výroky, oslňoval je rád bleskem svého ducha, smělými myšlenkami, netušenými obraty. A zde mohl choutku svou ukojiti měrou svrchovanou: hostinský divil se již té bezohlednosti, s jakou pan profesor nohy pod stůl natahoval, ruce do kapes strkal, na židlici se kolébal, podivení jeho měnilo se v úžas, když pan profesor s opovržením o polské omáčce nebo o nadívaných holubech mluvil, a což teprve, když se povznášel k zatracujícím úsudkům o formě státní, moci kapitálu a podobných věcech!

Dnes však tvářil se pan Bolehlav, jak jsme již nahoře pověděli, velmi nevrle za svým pivem. Příčina té nevrlosti seděla v podobě mladého, veselého člověka se slaměným kloboukem u vedlejšího stolu. Tento druhý host byl zde totiž dnes podruhé a po-

čínal si velmi po domácku. Bral hostinského za vousy, říkal mu „staroušku", kritisoval „bitvu u Waterloo", hvízdal si nejnovější pouliční písničku, a co nejhoršího — dal se titulovati „pan doktor" a měl dřevěné víčko na sklenici.

Pana Bolehlava zmocnil se pocit jakési žárlivosti. Chtělť on sám jediný onen stín člověka k výši lidské důstojnosti povznésti, chtělť sám té myšlence se těšiti, že v něm hostinský a jeho příslušenství svého spasitele, jedinou svou podporu spatřuje, chtělť se nadále baviti tou řídkou hostinskou idyllou — a tu mu ji zkazí takový bezduchý hejsek, který se nestydí, dát si říkat „pan doktor". Přijde všcho všudy podruhé a již víčko — a již hostinský k vůli němu starého hosta zanedbává.

Pan Bolehlav dával smýšlení své zřejmě na jevo. „Pan doktor" zapálil několik prskavek lacinćho vtipu a stopoval účinek jich v obličeji Bolehlavově; avšak tento ukazoval mu toliko hejno vrásek na čele a drtící v oku blesk.

„Doktor", vida neúchvatnost pana Bolehlava, obrátil se k němu zády a bavil se výhradně s hostinským. Mezi jiným tázal se ho blahosklonně: „Máte tedy četnou rodinu?"

„Osm dětí," odpověděl hostinský s lehkým zapýřením a s nevinným pohledem k nebi.

„Však několik zaopatřených, co?"

„No — jedno, může se říci. Nejstarší Iduna je při divadle."

„Iduna?" zvolal doktor překvapen, obhlížeje nepatrný zevnějšek hostinského. „Iduna? Věru, divadelní jméno."

„Jsem přítel takových jmen," podotkl hostinský, vypjav drobátko čelo. „Druhá dcera jmenuje se Adda —"

„Ach, Adda — básnické jméno. Snad půjde také k divadlu?"

„Ani pomyšlení! Nemá v sobě jiskřičku herecké vlohy. Je, víte, taková ostýchavá, nesmělá, bojácná — sotva si troufá před cizími oči pozdvihnouti. Nikdy byste neřekl, že jsou sestry. Bože, Iduna! Ta je pro jeviště zrovna zrozena. Měl byste ji vidět, když dává pannu Orleanskou! Přílbice jí sedí na hlavě jako ulitá, oči samá jiskra, pohyb samý oheň, lítá po jevišti jako vítr a máchá mečem, až úzko člověku —"

„Ach, ach!" divil se doktor. „To z ní máte radost, co?"

„Jen z části. Ona se mi, víte, úplně odcizila. Zbraňoval jsem jí v tom, ona si postavila hlavu. Nechtěla v domácnosti pomáhat, nechtěla chodit do šití, chodila jen po pokoji s knihou v ruce, deklamovala, rozkládala rukama, učila se před zrcadlem divným posuňkům — měli jsme s ní hrozný kříž. Jednou jsem jí ostřeji domluvil, vyčetl jsem jí, že rodičům obtíženým tolika dětmi při svém zdraví, svých schopnostech ničím nepřispívá — a ona pohodila hlavou, odstrčila talíř — bylo to právě při obědě — a zamumlala, že nám tedy nebude na obtíž, že nebude své bratry a sestry okrádat, že si pomůže světem sama. Sebrala své knihy a šla. Darmo jsme ji zdržovali, ani lžíce se už nedotekla. Věděl jsem, kam půjde. Šla k jedné příbuzné, která byla před časem u divadla a která v ní ty vrtochy

živila. Tam ostala a vystupuje teď na jednom pokoutním divadélku — čisté to zaopatření! Platu má snad sotva tolik, co potřebuje na šatstvo; strojíť se k úlohám svým vždycky vybraně, mění úpravu svou téměř ke každému představení, hlava se jí vždycky blýská šperky — jsou ovšem falešné, ale stojí to přece peníze. Mohla by se dostat k většímu divadlu, ale tam by musila vzíti za vděk služkami, babičkami, drobnými úlohami, a ona chce hráti jen kněžny, hrdinky, první role. Ale pravda je, že navzdor skromnému platu ani kůrky od nás více nevzala; navštěvuje nás časem, přináší nám vstupenky do divadla, Addě a menším sestrám dává své obnošené šaty, ale bůh uchovej! aby od nás čeho přijala. S nouzí ji k té sklenici kávy zadržíme. Je to tvrdohlavé, umíněné děvče, jakoby ani z naší rodiny nebyla — nu, teta Žofie ji má na svědomí a trochu také má žena. Ona, víte, tak z těch románků…"

Hostinský se tu s povzdechem odmlčel a svěsil hlavu. Mezi vypravováním jeho ustoupila lehká veselost v obličeji doktorově výrazu živého účastenství a též z očí pana Bolehlava vytratila se nevnímavost a mrak na jeho čele z části se rozptýlil.

Po chvíli mlčení pravil pan doktor: „Nu a což máte v kuchyni, staroušku?"

Hostinský vytřeštil na mluvícího v udivení oči. Host musil otázku svou opakovat.

Tu teprve, zdálo se, pojal ji onen v celém dosahu a byl patrně dojat. Vztyčil se, tvář jeho vzala na sebe jakýsi slavnostní výraz a hlas jeho se chvěl, když odpověděl: „Zeptám se."

Vyšel z jizby a za chvíli vrátil se s jídelním lístkem, na jehož pět rubrik byla pečená husa šikovně rozdělena.

Pan doktor vybral si tedy husu a hostinský spěchal do kuchyně přání jeho oznámit.

Ve chvatu nechal dvéře na chodbu pootevřeny a těmi prosmekla se brzy do jizby celá kytice rusých dětských hlaviček. Doktor měl patrně děti rád: udělal přívětivý obličej, našpoulil ústa a zakývl na ně. Hlavinky zmizely, než za okamžik měls je tu zase. Doktor opakoval svůj posuněk a selílil ho sáhnutím do šosu. Tentokráte hlavinky nezmizely, ale v očkách jejich zrcadlila se nedůvěra. Když na to značný kornout ze šosu vydobyl, dodal si již jeden malý kudrnáč smělosti a blížil se váhavě k pokušiteli. Za ním kradlo se jedno po druhém, až konečně svůdný kornout celý hlouček titěrných postav, jejichž obličeje a šaty malíři kuchyňského zátiší za palety posloužiti mohly, k doktorovi přivábil. Očka jejich tu z hloubi k doktorovi se točila, tu chtivě spadala na mnohoslibný kornout.

„Pozor, dětičky!“ pravil teď doktor, klada prst na nos. „Dám vám hádanku. Kdo ji uhodne, dostane kornout.“

Odkašlal si, pásl se chvíli na nedočkavosti jejich a pak pronesl zdlouha a vážně:

Je to temné a přec jasné,
je to těžké a přec lehké,
je to neznámé a přece známé —
někdy si též mudrc nad tím hlavu láme.

Což je dětem o hádání! Hned tu byly po ruce s rozluštěním, že je to kočka, vůz, měsíc, dráteník

a p. Doktor ovšem vrtěl ustavičně hlavou, až konečně, když děti důmysl svůj na dno vyčerpaly a zraky o pomoc k nebi obracely, hádání konec učinil slovy: „Již vidím, že to dnes neuhodnete. Tu máte kornout a rozdělte se spravedlivě mezi sebou!"

Nastalo spravedlivé dělení, které by bylo jistě malou bitvou skončilo, kdyby nebyl doktor úřad diplomata na sebe vzal. Když byly všechny poděleny, posadil si jednoho hošíka na koleno, pohladil ho po vlasech a ptal se laskavě: „Což dělá tvá sestřička?"

„Adda?"

„Ano, Adda."

„Strojí se."

„Aj! Snad půjde na procházku?"

Hošík vypoulil naň udivené zraky. „Ne, nepůjde na procházku — přinese vám večeři. Jak vy víte!"

„Ach, to jsem nevěděl!"

Hošík vypoulil oči ještě udiveněji: „To jste nevěděl? Vždyť ona nosí vždycky. Jen že hosté málokdy o jídlo žádají. Ona vždycky nechce — ale tatínek jí domlouvá — —"

V tom se ozvaly na chodbě odměřené kroky. Dítek zmocnil se náhlý strach: hošík seskočil doktorovi s kolena a pádil za ostatními ke dveřím. V divokém chvatu, v pestré směsici uháněli odtud a div neporazily drahého svého původce, který právě s velkou důstojností do dveří vstupoval. Než prst k hrozbě pozdvihnouti mohl, byli již ti tam.

Hostinský otevřel do kořán dvéře a poodstoupil stranou. Za ním vešla mladá dívka s talířem a jídelním náčiním v rukou. Byla vzrůstu vysokého,

avšak vysokost ta činila zvláštní dojem: zdálo se, jakoby byla přes noc tak mocně vyrostla a jakoby si s tou náhlou výškou nevěděla rady. V celém držení těla jevila velikou nejistotu; hlavu měla jaksi mdle v levo nachýlenu. Obličej její tvořil pravou protivu k té velikosti těla; byl velmi malý, bledý a rysy jeho nepropracovaly se ještě z dětské neurčitosti. Při tom zračila se v něm veliká ostýchavost, stísněnost a oči její lpěly nepohnutě na talíři, více z bázně než z opatrnosti. Co hošík o strojení povídal, k tomu tvořil oděv její doklad nepříliš skvělý; prostičký, bělavý šat pjal se vzhůru po mírně plných jejích údech v tuhých záhybech, s jednoduchým třepením a zvyšoval skromnost jejího zjevu. Jediná ozdoba vynikala ostře z povšechné té bledosti: lesklý kovový kruh, propínající nad čelem plavé, volně spadající vlasy. Chvěla se ke stolu, uklonila se nejapně, postavila před doktora talíř, nepozdvihnuvši očí, a po novém úklonku hlavy a lehkém vzedmutí ňader odechvěla se z jizby. V obličeji jejím a v každém hnutí těla jevila se tak mocná, němá prosba o šetření jí vší pozorností, že jste mimovolně oči sklopili a že vám všeliké oslovení v hrdle uváznouti musilo. Na doktora působila němá tato prosba tou měrou, že ještě hodnou chvíli po jejím odchodu hovorný svůj jazyk ve vazbě držel a v hlubokých myšlenkách ubrousek po koleně rozkládal.

Pan Bolehlav si Addy hrubě nepovšiml. Byltě zabrán příliš hluboko do myšlenek. Ani neuvěříte, když vám povím, o čem tak napnutě přemýšlel. Vida doktora s dítkami se zaměstnávati, zkřivil velmi pohrdlivě ústa; ale když později onen s hádankou svou

se vytasil, zmocnil se jí pan Bolehlav celou silou důvtipu svého. Namítnete, že není ani možná při duchu tak vážném, k vyššímu tíhnoucím, aby podobné titěrnosti k sobě připouštěl; ale bylo tomu tak. Bylť pan Bolehlav duch věčně hloubavý, při všem se zastavoval, do všeho šťáral hloubátkem filosofickým; předlož mu nejvyšší záhadu nebo nepatrný rebus, neustane, pokud obé ku své spokojenosti nerozřeší.

Zabrán tedy u přemýšlení, nepovšiml si hrubě Addy. Teprve, když odcházela, dostřehl ve dveřích obrysy její. Však tyto neučinily naň hlubší nějaký dojem; soudím tak z upřímného zívnutí, které mu hned na to až slzy z očí vynutilo. Ale pojednou se zaškaredil: vzpomněl si na vyznamenání, jakým hostinský novopečeného hosta zahrnuje. Přijde všeho všudy podruhé, a již dřevěné víčko a již hostinský za ním jako stín a již mu domácí dcera přináší večeři...

Pan Bolehlav pil dnes nad obyčej mnoho. Zdálo se, jakoby s doktorem závodil, jakoby s pole, kteréž tento tak rychle opanoval, první ustoupiti nechtěl. Konečně dočkal se odchodu jeho: doktor stiskl hostinskému přátelsky ruku, přál mu „dobrou noc" a tento vyprovodil ho s hlubokými poklonami ze dveří.

Tu zdvihl se také Bolehlav a kývl mlčky na hostinského.

„Šest sklenic," pravil suše a hodil peníze na stůl.

Hostinský vytřeštil naň z pod vyšívané čepičky udiveně oči a shrábl peníze vrtě hlavou.

Chtěl hosta vyprovodit, avšak ten byl již za dveřmi.

Pan Bolehlav kráčel pustou, temnou ulicí, pohřížen v myšlenky neveselé. Věsil hlavu, vraštil čelo, máchal časem rukou. Ale když vstoupil na most a svěží větérek nad řekou vanoucí tvář mu ofofroval, vypjal najednou čelo a z úst se mu vydralo: „Už mne tam neuvidí — basta!"

A tím jakoby byl těžký kámen ze sebe střásl, kráčel lehce, s hlavou povznesenou dále.

Došed vysokého, černého domu, zazvonil. Dlouho čekal — uvnitř ani šustu. Zazvonil podruhé — stejný účinek. Tu již si pan Bolehlav uvolnil rozhořčeným: „Zpropadený chlap! Celý den se to povaluje a v noci to chrápe za čtyry. Chlap! Ale diškrecí, to — —" a sápal se znovu po zvonci, když tu nohou o něco zavadil. Shýbl se a zdvihl malou, ohmatanou knížku. Otevřel ji a při nejisté záři nárožní svítilny přeslabikoval na první stránce následující nápis: „Duševní ventil Jana Buriana".

Pan Bolehlav zavrtěl hlavou. „Kýho ďasa! Burian — toť student z druhého poschodí. Duševní ventil — ventil — haha, toť originální nápad! Nu otevřme ten ventil — pan Burian již dovolí —"

V tom ozvaly se uvnitř kroky a líčený kašel. Pan Bolehlav zastrčil spěšně knížku do náprsní kapsy.

S vrzotem otevřela se vrata a v nich objevil se pan domovník v nedbalkách, s mrzutou, nevyspalou tváří.

„A — pan Bolehlav! Dnes tak pozdě — —" zahuhňal.

„Co pozdě!“ odvětil přísně pan Bolehlav. „Není ani dvanáct. A načekal jsem se venku —“

Domovník zabručel něco na omluvu, a když pan Bolehlav s mírnějším „Tento až zítra!“ se vzdálil, podepřel si boky a horlil po tichu za ním: „Zítra! bůh ví, které zítra! Známe to. Nemohl by místo nočního toulání tomu chuďasovi — ten pakatel — půl roku —“

III.

Pan Bolehlav četl v posteli zápisky Jana Buriana. Začínaly takto: „Co jest noční čepice? bavlněná noční čepice s třapečkem? Bavlněná noční čepice s třapečkem jest moudrost; stáhni si ji přes uši a hajej, Buriane! Kdybys byl motýl a měl křídla a na nich oči, lépe by ti bylo než nyní, kde nejsi motýl, nýbrž Jan Burian, a nemůžeš i s očima uletět. Musíš ostat, dívat se na ty moudré obličeje kolem sebe a zívat s nimi. A tak již čepici moudrosti přes uši a hajej, Buriane!“

Pan Bolehlav udeřil pěstí o stůl a zvolal: „Toť obrovská hloupost! Člověk svým očím nevěří. Hle, následky naší vzorné soustavy vyučování!“

Na to přišoupl světlo blíže a četl dále: „Dne... Hořejší zápis tímto odvolávám. Neboť kdybych byl s očima uletěl, nebyl bych spatřil Idunu. Přál bych si, aby byl ten papír hedbáv a ten inkoust zlato, neboť jenom tak by nabylo líčení mé ceny. Ostatně, co pravím? Líčení! S otřené palety, povídkářské mám-li sbírati ty sešlé, utuchlé barvy k podobizně její? Dím-li „hrdé čelo“ — to nic, „čarovné oko“

— to dvakrát nic. Ty oči, když probleskly z víček v divém nadšení, pod vlasem, jenž jako temné vlnobití se čeřil kol zářivé přílby —"

„Ajhle!" zvolal pan Bolehlav, „pokoutní panna Orleanská! Jistě dceruška toho patokáře, která mu od oběda utekla. Tedy podruhé mám dnes čest — no, mnoho na ní as nebude. Alespoň podle sestry a podle starého. To líčení vám milerádi odpustíme, pane Buriane, a podíváme se o několik stránek dále." Převrátil dva listy a četl:

„Však my také pohodíme jednou
strojem tímto, nad nímž křepký sval
křídel šumných v říši nedohlednou
nadšení jest orel napínal.

Však my též tu přílbu, prapor vlavý
složíme co hříčky dětinné,
až se kolem zmoudřelé nám hlavy
poesie přísvit rozplyne.

Nebojte se, však my také sáhnem
jednou z rána na řídnoucí leb,
stáhše plachtu pod zlomeným ráhnem
na milý si vzpomeneme chleb.

A pak budem tichém ve přístavě
husy krmit, zelí cpáti v káď
a jak vy s usmáním, pohrdavě
zříti na tu horující mláď."

„Podívejme se, také básník," mumlal pan Bolehlav. „A zdá se, jeden z těch básníků, kteří umějí

skládati jen loučení s lyrou. Daleko to přišlo s naším básnictvím! Ta drsnost! Vezmu-li na příklad zde: ‚nad nímž křepký sval‘ nebo ‚kolem zmoudřelé‘ — darmo mluvit! Zlo nenapravitelné. Nu, ještě kousek přečteme!“

„Dne...“ šly zápisky dále, „vystoupila Iduna v nějakém rococovém kuse. Neznám titul ani osoby jeho, ač jsem tam vytrval od začátku až do konce. Viděl jsem jenom Idunu: napudrované vlasy jako sníh se kupily nad svěžím jejím obličejem a spadaly v dlouhých kadeřích na její ňadra. Modrý, stříbrem prošívaný šat v tuhých záhybech obestýlal tu hrdou ztepilou postavu. Vějíř její hostil v záhybech celý roj amorků; dech tajil se v prsou, když pohybem ladné ruky propouštěla je z pestré vazby a mžikem opět je věznila. Spatřil jsem úsměv její, jemný, lahodný úsměv, jako holubici s ratolestí krásné naděje — ten úsměv rozptýlil na okamžik všechny chmury, které nakupil osud v duchu mém... Celý zjev její dýchal půvabem nevýslovným, každý pohyb byl tak směrný, tak vděčný, tvář její čistým zrcadlem nejkrásnějších, nejživějších citů. Když zrak můj na okamžik s ní se svezl na bídné jeviště, na sporé, tupé obecenstvo, lál jsem osudu, že ubíjí takovým okolím takové vlohy, jimiž by se první divadlo světa honositi mohlo! Kéž jsem —“

Pan Bolehlav převrátil opět několik listů. „Fádní žvast zamilovaného blázna!“ zabručel. V tom utkvěl zrak jeho na jednom místě zápisníku — četl tam své jméno. Obličej jeho se oživil. „Kýho ďasa!“ zvolal. „Jak pak já sem přicházím! Jsem žádostiv, co o mně to klouče píše — —“

Četl shora:

„Náš zvěřinec.

Je nás tu hezky zvířat pohromadě. Vesměs krotká, neškodná zvířata. Mají sice ostré zuby, ale trhají jimi toliko čest, nu a což za našich časů na cti záleží! Praktický směr našeho věku odstraní bohdá co nevidět i tento předsudek, který není o mák lepší citu pro právo, studu... Kdož mi ohraničí pojem cti? Mezi lumpy je nečestné nebýt lumpem. Vím na příklad jistě, že mnoho mých spoluzvířat mezery v rozprávce útržky mé cti zacpává — nemohu a nemusím jim nevinné to vyražení překaziti. A což kdyby mi někdo veřejně do očí řekl, že jsem podlý chlap? Vlepit mu opravu za ucho — je hrubé, souboj — je nerozum; soudně ho stíhat — advokát usvědčí soudce, že je „podlý chlap“ vlastně název zcela slušný — ne-li lichotivý... A tak jest za našich dob čest majetek, který nemůžeme nikterak uhájiti, ale takový majetek není žádný majetek, ergo je čest holý nesmysl. („Bezpříkladný cynismus!“ uvolnil si pan Bolehlav.) Než kam jsem to ve svém žvatlání zaběhl. Vrátím se k našemu zvěřinci.

Je tu domovník obecný —“ Pan Bolehlav přeskočil stránku a četl až dole: „Je tu ještě jedno zvíře — Bolehlav se tuším jmenuje — které v příhrádce své dosti bohabojně si počíná a, nemýlím-li se, také myslí. Vídám u něho světlo často až pozdě do noci. Čím se živí, nevím. Vypadá však dosti dobře. Jak jsem pravil, zdá se mi, že myslí — mnoho myslí, však nejvíc o sobě. Blíže ho však neznám —“

„Však mne máš poznati, musjé Buriane!“ zvolal pan Bolehlav velmi důrazně. Bylť nanejvýše rozhořčen na kloučka, který se svým nerozumným tlachem i na něho se odvážil a tak neslušných, urážlivých výrazů o něm užil. Ale nejvíce byl tím popuzen, že ho onen jen tak ledabylo do jedné třídy s ostatními obyvateli domu vřadil.

Pan Bolehlav odhodil denník Burianův, shasil světlo a zamhouřil oči. Ale makový bůžek strouhal mu mrkvičku. Z víru tísnících se, zmatených představ, jak Venuše z mořského čeřenu, vyplula směrná, útlá postava, obdaná těžkými záhyby, s knihou v ruce, s polodětským, snivým obličejem — majórka. Jaký div, že v této noční samotě, kde všeliké pouto klesá s křídel fantasie, kde orchideje žhoucích barev, smělých tvarů prší ze záhybů roucha jejího, že v tišině té a temnotě bujné, luzné obrazy před panem Bolehlavem se střídaly! Viděl se po boku jejím dole v zahradě, ve stínu kaštanů, tiskl jí ruku, četl v očích jejích vyznání lásky; stál v útulné, přitmělé ložnici její, před ložem, sebraným ze zlatých oblaků, zachvěly se záclony, jimi prokmitla ruka, jak lilie světlými vodami, vzedmula se ňadra, probleskly oči plné sladkého přání — rozkoš nevýslovná zachvěla jím, hlava mu šla kolem; teď seděl zas na kolísavé palubě chovaje ji ve svém náručí a svistem lan, praskotem stožáru, vřavou moře dorážel k sluchu jeho hlas: „Amerika! Amerika!“ a opět seděl v zahradě vedle ní, na stupních zprahlého vodojemu a četl s ní v oné knize dlouhou divnou historii lásky — skráně jejich se dotýkaly, dech splýval, srdce bilo jediným tlukotem — ale když přišli k nejkrásnějšímu místu v knize, zasedl řádky

obrovský motýl s očima na křídlech. Mžoural očima těma divně, potměšile, a když se pan Bolehlav po něm rukou rozpřáhl, proměnil se motýl v Jana Buriana...

IV.

Slunce nazíralo již hluboko do pokoje, když se pan Bolehlav probudil. Nebylo mu valně: cítil bolest v hlavě a velikou zemdlenost. Než vzchopil se přece a když dvě sklenice vody do sebe a dvě konvice na hlavu vylil, byl poněkud osvěžen.

Přistoupil k oknu, vedoucímu do zahrady.

Nespatřil tam nikoho; avšak ty hluboké stíny stromů, ten starý, šedivý vodojem uvedly mu na paměť poslední myšlenky před usnutím. Ve svěžích barvách představil se mu obraz majórky; rozechvěná fantasie jeho vkouzlila na novo ruku její do jeho ruky, roztoužený hled její do jeho oka; na konec připadl mu též Jan Burian s nestoudným duševním ventilem. Při této poslední vzpomínce shrnuly se vrásky na čele jeho, než v tom se před ním zamihla panna Orleanská s blýštivou přílbou, zčeřeným vlasem a oživila zvědavost jeho.

Zvolna odebral se ke stolu, vzal denník tam pohozený a zabručev: „Podívejme se, do které kapitoly ten fádní román lásky dovlekl!“ jal se čísti dále:

„Dne... Vyhledávám cest, jimiž bych se Iduně přiblížiti mohl. K tomu cíli seznámil jsem se prozatím s prvním milovníkem onoho divadélka. Je to ovšem trnitá cesta! Každý den padne na tu známost jeden knoflík, neboť pan Kobylka musí si tímto

způsobem posluchače udržovati — někdy by mu věru člověk knoflík i s kabátem, ba snad i s kůží v ruce nechal! Troufá si do všech úloh; však za vlastní svůj obor považuje tragické hrdiny. Upozorňuje tě na některá místa v Hamletu, v jejichž pravý smysl mimo něho žádný herec nevnikl. Měl bys jeho viděti, slyšeti! Deklamuje ti některý monolog — uhýbáš se v pravo, v levo, ale ťafce neujdeš. Máchá střídavě pravou a levou rukou — máchal by zároveň oběma, ale jednou musí tě z dobrých důvodů držeti za knoflík — kroutí očima a moří tě celou hodinu plačtivým, hrobovým hlasem. Myslí, že se měl o dobré století později naroditi, že jej vrstevníci nepochopují a pochopiti nemohou, že vlastně perly známým biblickým zvířatům hází, z kteréhož počtu ani tebe nevyjímá. Nevyjde na ulici, aniž by si vlasy před zrcadlem rozcuchal; pět minut mačká na klobouku, nežli si jím hlavu pokryje; doutník zapaluje obyčejně na nepravém konci — zkrátka je geniálně rozervaný, geniálně nedbalý, geniálně roztržitý. Dal několik anekdot o sobě do oběhu a září pýchou a radostí, když se některá v přítomnosti jeho vypravuje, na př. že chodil jednou v létě celý týden bez košile s pouhým límcem a nákrčníkem, že měnil v jednom měsíci čtyřikrát byt atd. Co do poměru k slabšímu pohlaví byl by pravým čarodějem — kdyby kdo slovům jeho víry přidati mohl. Tvrdí, že má zjev jeho na dívky jakousi démonickou moc, svůdnému kouzlu jeho zraku že neodolá žádná, že není přece žádný Adonis — při tom hraje kolem rtů jeho přisládlý úsměv, páchnoucí zrcadlem — ale to že zrovna ňáký talisman . . .

Hned při prvním setkání mi sdělil, že je do něho Iduna na smrt zamilována. Z úsměvu mého vyčetl Tomáše.

„Chcete-li důkazy," pravil s důrazem, „zde je máte!" Vyňal tobolku a zatřepal mi před očima chomáčkem vlasů. „Hle, to mi dala v týž den, když jsem s ní poprvé o samotě mluvil! Bylo to v jejím bytě. Přinesl jsem jí divadelní kus — nevím již, byl-li to Calderon nebo Benedix — říkala mi o to. Seděla na pohovce v ranním obleku, tak nedbale, tak půvabně, hlava její na zad připloněná tonula v houšti rozpuštěných vlasů, rtoma pohrával líný úsměv, víčka tlumící do pola žár ohnivých zraků dařila je kouzlem dvojnásobným — však znáte ženu ve válečné zbroji! Nu a já? Já — vy ještě nevíte, jak zacházím s ženskými — já položil knihu na stůl, hodil sebou na stolici a pravil s rovnodušným pohledem: „Zde, slečno, žádaná kniha! A nesměl bych vás prositi o sklenici vody?" Měl jste vidět, jak ji ta voda ochladila. Přinesla sklenici, já ji vypil jedním douškem a stavě ji na stůl povídám tak zvolna, tak nedbale, nu tak — jak to k ženským umím: „Ach, vy máte, slečno, překrásné vlasy! Přál bych si věru jednu kadeř z toho nadbytku!" Ona se zachvěla — však pomlčme o dalším — byl soumrak, víte..."

„Ach soumrak?" přerušil ho já. „Vždyť jste pravil, že seděla v ranním obleku —"

„Nu, ano, v ranním obleku. Ale v oknech byly žaluzie — v pokoji rozestřen byl tajemný soumrak. Zde popatřte trofej!"

Pohledl jsem na kadeř, jakoby usvědčen. Bálť jsem se dalšího protivného žvastu a částečně též o knoflík.

Věru, protivný žvast! Iduna že by toho blázna — hloupá myšlenka! Bůh ví, kde se k těm vlasům dostal, snad je vytáhl z žíněnky..."

Pan Bolehlav ustal na chvíli ve čtení, obličej jeho vzal na sebe jakýsi škodolibý výraz i začal si pohvizdovat a do taktu hlavou kývat. Po chvíli uhladil si chocholku, obrátil list a četl dále:

„O bagdadském ševci.

Byl jeden starý, umíněný švec v Bagdadu, který šil překrásné střevíce a trepky, ale všechny na svou nohu. A měl jich plný krám, zelené, růžové, hedbávné, safiánové, se zobáky a bez zobáků — jaké jen oko ráčilo. Davy lidu stavěly se před krámem a mnozí vcházeli do vnitř. Vešel-li někdo, přivítal ho švec s hlubokou poklonou, nacpal mu čibuk a podal kávu a ptal se s účastenstvím po zdraví jeho a dítek. A když sobě přál trepky nebo střevíce, sňal jich tucet zelených, růžových, hedbávných, safiánových, se zobáky a bez zobáků a navlekl je řadou onomu na nohu. Ale poněvadž byly všechny na jednu, totiž na ševcovu nohu a tato měla neobyčejné rozměry, hodily se zřídka komu. Však švec snímal a navlékal dále a vypravoval mezi tím velmi poutavě o moudrosti chalifově, o zrádném stínu v haremu Mahmudově, o dvou cizincích do Bagdadu přibylých a p. Když téměř všechny střevíce a trepky probrány byly, zpozorováno, že se žádné na nohu kupcovu nehodí. Avšak vůči úslužnosti ševcově a

v odměnu za jeho namáhání, vybral sobě kupec obyčejně kterýkoli pár a ptal se po ceně. Švec obrátil trepku a napsal na její podešev křidou cenu, v kteréž zároveň čibuk, káva, moudrost chalifova, zrádný stín harému a onino dva cizinci zahrnuti byli. Kupec zaplatil a odnesl střevíce nebo trepky pod paží. Choditi v nich nemohl, neboť by byl klopýtal a padal při každém kroku. I choval je doma, okazoval je hostům a chválil důkladnou práci a vzornou úslužnost onoho ševce. Za tím odporučením přibyli ševci noví zákazníci a vedlo se mu velmi dobře...“

Pan Bolehlav zavřel knížku a strčil ji do kapsy. „Zase taková blbost!“ zvolal nevrle. „Blázen, hotový blázen! Kdož by to po něm četl! Ostatně, co mně i do té jeho pošetilé lásky — protivno mi do duše takové vrkání a vzdychání, takový platonický nesmysl. S ženskými nepochodíte, všetečný pane Buriane! To se navléká jinak, zcela jinak...“

Přistoupil zase k oknu a pohlédl do zahrady. Spatřil tam sličnou majórku, než probůh! co to? Nebyla sama; po boku jejím vykračoval si vysoký, štíhlý důstojník v ozdobné uniformě, s bičíkem v ruce. Majór to nebyl — snad záletník? Snad bratranec? Ó, bratranci jsou nejhorší... Důstojník obrátil se na zad. Pan Bolehlav spatřil obličej, který ho na okamžik upokojil. Byl to blbě drzý obličej (takový dojem učinil alespoň na pana Bolehlava), prorvaný stopami neštovic, s vlasy uprostřed rozčísnutými a před ušima vzhůru zakroucenými, s odstávajícími kníry nad hrubým, širokým rtem... Ne, do toho se nemohla zamilovat! Však vzhlíží se strany k němu okem zářícím, ni stopa melancholie nejeví se

v jejím obličeji... Či byl vábný onen smutek, který Bolehlava s obličeje jejího tak dojal, lehounkou chmurou, vyplynulou z onoho románu, jejž právě čtla, chmurou, která se nyní před dolíčkovatým tím sluncem náhle rozptýlila? Usmívá se tak blaženě — což kdyby přece! Snad něžná, ušlechtilá láska v srdci jejím utuchla a démon smyslnosti rozvívá tam teď fantastickým vějířem nečistý plamen, jenž chytá se bez volby všeho, co v cestu se mu namane! Možná také, že byvši za mládí od světa odlučována a později zadána chorému starci, lásky nepoznala a nyní při sblížení se s mužem mladším úchvatem citu náhle probuzeného k němu přilnula...

Poslední myšlenka dotkla se pana Bolehlava nejvíce. Na blízku něho, v jehožto srdci by byly ty posvátné city první lásky nalezly schránku důstojnou, měla padnouti sladká bytost ona za oběť bezcitnému zhýralci! Pan Bolehlav nenáviděl z hloubi duše všecky výložky, jakž neměly pobouřiti žluč jeho při tom blbě drzém obličeji — po boku takového anděla!

S trpkými city, teskným okem stopoval oba, jak nahýbajíce se časem k sobě, smějíce se a laškujíce po rozpadlých stupních vzhůru se brali k titěrnému pavilónu.

Laškující párek zmizel v pavilónu, kolem něhož povíjivá rostlina v živé stěny rozbujněla, zabraňujíc nepovolaným zrakům přístup do stinného útulku snění a — lásky. Ano, lásky! vzdechl sobě pan Bolehlav. Žádný otec dospělých dcer, žádný manžel půvabné žínky neměl by v okolí svém trpěti ty zelené skrýše, ty spolehlivé důvěrnice milostných pletek, které, „kdyby chtěly pověděti, pověděti nemohou“,

měl by strhati ty lupenaté záclony, v nichž kolik pestrých zvonců a kalichů, tolik toulců Amorových!

Vůbec to čistý manžel, ten majór! rozumoval dále pan Bolehlav přecházeje po pokoji. Vezme si ženu jako jarní květ, sám jsa slabý, neduživý stařec — a přijímá do domu takové zhýralce, nechává je s paničkou o samotě. Čistý to manžel! A mezi tím, co žínka jeho se záletníkem laškuje, spočívá bezpochyby ctihodná, šedivá jeho hlava na podušce a v uších mu hučí bitevní pochod, při němž druhdy proudy — ne sice krve, ale za to šampaňského proléval. Škoda těch vážných, ctihodných šedin, na něž si lidé zítra prsty okazovati budou. Zazpíval bych já ti, oklamaný starče, jinou ukolébavku, při níž bys zapomněl na spaní, při níž bys vymrštil staré tělo z lenošky a schvátil se stěny rezavý palaš a —

Bude vám divno, že pan Bolehlav, kterýž ještě před chvíli v donjuanských myšlenkách se kochal, pojednou na místě starého majóra šlechetným hněvem zahořel. Ale představte si jen ten hrubý, dolíčkovatý obličej, ty široké vyzývavé kníry, ty drze uprostřed rozčísnuté vlasy — a pochopíte. Kdyby se pan Bolehlav, kdyby se vůbec kdokoli jiný v úchvatu čisté lásky majórce přiblížil, mohl by majór leda sebe za hlavu popadnouti a šedivých bláznů si nadati, že chtěl slabým kroužkem s rukou i srdce mladé ženy na věky k sobě připoutati. Ale státi se obětí takové obludy!

Což je-li to pouze bratr majórčin neb něco podobného? projelo panu Bolehlavovi mozkem.

Nu, o tom se brzy přesvědčíme! zabručel a sáhl do skříně pro kabát. Ustrojiv se sešel dolů do průjezdu

Zasklené dvéře byly otevřeny a v jizbě za nimi spatřoval se domovník, v měkké lenošce, s rukama na břichu sepjatýma, s hlavou skloněnou a s brejlemi hluboko na nos pošinutými. Celý zjev jeho dýchal nebeským klidem a mírem a jisté zvuky, spřízněné s tikotem starých hodin na stěně a s předením kočky onde za kamny, vydávaly svědectví, že domovník siestu svou neodbývá vždy pedanticky až po obědě.

Aby účelu svého dosáhl, musil pan Bolehlav ten obraz míru svatého porušiti. Několikerým udeřením holí o stupně k zaskleným dveřím vrátil pana domovníka skutečnosti. Tento vytřeštil s hlubokým povzdechem oči, díval se chvíli pustě do průjezdu, pak se najednou vzpřímil, urovnal si brejle a zamáchnuv rukou, zvolal s líčenou přívětivostí: „A, pan Bolehlav!“

„Chutnalo — co?“ pravil tento blahosklonně.

„Přemýšlel jsem tak,“ odvětil domovník s lehkým uzarděním. „Zastavil se tu Vincínek od akolytace, namluvil mi toho plnou hlavu o farách, o semináři, o hebrejštině, a jak se ty řeči jmenují, a když jsem s tím ostal samoten, semlelo se mi to všechno v hlavě — a zdříml jsem si...“

„Pan syn je zdráv?“ otázal se pan Bolehlav pokrytecky.

„Děkuju, jako kapr,“ odvětil domovník živě. „Jakž by nebyl — seminářská strava... A teď nemůže ještě pořádně rozkynout, poněvadž má náramně mnoho učení, ale pomoz Pánbu, až bude někde venku na faře! Je to přec jen krásné, vznešené povolání! — Ale račte vejít, pane Bolehlave, stojíte tam na průjezdě,“ zval ho domovník laskavě,

vida, že je dnes v dobrém a k tomu poslouchavém rozmaru.

Pan Bolehlav vešel v plném vědomí milosti, jakou tím domovníkovi prokazuje, a posadil se důstojně do druhé lenošky mu podané.

„Nemohu vám ani vylíčit, pane Bolehlave," pokračoval domovník ve své otcovské písni písní, „jak rád bych se dočkal té chvíle, až se Vincínek někam na faru dostane. Hned bych pověsil domovnictví na hřebík — beztoho jsem s tím neměl než starosti a mrzutosti, ani minutku poklidu. Žil bych u něho jako na výminku, vedl bych mu hospodářství, dohlížel k polním pracem, obstarával stáj a mlaty — A což kdyby se toho nebožka byla dožila! Je to přec jen krásné, vznešené povolání!"

„Ovšem," přisvědčil pan Bolehlav, „ale musí být vskutku povoláním. Mnohý se později cítívá nespokojeným —"

„U Vincínka o tom ani řeči!" vskočil mu domovník horlivě do řeči. „On již od dětinství neměl jiného pomyšlení. Nikdy si s ostatními hochy nehrával, pořád jen z papíru ornáty stříhal, oltáře stavěl, na dvoře slepicím kázal... A také později se mi netoulal, nekouřil, nepil, o děvčatech ani zdání — má už tak od Boha směr k vyššímu."

Pan Bolehlav byl již Vincínka a krásného, vznešeného povolání syt, i dal hovornosti domovníkově jiný směr otázkou, jíž zároveň k účelu návštěvy své zabočil: „Nebydlí zde v domě mladý důstojník?"

„Mladý důstojník? Ne, nebydlí!" odpověděl domovník vyvaliv udiveně oči na pana Bolehlava, jenž tak náhle od Vincínka na důstojníka přeskočil.

„Ach, tedy snad návštěva u majórů. Potkal jsem ho několikrát na schodech,“ mínil pan Bolehlav.

„Vysoký?“

„Ano.“

„Dolíčkovatý?“

„Ano.“

„Ach, to je on!“ vysvětloval domovník. „To je on. Bývá u majórů ob den, někdy i častěji. Bezpochyby domácí přítel. Ostatně kdybych já byl na místě majórově, totiž kdybych měl tak mladou, švarnou ženušku — však víte, co chci říci.“

Pan Bolehlav si odkašlal a podotkl diplomaticky suše: „Pravda!“

„Povídá se leccos,“ pokračoval domovník, „z čeho by se pan majór hrubě nepotěšil. Ale je hluch a slep — zrovna na slepou bábu s ním hrají. Neštěstí — takové manželství! Pravé neštěstí. Nejsem jako ostatní domovníci, abych vyzvídal od děveček, abych snad klepy celého domu sbíral — sedím tu při zemi jako zakletý a myslím si, ať tam nahoře dělají co chtějí. Nestarám se o partaje, a zle by pochodil, kdo by mi přišel s nějakými rodinnými kronikami. Jsem už takový — je to má zásada! Svěřte mi nějakou maličkost, svěřte mi důležité tajemství — vše jedno; neslyšel jsem to, nevím o tom ničeho. Na skřipci by ze mne slovíčka nedostali. Jak pravím, mohl bych vám leccos o majórce vyprávěti, kdybych byl přítelem klevet a roznášečství. Kdyby tam nejen onen důstojník, a ti tři, čtyři ostatní, nýbrž třeba celý štáb byl denním hostem, kdyby majórka ještě mlsněji po mužských se rozhlížela, než činí, a kdyby i pravda bylo, co se o ní a o tom studentovi nahoře povídá — co nám po tom!

Je to věc majórova. Ten ať chrání čest domu svého. Není-liž pravda?"

Tentokráte nepřestal pan Bolehlav na diplomatickém „Pravda!" nýbrž projevil dychtivou zvědavost v otázce: „Student — snad Burian?"

„Ano, Burian se, tuším, jmenuje. Pěkné kvítko! Do kolejí nechodí, každou noc přichází domů ochmelený, krejčí a ševci číhají na něho za každým rohem —" Tu se pan domovník zarazil. Vzpomněl si na jistý pakatel a na půl roku.

Než v obličeji pana Bolehlava jevil se toliko šlechetný hněv nad okrádáním krejčů a ševců se strany Jana Buriana. Spěšně tázal se domovníka dále: „A ten Burian — že by s majórkou —"

„Nepověděl jsem nic, pranic!" ohradil se domovník. „Nevím ničeho. Jen to vím a mohu říci, že dával a snad posud dává hodiny hochovi pana majóra z prvního manželství. Chtěl jsem tam dostati Vincínka, aby si vydělal něco na přilepšenou, ale vzali to kvítko — nu ovšem, ovšem..."

Pan Bolehlav zadumal se na chvíli. Náhle máchl rukou a pronesl velmi živě: „Jest na tom as více lidské řeči než pravdy. Mohlo by se tak o každém domácím učiteli mluviti."

Domovník vzhledl k náhlému obránci majórky nehrubě přívětivě. Popudiloť ho, že se osměluje pochybovat o pravdivosti jeho slov. Chtěl nelibosti své průchod zjednati, avšak v tom projela mu hlavou nějaká jiná myšlenka, která ho na chvíli v hluboké přemýšlení ponořila.

Pan Bolehlav pokračoval ve své obraně: „Nezdá se mi, že by byla majórka tak špatná, jak ji pomluva maluje. Není snadno ubránit se utrhačných jazyků.

Ostatně neukazuje celý zjev její, ani její způsoby k takové mravní zpustlosti."

Mezi touto řečí hryzl si domovník palec a zíral z hluboka, polo v myšlenkách k mluvícímu. Když se tento zamlčel, vzpřímil se najednou, upravil si čepičku a brejle — oči jeho potutelně se zableskly, kolem rtů zahrál podivný úsměv — i pravil se zvláštním důrazem: „Ovšem na první pohled by v ní každý tušil anděla! Viděl jsem málo tak sličných, tak něžných paniček. A což když na člověka ty tmavé oči upře, tu to zrovna srdcem škubne — není-liž pravda, pane Bolehlave? Vídáte ji beztoho často v zahradě..."

„Nu ano, vídám," odvětil pan Bolehlav, zapáliv se v líci. „Vídám. Je panička velmi krásná. Avšak," upomenul se náhle, vytáhnuv hodinky, „již je svrchovaný čas, abych šel. Tou řečí jsem docela zapomněl."

Domovník vyšel za svým hostem do průjezdu, stopoval ještě chvíli posměšným zrakem postavu jeho na ulici, a když mu za rohem zmizel, přiložil oba palce na ústa a hvizdl mezi nimi velmi silně...

Téhož dne po poledni stalo se, že slonila stará slečinka mopslíka svého v okně a touž dobou že stál naproti v úplňku obličej pana Půlpána.

„Je to vedro, slečinko! Můžeme se nadíti ještě dnes bouřky — a jaké bouřky! A?" zašveholil úplněk.

„Ba, jistě dnes přijde!" odtušila slečinka. „Už je to cítit ve vzduchu. Apropos, pane Půlpáne, slyšel jste již —" při tom vztáhla kostnatý prst směrem k bytu pana Bolehlava.

„S majórkou, a?" zašeptal pan Půlpán.

Protějšek jeho kývl hlavou.

Na to oba zhluboka vzdechli a pozdvihli oči k nebi...

V.

Aby vás z pana Bolehlava hlava nerozbolela, nechám si v péře celou tu spoustu myšlenek, kterou v něm rozmluva s domovníkem vybouřila. Konečně ustálil se na dvou věcech.

Předně uznal nařčení pana Buriana za holou pomluvu. Očistilť se tento před ním úplně svým „duševním ventilem“. Pan Bolehlav pročetl pilně zápisky jeho až do poslední, otřásl se při tom nad mnohým myšlenkovým bouchořem, pousmál se nad mnohým dětinským nápadem, rozzíval se nad mnohým fádním líčením a citů výlevem — ale nad vodou touto vznášela se jediná postava, za každým listem vybleskoval jediný pár očí, každá řádka spadala jako šňůra černých korálků na vlny jedněch ňader: Iduna! Iduna! znělo ti v uších od začátku do konce. Ni zmínky, ni slovíčka o majórce. Nejvíce přesvědčil pana Bolehlava o nevinnosti Jana Buriana poslední zápis, jenž zněl takto: ‚Políbení její hoří na mých rtech. Jako řeřavý uhel očistilo je a vrátilo jim píseň nadšenou. Svět odhodil přede mnou svůj všední plášť a jeví se mi v jasném proměnění — hoden zpěvu, hoden velebení! Jaké to svěží, živé barvy, jaké to krásné tu mírné, tam smělé, tu něžné, tam velkolepé tvary! A každý ten obrázek kypí citem, dýše životem. Příroda vstává z mrtvých, osloněná bleskem poesie! V hlubokém stínu stromů, na širokých listech vodních bylin sedají opět rusalky, v zobáku krkavce třpytí se prsten nešťastné princezny, a chceš-li sestoupiti do zámku čaroděje, vejdi do dutého stromu, tam divné schody do pod-

světí... Rákosím šelestí píseň o krásné, bledé rybářce a v bouři slyším rázy mohutných kladiv, jimiž na sebe dorážejí padlí obrové v hněvu posmrtném...

Ó, čarodějko mocná, která jsi měkkou rukou shladila s čela mého předčasné vrásky, která jsi rtem svým vylíbala se rtu mého pustý úsměšek nad světem a lidmi — odkud jsi přišla? kdo jsi? Nechť říkají, že's všední komediantka, že's křehké, lehkomyslné děvče, jak na sta jiných — mně jsi světlý génius, nad jehož temenem mi vzešla hvězda nové víry. Věřím opět v boha, v život za hrobem, v ctnost a důstojnost lidskou. Ta slova, která se mi jevila jako mince nepravá, za niž sobě hlouček lidí kupuje pozemskou blaženost, nabyla pro mne dávného, jasného zvuku svého. Jest mi, jako bych byl opět hochem a choulil se v útulném, temném přístěnku do teplé pokrývky — venku bouří vítr, déšť bubnuje na okno — a mně je tak blaze, tak nevýslovně blaze, jak pod křídlem anděla..."

Toť vrchol nesmyslného blouznění! pravil k sobě pan Bolehlav po přečtení těchto řádků. Takový snílek není schopen zrady na bytosti tak zbožňované! Nikoli! Obroz milenčin září mu na srdci a v srdci jako talisman, zastiňuje všeliký půvab ostatní, zabraňuje k němu přístup démonům smyslnosti. — Bídný klep — nic více!

Za to potvrzovaly další zkušenosti víc a více podezření, které v něm proti dolíčkovatému domácímu příteli vzniklo. Stávaje v okně na výzvědách, stal se pan Bolehlav bezděčným svědkem mnohé důvěrnosti mezi majórkou a mladým důstojníkem, která dle náhledu jeho vybočovala z mezí domácího

přátelství. Vodili se za ruce, dívali se časem po hodnou chvíli mlčky na sebe, on jí líbával ruku dvakrát, třikrát po sobě, ona mu klepala často zcela bez důvodu vějířem na rameno atd. Nejvíce však dotkl se pana Bolehlava jeden výstup, podobající se na vlas onomu, jaký mu kdysi sladký sen tak svůdně namaloval. Důstojník a majórka usedli si jednou vedle sebe na stupeň zpustlého vodojemu, přichýlili k sobě hlavy a četli spolu z nějaké knihy. Ba nečetli, pokrytci! Vždyť po celou dobu, co pan Bolehlav hněvivě na ně pohlížel, neobrátili v knize ani list, ba nemohli ani obrátit, poněvadž se drželi pevně za obě ruce. Hlavy jejich tulily se k sobě vždy těsněji, již zdálo se panu Bolehlavovi, že tvář na tváři spočívá, že ústa k ústům lnou — déle nesnesl těch muk Tantalových. Zakašlal — ne po lidsku, ale zaštěkal, zavyl zrovna po zvířecku, že obě hlavy tam dole rázem se odchýlily a čtyry poděšené oči vzhůru k němu se obrátily. S velikým zadostiučiněním zpozoroval pan Bolehlav, že majórka hned na to s temným uzarděním oči sklopila a dolíčkovatý netvor velmi zlostně na něho pohlédl a výhružně posupné kníry do výšky si zakroutil! Koukej jen, satane! myslil si pan Bolehlav. Bojím já se tebe, bojím! Bodejť — takového hrdiny z kavárny! Nenaženeš mi strachu, kdyby se ti třeba místo tvé šavličky meč Brunšvíkův po boku houpal.

Od té chvíle stali se oba zjevnými nepřáteli. Důstojník jaksi tušil, že se nelíbí panu Bolehlavovi, a dával mu neklamnými známkami na jevo, že k němu chová stejnou nelibost. Obapolná antipatie! mohlo by se říci. Ovšem vedl se tichý tento boj ze vzdálí pouhými posuňky — ale byl to boj čím dále

zuřivější. Důstojník obracel se velmi nápadně zády k hořejšímu oknu, spatřil-li v něm pana Bolehlava; někdy zase stavěl se právě pod okno a měřil pana Bolehlava dlouhým, drzým pohledem, mávaje při tom bičíkem v povětří; často také, veda majórku kolem, pronášel s významným pohledem na pana Bolehlava velmi hlasitě nejapné narážky, jako že bývá sousedstvo v domě největší obtíží, že by se neměla okna prolamovati do zahrady a p. Pan Bolehlav splácel mu pohledy a posuňky, jevícími hluboké opovržení.

V té době mluvil pan Bolehlav dvakrát s majórkou.

Jednou vystupoval v myšlenkách po schodech, když ho tu najednou vytrhl šust hedbávných šatů. Vzhlédl — proti němu sestupovala majórka v plném blesku krásy a nádherné úpravy. Smekl dvorně klobouk a poklonil se hluboce. Ona se zastavila, upřela naň čarovné oči s výrazem, který srdce jeho k rychlejšímu tluku popohnal, a zeptala se sladkým, jemným hlasem: „Odpusťte, pane, prší ještě venku?"

„O nikoli, milostpaní! již je tam úplně jasno!" odpověděl pan Bolehlav bez rozmýšlení. Zvuk toho hlásku, pohled těch očí zbavil ho vší rozvahy.

Ona poděkovala lehounkým ukloněním hlavy a doložila: „Tedy jasno?"

Tu vzpomněl si teprve pan Bolehlav na pravý stav věcí a odvětil: „Trochu sice mží, milostpaní, ale pramalounko, není to ani znáti."

„Ach, trochu mží, nu to neškodí —!" prohodila ona s úsměvem, uklonila se mu znova, zamáchla vějířem a již tu po ní nezůstala než vůně různých květných dušiček.

Pan Bolehlav stoupal dále nahoru s obličejem poněkud starostlivým. Prší ještě, pravil k sobě. Snad přestane, než sejde dolů.

Když vešed do svého pokoje k oknu přistoupil, lilo se venku jako z konví.

Dlouho díval se pan Bolehlav do zahrady, kde vody vůčihledě přibývalo. Srčela listím, stékala stružkami po rozrytých kmenech, měnila stezky v potoky, nadbytkem jejím přetékaly kamenné toulce Amoru, stará kašna vracela se k prvotnímu svému určení a ryby nad ní, zdálo se, že oživují v mateřském živlu a vymršťují vesele těla...

Prohloupil jsem! vzdechl pan Bolehlav.

Po chvíli však ustoupila mrzutost jeho veselejším myšlenkám. Jakž mohl — omlouval se v duchu — při lahodném oslovení jejím, při jasném jejím pohledu pomysliti na mračné nebe a negalantní déšť! Vykouzlil znova milostnou její podobu před duševní svůj zrak, jak tam stála před ním na schodech, představoval si pohled a úsměv její a tu se mu zdálo, že v obém spočívalo cosi lákavého, rusalčího a že se hlas její chvěl vnitřním pohnutím. A proč se vůbec s ním zastavila? Déšť byl zajisté pouhou záminkou.

Pan Bolehlav přistoupil k zrcadlu. Chvíli se v něm prohlížel, pak pohladil si bradu a otočil se na podpatku. Byl s sebou spokojen. Představil si vedle sebe dolíčkovatého důstojníka a při vší své skromnosti usoudil, že by volba její vzdor uniformě musila vypadnouti v jeho prospěch.

Představa důstojníka vzbudila v něm opět spravedlivou nevoli. Vzpomněl si na všechny výjevy v zahradě, jichž se stal svědkem, přimyslil k tomu jiné

mimo zahradu. A tu se před ním narýsovala jemně přitmělá ložnice, čalouny a koberce ozlacené nejistou září nočního kahance, záclony — — Vzdechl sobě z hluboka a přejel dlaní čelo.

Několik dní na to mluvil s majórkou po druhé.

Sešel dolů k zahradě a tu spatřil, jak majórka, držíc se jednou rukou za ozdobné mřížoví, v druhé vějířem mávajíc motýla s vršku keře, podél mřížoví se rozrůstajícího, sehnati chtěla. Bavila tak bezpochyby štíhlého, pěkného klučinu, který stoje za ní, počínání toto s živým účastenstvím sledoval.

Náhle vypadl jí vějíř z ruky za mřížoví.

Pan Bolehlav přiskočil rychle jako blesk, schvátil vějíř a podal ho s uzardělým od shýbnutí obličejem krásné majitelce.

„Ach, jste příliš laskav,“ zašeptala ona, rovněž lehounce zapýřená. „Chytám s Otakarem motýly — duchaplná zábava, není-liž pravda?“

„Ó —“ začal pan Bolehlav a chtěl do té odpovědi vložiti celou hloubku ducha i srdce svého, avšak musil přestati na tom ducha- a cituplném „ó!“, neboť do zahrady vešlo několik dam a majórka poroučela se mu s úklonkem hlavy a ladným úsměvem.

Myšlenky, které po této druhé rozmluvě hlavou jeho se stíhaly, byly tytéž v témž pořádku, jako po první — nebudu je tedy opakovati.

VI.

Jak víme, zařekl se pan Bolehlav, že nepůjde více k „fiale“. Však vrátil se tam přece.

Jednou vynořil se před ním na ulici majitel zakleté hospůdky. Mimovolně ohledl se pan Bolehlav

po nějaké kavárně nebo průchodním domu; bylť mu setkání s opuštěným hostinským velmi nemilé. Však nemohl se mu více vyhnouti: bylť již málo kroků před ním. Oba byli v nesnázích. Pan Bolehlav sklopil zrak a trochu se zapýřil; hostinský se zalekl a vytřeštil na nevěrného hosta oči. Když se vzpamatoval, smekl rychle klobouk a poklonil se hluboce. V suché, mizivé jeho tváři obrážela se zkroušenost, hluboká lítost a nesmělá výčitka. Pan Bolehlav poděkoval sáhnutím na klobouk. Oba sebou trhli, jakoby se chtěli zastavit, než minuli se. Popošli několik kroků od sebe — náhle jako na povel se ohledli — svěsili hlavy a kráčeli spěšně dále.

Hodnou dobu po onom setkání kolísala se v duchu pana Bolehlava v nejistých, splývajících obrysech podoba hostinského a budila jeho útrpnost. Pravý to stín člověka! Jak matně se plížil po ulici, jakoby zdrcen vědomím své malomocnosti! Věru, již ho drží jen ten ctihodný vous pohromadě: na ten se věsí jako tonoucí na spasné bidlo. Pod širým nebem, na volném vzduchu jeví se sešlost jeho v plném světle, doma splývá s chudostí, stísněností svého okolí. A tu představila se též panu Bolehlavovi nesměle sirá hospudka a vznášela k němu tichou prosbu, aby se jí ujal v její opuštěnosti, aby se ujal bídného jejího pána, ona že mu za to poskytne, co má — čestné víčko na sklenici a klidný útulek před lidmi a světem...

Tak ocitl se pan Bolehlav jednou odpoledne na povědomé chodbičce. U dveří se zastavil a naslouchal; uvnitř hrobové ticho. Otevřev pohledl ke kamnům; byla prázdna. V jizbě nebylo živé duše.

Chvíli pohlížel pan Bolehlav do těsné prostory, na sporé nářadí, na „bitvu u Waterloo“, na okénko s bílou záclonou a již chystal se k odchodu, v tom zašustlo cos po chodbě a z temného pozadí vynořila se vysoká postava dívčí. Byla to Adda. Stanula před ním s hlavou svěšenou, s očima sklopenýma a zašeptala: „Přejete sobě pivo?“

„Přineste mi sklenici, slečno!“ odvětil on. „Co dělá pan otec?“

„Je v městě.“

Když postava její v temném pozadí opět zanikla, zabručel pan Bolehlav: „Není tak zlá, jak se mi na první pohled zdálo. Krasavice ovšem není — —“ a tu si vzpomněl na majórku.

Usedl za stůl a díval se napnutě ke dveřím. Konečně se v nich objevila Adda se sklenicí. Byla oděna v týž prostičký šat, v němž se poprvé před námi zamihla. Pan Bolehlav nenabyl mnoho času k esthetickým studiím na jejím líci a postavě: než dřevěné víčko odklopil, byla již ta tam.

Jak pravím, co říkáme krásnou, není! mluvil k sobě. Ale pěkný vzrůst jí nelze upříti. Ostatně má i v obličeji dosti milé tahy. Ta úzkostlivost a nesmělost jest jim na újmu; kdyby hlavu bez ostychu vznesla, kdyby jí nenucený úsměv rtoma zahrál a zrak jasná myšlenka oživila — — Ale tak! člověk ani nezví, jaké má oči! V té přílišné nesmělosti je věru zvláštním zjevem. Vliv jejího otce je patrným. Vychování za krbem, v odloučenosti od světa, uprostřed mutných, přísných obličejů... Ovšem působí také letora. Hle, sestra její! Jaká to protiva! U té sebevědomí, bujarost, odvaha...

Mezi úvahami těmito vyprázdnil pan Bolehlav sklenici.

Než se nadál, stála před ním opět plachá číšnice a zašeptala, poroučí-li ještě. Podal jí sklenici.

Když se vrátila a pivo před něho stavěla, otevřel ústa, aby ji oslovil. Ale v příštím okamžiku nebylo tu po ní ani památky.

Pan Bolehlav schoval si tedy oslovení na podruhé a krátil si čas, jak mohl. Nejprve zapálil si doutník a jal se do rámečků dýmových zasazovati různé, fantastické obrázky. Tu shledával v obraznosti své ohnivé barvy pro štíhlou bajadérku, oděnou v muselín, a když jí posledním tahem štětce ladné obočí nastíniti chtěl, rozplynula se náhle v muselínovém obláčku. Tu narýsoval si v sněhu loparskou boudu a představoval si, jaktě útulno a milo v ní při praskajícím ohni poslouchati divné pohádky, kdy venku sníh se chumelí, sníh a věčně sníh, až celá chata v sněhu zapadá a mizí. Tu opět maloval si Moslima s kostnatým obličejem a šedivým, dlouhým vousem, sedícího na koberci, a nad ním houpalo a pestřilo se cos — trepky, samé trepky... ‚Hloupost!“ zabručel pan Bolehlav a přejel si dlaní čelo. Na to sáhl po sklenici a dopil.

Bílá záclona v okně se spustila a za chvíli na to vešla Adda.

Tentokráte přinutil ji pan Bolehlav při návratu otázkou, zdaž jí není smutno, k odpovědi, že není. A zmizela mu zase.

Znova krátil si pan Bolehlav dlouhou chvíli, jak mohl. Vmyslil se do loďky vystupujícího balónu a představoval si, jak by mu asi bylo v té závratné výši, nad oblaky, samojedinému v nesmírné

oblasti vzduchové, pod sebou smrt, nad sebou nepostihlé, svatohrůzné tajemství... Pojala ho závrať i obrátil se k jiným myšlenkám. Maloval si s velikou rozkoší to štěstí, kdyby vyhrál veliký, hodně veliký los nebo v Baden-Badenu Štěstěnu do sebe zamiloval. Nejdříve by si koupil veliký dům s mohutným, ozdobným průčelím v živé ulici — — ne, nejprve by si koupil na venkově, někde v půvabné krajině, malý, věžatý zámek na výšině s dalekou, rozmanitou vyhlídkou, kolem rozsáhlý park s umělými jezery a ostrůvky, s titěrnými mosty, s čínskou vesnicí... Nu mohl by si koupit obojí. V zimě v městě, v létě villeggiaturu. Nejdříve by si však najal fiakra a jezdil by po městě od krámu ke krámu, nakupoval by celou kupu těch věcí, které kdy za sklem pozornost a touhu jeho k sobě přivábily, ty smělotvárné, průsvitné vásy, ty zlaté tretky v úhledných pouzdrech, ty důmyslné pomůcky rozkoše a pohodlí. Pak by cestoval! Do Italie, do země krásy a slávy — nikoli, tam je cesta příliš vyjetá; podíval by se do Španěl na ty donny s jižní nocí pod brvou a s překrásnými ztepilými nožkami... Či snad do Paříže, kde kypí smyslnost šumným vírem, kde prostopasá Venuše z šampaňské pěny se rodí? — — Abych šlechetnou mysl pana Bolehlava v plné světlo postavil, musím též vytknouti, že nezapomněl v nadbytku na své bližní. Onoho úředníčka s prázdným žaludkem a plným pokojem dětí, o jehož klobouku se domovník na začátku mé povídky tak pohrdlivě vyslovil, učinil svým sekretářem, domovníka dozorcem nad svými domy, hostinského správcem na venkově. Iduně pomohl k velkému divadlu a na Addu také nezapomněl.

Škoda, že to všechno krásný sen. Vrátil se s povzdechem do bledé skutečnosti.

A teď ho skutečně opanovala dlouhá chvíle. Obraznost jeho unavena svěsila křídla a zrak jeho bloudil marně po jizbě, kde by se na nějakém povšimnutí hodném předmětu usaditi mohl. Pusté stěny mrtvě na něho pohlížely, „bitva u Waterloo“ porazila ho celou nudností svaté aliance a v okně bzučela moucha tak jednotvárně, uspávavě, že se mu až oči zavřely.

V této nudě utekl se ke sklenici a přikouzlil vyprázdněním této Addu.

Odtud chápal se velmi zhusta toho prostředku. Nechci počítati, kolik sklenic takto vyprázdnil, ale tolik mohu napověděti, že jich nebylo méně, než z ostýchavé Addy slov vydobyl. „Ano!“ „Ne!“ „Děkuji,“ odpovídala mu pološeptem a pokaždé mu upláchla. Konečně uchopil ji za ruku a zadržel ji k následující rozmluvě: „Nechtěla byste mi připít, slečno?“

„Děkuji, nepiji.“

„Jste sama doma?“

„Matka spí nahoře a děti přijdou brzy ze školy.“

„Nebývá vám tu dlouhá chvíle?“

„Nebývá.“

„Co dělávate?“

„Nu všelicos, šiji, pletu — někdy také čtu...“

„Aj, také čtete? Máte snad doma nějaké zajímavé knihy? Snad romány nebo předplácíte na nějaký zábavný časopis?“

„Máme mnoho všelijakých knih doma. Matinka velmi ráda čítá; někdy jí také musím nahlas předčítati —“

V tom ozvaly se na chodbě kroky, dívka se mu vysmekla a hned na to objevil se ve dveřích pod slaměným kloboukem rozmarný, dobrosrdečný obličej doktorův. Smekl ihned a pozdravil pana Bolehlava velmi přívětivě; však tento okázal mu na místě obličeje hotovou krajinu pod mrakem.

Později přišel také hostinský domů a přivítal pana profesora s výrazem hlubokého pohnutí v líci.

A opět byl pan Bolehlav „u fialy" denním hostem. Vyznal sám sobě bez obalu, že ho tam vábí Adda. Kochal se v myšlence, že první odkryl pod žárlivým lupenem květinu vonnou, svěží, že ocenil skromné její vděky; těšil se nadějí, že ona se k němu krotce přitulí jako k ochrannému pni, že na slunci přízně jeho ostýchavost její rozpuká v čisté, zářivé květy, jejichž vůní on sám se napájeti, jejichž krásám on sám se radovati bude, že ona jím teprve svět pozná a jemu za vše díky zavázána bude.

Ovšem ztrpčovala mu ty chvíle přítomnost doktorova. Avšak podnikal s ním zápas — jak za to měl — vítězný. Kdežto doktor hostinskému lichotil, s ním si bratříčkoval a prskavkami vtipu a žertu kolem sebe házel — činil pan Bolehlav pravý toho opak. Vypadal vždy vážně, v ničem si nezadával, byl chladný a zdrženlivý. Když si někdy zažertoval, činil to vždy jako milost — s tváří blahosklonnou. Tak lze nejlépe podobným lidem imponovati! říkával sobě.

Ostatně hleděl se i útratou doktorovi vyrovnati. Večeřel, pil mnoho, velmi mnoho, a jednou přinesl též dětem veliký kornout cukroví.

VII.

V této době žil pan Bolehlav dosti spokojeně. Zřídka přeháněly se chmury přes jeho čelo, umírnil svůj přísný úsudek o světě a shlížel s útrpným leda úsměvem na malicherné hemžení jeho. Začal se poznenáhla smiřovati s okolím svým. Panu Půlpánovi odpustil laloch i břicho — vždyť to časem naroste i lidem ušlechtilým, pravil k sobě a vzpomněl si na mnohé slavné lidumily, kteří bližního pro břicho na srdce přitisknouti nemohli; domovníkovi odpustil bez poznámky lenošku i velebného syna; také nad Janem Burianem i jeho duševním ventilem přimhouřil oko — mladická svévole! bubliny nad kypícím varem! prohodil.

Z ženských očí smálo se mu štěstí — a ženské byly vždy nejslabší stránkou pana Bolehlava. Adda odložila část své ostýchavosti a popřála mu seznati barvu svých očí; ba, zdálo se mu, že se za jeho přítomnosti v hostinské jizbě bílá záclona v okénku často, nápadně odhrnuje. Majórka usmívala se velmi čtveračivě, kdykoli jej na schodech potkala, a děkovala na pozdravení jeho nad míru přívětivě. Když pan Bolehlav z pokoje svého do zahrady patříval a ona tam sama sedala na stupni vodojemu, podpírajíc hlavu dlaní, zahrávajíc si s pestrým vějířem, čítal s toho vějíře úplné vyznání lásky a byl svatě přesvědčen, že v knize, do které zrak upírala, každé „v“ na jeho bradičku ji upomíná. Však nechtěl se jí sám za svůdce vtírati, nechtěl sám první krok na úkor šedivého majóra učiniti — ať ona sama jedná! Má k tomu mnohem více příležitosti: může

mu na příklad psaní poslati, nebo i při setkání na schodech podstrčiti nebo, kdyby se ani k tomu odhodlati nemohla, prostě upustiti — však on by se dovtípil! Může dvířka do zahrady otevřena nechati a tam se za tmavého večera procházeti, kdy manžel její někde nabobtnalým denním hostům při vinných láhvích nevykonané válečné činy znázorňuje. Může i některou spolehlivou služku svou důvěrnicí učiniti; tento poslední prostředek jevil se panu Bolehlavovi ve zvláště vábivém světle. Vždy si při tom představoval buclatou ruku, přistiňující kahanec, tak že jen tajemné, luzné polosvětlo kypré koberce, kolísavé těžké záclony, vedoucí se k sobě nakloněný pár milujících a čtveračivý úsměv nad onou buclatou rukou obestýlá. Bylť kdysi viděl podobný obraz olejový, představující záletníka u nějaké španělské donny, a velmi se mu tenkráte líbil.

Tak by byl pan Bolehlav snad úplně se světem se smířil, kdyby nebyla klidnou hladinu jeho života náhle rozbouřila událost, jež ihned následuje.

Pan Bolehlav vracel se jednou od „fialy" dříve než obyčejně, ale pro ostatní lidi pozdě domů. Ubíraje se vzhůru po schodech ke svému pokoji, představoval si živěji než kdy jindy všechny ty možnosti, kterými by se mu majórka přiblížiti měla. Náhle vytrhl jej řinkot šavle; zaslechl zároveň „dobrou noc!" a „dobrou noc!" jedno hlasem hrubým, drsným, druhé pak hláskem povědomým s výrazem takové něhy, že pana Bolehlava až u srdce bodlo. Hned na to spatřil v osvětlené chodbě dolíčkovatého důstojníka. Zdálo se mu, že se v ohyzdných jeho tazích jeví odlesk zažité blaženosti. V tak pozdní čas od majórů! Proti všem zákonům slušnosti!

Pana Bolehlava projela i lítost i hněv. V tomto rozladu, v tomto téměř nepříčetném stavu duševním, dopustil se skutku velmi neslušného, který by mu byl ostatně každý jiný člověk vyjma právě důstojníka v uvážení jeho pobouřenosti odpustil. Ale páni důstojníci jsou na takové věci jako vtělení ďáblové.

Když se totiž s důstojníkem setkal, odplivl si pan Bolehlav způsobem, který vybočoval daleko z mezí mravopočestného odplivnutí. Důstojník pochopil ihned význam toho činu. Zastavil se okamžitě a obořil se vztekle na pana Bolehlava: „Pane, vy jste plivl?"

„Ano," odvětil suše pan Bolehlav.

V příštím okamžiku zajiskřilo se mu v očích i chytil se za tvář oběma rukama.

„Tak, to je za vaši urážku!" řádil důstojník. „A zde máte nádavkem!"

Panu Bolehlavovi zajiskřilo se opět v očích a chytil se za druhou tvář.

Polo v mrákotách zaslechl ještě následující slova: „Kdybyste snad nebyl spokojen s tímto nádavkem — zde má karta — snad víte, co můžete učinit. Jsem k tomu hotov třeba hned zítra. Neučiníte-li nic, budu to pokládat za dovolení s vaší strany, abych vás spolíčkoval, kdykoli a kdekoli se mi opět na oči odvážíte."

Bezděčně sáhl pan Bolehlav po lístku — byltě chvíli jako omráčen. Když se vzpamatoval, byl již důstojník ten tam.

V prvním návalu hněvu chtěl se pan Bolehlav za ním rozběhnouti a políček i s nádavkem mu vrátiti, ale brzy pronikla myšlenka mohutnější a zadržela jej na místě. „Nikoli!" zasípal zdvihaje pěsť.

„Zabiju ho! Zabiju jako vzteklého psa! Zbavím svět nadutého surovce, pomstím šedivého manžela! Mýlí se šeredně, má-li mne za zbabělce. Dokážu mu, že dovede i člověk s přichlípeným límcem neohroženě patřiti smrti v tvář, že dovede způsobem strašným uhájiti svou čest. Dostavím se, ale ne s pistolí, ne s kordem — neznám se v střelbě, ani v šermu — ale spořádáme spolu tu věc jináče!“ Jízlivý úsměv zkřivil jeho ústa.

Když dobouřil do pokoje, pohodil lístek na stůl a jal se pádnými, nestejnými kroky přecházeti temným prostorem. Při tom skřípal zuby, zatínal pěsti. Časem ulevoval si výkřiky: „Dokážu mu! — Uvidíme, kdo je zbabělcem! — Ať si nemyslí na pistole nebo na kordy — víme něco lepšího pro tebe, panáčku! něco lepšího, že ti krev ustydne v žilách! — Zabiju ho bez milosti, jako psa — ať si potom majórka svého miláčka — —!“

Po delší době, když první nával vzteku vykypěl, dostavilo se rozvážnější přemýšlení. Představil si v duchu ještě jednou nedávný výstup, opakoval si všechna slova důstojníkova a nabyl nezvratného přesvědčení, že musí souboj podniknouti. „Ale nikoli po obyčejném způsobu,“ pravil k sobě. „Byl by to zápas nerovný. Bůh ví, kolik hodin denně se cvičí v střelbě do terče, v šermování, a já neměl po celý život střelnou ani sečnou zbraň v ruce. Jsou jiné strašnější druhy souboje — amerikánský. Nechť zachřestí jednomu z nás černá kulička píseň pohřební. Nebo ať zhyneme oba! Nasadíme si vzájemně ústí bambitky na čelo a vystřelíme najednou. Ne, nedovedl bych třeba v čas kohoutek spustiti. Raději zavřeme se do temné komory a budeme tam na

slepo do sebe bodati a sekati, až oba zkrváceni k zemi padneme.“

Pan Bolehlav rozsvítil chvějícíma se rukama. Zdvihl lístek důstojníkův ke světlu a přečetl tam „Oskar v. Bucacs“ a označení bytu. Odhodil jej pak s úsměškem pohrdlivým a zvolal: „I ty — Hraje si na Maďara! Bukáč je, poctivý český Bukáč! Kdyby měl člověk k němu jméno hledat — lepšího by věru nenašel. A s takovým Bukáčem — fuj, paní majórko!“

Na to vytáhl pan Bolehlav z příhrádky několik knih a rozložil je po stole. Byly to všelijaké romány. Pan Bolehlav převracel v nich v zimničném chvatu list za listem, hledaje povědomá místa, kde vypsány byly zvláštní souboje, vyšperkované rozličnými, více méně ukrutnými úchylkami od obyčejného způsobu. Byly tam některé kousky, že při nich i krvežíznivému panu Bolehlavovi vlasy hrůzou vstávaly. Dva Američané na př. vlezli s dlouhými noži do sudu, dali tento zabedniti a rozbodali se tam v děsném, neslýchaném zápasu, až krev čepem vyhrčela. Jiné opět líčeny byly až úchvatně: velkolepá horská krajina v pozadí, na rozdrcených skaliskách zohýbané jedle a mezi těmi hřměl, roztříšťoval se o kamení, hrál duhou vodopád — při něm dva muži, čelo proti čelu, zrak zakotven v zrak, pln záští nesmířlivého, ruce zdvihají smrtící zbraň — dva výstřely, vodopád je přehlušil — a na smrt raněný dovlekl se k mrtvému, ohledal jeho ránu a zašeptal zpěněným rtem: „Dobře!“

Vůbec jevili všichni tito zápasníci podivuhodnou chladnokrevnost a pohrdání životem. Obličeje jich

byly ovšem na smrt bledé, ale ruka jich se nezachvěla, brvou neškubli, stáli pevně jako na nohou zkamenělých... „Nu, tady na papíře," usmál se pan Bolehlav, „jsou všichni hrdinové. Ve skutečnosti asi jinak."

A položiv ruce na zad procházel se zvolna po pokoji.

Čím déle pan Bolehlav po pokoji přecházel, tím více ustupovala v něm krvežíznivost jinému citu, který na konec celou duši jeho opanoval. Vzpomněl si na smrt. Kdož by se nezachvěl, kdy cítí na čele mrazivý dech věčného ničitele? Komuž by krev neprchala z tváří, kdy vlní se před ním závoj tajemství posledního?

Darmo snažil se pan Bolehlav, aby zbavil smrt té příšerné podoby, v jaké se mu jevila, darmo snažil se, aby vkouzlil v ty černé důlky míruplné oči a na ty rozšklebené dásně úsměv lahodný, konejšivý. Chtěl ji sobě představiti jako dobrotivou paní, která člověka na měkkých loktech ukolébává ve zlaté sny; chtěl si namluviti, že je syt toho pozemského plahočení a že touží po věčném odpočinku; připomínal si z historie muže, kteří se stoickou lhostejností patřili, jak jim s krví život ubíhá z žil, vlastní rukou přesekaných; bral také poesii na pomoc a maloval si hřbitov pod osloněnou vížkou kostela, bujné kořání na rovech, nad jedním — tam někde u zdi — ověnčený kříž se svým jménem a klečící tam dívčí postavu s hlavou skloněnou, s okem zaroseným — byla to Adda.

Marné namáhání: vždy vystupoval opět do popředí šeredný kostlivec a děsil ho příšerným svým úšklebkem. Představoval si s hrůzou tmavý hrob,

těsnou vazbu mezi několika prkny, hlodající červy... Závrať jímala jeho ducha, kdy pomněl na děsný skok ze života do říše smrti, v tu propast bezednou, šklebící se do nekonečna...

VIII.

Pan Bolehlav probudil se na pohovce v úplném obleku. Jakási chmura střela se jeho duchem jako stín uletajícího strašného snu; brzy však ohraničila se ta chmura určitěji a panu Bolehlavovi představila se událost včerejšího dne. Či to všechno pouhý sen? Nikoli: ve tvářích cítí posud bolest a tam na stole bělá se navštívenka...

Pan Bolehlav uvažoval s chladnější myslí následky včerejšího přenáhlení. Mrzelo ho teď, že nevoli své přespříliš uzdu popustil, že vtiskl zbraň proti sobě do ruky odpůrci, jehož smrt nemůže nikdy vyvážiti smrt pana Bolehlava; bouřila ho též myšlenka, že má svou krev procediti k vůli ženě, která se lásky jeho na vždy nehodnou stala, ba kterou ani nikdy nemiloval. Nyní seznal jasně, že jej k ní vábila toliko jakási donjuanská choutka, touha po milostném dobrodružství.

„Ale bíti se musím! Není tu žádného východu. Vždyť mi hrozil, že — — Ukážu mu, že i člověk bez uniformy dovede uhájiti svou čest!“

Přišlo mu na mysl, že by se měl též postarati o sekundanta. Nejpříhodnější osobou k tomu úřadu jevil se mu Jan Burian. „Ano, dojdu k němu a vrátím mu při té příležitosti ztracený denník.“

Po tomto rozhodnutí upravil se pan Bolehlav k odchodu. Na prahu se ještě obrátil. Přišlo mu na mysl, že opouští snad navždy útulné hnízdo, k němuž světa ruch a hluk neměly přístupu, v němž pod křídloma míru vyklobávalo se tolik čistých, pěkných myšlenek; že se loučí na věky s milými svými knihami, nad nimiž za tichých večerů, při veselém svitu lampy tolikráte usínal. Napadlo mu, že by měl na stole zanechati lístek, v němž by udal příčinu své smrti, ustanovil způsob svého pohřbu a pořídil o svém skrovném majetku. „Nikoli!“ rozhodl se, „ať to rozvlekou jako krkavci, není toho mnoho. Ať se tím zaplatí, kdo chce a může. A co komu po mé smrti? Zahrabou mne — a konec. Beztoho jsem jim tu překážel — —“ doložil s trpkým úsměvem.

Avšak vrátiti se musil ještě jednou mezi ty čtyry stěny, pohlédnouti do zpustlého parku, kde se tolikráte v duchu procházel, zastaviti se před zrcadlem — — Však jasná plocha okázala mu dvě napuchlé tváře, vzpomněl si na včerejšek, zaskřípal zuby, zaťal pěsti.

Ve hněvu vyšel z pokoje a zamířil k bytu Jana Buriana. Nezaklepav ani, vrazil k němu. Překvapil studenta v krajním negližé, s pantoflem v ruce na honbě bůh ví za čím. Když zavrzly dvéře, ustal ve své záhadné honbě a okázal panu Bolehlavovi v rámci černých kudrn a peří snědý, výrazný obličej s párem jiskrných očí. Tyto nejevily právě radost z nenadálé návštěvy.

Pan Bolehlav pokročil vážně k němu a pravil: „Dobré jitro, pane Buriane! Snad vytrhuji —?“

Burian okázal mu v širokém úsměvu řadu běloskvoucích zubů a nadívaje honební náčiní opět na bosou nohu, odvětil: „Nikoli, pane Bolehlave! Je to má každodenní ranní zábava, která je zároveň v městských bytech velmi užitečná. Prosím, sedněte si!“

Při tom postavil před pana Bolehlava opatrně vetchou židlici a zašel k šatnici, aby krajnost svého negližé poněkud umírnil.

Mezi tím vyňal pan Bolehlav ze záňadří „duševní ventil“ a když se majetník tohoto opět k němu obrátil, podal mu denník s omluvou: „Našel jsem to onehdy na schodech. Neznal jsem dotud vaše jméno; teprve včera jsem se dověděl — —“ Zamlčel se.

Burian vzhlížel k němu jaksi nedůvěřivě a pravil po chvíli: „Bezpochyby jste do toho nahlédl?“

Pan Bolehlav se lehounce zarděl. „Nu, sem tam,“ odvětil. „Nevěděl jsem ovšem, že to patří vám. Seznal jsem pouze, že jste po uši zamilován.“

Nyní zapýřil se zase Burian. Zakoktal několik nesrozumitelných slov.

„Nu, přede mnou nemusíte se ostýchati,“ pokračoval pan Bolehlav. „Miluji její sestru!“

„Ach, Addu? — Povídávala mi o ní.“

Oním vyznáním jakoby s pana Bolehlava bylo spadlo přetěžké břímě. Svěřilť poprvé uchu cizímu, co dotud sám sobě vyznati si netroufal — šupiny spadly mu s očí — poznal jasně, že miluje, z celého srdce miluje a v naději, že Adda lásku jeho opětuje, spatřil pojednou svět v růžovém světle. Čelo jeho se mžikem vyjasnilo a podávaje studentovi ru-

ku, pravil s vroucností: „Buďme tedy přátely, pane Buriane!“

Oslovený stiskl podanou mu pravici, řka: „S pánem bohem! Ale —“ tu pohodil hlavou, že mu peří z černých kudrn vylétalo, a upřel na svého hosta pevně, chladně oči — „Iduna není již více mojí milenkou!“

V obličeji pana Bolehlava jevilo se veliké překvapení. „Že není?“ zvolal. „A jak se to stalo?“

„Nu, stalo se to, stalo —“ odvětil Burian temně. „Přečetl jste mé zápisky, stal jste se tak mimoděk mým důvěrníkem — nuž, vězte i ostaní. Miluju ji posud. Jsem přesvědčen, že i ona mne milovala a snad i nyní s láskou na mne vzpomíná. Avšak její láska nestala by se mi nikdy pramenem čistého blaha, nýbrž nevysychajícím zdrojem pekelných muk. Jsem v lásce tyranem. Chci, aby milovaná bytost celá mně náležela, se mnou splynula, mnou žila, dýchala. ‚Láska má je jako strom, za nímž loupežník — žárlivost — číhá,‘ vyznávám s básníkem. Chci srdce celé, celou duši — však co vám tu deklamuji!“

Zamlčel se a svěsil hlavu. Za chvíli pokračoval: „Byla přijata k velkému divadlu. Jediným krokem na jeviště vzbudila bouři pochvaly. A již je slavenou tragédkou. Hrdě sloní své témě na výsluní slávy a naučila se s pohledem zadostiučinění přijímati modloslužbu obecenstva. Žízeň po slávě opanovala ji celou — kdež tu místa pro celou lásku? Jest více mužem; pro mne nehodí se mužatky. Co bych v loktech choval, byla by toliko skrovná část Iduny, větší díl její náležel by tisícům...“

„Tedy jste se jí zřekl na dobro?“ prohodil pan Bolehlav po delší přestávce.

„Ano!" odvětil Burian, vztyčiv hlavu. „A snad ji brzy oželím. Poesie se sice proti tomu vzpouzí, ale jest to pravda: v krátkém lidském žití je dosti místa pro několik věčných lásek. Chystají mi doma nevěstu, děvče jako lusk, s třemi řadami dukátů na hrdle a bůh ví s kolika v tatíkově truhle — vezmu si ji. Stanu se vzorným manželem a hospodářem!"

Ač těmito slovy ironie zřejmě prorážela, nemohl je pan Bolehlav studentovi přece odpustiti. Zdvihl se náhle a pravil dvojsmyslně: „Gratuluji tedy k nevěstě, pane Buriane! Poroučím se!"

Když byl na schodech, vzpomněl si teprve, že chtěl Buriana požádati za svědka k svému souboji. Nevrátil se. Vzpomněl si, že neumí beztoho zacházeti s pistolí a kordem, že tedy nabídne důstojníkovi amerikánský souboj — a při tom netřeba jim svědků. Mimo to připamatoval si pohrdlivý výrok, jaký Burian ve svém denníku o souboji vůbec učinil.

Však i v panu Bolehlavovi začaly se ozývati rozličné důvody proti soubojům vůbec a tomuto souboji zvláště. Všechny námitky proti barbarskému tomu obyčeji, kterých se byl kdy dočetl, lomcovaly pevným jeho úmyslem, vyzvati důstojníka na souboj, tak usilovně, že se úmysl ten čím dále povážlivěji viklati počínal. Vedle toho jevila se mu Adda s celým kouzlem své nedůtklivé vnady, oči její již ne ostýchavě, nýbrž prosebně utkvívaly na něm, měkká její náruč rozestřena vábila jej nazpět do života, k nebeským rozkoším.

Uvažoval, že na životu jeho stokrát více záleží, než na životu zhýralého důstojníka, že tento čest jeho před poctivými lidmi ani poskvrniti nemůže; že jej každý moudrý člověk za to pochválí, nepod-

dá-li se bláhovému předsudku; žeť konečně větším hrdinstvím, potlačiti v sobě spravedlivý hněv a snášeti rovnodušně, pohrdavě úštěpky nerozumných lidí...

Konečný výsledek toho přemítání byl, že se pan Bolehlav ve chvatné své chůzi po ulici náhle zastavil a s posuňkem tak živým, že se až kolemjdoucí starostlivě na něho zahleděli, zamumlal: „Ne, blázen by se bil!“

Ale v tom přišla mu na mysl hrozba důstojníkova, že jej spolíčkuje, kdekoli a kdykoli jej potká. Však i tuto závadu brzy odstranil. „Vystěhuji se,“ pravil k sobě, „—a pak jsou tu soudy. Ostatně to byla planá hrozba!“

A tím spadla s něho poslední tíže. Bylo mu, jakoby byl právě z mrtvých vstal, jakoby počínal druhý, krásnější život. Rozhlédl se zjasněným zrakem po okolí: všechno jevilo se mu teď mnohem krásnějším, než jindy vídal. Ty rozmanité obrysy domů, věží jevily se mu tak ladnými, okna jako radostně zářící oči, lidé vypadali jaksi svátečně.

Všechny jeho myšlenky soustředily se na Addě. Mžikem rozhodl se, že požádá o její ruku. Ať nad tím svět krčí rameny a křiví ústa — co mi po něm. Ať říká, že je chudá, nevzdělaná — děvče z krčmy — proto je přece tisíckráte lepší, než mnohá dáma v šustícím hedbáví...

Chvátaje povědomou odlehlou uličkou, maloval si již idyllické obrázky tiché domácnosti, spořádaného rodinného života a bavil se pomyšlením, jak bude asi starý překvapen tou nenadálou zvěstí, jak mu slzy radostného pohnutí kanouti budou do vážného plnovousu.

Když téměř bez dechu, s planoucím okem do hostinské jizby vrazil, zastihl tam hostinského na obyčejném stanovisku u kamen. Přiskočil k němu, popadl jej za rameno a zeptal se ho rozechvělým hlasem: „Kde je Adda?“

Hodnou dobu to trvalo, nežli se vlastník vážného plnovousu z uleknutí svého nad neočekávaným příchodem pana Bolehlava a nad jeho počínáním tou měrou vzpamatoval, že mohl vykoktati: „A-adda? Je v kuchyni!“

„Samotna?“

„Je tam u ní pan doktor.“

Pan Bolehlav se zakabonil. „A to pravíte tak lhostejně? To jednáte jako rozšafný otec? Však nadále nebude se doktor za ní plížiti, postarám se o to! Ani do domu ať více nepáchne!“

„A za jakou příčinou?“ otázal se po delším divení nerozšafný otec.

„Zkrátka proto — proto, že pojmu Addu za ženu!“

Hostinský vyvalil do kořán oči. Pan Bolehlav pásl se na němém jeho úžasu, jak myslil, radostném; ale kdo vypíše jeho zklamání, když se onen po chvíli sebral k nesmělé námitce: „Račte odpustit, ale ona — ona již svou ruku zadala!“

Do pana Bolehlava jakoby hrom udeřil. Teprve po delší chvíli probral se z omráčení a vypravil ze sebe otázku: „Adda že zadala svou ruku? Adda? — a komu?“

„Panu doktorovi,“ odpověděl hostinský třesoucíma se rtoma.

Tu již byl pan Bolehlav bez sebe: „Tomu — tomu hejskovi? Není možná. Nemiluje ho, nemůže

milovati! Poddala se vašemu nátlaku — vy ji budete míti na svědomí! Takovému ničemovi! Víte-li pak, že není ten její čistý ženich ani tím, zač se vydává?“

„Prosím, přeptal jsem se na něho,“ namítl hostinský. „Je to člověk velmi spořádaný, má skvělé důchody. Musím si tento sňatek za největší štěstí pokládati a žádný otec nebyl by na mém místě jednal jinak. Jak pravím, člověk velmi spořádaný.“

„A což jsem já nepořádným? Což nemám také já své příjmy?“ osopil se naň pan Bolehlav.

„Ó prosím, prosím, nepochybuji o tom ani v nejmenším,“ ohražoval se stín s čepičkou. Náhle se shýbl a hned na to podal panu Bolehlavovi zmačkaný list se slovy: „Snad vašnosti z kapsy vypadlo?“

Pan Bolehlav uchvátil papír a podíval se do něho. Bylo to psaní naškrabané nedovednou rukou a počínalo takto: „Mnohovážený Pane a Pane! Poněvadž se učedník —“ Zatmělo se mu před očima. Věděl, že psaní to nyní nevytrousil, ale tu si vzpomněl, že přinesl dětem hostinského jednou cukroví a různé stopy v osudném psaní jej přesvědčily, že z něho kornout utočil.

Hostinský pokračoval mezi tím s nevinným pohledem: „Vím, že pan profesor má zajisté pěkné, velmi pěkné příjmy a kdož by se opovážil — že nepořádný — tento...“

Pan Bolehlav smačkl křečovitě papír v pěsti a vstal od stolu. Mimovolně zalétl zrak jeho k okénku — a tam shlédl obraz, který dovršil míru jeho neštěstí. Bílá záclona byla do pola odhrnuta i spatřovaly se tam profily dvou hlav, nakloněných k sobě ve vroucím políbení. Doktor — Adda!

Pan Bolehlav zdrtil stín na kamnech pohledem nejhlubšího opovržení a vyrazil v divokém spěchu z jizby, z chodby ven na ulici. Lidé se až zastavovali nad děsivým jeho vzezřením. Hlavu maje skloněnou, pěsti zaťaté, bouřil po ulici. Z úst se mu draly nesouvislé věty: „Půjdu! Ještě je čas —! Ať si ji má! — Již to jedno, utopím-li se nebo-li padnu rukou toho ničemy. Raději podniknu souboj — na kordy — tak mne zabije nejlépe. Jako že jsem Bolehlav, rovnou cestou dojdu k němu!"

Vytáhl navštívenku důstojníkovu a pohlédl na ulici a číslo domu tam vyznačené. Zabočil skutečně do té ulice. Kráčel v ní dále, drže se těsně při domech.

Však co to? Minul udané číslo — kráčí urychleným krokem v před. Snad v myšlenkách zapomněl — vrátí se bezpochyby — —

Nevrací se. Spěchá dále ulicemi — ku bráně — již vykročuje z brány a chvátá po široké, poprášené silnici... Dál! dál!

Již je hodný kus za městem. Teď teprve učinil kratičkou zastávku. Rozhlédl se po okolí. Krásný tu obraz venkovského života: zlaté moře klasů vlní se daleko, prokmitajíc barevnými odstíny; tu a tam probleskují již kosy, srpy, znějí veselé písně ženců; děvčata s velkýma očima, s opáleným obličejem pod bílou plachetkou sedí na mezi; ve stínu stromů kupy chatrčí, v dálce modré hory a nade vším jasný blankyt bez mráčku — široký, daleký...

Pan Bolehlav oddechl si z hluboka a bral se volnějším krokem dál. Dlouho kráčel tak šedivou silnicí, ve stínu topolů, až zahlédl před sebou nemotorný, plachtou přepjatý vůz s ohromnými koly. Po-

spíšil k němu — bolelyť ho již nohy. Když ho dostihl, spatřil nad vojí ramenatého člověka s obšírným obličejem a zarudlým nosem. „Pantáto!“ zvolal na něho, „nesvezl byste mne?“

„Kam?“

„Kamkoli.“

Pantáta zavrtěl hlavou, prohlédl si pana Bolehlava zpytavě od hlavy až k patě a zabručel pak: „Vlezte si tam s pánem bohem!“

Pan Bolehlav vlezl pod plachtu a zašeptal: „Nezkažený venkovský lid!“

A to jsou poslední slova Bolehlavova, která vám mohu oznámiti. Od té doby, co pod onu plachtu zalezl a pantáta jalové šlehnutí pobídnutím „hi, stará!“ doprovodil, zmizel pan Bolehlav úplně z mého obzoru. Domovník, Burian, stará slečinka, pan Půlpán, Zefír — žádný v městě ho více nespatřil. Zapadl v tom světě širokém jako kámen v moři hlubokém...

Oblaka.

(„Lumír“. 1873.)

Dominyk sestupoval důstojně po kamenných stupních ke vsi. Veliké knoflíky jeho livreje třpytily se na slunci, budíce v mnohé jeřebaté, košilaté osůbce ve štěrbinách stupňů schoulené přesvědčení, že bude nejlépe učiti se lokajem.

Však i staří pohlíželi na Dominyka s netajeným obdivem. Vždyť jej obklopoval přísvit neznámého vznešeného světa, který obraznost vesničana představami největší nádhery a rozkoše naplňuje, a Dominykův hrdý zjev, bohatý oděv, uhlazený pohyb a výraz sebevědomí i vznešené nepřístupnosti v tučné, však ostře rýsované tváři hověly cele illusím těmto. Nad to neotřela se působivost jeho zjevu častějším stykem; přijížděltě barón velmi zřídka na odlehlé toto panství.

Dominyk sestupoval tedy vážně se stupně na stupeň a pouštěl milostivě pod svůj lesklý, bělavou bortou ozdobený cylindr z nedostatku jiných myšlenky o vesnickém učiteli, k němuž se právě ubíral. Slýchával o tomto učiteli, že je divný, prapodivný člověk. Oženil prý se záhy, ovdověl v nejlepších letech a má dětí jako kuželek. Neštěstí, neštěstí u takových lidí! Má prý vědomostí nad svůj stav, ale

rozumný hovor nelze s ním vésti. Obcuje vůbec málo s lidmi, a kde se s nimi přece stýká, věru jakoby k nim ani nepatřil. Povídáš mu o povětrnosti, o vojně, o znameních na nebi neb vůbec o jiných věcech, o jakých se mezi rozumnými lidmi mluvívá: tvůj hovor je mu šumění stromu, nic víc. Neodpovídá, rukama, hlavou nehýbá a trřeští oči někam do prázdna... A najednou ho některé slovo tvé chytne, že buď radostně očima zajiskří a v divném zanícení o věcech k rozprávce ani se nehodících mluviti začne, aneb čelo zakabonĺ, obočí svěsí a z pod něho hněvivé blesky na tebe metá. A bývá to slovo praobyčejné, mezi ostatními se tratící jako zdrávas na růženci. Sám rozprávku málo kdy začíná, a mluví-li, nevybereš z toho ani za nehet rozumu. Projevuje náhledy tak podivínské, jakoby je na oblacích sbíral. Ba i pohoršení dává. Mluvívá a tropívá časem věci na pěstouna vesnické mládeže a na otce tak četné rodiny nikterak nepříslušné. Před lety prý býval ještě horší, ale s každým dítkem, které mu do rodiny přibylo, zdá se, jakoby byl jeden vrtoch z hlavy jeho vypadl, jedna hrana v jeho povaze se urovnala. Obzvláště od smrti své manželky značně prý zmoudřel. Ale do světa posud se vpraviti nemůže. Ač nehraje ani nepije, rozkutálely a kutálejí se mu peníze pod rukou sám bůh ví kam, škola učiněná spoušť, v domácnosti nepořádek až běda, děti polo nahé, polo divnými tretkami ověšené, rostoucí kolem něho jako mlází v lese, přivýdělku žádného si nevyhledává, nehraje o muzikách, nedává zvláštní hodiny, políčko, které tvořiti má část jeho skrovných důchodů, nechává ležeti ladem, přízně vesničanů si nehledá a k svým před-

staveným nejurputněji se chová. A při tom skládá noty, ba i knihy nějaké píše... Nu, jsou všelijací lidé na světě! Polohlasným tímto úsudkem zakončil Dominyk svou úvahu o vesnickém učiteli a setřel kapesním šátkem pečlivě se sebe nepatrnou skvrnu v livreji jako s dokonalého uměleckého díla, na němž bývá i jediný prášek velezradou.

Stál již přede dveřmi obydlí učitelova. Za nimi slyšel směs nejrozmanitějších zvuků: dětský pláč, zvonkovitý smích, prudkou hádku, polohlasný zpěv, hřmot padajících židlí, šustění převrácených listů, cupání četných nožek, klapání velkonoční klapačky, cinkot rolničky, skřipot několika hudebních nástroju a zvukovým tím chaosem nejasně se probírající nápěv karnevalu benátského, zručnou rukou na houslích odehrávaného.

Zavrtěv několikráte hlavou, vešel Dominyk bez zaklepání. Vždyť by si bylo klepání v té bohopustě zvuků sotva platnost zjednalo.

Na prahu stanul překvapen. Zvláštní divadlo, které se zrakům jeho rázem objevilo, zastínilo i nejkřiklavější obrazy, které si byl dle vypravování lidí o domácnosti učitelově v duchu maloval. V nevelké světnici s vybledlou, místy oprýskanou malbou, po hrbolaté podlaze, na niž padaly kalnými, notovým papírem polepenými tabulemi slabé, kolísavé pruhy světla, hemžilo se malých, šukavých stvoření jako pídimužíků v báječné jeskyni nebo spíše jako amorků na renaissanční klenbě. Tvářičky navzdor umouněnosti krásné, se všemi odstíny dětského affektu, buclatá i štíhlá tílka na stolicích i stoličkách, na postelích i pod nimi, na skříních i ve skříních v nejrůznějších postavách i polohách nožkama tře-

petající a ručkama tleskající, sebou vrtící, spolu se peroucí a objímající, nad nimi pak několik vytíhlejších dětských postav s knihami a notami v rukou, v pestrých, ale kusých a špinavých šatech — tyť byly živé části obrazu, k němuž dokořán zotvírané almary, pokácené židle a stoly, rozházené knihy a noty, rozvlečené kusy oděvu a malebná skupení láhví, svícnů, kartáčů, houslí a zuváků důstojné pozadí tvořily. Zvukovou stránku roztomilého toho divadla slyšel Dominyk již přede dveřmi.

Uprostřed této směsi a vřavy vznášela se vysoká mužská podoba v dlouhém, ošumělém kabátě, s vestou cele rozepjatou, s plavým vlasem kolem spánků jako rozprášeným, s tahy poněkud nepravidelnými, však ušlechtilými v podlouhém obličeji, který navzdor některým vráskám a bledosti svěží pletí se honosil, s velikým, blouznivě do prostory upřeným okem, držíc v jedné ruce housle a rozhánějíc se v druhé smyčcem jako panovničím žezlem v této říši babylónského zmatku.

Když Dominyka ve dveřích spatřil, sklonil housle i smyčec a pokročil chvatně příchozímu vstříc. A za ním hrnulo se to se všech stran i konců a mžikem sestoupila se tlupa menších i větších dítek kolem otce a pána svého v malebné skupení. Dominyk spatřil brzy celou baterii modrých a černých očí a oček zvědavě a dychtivě k sobě obrácenou.

„Pan učitel Hrdina?“ otázal se s důstojnou odměřeností.

„Ano,“ odvětil učitel hlasem nedočkavostí se třesoucím.

„Milost pan barón požádal mne,“ pokračoval Dominyk chladně a klidně, „abych vás do zámku ob-

jednal. Za hodinu máte se ohlásit u zahradníka, který vás k Jeho Milosti do parku uvede. Dceru a syna máte vzíti s sebou. Však dcera vaše ať prý neopomine přinésti s sebou housle.“

Vyřídiv poslání své, oblažil Dominyk učitele na rozloučenou lehounkým pokývnutím hlavy a odešel. Za dveřmi zabručel cosi: Vzdělání jeho není také valné - - ani mi sedadlo nenabídl.

* *
*

Na vyvýšeném místě parku, v prostranném pavilóně, který na všech stranách obrázky překrásné okolní krajiny v živých rámcích z lupení a květů zachycoval, shromážděno bylo zámecké panstvo. Starý barón Pětipolský, jehož tučná osůbka pramálo šlechtického pele na sobě měla, však za živou stafáži narovnaných žoků a beden výborně by se byla hodila, pročítal zběžně rozličné noviny a spisy, před ním na stole těžítkem v podobě umírajícího gladiatora smačknuté. Naproti seděla barónka, dáma čistě aristokratických rysů s jakýms utkvělým tahem opovržení kolem drobných, lepou vlnou plynoucích rtů, v bohatém oděvu, probírajíc se útlou, sněhobílou rukou v lesklých prsténcích temného vlasu, který bledou, dívčí měkkostí naplněnou tvář hocha na stoličce u jejích nohou sedícího, od hlavy k patě v modrý samet oděného, působivým rámcem objímal. Štíhlá, něžně půvabná baronesa Olga, sedíc opodál, čtla v nějaké skvostně vázané knize, přes niž časem dlouho trvající pohledy ke vchodu pavilónu vysílala.

Tam seděli na kamenném stupni dva mladíci. Starší z nich, mladý barón Vladimír, ukláněl do dlaně obličej, jehož souměrné, však malátné a pochmurné tahy znak předčasné vyžilosti na sobě nesly. Kolmými vráskami zapsala se mu do čela mnohá divoká orgie. a přemnohá prohýřená noc zanechala mu na tvářích své hluboké stíny. Rty jeho, zdálo se, ztrnuly v posuňku ošklivosti nad vyprázdněnou až na dno číší rozkoše. Mdle svěšená víčka zastírala na polo oči vyhaslé, v nichž toliko duch ironie, duch sídlící ve zříceninách lidských, tlící jiskru rozdmychoval. Stín sama sebe, bledý, nestvůrný, chabě se vlekoucí stín mladého, krásného člověka — takový byl barón Vladimír.

Mladík vedle sedící byl hotovou jeho protivou. Světlé barvy ve vkusném jeho oděvu převládající souhlasily mile s bujarou svěžestí, která na líci jeho zdravým ruměncem prokvétala a v modrých očích vesele hrála. Byl to nerozlučný přítel Vladimírův, Otakar z B. Pohlížel s obdivem do půvabné krajiny a kreslil hravě do album svého klikatý obrys modrého pohoří, které ten široko rozestřený, z různobarvých polí, bílých vísek, černých lesů a stříbrných vod utkaný koberec v mlhavé dálce lemovalo.

Náhle obrátil se s úsměvem k příteli. „Oj, nové zívnutí?“ vyčítal mu žertovně. „Což růžové prstíčky pel poesie s křídel ducha tvého tak důkladně setřely, že již ani tato božská krajina šedivé strašidlo nudy od tebe zaplašiti nemůže? Či osvěžila snad dvoudenní nepřítomnost v duši tvé barvy Heleniných salónů, obočí a ruměnců a dodala naivnosti její, páchnoucí zrcadlem, nového půvabu?“

Vladimír zamáchl rukou. „Nevzpomínej mi toho," odvětil nevrle. „Jsem tomu rád, že mám život městský za zády. Zde si mohu aspoň od srdce zívnouti, ve tvář půvabné přírodě, jež nezná hloupých zákonů slušnosti."

Otakar chystal se k nové poznámce, však tu ozval se z pavilónu hlas barónův: „Vladimíre!"

Vladimír obrátil mrzutý obličej dopola k otci.

„Pojď, přečti si tohle!" vyzýval jej barón dále.

Syn pozdvihl se líně a blížil se váhavým krokem ke stolu. Starý barón vyňal zpod umírajícího gladiatora zažloutlý arch papíru, v půli přeložený, a podal jej nyní s úsměvem synovi.

Vladimír pohlédl na záhlaví archu a zabručel: „Žebrota nějaká!"

„Ovšem žebrota — ale originelní. Jen si to přečti!" pobízel jej otec.

Vladimír rozestřel zvolna arch a četl — patrně s malým účastenstvím — následující žádost:

Milostivý pane baróne!

Já nížepsaný nenaučil jsem se plačtivé řeči žebráků. Kdyby nebylo papíru, nedověděl byste se ode mne nikdy, že mám deset nedospělých dítek a že příjmy mé sotva na bídné jich obživení a ošacení dostačují. A kdyby nebylo těch ubohých dítek, bůh ví, že byste ani na papíře nebyl dočetl se prosebného slůvka ode mne. Jedině nejistý osud mých dítek, nemalé jejich nadání, které by bez cizí pomoci úplně ladem ležeti zůstalo, vnutily mi péro do zpěčující se ruky, abych Vás obtěžoval touto prosbou. Hle! mám mezi dospělejšími svými dětmi syna Václava, kterýž — pravím to beze stínu otcovské marnivosti

— nevšedními dary duševními vyniká, a dceru Julii, která navzdor slaboučké své ruce tak dovedně smyčcem vlásti umí, že by se při dokonalejším navedení, než já jí poskytnouti s to jsem, snadno slavnou houslistkou státi mohla. Slyšel jsem, že jste několik nadějných mladíků opatřením vydatných stipendií a z vlastních prostředků na dráze k vyššímu vzdělání podporoval a že také umění štědře podporujete. To vzbudilo ve mně naději, že byste snad také ve prospěch mých dítek štědrost svou osvědčil, a proto kladu lepší jich osud v ruce Vaše. Jen tyto dítky mějte při vyřizování mé žádosti na zřeteli, a zatlačte do pozadí duše obraz, který Vám snad jiní o jich otci nakreslili nebo nakreslí. Vím, že není ten obraz pro mne lichotný. Však nebudu soudcem ve vlastní při. Jedinou toliko vlastnost, snažně Vás prosím, nenechte si z mé povahy vyklevetiti: pravdomluvnost — pravdomluvnost, byť jen v tom okamžiku, kdy Vás ujišťuji, že jsou mé dítky skutečně hodny Vaší laskavé podpory.

Václav Hrdina,
učitel kalinovský.

„Nu a jak jsi vyřídil tuto žádost?“ otázal se po přečtení lhostejně Vladimír.

„Objednal jsem učitele s oběma dětmi k sobě,“ pravil starý barón. „Žádost jeho nepřekypuje ovšem zdvořilostí, ale jest originelní. Nad zvláštním způsobem jejím nemusím se pozastavovati, poněvadž znám učitele kalinovského z doslechu jako podivína, od něhož se horších věcí nadíti lze. Mnoho chvalného jsem o něm věru neslyšel, jakož sám v žádosti své tuší... Však dítky nemohou za otce. Uvidím, co budu moci ve prospěch jich učiniti. Nad to budeme

zde míti malý koncert," doložil s prostosrdečným úsměvem.

„Však já nemám příliš chuti vydati své uši v šanc dovedné ručce slečny Julie!" prohodil se zábleskem ironie v oku Vladimír a obrátil se k odchodu.

Než právě vystupoval učitel se svou dceruškou vzhůru k pavilónu. Oděv jeho nelišil se nikterak od onoho, v kterém jej Dominyk benátský karneval hrajícího zastihl: měl na sobě tentýž kabát i tutéž vestu, oboje toliko pečlivě zapjaté. V pohybech jevil velikou stísněnost a hlavu měl hluboce skloněnu, jakoby chtěl ukrýti rozpačitost, která se v líci jeho jemně zardělé ukazovala.

K boku tulila se mu dívka s houslemi pevně k prsům přitisknutými. Bylo jí as na patnáctý rok. Oblek její vyznával zkroušeně, že nemohl stačiti vzrůstu, ač nepříliš vysokému, svižného tílka: tmavá sukýnka byla příliš krátká a zapínací rukávy světlé kazajky blížily se obrubou svou k loktům v míře povážlivé. Pro tuto všeobecnou zakrsalost oděvu nebylo na mnohých kusech viděti, že nebyly původně ani na Julii šity, tvoříce toliko části jakéhos — abych tak řekl — abstraktního, se všech dítek Hrdinových ženského pohlaví shledaného oděvu pro slavnostní příležitosti, ale na všech viděl jsi ctihodné stáří a divnou přítažlivost k létavému peří. Však navzdor těmto nedostatkům tvořila Julie celek velmi líbezný. Pěkná její hlavinka obdána byla plavým vlasem hedbávného lesku, kterýž se nad čistým, jasným čílkem kolem třpytivé spony v čeřivých vlnách rozptyloval. Drobný, něžný obličej obestřen byl onou libou bledostí, která dojem mladistvé svěžesti neruší, bývají-

toliko jemnou, takořka průsvitnou záclonou bohatého, krásného života duševního. Zde u Julie byla bledost tato téměř k tomu způsobena, aby z ní tím mocněji působilo kouzlo velikých temných očí, zářících přímo z mladé, snivé její duše jako hvězdy z májové noci. Ba, líbezná byla ta učitelova Julinka i v chudobném oděvu svém, i v rozpačité tísni, v jaké před nevídanou vzácnou společností chvějíc se stála a zářivé oči klopila.

„Ah, pan učitel!" oslovil starý barón blahosklonně Hrdinu, který byl před společností klobouk sňal a neobratně se uklonil. „Však nevídím synáčka po vašem boku. Což toulá se?"

Učitel zdvihl k tazateli nejistě oči a pravil rozpačitě: „Nebyl právě doma. Nevěděli jsme — —"

„Inu, toulá se!" pokračoval barón vesele. „Vždyť jsem to povídal. Však neškodí. Trochu bujnosti hochům lépe sluší, než —" umlknuv na chvíli, upřel oči na hošíka v modrém sametu a pak na barónku, kolem jejíž rtů se toliko s ostřejším výrazem opovržení setkal, a hovořil na to dále: „Neškodí. Věřím, že je váš syn čiperný a hodný klučina a chci žádosti vaší vzhledem k jeho lepšímu zaopatření, pokud síly mé stačí, vyhověti."

Po těchto slovech upjal na Hrdinu zrak a přijav od něho žold uznalosti v podobě jediného vděčného pohledu, obrátil se k rozpačité Julii.

„Však tuto malou houslistku bych rád slyšel, než o jejím osudu rozhodnu. Nechť ukáže, co umí."

Dívka přelétla bázlivým okem celou společnost a upjala je pak tázavě k otci. Tento pokynul hlavou.

Julie popošla několik kroků a zdvihla třesoucí se rukou housle a smyčec. Než po prvním zvuku

houslí změnilo se náhle vzezření její. Drobné její tílko vzpřímilo se, ba zdálo se, že vzrostlo; dřívější ostýchavost a rozpačitost rázem ji opustila: pohyby její nabyly jistoty, bledou tvář prochvělo nadšení a zraky vzplály podivným ohněm. Slunce, chýlíc se k západu, dodávalo směsi třepetavých vlásků nad její hlavou podobu řeřavé glórie.

Již po několika tazích jejího smyčce upustila baronesa skvostnou knihu do klína a upjala na hrající s obdivem oči; paní barónce vytratil se výraz opovržení s obličeje; hoch u jejích nohou vytřeštil své poloplačtivé zraky na houslistku; starý barón nachýlil hlavu a zakryl obličej dlaněmi; Otakar odložil tužku a naslouchal v němém vytržení; Vladimír pak opřel hlavu o dlaň a pohlížel upjatě do něžné, krásné tváře Juliiny, při čemž nebývalá živost do zvadlých jeho tahů se vkrádala, a zrak jeho jiným světlem než světélkováním hniloby — jiskrou ironie — se zaněcoval...

Hrdina střásl se sebe rozpačitost. Čím déle Julie hrála, tím směleji vztyčoval hlavu, tím volněji rozpínal obočí. Jako vítěz prohlížel osobu za osobou ve vzácném skupení, které malá kouzelnice několika tahy smyčce v kámen proměnila. Když zrak jeho posléze na Vladimíru utkvěl, zachmuřil se náhle; pátravě zahloubal se do živoucích rysů té mrtvé líce a teskně stopoval horoucí pohled, jímž Vladimír něžnou postavu hrající objímal. Zakabonil čelo, zamyslil se. Však líbezný akord vytrhl jej z trapného snění a vrátil pýchu do zraku, jímž provázel pohyby drobných prstíčků, pod nimiž se sypaly z houslí zvukové perly...

Dozněl poslední zvuk, minulo kouzlo. S libými zvuky rozprchla se kolem dívčiny tajemná zář, kteráž byla zjev její tak jasně proměnila. Slunce bylo se právě schýlilo za oblak. Plavé vlasy její, zbavené skvoucí obruby světla, vlnily a třepetaly se chabě, bledě nad schýleným čelem; veliké, temné oči zmizely za sklopenou řasou; bledičký obličej jevil dřívější rozpačitost a chvějící se tílko v chudobném šatě vypadalo jako stín hrdě ztepilé postavy, která před chvilkou oči všech k sobě poutala.

Společnost obsypala ji pochvalami. Starý barón přistoupil k ní a pojav ji za bradu pravil ohnivě: „Výborně, malá umělkyně! Nemusíš věru klopit oči. Nastávající kněžce umění nesluší ten bázlivý, zkroušený obličej — nu, však se brzy naučíš jinak pohlížet do světa, kterýž tě obklopí růžemi a vavřínem. Okouzlila jsi mne. Postarám —“ tu pohlédl na barónku a pokračoval tišším hlasem — „postarám se o skvělou tvou budoucnost.“

V tom přiblížil se k dívce hoch, kterýž byl za řeči otcovy své místo u nohou borónčiných opustil a podél květnatých mříží pavilónu obcházel, s bohatou růží v ruce. Pojav ji za rameno, sklonil hlavu její k sobě a vetkl jí růži za třpytivou sponu do rozčechraných vlasů.

Barónka byla tímto galantním činem svého miláčka patrně potěšena a dívce nakloněna. Usmála se na ni velmi přívětivě.

Starý barón, jenž byl mnohoslibný tento úsměv zpozoroval, hovořil s větší jistotou dále: „Náš palác v městě je napolo prázdný. Ubytuji tě tam v některém pokojíčku a postarám se svědomitě o tvé další hudební vzdělání. Můžeš za to každý den ně-

kolik prázdných okamžiků našemu Emilu věnovati. Co se pak hocha týče," pravil obrácen k učiteli, „uvidím ještě, co bude lze pro něho učiniti. Připravte obě dítky k brzkému odjezdu. Zatím s bohem, malá umělkyně, a v městě na shledanou."

Propustil oba milostivě.

Když z brány zámecké vycházeli, prohodil Dominyk, kterýž je byl až sem doprovodil, hlasem trochu mrzutým k Hrdinovi: „Máte štěstí."

„Štěstí?" zvolal tento, protrhnuv se z hlubokých myšlenek. „Nu ano, štěstí," doložil po chvíli s jemným přídechem trpkosti.

Dominyk zavrtěl hlavou a pohlížel, vrtě ustavičně hlavou, dlouho za odcházejícím, jak v rudnoucím světle večerním s hlavou svěšenou, volnými kroky k vesnici sestupoval, pramálo podoben šťastnému člověku, i za mladou houslistkou, která lehce se stupně na stupeň seskakovala a časem něžný obličej s výrazem starostlivým k otci obracela.

Když Hrdina domů přišel, přecházel chvíli v neveselých myšlenkách po světnici. Klesáš, starý Hrdino, klesáš! mluvil polohlasně k sobě. V prsou těchto plá dotud bývalý oheň, v lebce hnízdí dávné myšlenky a plány, však slabé rámě upouští i meč i štít. Hlavou zeď neprorazíš, volají posměšné hlasy kolem. Ba již vidím, že neprorazím. Buď, jako my, volají, pohoď zásadami a náhledy, které se nikterak nehodí do všedního, mravenčího hemžení našeho, kráčej za námi obecnou cestou, — co z toho, uvízne-li na tobě kus obecného bláta. Musím za nimi, není východu. Hle, učinil jsem krok, proti němuž se tak dlouho při pouhém pomyšlení celá bytost má bouřila, všechna krev do tváře sbíhala — plazil

jsem se v prachu před titěrným bůžkem rodu, před molochem zlata — žebral jsem... Však nebylo pomoci. Nemohl jsem déle patřiti na ubohé dítky, které v nouzi a bídě okolo mne rostly jako živé výčitky, denně se vzmáhající. Kmen zbavený síly, vyhlodaný rozporem vnitřním ať klesne, ať zpráchniví, by posloužil za podnož mladému, krassšímu pokolení. Snad ty smělé sny, nad nimiž má hlava beznadějně se svěsila, v nich dojdou hrdého splnění, snad všechno to, co k vůli nim jsem pohřbil, slaviti bude v nich své jasné vzkříšení. A přece pouštím je nerad z chudobného, však teplého hnízda tam do chladného, sobeckého světa, bojím se, aby je nestrhl ve svůj vír, aby je navždy neodňal srdci mému. Však co platno — bůh je provázej!

Přejel si dlaní čelo a rozhlédl se po světnici. Zrak jeho utkvěl na štíhlém hošíku, který tu před ním stál, jakoby mu z oka vypadl. Celá tvář otcova i s tím velkým, blouznivým okem. Stál tu zkroušeně jako bídný hříšník.

„Aj, kde pak jsi vězel, Václave?" otázal se ho na oko přísně Hrdina. „Posílal jsem pro tebe posly na všechny strany. Hledali, volali, ale o panáčku ani vidu ani slechu. Hledali tě na půdě, na ořechu, na zvonici — snad jsi se uhnízdil již někde mezi kavkami na věži, co?"

Vašík mlčel. Mělť na půdě tajnou, bezpečnou skrýš a tu nechtěl vyzraditi stůj co stůj. Použiv zmatku po odchodu lokajově, byl se nepozorován ze světnice vykradl a do řečeného útulku uchýlil. Tam pak choulil a krčil se opatrně, pouštěje mimo sluch volání bratří a sester, až posléze k veliké radosti

své otvorem střechy otce a Julii k zámku se ubírající spatřil.

„Nechtěl jsi do zámku, viď?" pokračoval otec jemnějším hlasem. „Znám tvé spády. Hleď, Vašíku! již čas, abysi zmoudřel. Musíš zanechati toho dumání o samotě, neplodného snění, musíš se sebrati k činům, vpraviti mezi lidi. Na půdě ti štěstí nezkvete. Za několik dní odjedeš odtud do města, k cizím lidem a budeš musit rozkazů jejich poslouchat, abys dospěl v řádného, vzdělaného člověka."

Hoch zbledl. „Tatínku," zalkal a zdvihl k otci prosebně zraky, „nechte mne raději doma."

„Abys trčel od rána do večera ve vikýři a díval se na oblaka, co? Nikoli, Vašíku, tím způsobem bys to nikam nepřivedl. Musíš do města, musíš. Musíš poznati svět a lidi, státi se praktickým. Pohleď na Julinku! Ona dívka a měls ji vidět, jak si počínala před zámeckou společností. Pojď sem, dceruško, pojď!"

Když uposlechla, položil jí ruku na plavou hlavinku, a sklonil se k ní s pohledem nejněžnější lásky. Bylať jeho miláčkem. Zdávalo se mu, že se v její milostné podobě vtělila celá poesie mladosti jeho, že se rozprchlí snové minulých jeho let shromáždili pod stinnými víčky jejími a v její prstíčky všechny ty nebeské zvuky, které mu kdy v dobách sladkého vytržení prochvívaly duši.

„Poslyš, Julinko!" mluvil k ní u velikém pohnutí. „Před tebou šíří se dráha skvělá, vznešená. Nejsmělejší touha, která v mých prsou sídlila, splní se krásně ve tvém osudu. Vylítneš na jasných, volných křídlech umění do světa, ozlacená paprsky nadšení, a budeš se vznášeti vysoko nad prachem, hem-

žením zemským. Budeš odvraceti zraky lidské od nízkých, nelepých cílů vzhůru k čistým výsotám, andělským vojem zvuků vítězně rozptylovati chmury smyslnosti a lepší část člověka v loktech unášeti k nebesům. Však chraň se, abys nesnížila se k nim, abys nepoklesla v nastražené jich léčky: setrou, co božského, s tebe a odhodí tě s posměchem. Buď čistá, cnostná. Nezapomínej, čemu tě otec učil."

Hlas jeho měkl, chvěl se.

„Ano, nezapomeňte na otce svého! Zachovejte nezkalenou v duši i památku i nauku jeho. Budou-li vám lidé zle o něm mluviti, nevěřte tomu. Ach, vy nevíte, co jsem pro vás obětoval."

Sklonil hlavu do dlaní. Za chvíli pozdvihl vlhké oči a zadíval se kalným oknem ven do večerní záplavy. Nad sluncem zapadajícím pluly tam lehké obláčky, v šarlat a zlato oděné, nestálé, měňavé, překrásné a bezpodstatné jak ideály člověka...

Julie sklonila zamyšleně hlavu, Vašík plakal. —

Nedlouho před tím udál se na zámeckém balkóně následující výstup. O pozlacené jeho mřežoví opřel se veselý Otakar a pohlížel chvíli do půvabné, sluncem naposled zulíbané krajiny, jejíž věže a vížky mu z blízka i z daleka hlaholem svých zvonů s bohem dávaly. Pak vyňal z náprsní kapsy papír a tužku a načrtal několik nerovných řádků.

V tom přiblížil se otevřenými dveřmi ze zadu jako stín Vladimír, nachýlil se přes jeho rameno a vyčetl z papíru tyto veršíky:

Svět se šíří v soumrak zlatý,
krajina svou mění líc,
tisíc věží, vížek, bání
a v nich zvonů na tisíc.

A těch zvonů hlahol divný,
tajuplné klekání
všechny slasti, muka lásky
do srdce mi sezvání.

„Oj, píseň! a láska!" zvolal po přečtení Vladimír uštěpačně.

Otakar obrátil se poněkud mrzutě k rušiteli a zadíval se do pochmurných, úsměšných jeho tahů. Zdálo se chvíli, že jakés důvěrné sdělení na rtech Otakarových se zachvívá, než za chvíli prohodil toliko chladně, lhostejně: „Píseň bez lásky jako květ bez vůně."

* *
*

Uplynul rok. Byla zima.

Ve škole kalinovské nebylo hrubě znáti, že tam ubyli čtyři pomocníci při kácení všeho, co stálo, a trhání všeho, co bylo celé. Vedle Vašíka a Julie byl starý barón, který se učitelovy rodiny od výstupu v zámeckém pavilóně s obzvláštní přízní ujímal, v tomto roce do města povolal také Jana a Lidušku — onoho na studie, při kterých jej velkomyslně z vlastních peněz podporoval, tuto k vyučení se v jemnějších pracích ženských.

Světnice učitelova vypadala právě tak, jako při návštěvě Dominykově. Malba dotud oprýskaná, okna notami zalepená, almary zotvírané, židle pokácené, knihy a noty rozházené, jakoby je od onoho okamžiku nikdo nebyl zavřel, zdvihl a srovnal. Umouněných amorků bylo méně, ale přičiňovali se

nožkami, ručkami i hrdly všemožně, aby nebylo úbytek znáti.

Učitel seděl za stolem a probíral se v kupě složených lístků. Byly to dopisy vzdálených dítek. Nejméně bylo mezi nimi Vašíkových, nejvíce Juliiných. Dnes obíral se výhradně s těmito. Urovnal je dle doby napsání a četl lístek za lístkem s velikou pozorností. Při prvních zářila jeho tvář radostným pohnutím, časem zahrával mu jemný úsměv kolem rtů a zrak prodléval s patrnou zálibou na některých místech; však čím dále posouvalo se datum psaní, tím řidčeji objevoval se výraz blaženosti, uspokojení v jeho líci, tím častěji vraštilo se čelo a stahovala obočí. Výraz péče, starostlivosti zavládl jeho obličejem. V těchto psaníčkách, v řádcích i mezi nimi, stopoval zrakem otcovské lásky kus, překrásný kus mladého života, líbezný přechod z jitřního soumraku citů až tam, kde v červáncích a zlatu svět se očím zmámeným otvírá a paprsky žhavější do srdce vnikají. Zprvu bylo v těch lístkách zevrubné vypsání pokojíku jejího a veškerých předmětů, které se v něm nalézaly, při čemž těkavé péro s velikým důrazem a zalíbením na pestrém koberci u postele a těžkých záclonách v okně prodlévalo. Pak následovaly kradmé pohledy do jiných pokojů, v jejichž lesku a přepychu oslněný zrak z počátku jen některé, zvláště vynikající předměty zachytával: obrovská zrcadla ve zlatých rámcích, pagody hlavami kývající, křišťálové vázy, skleněné lustry jako déšť jisker a světel se stropu visící. Vše, co malá pisatelka kolem sebe viděla, bylo důležité, znamenité, podrobného vypsání hodné. A na tomto jevišti vystupovali zprvu jako hlavní osoby stará klíčnice v starosvětském odě-

vu, s bílým vlasem a šeptavým hlasem, veliký zelený papoušek s červenýma křídloma a malý Emil. Vedle nich objevoval se také v každém dopise starý barón s nadšeným vynášením jeho laskavosti, dobrá baronesa Olga, časem také v pozadí, v poněkud nejistém osvětlení, hrdá barónka. I mladý barón a jeho přítel Otakar mívali do těch psaníček nevinné dívky volný přístup.

Zprvu ty dopisy jen pršely. Však čím dále, tím větší časové mezery bývaly mezi nimi a tím patrnější změna jevila se v obsahu i způsobu jejich. Znenáhla ustupovali Emil, papoušek a stará klíčnice do pozadí a místo jejich zaujímaly dřívejší vedlejší osoby. Hrdina dovídal se o všelijakých rodinných záležitostech, o rūzných stycích mezi barónem a barónkou, pak mezi oběma a synem, o poměru tohoto k Otakarovi. Kývající pagody patrně se jí znudily, třpyt zrcadel a lustrů potuchl a nádhera paláce jí zevšedněla; však za to stávala se jí bohatá toiletta dam, s kterými se stýkala, hojným zdrojem obdivu. Vypisovala důkladně tu briliantový diadem baronesy Olgy, tu nejnovější barónčin vějíř posázený rubíny a smaragdy, tu celý sklad drahocenných šatů v jisté šlechtické společnosti, v níž její housle do programu zábav byly vřaděny. Scenerie stávala se rozmanitější, živější: davy nových osob přecházely po jevišti, šumný ruch města vnikal v zátiší paláce, divadla, koncerty, zábavy častěji touhou a vábnými zpomínkami plnily duši.

Psaní řídla a ráz jejich nápadně se měnil. Prve obrážela se v nich nevinná duše dívčina zřetelně a jasně jako v zrcadle křišťálovém, nyní prokmitával jimi vnitřní život pisatelčin jen jako závojem. Dříve

plynula řeč jejich tichým, volným tokem dětinné lásky; nyní stávala se časem chladnější, zdrželivější a časem jakoby v náhradu, čeřila se mocnými vlnami citu. A ku podivu: kdežto všechny ostatní osoby byť jen letmo v nich se vyskytovaly, zmizely z nich dvě naprosto: Otakar a Vladimír. Ani zmínky o nich. Jakoby byli do vody padli! Snad nebylo pro ně již místa v dopisech, neboť tyto scvrkaly se k posledu vůčihledě. Poslední odeslaný po dlouhé, dlouhé přestávce, obsahoval jen několik řádků.

Po přečtení posledního toho listu zamyslil se učitel hluboce. Zdálo se mu, že nějaký stín, šerý, neurčitý, za posledními těmi listy se kolísá, zastíraje mu něžnou líc, libě planoucí oko milované dcery, vkrádaje se mrazivě mezi něho a nevinné srdce její. Hleděl ohraničiti rozplývavý tento stín, vmysliti do něho určité rysy, a když po chvíli s povzdechem ze soumraku světnice do okna se podíval, kde jiskřivá pláň sněhová jasně se obrážela, zdálo se mu, že přelétl tento záhadný stín v ostrých, povědomých obrysech jasnou jeho plochou...

V tu dobu zářily daleko odtud, ve spoustě vysokých, různotvárných domů, z temného výstupku paláce dvě světlá okénka jako družné hvězdy. Zářily z útulného, prostě, ale vkusně upraveného pokojíku. Před okrouhlým, ze zlatého věnce blýskajícím zrcadlem stála tam na špičkách něžná postava dívčí. Obličej majíc lehce pozdvižený, připínala si oběma ručkama do plavých, jemně zkadeřených vlasů třpytivou jakousi ozdobu. Oj, což se blýští v zrcadle skleněné ty tretky, jakoby skutečně byly brilianty! Oj, což se blýští drobné zoubky v malých ústech, pootevřených v samolibém úsměvu! Oj, což září spo-

kojeně veliké, tmavé oči z bledého, milého obličeje, naplněného kouzlem snivosti!

Kdyby nebylo těch očí, málem bys nepoznal houslistku z pavilónu v těch koketních, drobných střevíčkách, v úpravných, lehounkých šatech, jejichž záhyby a řasy, jak vdechnuty na drobné tílko, celý jeho něžný půvab vyzrazují. Tvary její rozvily se více, nabyly jemné plnosti a dětská ostýchavost postoupila místo tichému sebevědomí. Však onen pel tajemné, líbezné poesie, který dítě jako zjev jiných světů obklopoval, spočívá dotud neporušen na celé postavě její.

Vešla bělovlasá stařena v kroji, jaký býval moderním před mnohými lety. Na špičatém rameni seděl jí veliký zelený papoušek s rudýma křídloma. Spatřivši dívku před zrcadlem, skřivila bezzubá ústa k slabému úsměvu a pravila polo šeptmo: „Aj, panenka nemůže se na svou krásu vynadívati! Nu, bývaly jsme právě takové, bývaly. Tehdáž — bože, kam se ty časy poděly! Otec pana baróna brával mne za bradu a říkával: ‚Na mou věru, ošklivá nejsi.‘ Po ulicích se mladí páni za mnou ohlíželi. Nu, což na plat! Teď by mi nebožtík barón už tak neříkal. Viď, zelený?“ Při tom pohladila suchou dlaní papouška, který jí byl na ruku slétl.

„Pojede se již do divadla?“ otázala se Julie.

„Jdu právě pro vás,“ šeptala klíčnice. „Kočár stojí v průjezdě. Pojedete s milost slečnou a mladým panáčkem. Zde vám posílá pan Otakar divadelní knížku.“

Julie sáhla s lehounkým zapýřením po librettu a popošedši stranou, otevřela skvostně vázanou knížku. Na místě, kde ji otevřela, spatřila mezi listy

drobně popsaný lístek se zlatým okrajem. S úsměvem schovala jej za ňadra.

„O, pan Otakar chová se k vám velmi úslužně,“ pokračovala stařena ve svém šepotu. „Je velmi švarný, zdvořilý pán. Věřte mi, slečinko, kdybych měla vaše mladé srdéčko, zamilovala bych se do něho až po uši. Ráda bych se, věru, dožila — —“

„Což mladý pan barón nepojede do divadla?“ přetrhla náhle Julie hlasem poněkud se chvějícím šelestivou nit jejího hovoru.

„Pojede, pojede — s panem Otakarem,“ zašeptala klíčnice.

Julie popošla ještě jednou k zrcadlu, obhlédla zkoumavým okem celou svou úpravu a narovnala si třpytivou sponku ve vlasech.

V lóži usedla na zadní sedadlo za Olgou a Emilem. Vladimír stál v pozadí s rukama na prsou složenýma, s utkvělým ironickým úsměvem kolem rtů. Ve stínu, který jej celého zahaloval, nabývala zvadlá, sinavá pleť jeho lící hrobovějšího rázu než jindy, však za to vynikaly z ní tím živěji černé oči, které dnes plály nebývalým ohněm.

Mezi aktem pozdvihla se Julie málo se svého sedadla a těkala chvíli pátravým zrakem po šírých prostorách divadla, pomíjejíc mnohý pár blýskavých skel, jejichž násadky svým směrem patrně ji za cíl rozmanitých pohledů naznačovaly. Našla brzy, co hledala. Vždyť musila najíti ty dvě modré, zářivé oči, které s výrazem tak vroucí toužebnosti neodvratně na ní spočívaly. Našla Otakara. Když se zraky obou setkaly, pohnul on v blaženém úsměvu jako k díků činění rtoma a sáhl na rudý karafiát, který měl v dírce kabátu na prsou zavěšený; ona

pak rozestřela s jemným, rozmarným úsměvem pestrý vějíř a zamávla jím dvakráte...

Za chvilku po tom přistoupil k ní Vladimír, opřel se o lenoch jejího sedadla a zašeptal: „Jak se vám líbí, slečno, tento výstup?“

„Velice.“

„Mně pramálo,“ pronesl s polo úsměšným, polo bolestným výrazem Vladimír a upjal na dívku tak žhoucí, vášnivý pohled, že se před ním až zachvěla a spěšně zraky sklopila. Když je zase k němu pozdvihla, spatřila chladný, lhostejný obličej se zkamenělým úsměvem, vysmívajícím se celému světu.

Chvíli mlčeli oba. Ze skloněných řas dívčiných vykrádaly se časem zpytavé pohledy vzhůru, jakoby proniknouti chtěly chmurnou záclonu obličeje toho, za níž tušily mnohá divná tajemství. Patrně zajímalo ji tajemné líce velmi. Mladistvou její mysl opřádalo zvláštní kouzlo, jakým působí na jarý, kvetoucí život protiva zimní ledové ztrnulosti, sytosti života. Mezi smavými, zdravými tvářemi kol do kola obrážel se pochmurný Vladimírův zjev obzvláštní silou v čisté její duši, jako v průsvitné hladině jezera černá kostrbatá jedle mezi bujivou, kvetoucí zelení.

„Hleďte,“ prohodil po chvíli, „jakou má kněžna S. překrásnou briliantovou hvězdu ve vlasech!“

„Ach, jaká zář a krása!“

„Ale na té hlavě připomíná jen padlou hvězdu.“

Odmlčev se na chvíli, dodal přitlumeným hlasem: „Znám hlavinku, na které by se třpytivá krása té hvězdy ztratila.“

Dívka pohlédla spěšně k němu, však nespatřila v jeho tváři pražádné změny. S obvyklým úsměvem,

zraky maje na ruku skloněny, hrál si na této s velikým zlatým prstenem, toče jím brzy na pravo, brzy na levo. Drahocenný démant, do zlatého kroužku zasazený, míhal se při tom čarokrásným, třepetavým světlem. Tajíc dech, hlavu málo v před ukláněJíc sledovala dívka opojeným zrakem démantové tyto záblesky.

Tak střídaly se po přestávkách krátké otázky a kratší odpovědi. A přece zdálo se, že Julii rozprávky tyto nad míru zajímají. Vždyť již ani jedinkrát nepohlédla na místo, kde Otakar s lícem ubledlým, s bolestným výrazem v oku stopoval každý pohyb a posuněk její, cupaje nemilosrdně rudé pýří karafiátu na prsou.

Když po divadle Olga z lóže vyšustěla a Julie za ní ke vchodu se chvěla, naklonil se Vladimír spěšně k jejímu oušku s položertovnými slovy: „Přeji vám sen o modrých očích."

Pohlédla na něho tázavě, udiveně.

Nedlouho na to seděla poloodstrojena, s vlasem volně na ramena spuštěným ve své komnatce na měkké posteli, dotýkajíc se špičkou drobného pantoflíčku pestrého koberce, který byl v prvních jejích dopisech k otci tak vynikající úlohu hrál, a dívala se okem polo přistřeným snivě před sebe. Na klíně ležel zmačkaný lístek se zlatým okrajem, drobně popsaný. Nachýlenou její hlavinkou tísnily se nebývalé myšlenky, obraznost divně rozechvělá honila před ní na čalounech protější stěny nekonečný průvod vábivých i děsivých přeludů, ňádra její lehounce, však patrně pod bílou průsvitnou rouškou se dmula.

Jednou vyskočila také z postele, poklekla jedním kolenem na sesli před ozdobným stolkem a namočivši péro, vepsala v čelo růžového aršku: „Milovaný tatínku!" Však po delším přemýšlení odložila zase péro, schovala růžový lístek a přistoupila k oknu. Dívala se nepohnutě na protější výstupek paláce, z jehož tmavé stěny dvě okna jak žhavé veliké oči vyhlížela. S povzdechem obrátila se posléze nazpět do pokoje, odstrojila se, ulehla... Pak sklonila ještě nedbale z pod peřiny bělostnou ruku pro lístek se zlatým okrajem, kterýž jí byl prve s klínu na pestrý koberec spadl. Čtla, snažíc se udržeti víčka nad okem, rýmované vzdechy Otakarovy. Však víčka klesala, klesala, až se zavřela na dobro.

Mezi tím přecházel v osvětleném pokoji protějšího výstupku Vladimír s hlavou svislou, s rukama na zad složenýma. Náhle zastavil se před stolem, na němž leželo ozdobné pouzdro. Odklopil víko a z rudého vnitra krabice zableskly mu vstříc dvě bambitky překrásné práce. Vyňal je s divným úsměvem, pohrával jimi zálibně, nasadil otvor jedné na čelo a prohodil: „V prstu je konec všeho. Takové to bude!"

Pak vložil zase bambitky do pouzdra, zavřel toto a schoval do skříně.

Do jara staly se v paláci veliké změny. Vladimír vycházel téměř z podoby: pleť jeho nabývala svěžesti, oči lesku a pohyby mladického ohně. Obočí vzpínalo se bujněji, střásalo mrak a chmuru se sebe a ledovitý výraz obličeje tál jako dechem nového duševního jara.

Zdálo se, že omlazující tento dech z něžné, líbezné postavy Juliiny k němu vane. Kdykoli je ná-

hoda svedla —a svádčla je ku podivu často —, ba kdykoli jen z dálky zátřpyt její čelenky, zámih jejího vějíře uviděl, nebo povědomý šelest střevíčků, přitlumený zvuk houslí zaslechl, vzpružovala se náhle postava jeho, oči se jiskřily, tvář jasněla. Sedával-li náhodou vedle ní — a náhoda stavěla obyčejně jejich sedadla k sobě — dívával se neodvratně v její tvář, časem očima vášnivě blýskaje, časem k něžným, vroucím pohledům je přimykaje, a mluvíval s ní s mladistvým zápalem o vzdálených krajinách s temnějším blankytem a jasnějšími hvězdami, o velikých městech a šumném, vířivém životě v nich, o skvělosti a nádheře vznešeného světa, o pestrých, vonných květech, které veselý duch rozkoše mladosti na cestu sype — zkrátka, mluvíval s jarým vznětem o věcech, kteréž byl dříve odbýval posuňkem přesycenosti, úsměškem pohrdání.

Julie naslouchávala těmto řečem s čelem skloněným, pod nímž chvílemi zanícené oči k němu vybleskovaly, s ňádrem jemně se dmoucím, mlčíc, sotva dýchajíc. Před oslněným, opojeným zrakem nevinné dívky otvíral se nový, netušený svět, neskonale se lišící od tichého, těsného obzoru, jehož zénitem byla vážná láska otcovská, svět divě kroužící, šumící, blýskající, stahující nožku její silou nezdolnou ve svůj strakatý vír, že až závrať toužebnou duši pojímala. Ještě ji vzpomínka na otce jak anděl strážce vznášela nad propastí, však tisíce tajných žádostí, v duši její se probouzejících, tisíce svůdných představ, obraznost její naplňujících, věsily se na ni, táhly ji dolů úsilím nepřekonatelným. Časem ještě zapuzovala ty luzné obrazy starou, tichou modlitbičkou od svého lože, vracela se kajicně do svatyně domu otcovského

a připomínala si naučení otcova, od nichž zásady Vladimírovy tak příkře se lišily. Ale když pohlédla opět do planoucích očí jeho, slibujících nepoznanou rozkoš, vzdávala se bez obrany svůdnému kouzlu jejich. Sedala v bázni i touze na lesklý štít, na němž ji vítězně unášel do své čarovné říše.

Čím více se s Vladimírem sbližovala, tím zdrženlivěji, odmítavěji chovala se k příteli jeho. Dříve panovala mezi nimi přátelská důvěrnost. Dívka přijímala s polodětinnou zálibou lichoty a dvornosti švarného jinocha, naslouchala jako pohádkám různým vyznáním lásky, jejichž smysl sotva do pola chápala, čítala milostné jeho veršíky, jimž nadobro nerozuměla, škádlila jej v nevinné koketnosti, umlouvala s ním i zvláštní zamilovanou řeč vějířem a květinami — jako zábavnou hru, netušíc, že při té hře jeho srdce slastí a mukou se zmítá.

Však nyní ustoupila důvěrnost chladné zdrženlivosti. Vyhýbala se každému styku s ním, odmítala kde mohla úsluhy jeho, zarážela mu na rtu každé vroucnější slůvko ledově chladným pohledem. Pro lístky se zlatým okrajem, které si časem ještě průchod do její komnatky klestily, neskláněla už ručku na pestrý koberec, a šlapala slzavé jejich řádky nelítostně drobným střevíčkem. Nadarmo plenil okna i skleníky; ani nejdivnější, nejskvělejší orchidea tropických pralesů nebyla by k němu přivábila velké temné oko z lóže, kde Vladimír s úsměvem cosi do ucha jí šeptal.

Za takových okolností není divu, že přátelský poměr obou mladých mužů jen ze zvyku trval. Navštěvovali se časem, stiskli si při tom bezděčně ruce, pohlédli si zpurně do očí a mlčeli neb mluvili o vě-

cech zhola nezajímavých. Však o tom, co mysli obou stejně ovládalo, mlčeli oba.

Co se baróna a ženských členů jeho rodiny týče, změnil se za tu dobu blahosklonný jejich poměr k Julii téměř v opak. Starý barón choval se k ní nyní velmi chladně, odměřeně, barónka okazovala jí zjevnou nepřízeň a baronesa Olga zatáhla se od ní do svého šlechtického nimbu, odkud ji — zvláště v přítomnosti Otakarově — leda drtícími pohledy poctívala.

Náhoda, která Vladimíra s Julií tak často sváděla, vzala na se postupem času určitou tvářnost. Vtělila se v osobě staré klíčnice, která — nevím z jakých příčin — náhle svou přízeň od Otakara k Vladimíru obrátila. Ale to vím, že velmi často s mladým barónem šeptané rozhovory mívala a že téměř po každém takovém šepotu obrázky podlepené víko své starobylé truhlice zdvihala a do jisté tajné příhrádky cosi pečlivě schovávala.

Jednou prodlela nad touto truhlicí déle než obyčejně. Zastrčila prve závoru u dveří, usedla pak na víko tulipány křiklavě pomalované a vyňala ze záňadří vkusně pletený sáček. Potěžkávala jej chvíli a vysypala pak třpytivý obsah do hubené dlaně. Oči její se zajiskřily, z bezzubých úst vydral se šeptavý jásot: „Jednou tolik!“ Však náhlým leknutím vyskočila: papoušek, na jejím rameni sedící, byl při záblesku zlata zatřepetal rudýma křídloma a vydal pronikavý skřek, který jí v tom okamžiku zavzněl jako chechtot ďábelský.

Nedlouho před tím byl Vladimír, osamotněv s otcem a matkou v salóně, následující rozmluvu s nimi ukončil: „Což kdybych se byl nasytil zlaté

volnosti mládenecké?" prohodil tam utkvěv pohledem na démantu svého prstenu, s výrazem položertovným.

Barón i barónka pohlédli v překvapení nejprv na syna, pak na sebe. Když se z udivení probrali, zvolali jedním hlasem: „Snad jsi se nerozmyslil stran komtesy Heleny?"

„Nikoli," odvětil Vladimír, zkoumaje tvrdošijně lesk svého démantu. „Komtesa Helena nevábí mne tělem ani duchem."

„Hloupost," zabručel barón s výrazem sklamání. „Za to tě musí vábiti bohatstvím a rodem. Ostatně je zcela slušný a salonní zjev."

„Však já si nevezmu ženu pro salóny," namítal Vladimír klidně, prohlížeje řadou špičky svých nehtů, „nýbrž pro sebe. Prohodil jsem onen výrok pouze žertem, ale kdyby co mládeneckou spokojenost mou z rovnováhy vyšinouti mělo, učiní to pouhá náklonnost, nikoli spuchřelé znaky ani pytle zlata."

Starý barón vyskočil prudce z lenošky. Oči jeho zajiskřily se hněvivě, ruce třásly se rozčilením. „Slyš, Vladimíre," obořil se na syna, „tys užil již příliš, až příliš radostí života! Tys pil plnými doušky ve věku, kdy tvůj otec ani obruby číše se nedotekl. Dosti již natropil jsi se lehkovážných kousků; nynější tvé bláznovství nelze už klásti na vrub mladistvé svévole. Žel, že ti to říci musím: tys promrhal svůj mladý věk v prostopášnostech, prohýřil nemalou část mého jmění, zavlekl mé neposkvrněné jméno do kalu orgií. Všechno, všechno jsem ti odpustil. Ale slyš! kdybys se zahodil na lecjakou žebračku, kdybys chtěl z mých pracně nastřádaných peněz po-

zlatiti hadry nějaké podruhyně — bůh ví, vydědím tě, odřeknu se na vždy nezdárného syna."

„Přijala bych i chudou za dceru, ale nikdy — ze sprostého rodu," dodala k tomu přísně barónka, s posuňkem ošklivosti při posledních slovech.

Barón přešel několikrát hřmotně salónem, pak se náhle zastavil před barónkou a pravil k ní s vynucenou lhostejností, pohlížeje při tom ostře na syna: „Příští týden začnu opravu severního výstupku. Do té doby musíme tam odtud kantorovu dceru vystěhovati někam do města." Na té „kantorově dceři" spočinul hlas jeho olověnou váhou.

Vladimír zahryzl se do rtů a vyšel pevným krokem ze salónu.

Náhoda s papouškem na rameni rozvíjela tento a následující den pozoruhodnou činnost. Vybíhala občas v širokém, starosvětském plášti do města a když se vracela, míval tento plášť ještě širší tvářnost; šukala semo tam po paláci a po zahradě, za ním se rozkládající; vyčíhala několikrát Vladimíra a šeptala mu nějaké zvěsti s tváří velmi důležitou. K večeru druhého dne se konečně usadila.

Byla krásná májová noc. Hvězdičky míhaly se v třepetavém lesku po nebi a časem padala některá z nich jako třpytivá slza rozkoše k dřímající zemi, jejíž vlahá, miliony poupat ozdobená ňádra pod tajemnou rouškou soumraku oddychovala líbeznou vůní.

V komnatce Juliině panoval v tuto chvíli zvláštní nelad. Šatník byl do kořán otevřen, šuplátka skříní a stolků do pola vytažena, sesle porůznu rozestaveny a na nich i na podlaze ležely rozličné věci v úžasném nepořádku. Mezi nimi se spatřovalo několik

větších i menších krabic a hle! z jedné kypěla přejemná muselinová látka, v druhé vlnil se těžký hedbáv a samet, z jiných vykrádaly se zvědavě přes okraj šňůry korálů a perel, jiné zase, majíce víka směle odklopena, pohlížely hrdě do pokoje různobarvými, plamennými zraky smaragdů, rubínů a safírů. Na stolku stál otevřen cestovní vak.

Uprostřed té bohaté směsi, naproti zrcadlu zdvihala se něžná postava Julie. Však nehleděla do lesklé plochy. A přece by tam byla spatřila obraz, který se v poslední době tak často jako krásný, planý sen před ní vznášíval. Ze zlatého věnce míhala a třpytila se jí vstříc malá půvabná princezna s briliantovou hvězdou nad čelem, s kolísavou bohatou krůpějí světla nad každým ramenem, šňůru blýskavých perel majíc na krku, obdaná vlnami a řasami překrásných šatů z látky tak hebounké a tenounké, jakoby je byl kouzelník v lískovém oříšku přinesl. A v té skvoucí nádheře odstiňoval se tím půvabněji malý snivý obličej, teď ku podivu bledý, s očima sklopenýma, chvějícím se rtem.

Na heboučké cloně jejích ňader rysoval se vnitřní boj. Bylať se na prahu nového neznámého života bezděky ohlédla ve starý povědomý svět a tu vynořil se před ní obraz milovaného otce, kol do kola něho vyhrnuly se ty drobné dítky, obklopily ji, tulily se k ní vzhůru, volajíce: Vrať se k nám! Zahoď ty panské šaty, seber své housle a vrať se k nám! Víš-li pak, že se nám stýská po tvých pohádkách? Víš-li pak, že nám kvete pod okny bez, že nám vlašťovky hnízdí nad oknem, že máme plnou ošatku zlatých housátek? A z pozadí hleděl na ni otec, s bolestnou výčitkou v oku, káravě a přec láskyplně, a

rozestíral náruč po miláčku, jejž byl slzami nadšení posvětil k velkému úkolu, do něhož skládal nejkrásnější naděje svého života.

Mimovolně sáhla po houslích do skříně. Bylať je poslední čas dosti zanedbávala. Teď přitiskla je vášnivě k sobě a zaúpěla jejich strunami z hlubokosti tesklivé duše. Zvláštní, tklivě úchvatný byl pohled na něžnou postavu v nádherném šatě, v blesku drahokamů a perel, s prostými, starými houslemi pod skloněnou smutně hlavinkou, jejíž sklopené oči zatřpytily se v slzách. Hrála svou labutí píseň. Ještě jednou zamávla vítězně smyčcem nad zemskou změtí, ještě jednou vylétla v andělském hemžení zvuků k nebesům, ještě jeden horoucí, plamenný polibek vtiskl jí génius umění na jasné čelo a—

„Julie!“ ozvalo se zvenčí. Sklonila housle, však nepohnula nohou. Ještě ji nebeská legie doznívajících zvuků chránivě obklopovala. „Julie!“ ozvalo se podruhé hlasitěji. Váhala ještě. „Julie, otevři — již čas!“ zavznělo potřetí za dveřmi a dívka odložila housle do kouta, chvátala ke dveřím, odstrčila závoru.

V příštím okamžiku svíral ji Vladimír v náručí a líbal jí slzy s oka šeptaje: „Aj, tys plakala, andílku! Zanech myšlenek bláhových. Za tebou chmura, před tebou růžové světlo. — Pojď již, pojď.“

Za Vladimírem vklouzla do pokoje náhoda tentokrát bez papouška. Od události nad tajemnou truhlicí nevolila jej více za svědka svých spádů. Zavřela krabice a sebrala pod paží. Julie hodila ještě několik předmětů maní do cestovního vaku, k nimž se náhodou připletl také svazek ozlacených lístků, zavřela jej a podala klíčnici. Rozhrnula ještě zá-

clony v okně a pohlédla chvějíc se do jarní noci. Právě tam padala jedna krásná hvězdička.

Odešli. Housle zůstaly v koutě.

Krátce na to zaskřípěl klíč v rezavém zámku na zadních dvířkách zahrady. Tři stíny vyklouzly do pusté uličky. V temnu rozeznal's tam temnější předmět. Byl to povoz; koně hrabali nedočkavě kopyty.

Vozka otevřel zasklená dvířka kočáru. Stará klíčnice umístila tam krabice a tlumok, přijala od Vladimíra slíbenou odměnu a pomohla Julii do vozu. Pokusila se ještě o to, aby ji na cestu požehnala křížkem; však Julie odklonila rychle čelo, jakoby ji zmije uštknouti chtěla. Vladimír vskočil za Julií a zabouchl dvířka. Na skle jejich zamihl se ještě líbezný profil nachýlené hlavinky. „Štěstí na cestu, má holubičko!" zašeptala klíčnice. Kočí práskl do koní...

* *
*

Portýr vyběhl do průjezdu. Však bylo již pozdě. Vysoký muž v dlouhém, šedivém kabátě, s rozcuchaným, plavým vlasem spěchal již po schodech vzhůru, tiskna křečovitě k srdci jakýs pomačkaný, růžový papír.

Dominyk upustil z leknutí láhvičku kapek, jež právě těžce nemocnému barónovi donésti chtěl, spatřiv náhle před sebou učitele kalinovského, bledého jako smrt, s očima divně vytřeštěnýma, s velkými krůpějemi potu na čele. Než se z leknutí probral, byl Hrdina již v salóně.

Šustíc bohatými šaty, zdvihla se barónka při vstoupení rozčileného muže z lenošky; Emil zaskočil strachem za vkusně vyřezávaný lenoch sedadla, v němž Olga trudně zamyšlena sedíc, leknutím celou šňůru korálů právě navlečených na podlahu rozsypala.

Učitel stál před nimi s hlavou pokleslou, třesa se na celém těle jak osyka. Kostnaté prsty jeho vtlačeny byly hluboko do růžového psaníčka, jež tiskl k prsům. Zsinalé rty pohybovaly se křečovitě; však ani slůvko nevycházelo z nich.

„Dominyku!“ zvolala po chvíli barónka. Rozpačitá tvář lokajova objevila se mezi dveřmi. „Proč pouštíš bez ohlášení lidi do salónu?!“ pokárala jej hrdá paní s drtícím pohledem na učitele. Dominyk pokrčil zmateně ramenem.

Hrdina trhl sebou při posledních slovech barónčiných, jakoby jej byla zmije uštkla. Čelo jeho směle se vypjalo, oči zasvítily hněvem, ruce klesly k bokům, sevřely se v pěsti. „Jakže?“ vzkřikl, „ohlašovati se má srdce otcovské, do něhož jste zaťali své spáry? Svěřil jsem vám cheruba — vy jste mu na světlé čelo vtiskli znamení hanby! Kam jste dali mou Julii, kam zanesl jestřáb mou holubičku?“

„Čistá to holubička! Dobře jste ji cukrovat naučil. Víme-liž my, do kterých konců světa zalákala syna našeho? Ještěřice! Dožebrala se k nám a za vděk odloudila nám syna, zostudila nás před světem. Však ji odplata nemine. Chtěla se státi nevěstou syna našeho a stane se jeho — —“

„Zadržte!“ rozkřikl se Hrdina jako smyslů zbavený, přiskočiv až k samé barónce, „nechte si to pekelné slovo pro své kluzké salóny a tam je zahří-

mejte do kola, až se okna zatřesou. Tam bude na místě. Však obraz mého andílka nekalte svým jedovatým dechem."

Barónka ucouvla, pohodila na zad hlavou a vztáhla proti zuřícímu pánovitě ruku. Černé, tenké obočí vypjalo se do výše a pod ním zableskly oči jako ty démanty v zlaté čelence. „Dominyku, vyveď toho nestydu!" zasyčela s potupným úsměškem.

Hrdina ohlédl se bezděky na lokaje, který se již chystal k vykonání rozkazu panina, a změnil se náhle. Výraz nevole a hněvu zmizel, vztýčená hlava poklesla chabě, oči vlhly, obličej vzal na sebe měkký, prosebný ráz a chvějící se rty zašeptaly: „Nuž, půjdu, ano půjdu! Však než mne vyhodíte, dovolte, abych si odtud vzal jedinou maličkou památku po své ubohé, nešťastné dceři."

„Ah," zvolala pohrdlivě barónka, „chcete si odnésti své hadry? S pánem bohem! Dominyku, doveď toho člověka do bývalého bytu jeho dcery. Odneste si všechno a ušetřte nás nadále svou žebrotou. Vašim synům a mladší dceři zastaví se platy." Obrátila se k němu zády.

Hrdina nedoslechl již posledních slov. Vrávoral s hlavou svěšenou za lokajem ze salónu, dlouhou chodbou až do pokojíku, který mu byla Julie v prvních dětinských dopisech tak pečlivě vypodobnila. Panoval tam dosud onen nelad, v jakém jej byla navždy opustila. Učitel rozhlížel se chvíli bolestným okem po prostoře, jíž dotud válo kouzlo uprchlé nevinnosti, až utkvěl zrak jeho na jednom předmětu. Byly to housle, v koutě zanechané. Když je spatřil, propukla divoká jeho bolest výkřikem: „Teď je všechno, všechno ztraceno!" Pak je zdvihl.

přitiskl prudce k ňadrům a sklonil nad nimi hlavu. Obličej jeho vypadal v tu chvíli jako sestaralý o mnoho, mnoho let. Chvíli draly se hluboké vzdechy z jeho prsou, rty a brvy křečovitě sebou škubaly, pak vybleskla slza ze sklopených řas, za ní druhá, třetí a již jen pršely po hubených lících. Štkal a vzlykal, plakal jako dítě.

Jediné ty housle vzal Hrdina s sebou.

* *
*

Byl studený, bouřlivý večer listopadový. Otakar seděl s pérem v ruce za psacím stolkem, na němž se ve světle ozdobné lampy arch papíru s nadpisem „Zvuk minulosti“ míhavě leskl, a naslouchal bubnování dešťových kapek v okně, úpěnlivým hlasům vichřice. Péro bylo suché, oči vlhké.

Zavrzly dvéře. Dle obyčeje pohlédl do zrcadla nad stolkem právě naproti dveřím visícího. Zděšen vyskočil. Jako přízrak vynořil se před ním v zrcadle — Vladimír. Bože, v jaké podobě! Šat potřísněn blátem, deštěm promočen; vlasy po čele v neladu rozestlané; umrlčí bledost v obličeji; oči hluboce zapadlé a v nich divá, těkavá jiskra jako záblesk šílenství.

S výkřikem „Vladimíre!“ v němž ozývaly se úžas, výčitka a soustrast, poskočil příchozímu vstříc.

„Vyrušuji z básnění, není-liž pravda?“ začal Vladimír s nuceným úsměvem. „Hleď, brachu, i já spáchal jednu báseň a tu ti přicházím deklamovat. Psal jsem ji do zeleni hájů a do modra jezer krví nevin-

ného andělského srdce. Úžasná to báseň: velmi krásná, velmi smutná!“

„A Julie?“

„Mrtva.“

„Ó bože!“ vzkřikl Otakar a zakryl obličej dlaněmi.

„Však to je konec mé básně,“ pokračoval po chvíli trudného mlčení Vladimír dutým, chvějícím se hlasem: „Slyš ji od začátku! Ostatně začátek začátku znáš. Vím, že jsi bolestným okem stopoval nenáhlý, kolísavý náběh prvních slok. Vidíš, hochu, v onu krásnou jarní noc, kdy jsem ji unášel nebi, byl bych málem roztrhal začátky tyto. Stál jsem za dveřmi. Ona hrála uvnitř, loučila se smutnými zvuky houslí s tichým blahem minulosti, s vavřínem budoucnosti. Bože, jaké to byly zvuky! Kde co nejkrásnějšího, nejtklivějšího v říši tónů, zdálo se, že shrnul duch umění jako neviditelné, kouzelné brnění kolem ohrožené kněžky své. Chvíli jsem váhal; však zvítězila vášeň. Teď se ti zvukové mstí; kudy chodím, ve snu, bdění pláče mi v uchu ta labutí píseň a rozrývá mi duši svou žalnou a přec úchvatnou krásou. — Seděli jsme těsně vedle sebe; otevřeným oknem povozu ovíval nám skráně svěží noční vzduch. Přichoulila se ke mně jako ptáče a já obsypával plamennými polibky její čelo, líce, drobounké rtíky. Pak se položila hlavinka jako větrem skloněný zvonek na mé rámě, teplá ručka objala mi šíji a na prsou cítil jsem záchvěvy ňader, dmoucích se dechem tichého, sladkého spánku. V té chvíli tanula mi na mysli divohrozná báje; zdálo se mi, že jsem upír, že roztavuji v žilách ledovou krev teplotou těch kvetoucích ňader, že ssaji líbajícími ústy z té milostné tváře do mrtvých údů její mladistvý

život. Ba, omládl jsem v ní. Jejím velikým okem patříval jsem s obdivem zase na modré velikány se zubatou, démantovou korunou ledovců na velebné skráni, s tichou rozkoší zase do krásného údolí, kde pod námi, pod zpuchřelým mostem stříbrný potůček ve stínu stromoví po lesklých, pestrých oblázcích se čeřil; jejím vnímavým uchem porozumíval jsem opět rozmanitým hlasům přírody: zvuku rolniček po zelených stráních se pasoucího skotu, písni skřivánků nad osením, tlukotu slavíků v háji, andělským pozdravům zvonů z dalekých vížek; jejím nevinným srdéčkem přilnul jsem k světu a lidem novou láskou. A když první záchvaty pozemských žádostí jímaly nebeskou její duši — oj, což bytost má vzplápolala živým plamenem rozkoše! Ach, ty nevíš, jaká to ďábelská rozkoš učiti anděla hříchu! Zahrnul jsem ji přepychem, oslnil nádherou, omámil kolotavým ruchem pestrého života — a ona vztahovala s dětinnou radostí ruce po zářivých těch tretkách, obhlížela se v krásných, šustících šatech, vrhala se do proudu veselí. Však netrvalo to příliš dlouho. Pluli jsme za jasné noci po lagunách benátských — v popředí člunu ostříbřen paprsky měsíce stál štíhlý gondoliér a krátil si chvíli písničkou o lásce, patrii. Julie pozdvihla čelo s mého ramene a sklonila je do dlaní. Slyšel jsem vzdechy, tiché štkání. Když poslední zvuk písně odumřel, pohlédla k nebi — tvář její třpytila se slzami. „Co je ti?“ ptám se starostlivě. „Ach, můj otec, můj ubohý otec!“ zaúpěla. — Od té doby byla jako proměněna. Seděla celé hodiny zamyšlena, pohlížejíc k severu; časem dávala se do hlasitého pláče; dary mé odmítala, lichocení mé budilo v ní ošklivost. Poznal jsem, že mne nemiluje, nikdy nemilovala... Jako démon opojil jsem ji na okamžik kouzlem smysl-

nosti, a když kouzlo pominulo, vymkla se s hrůzou, ošklivostí z mého náručí. Slyš, hochu — zdá se mi, že tvůj obraz tehdáž ji obletoval. Často probírala se vzdychajíc ve svazečku tvých básní — hle, zde je máš, jsou zasvěceny stopami jejích slz. Často družila v nepokojných snech jméno tvé ku jménu otce svého. Snad by si byla sama hledala cestu k domovu; však bázeň, stud poutaly ji ke mně. Cítilať se matkou. V překrásném údolí švýcarském, na břehu, malého, klidného jezera zanikla jako krásný, nebeský zvuk. Klečel jsem u lože jejího. V bledé, průsvitné tváři viděl jsem toliko veliké, tmavé oči, zářící horečným leskem. Upřela je na mne a zvolala úpěnlivě: „Mé housle! Kde jsou mé housle?“ Hlas ten a pohled rozrýval mi srdce. Přinesl jsem jí skvostné kremonky. Vzpřímila se málo, schvátila je křečovitě, přejela trhavě smyčcem struny. Neladný, skřípavý zvuk vydobyl se z nich, že mi až kostmi projel. „Bože!“ vzkřikla upouštějíc housle i smyčec. „To nejsou už mé housle. Mé housle plakaly — tyhle se chechtají. A chtěla jsem je s sebou do hrobu!“ Klesla bez sebe nazpět do podušek. Umřela, šeptajíc jméno otcovo. Ani políbením netroufal jsem si už poskvrniti její bílé, i v smrti líbezné čelo. Převezl jsem ji i s mrtvým děckem v ověnčeném člunu na protější břeh jezera a tam jsem ji pochoval pod sežloutlé, na polo opadalé listí vesnického hřbitova, vysoko nad jezerem, v boku zelené nebetyčné hory. Snad tam odtud v noci jako bílý, průzračný oblak zalétá daleko, daleko na sever pro své housle a hraje hvězdám ty líbezné písně, o které jsem oloupil zemi. Tak, to je má báseň.“

Otakar zastíral obličej rukama; mezi prsty protékaly mu slzy. Po dlouhé době zdvihl tvář, osušil oči a pravil: „Že tvůj otec zemřel, bezpochyby víš?“

— Vladimír kývl hlavou. „A že tvá matka příliš nádherným životem přivádí se na mizinu, snad také?“ Vladimír pokrčil ramenem. Po přestávce otázal se Otakar dále: „A co hodláš nyní učinit?“

„Aj, což mi zbývá učinit?“ odvětil Vladimír trpce. „Však uslyšíš brzy, co učiním. Chceš-li mi naposled prokázati přátelskou službu, rozdej tuto trosku z mého podílu otcovského, promrhaného již napřed, mezi žebráky. Snad se některý za mne pomodlí.“ Při tom vyhodil na stůl ozdobný měšec, až se třpytivé dukáty rozkutálely.

Otakar zíral chvíli do toho třpytu; pak pronesl s upřeným pohledem na Vladimíra: „Ano, učiním tak. Znám jednoho žebráka tak chudého, tak nešťastného, že mne při pouhém naň pomyšlení srdce bolí. Však on nežebrá; hrdě odmítl by almužnu. Jeho dětem bude zpomoženo.“

„A kdo je ten žebrák?“

„Učitel kalinovský.“

Vladimír sebou trhl. Vstal a přecházel hodnou chvíli s hlavou svislou, v hlubokých myšlenkách po pokoji. Pak sevřel náhle jako v pevném odhodlání rty, zamávl rukou, zvolal „s bohem!“ a odkvapil z pokoje.

* * *

Ač starý Hrdina jako ve snách po škole chodil, do sebe zahloubán, ničeho kolem si nevšímaje, dařilo se dětem jeho výborně. Zdálo se, jakoby prozřetelnost, která lilie šatí a ptáčky nebeské živí, s obzvláštní péčí těchto opuštěných dítek se ujímala. S počátku podporoval je ve studiích a cvičení Otakar z peněz od Vladimíra obdržených způsobem tak ukrytým, že zmalátnělý, na duchu ochablý Hrdina

ničeho nepozoroval. Později pak vyhlídlo si je štěstí za své zvláštní miláčky. Tato přízeň štěstěny byla věru úžasná, překvapující. Jan stal se, sám jsa teprv žáčkem, domácím učitelem v jedné spořádané úřednické rodině, která mu za pouhé dovádění s malým klučinou mimo celé zaopatření ještě měsíční plat — na příjmy její nad míru vysoký — poskytovala; o ruku Liduščinu požádal bohatý mladý kupec; vyskytl se jakýs bohatý příbuzný, jehož stupeň příbuzenství však Hrdina nikterak vypátrati nemohl, a vypravil také ostatní dospělejší děti na studie, nejmenší pak šatil a obdarovával štědře. Jediný Vašík nekořistil z této laskavosti štěstěny: několikrát podávala mu sice ruku, však on se jí nechápal. Sedával ve své komůrce, v prapodivném jakéms přílepku vysokého, starého domu, vysoko nad spoustou střech a díval se snivě na přeletující po nebi oblaka.

Otakar ztloustl poněkud a bral na sebe velmi sousedský, prostosrdečný ráz. Maje příjmy právě dostatečné, zabýval se výhradně spisovatelstvím. Vydal svazek básní pod názvem „Zvuky minulosti“, mezi nimiž zvláště jedna: „Hrob nad jezerem“ hloubkou citu a vzletem obraznosti mnohé ctitele mu získala.

O Vladimírovi dlouho ničeho neslyšel. Tento zmizel úplně s obzoru. Teprve po několika letech vynořil se náhle opět, za netušených okolností. Koupil rozsáhlé lesní panství a začal řáditi v jeho lesích, až národní hospodářové ruce nad hlavami spráskali Pak vyskytl se zase jako hlavní strůjce při stavbě jedné železné dráhy, která krátce po tom, když ze společnosti vystoupil, parostroje své bez škody svými akciemi vytápěti mohla; následovala řada závratných spekulací, na burse zaskvělo se jeho jméno jako meteor a brzy vyprávěli sobě lidé o milionech, které

nakupil ze všech druhů velkolepého, na odírání tisíců pracujícího šejdířství, jež se v blesku slávy a moci vznáší nad věkem naším jako obrovský, z tuku a mízy národů tyjící upír. Zlato bylo jeho bohem, jeho životem; zlata lesk oživoval jediný mrtvé, zapadlé tváře; celá jeho duše, zdálo se, soustředila se v lakotně zkřivených prstech, jimiž shraboval zlato se všech stran. Při tom žil jako žebrák; povídalo se, že na svých milionech hladem umírá. Lidem vyhýbal se, jak mohl, i matku svou, která se marnotratností na pokraj úpadku dopravila a náhle mateřskou lásku zase pocítila, odpudil mrazivým přijetím.

Jednou našli jej na podlaze prázdného pokoje s roztříštěnou lebkou. Vedle ležela bambitka překrásné práce a nedaleko otevřené, rudým sametem vyložené pouzdro. Když poslední vůli, kterou byl den před tím zapečetěnou k soudu složil, otevřeli, maloval se mimoúřední úžas na všech obličejích: milionář samovrah ustanovil jediným dědicem svého obrovského jmění — Václava Hrdinu, učitele kalinovského —

V pavilóně kalinovského zámeckého parku seděla barónka, neúprosným časem shrbená a posněžená. Tvář její byla zakaboněna. Ač jí vyhlídka na povinný díl z pozůstalosti synovy nový život bezstarostného přepychu otvírala, hnětlo ji přece nesmírně, že Vladimír své jmění cizímu, sprostému člověku odkázal. Hle, tu modla její — Emil! Jakou skvělou, božsky rozkošnou dráhu otevřely by před ním ty miliony bratrovy — a teď rodina oloupena o tolik lesku, slávy a nádhery k vůli mizernému proletáři, k jehož štěstí by byl stý díl toho jmění plně dostatečným býval.

A v tom jako na zavolání ohlašoval Dominyk: „Pan Hrdina prosí o rozmluvu s milostpaní.“

„Uveď ho sem!" pravila barónka s líčenou lhostejností. Však oči její pohlížely s divnými city ke vchodu pavilónu. Hrdina vystupoval krokem na své stáří lehkým. Ba, jak byl starý, jak sešlý! Svěžest obličeje byla ta tam, v něm hluboké rýhy a hrboly jako spletité kořeny lesní; vlasy kolem vysokého čela jako prášivý sníh, obočí jako dva svislé chomáčky sněhu — sešedivěl před časem. Než velké, jasné oko plálo v tomto okamžiku neobyčejným leskem. Dominyk uklonil se před ním hluboce a vzhlédl k němu s obdivem: vždyť to veliké zvíře — takový milionář! Hrdinovi tanul při vstoupení do pavilónu živě na mysli okamžik, kdy tam Julinka ve svatovínku nadšení se zaskvěla, a barónka myslila, že ji milionář jde pokořit za zpupné přijetí v paláci před lety. „Ah, přicházíte se domluvit stran svých milionu?!" přivítala jej uštěpačně.

‚Ano," odpověděl Hrdina vážně, „přicházím vám říci, že všechny miliony tohoto světa nenahradí srdci mému jediný třepetavý vlásek nad čelem té, jež byla krásnou hvězdičkou mého života, ani jediný z těch zvuků, jimiž by byla okouzlila svět. Přicházím vám říci, že se ani prstem nedotknu těch milionů, na nichž lpí slza a kletba tisíců oloupených lidí. Přicházím vám říci, že se naprosto vzdávám dědictví po vašem synovi, aby lidé neřekli: hle! zaplatil mu v hrobě za jeho Julii!"

V němém úžasu otevřeli naň přítomní dokořan oči, Dominyk proti svým zásadám i ústa. Hrdá barónka byla pokořena.

* *
*

Otakar pojal za choť baronesu Olgu Pětipolskou o používal svého bohatství k štědrému podporování umění. Všeobecné mínění lidu zatracovalo hlasitě skutek Hrdinův, jímž své děti o nesmírné bohatství připravil. Ač tyto z rukou barónky značné sumy jako malé jakési odškodnění za ztracené miliony obdržely a všechny blahobytu, některé velikého bohatství se dopracovaly, zanevřely přece úplně na otce a přidaly hlas svůj k hlasu lidu, říkajíce všude: Hle, okradl nás — své vlastní děti!

Jediný Václav nečinil tak. Nemoha pro samé dívání se na oblaka žádného postavení a cíle ve světě dojíti, vrátil se jednou chud k opuštěnému otci. Tento přijal jej mlčky, však s otevřenou náručí. I pomáhal Václav otci ve škole a ošetřoval ho v poslední nemoci. Tento zachoval jasnost ducha téměř do posledního dechu. Krátce před svou smrtí pravil ještě, klada jednu ruku na hlavu syna u lože klečícího a vztahuje suchý prst druhé k oknu: „Hleď tam na oblaka v jitřních červáncích ! Světlé a krásné vznášejí se blankytem, vábíce dumavé oko jako krásné, veliké myšlenky duši člověka. Ta oblaka i ty myšlenky chvíti a skvíti se budou, až dávno v prachu setlejí ti, kdož je nazývají parou. Však oblaka a myšlenky ty bydlí nad světem, a kdo se do nich zamiluje, ztracen jest pro tento svět jako já — a ty!“

A než slunce vyšlo, složil starý Hrdina rezavý meč i štít před nepřítelem, který nás všechny sráží do propasti nedohledné.

Mezi knihami a lidmi.

(„Lumír“. 1874.

I.

V odlehlé ulici potkali se dva přátelé ze studentských let. V lidnatější části města byli by nepochybně druh kolem druha šťastně proklouzli; ale zde na dlouhém prázdném chodníku, podél něhož se táhla řada hermeticky uzavřených neb statnými portýry bráněných šlechtických domů, stalo se radostné poznání a setkání po tolika letech nezbytným.

Na tři kroky od sebe rozpřáhli ruce, zvolali s radostným překvapením: „Václave!" „Vojtěchu!" a neodolali pokušení klesnouti si do náručí. Vyměnili dvě srdečné hubičky a přestali na pokusu třetí.

Za chvilku na to věděl již Václav, že je Vojtěch domácím kaplanem v jedné hraběcí rodině, že hrává s mladými hrabaty kulečník, že má vyhlídku na krásnou faru, že jej nedávno jeden bývalý spolužák požádal o zápůjčku, že užívá jen batistových kapesních šátků, že nikdo rozumný s naukou Darwinovou spřáteliti se nemůže a že je dnes velmi krásné počasí.

Zároveň vyčetl s obličeje mladého kaplana pobídku, aby si náležitě povšiml lepého jeho vzrůstu, hladkých pohybů, svěžího ruměnce a vkusně zkadeřených vlasův, a spravedlivě posoudil, jakých úspěchů by byl zjev takový ve světě dosáhl, když i v tom dlouhém černém kabátě s bílým kolárem, s tou miniaturní tonsurou na hlavě zastiňuje mnohého světáka, neřku-li nejapného přítele Václava.

Oblek Václavův byl poněkud zanedbaný, vlasy a vousy rozcuchané a v chudém jeho obličeji zračila se jakási stísněnost.

Po mnohém ptaní dověděl se přítel kaplan o nynějším stavu a zaměstnání jeho jen tolik, že si musí na ulicích zacpávati rukou nos i ústa, aby se v tom letním prachu a puchu městském nezalknul.

Tento drobet byl duchovnímu příteli dostatečnou pobídkou, aby skutkem osvědčil upřímnou náklonnost k bývalému spolužáku.

Udeřil se rukou v čelo a zvolal: „Hleď, tohle by se ti hodilo!“

Václav pohlédl plaše na Vojtěcha a naděje zasvitla na okamžik v jeho zraku. Pouze na okamžik — patrně byla často již sklamána.

„Slyš,“ pokračoval kaplan, „nechtěl bys tráviti několik měsíců v nejkrásnější pohorské krajině, ve starobylém zámku, přilepeném jako ptačí hnízdo romantiky k temeni a bokům vysoké skály, v plném úboru šedivých okrouhlých věží, špičatých střech a stříšek. závratných pavlačí, gotických oken, divných výstupků a pilířů, zkrátka v zámku, jako bys jej byl ve skutečnost převedl z nejpoetičtějšího rytířského románu?!“

„Což o chtění,“ prohodil Václav tónem poněkud trpkým.

Mladý kněz nevšiml si toho a pokračoval s rostoucím zápalem: „Obývati tam ztracený pokojík s nábytkem starožitným a rozhrneš-li vybledlé záclony okna, cítiti na čele svěží, čisté vánky hor, viděti v mlhavou dálku rozestřený, z polí a lesů utkaný, stříbrem potoků a řek prošívaný, skupeními měst a vesnic ozdobený koberec nížiny a právě pod sebou, pod kolmou šedivou stěnou a štěrbinatou, spoře mechem a býlím obrostlou skalou střechy a pavlače, ulice a sady pěkného venkovského města, v jehož trpasličí hemžení sestoupiti můžeš s výsoty své, nechceš-li raději blouditi tajemným soumrakem starého, překrásně zpustlého parku neb s udicí v ruce seděti na břehu průzračného horského potoka —“

„Uhodil jsi na vděčnou strunu v mé duši,“ vpadl mu Václav do řeči, „ale což po tom, když zvučí na plano.“

„Jen chtěj a máš to všechno,“ pravil velebný přítel, klada mu blahosklonně ruku na rameno. „Věc má se takto. Hrabě vzpomněl si nedávno, že by bohatá knihovna, nastřádaná jeho předky na zámku orlickém a valně rozmnožená jeho nebožtíkem bratrem, který tam poslední dny svého života vědeckými pracemi a podivínskými rozmary ztrávil, zasluhovala důkladného prohlédnutí a spořádání. Hledá již k úkolu tomu způsobilou osobu. Pokud tě z dřívějších let znám, jsi k tomu jako stvořen. Plat bude slušný — neznám ovšem tvé poměry — —“

Přestávka, jíž zde páter učinil, nebyla bezděčná; zrak jeho upjal se jaksi vítězně na stísněnou tvář soudruhovu.

Václav se zamyslil. Po chvíli vztyčil hlavu, oči jeho zaleskly se živým ohněm a ze rtů mu vyhrkla otázka: „Ale kdož ví, dostanu-li to místo?“

„Já to vím,“ odpověděl mladý kněz důrazně s hrdým vypnutím čela a s jemným, významným úsměvem kolem rtů. „Kdyby i hrabě nechtěl, — hraběnka je paní v domě.“ —

Asi za týden po tomto výstupu rachotil nemotorný kočár točitou cestou vzhůru k zámku orlickému, jehož rozmanité věže tajemně se odstiňovaly na jasném hvězdnatém nebi. Ve tmavé spoustě jeho stavení kmitala jen tu a tam nesměle ztracená světélka.

Otevřenou ještě branou vjel povoz na pusté nádvoří, uvítán zběsilým štěkotem psů.

Zastavil se v jednom koutě dvora pod oknem, zářícím ve značné výši. Jasný čtverec naplnil se silhuetami několika hlav, pak objevila se na tmavé zdi vedle okna kolmá zářící čára, tloustla pozvolna a rozbleskla se náhle v široký otvor dveří. V těchto zakolísala se nepoměrně vysoká mužská postava, držící v jedné ruce hořící svíčku a zastiňující si druhou oči. Paprsky svíčky ozářily míhavě malý, ohražený výstupek přede dveřmi a dřevěné, chatrným zábradlím opatřené schody, vedoucí s něho dolů do dvora.

Muž se svíčkou popošel na výstupek a dvéře za ním přivřely se potud, pokud tomu dovolovala jakási zvědavá hlava, jejíž bělavý, vlnitý obrys budil představu paničky v nočním čepci.

Muž stál nepohnutě na výstupku se svíčkou v ruce a podobal se v této nehybnosti kamennému světci, před nímž plápolá věčné světlo. Hlavu měl chabě na levo skloněnu, oči sklopené, pravý knír ježatě vztyčený.

V tom ozval se za ním pronikavý ženský hlásek: „Pro všechny svaté, půjdete-li pak dolů?!“ Při zvu-

ku tom trhl sebou ztrnulý světlonoš jako mrtvola oživená galvanickým proudem. Svíčka jeho vmetala při tom nešetrné své paprsky na kypré půvaby ženštiny, stojící nyní v otevřených dveřích. Jako prchavá vidina noční okázal se tam na chvilku okrouhlý bílý obličej s černým, rázně vypjatým obočím a zlobně sršícím zrakem, s černým vlnobitím kolem čela, příkře se lišícím od čepce bílého jako padlý sníh, pánovitě vztažená ruka, která teď rychle jako blesk sebrala záhyby sněžného roucha nad bujnými ňadry, na chvilku jen, pravím, okázalo se to všechno nad řásným oblakem nedbalek a zmizelo to jak obraz kouzelné svítilny na šeré nyní stěně nad výstupkem, v níž jsi sotva rozeznati mohl zavřené dvéře.

Však účinek toho krátkého výstupu na muže se svíčkou byl trvalý. Sestupoval opatrně a váhavě po vzdychajících schodech.

Mezi tím vylezl náš přítel Václav dole z kočáru, odbyl kočího zpropitným, umístil hubený vak pod paží a hleděl nyní s tichou resignací nejbližší budoucnosti vstříc.

Svíčka snesla se posléze šťastně k němu a muž nad ní zakoktal na přivítanou několik nesrozumitelných slov. Náš přítel byl měl dosti času, aby z vyšívané čepičky, smačknuté pod pažím příchozího, a z blyštivých, penízovitých knoflíků na jeho kabátě vybral úsudek, že náleží k podřízenějším obyvatelům zámku orlického.

Pravil tedy bez všelikého úvodu k němu: „Přijíždím pozdě, není-liž pravda?“

Muž pohnul dvakráte na plano rtem a po třetí zaznělo již zcela zřetelně, ač třesavě: „Dovedu nahoru.“

„Ach, vy jste —?“ otázal se Václav a nedočkav se odpovědi, byl by nepochybně poptávku svou určitěji opakoval, kdyby mu v tom nebyl vak z podpaží vypadl.

Když, zdvihnuv jej, znova zraky na svůj protějšek upjal, zpozoroval s ustrnutím již jen tmavý rub jeho smutné postavy před sebou. V němém úžasu pozoroval dále, jak se muž zvolna od něho vzdaluje, jak stoupá opatrně vzhůru po dřevěných schodech — již stojí na výstupku — váhá chvíli — otvírá dvéře —

Hlasitá váda ozvala se teď nahoře. Pronikavý hlásek nám již známý odzpěvuje dlouhou litanii nesrozumitelných výčitek se stálým refrénem: „Hlavu zapomenete!“ Po chvíli otvírají se opět dvéře, muž vychází na výstupek a sestupuje volně k němu. Ale již nepřichází s pouhou svíčkou — v druhé ruce chřestí bohatá zásoba klíčů zavěšených na drátěné kličce.

„Ah, upamatoval jsem ho bezděky, že je klíčníkem,“ pravil Václav s úsměvem k sobě.

Nepromluviv ani slova, ubíral se klíčník vážně k protějšímu křídlu zámku, Václav bezděčně za ním. Byla to zajímavá, nová pro něho pouť. Brali se vzhůru po točitých spuchřelých schodech, dlouhými chodbami, jejichž hrobové ticho divně rušily dunivé jejich kroky a chřestot klíčů, a po nichž se příšerně stlaly obrovské jejich stíny, splývajíce nahoře v zatmělém klenutí. V poletavé záři plápolající svíčky jevily se tu hluboké výklenky s poprášenými sochami, tam oprýskané tmavé podobizny s děsně bílými tvářemi, onde vyřezávané a točité lenochy a nohy starého polámaného nábytku, skupeného v koutech a protkaného pavučinami.

Dlouho kráčeli tak mlčky za sebou, až se konečně světlonoš zastavil před jedněmi dveřmi na konci chodby. Dle toho, co jsem předeslal, nemusil bych ani podotknouti, že klíč za klíčem putoval bez účinku do klíčové dirky a že teprve poslední v přečetné řadě vítězně zaskřípal tupým zubem v rezavém zámku.

Přítel náš vešel za průvodčím do komnaty prostřední velikosti, která plnou měrou splnila očekávání jeho. Ba, právě tak byl si cestou vyobrazil budoucí obydlí. Hle, ty vykládané stoly a skříně, ozdobené vyřezávanými hlavami a pazoury báječných zvířat, ta křesla s točitými nohami a vysokými lenochy, potažená vyšeptalým aksamítem, ty sežloutlé, tu a tam odchlípené čalouny, ty kalné malby v obrovských, začernalých rámcích, ta vysoká postel s těžkými záclonami a kolem taburetu to tučné třepení se zlatými konečky a všechno, jakoby se to dotknutím prstu rozpadnouti mělo!

Klíčník rozžal tříramenný svícen na stole a vzdálil se po nezdařeném pokusu přáti hostu příjemnou noc.

Václav přistoupil k otevřenému oknu. Chladný větřík noční zavál mu do čela. Hluboko, hluboko pod ním kmitala se ve tmě přečetná světla, rozptýlená i sebraná v jiskřivé chomáče, nasázená dlouhými souběžnými řadami, skupená v podivná souhvězdí, — slíbené to město na úpatí orlického zámku. Václav těšil se již na chvíli, až se před ním poprvé rozhrne v blesku ranního slunce obraz velkolepé krajiny, vylíčený tak nadšeně hraběcím kaplanem.

Obrátil se do pokoje. Počínal si jako dítě uprostřed hraček, na které se bylo dávno těšilo. Zastavoval se před každou skříní, snímal s nich a pro-

hlížel se všech stran porouchané figurky, dotýkal se prstem sežloutlých látek, usedal v mohutná křesla.

Pojednou utkvěl zrak jeho na stole. Spatřil tam něco, co rázem odvrátilo pozornost jeho od starobylého nábytku — na ploské míse jakousi studenou pečeni a vedle mnohoslibnou láhev, ustrojenou koketně v pavučiny. První jeho pocit při pohledu tom bylo uspokojení, že jej zámečtí přece něčím očekávali, druhý — hlad, ba zuřivý hlad!

Na chvíli ztratil viď i sluch pro všechny starožitnosti kolem sebe a nenalezl jich dříve, až před ním poslední kousek na talíři zmizel a na dně mísy úplný obraz velkopanské honby na černou zvěř v bledých, jednotvárných barvách se rozvinul.

V nevýslovně blahém pocitu rozložil se na to, vyprázdniv ještě sklenici vína, v mohutném křesle, opřel hlavu o vycpaný lenoch, svěsil volně ruce přes pozlacená, rudým třepením vyfintěná opěradla, natáhl nohy daleko široko před sebou a přemítal volně, je-li v tomto rozložení podoben sytým a trávícím zbrojnošům, jaké vídal tak často na uměleckých výstavách.

Zbrojnoše vytiskly brzy jiné představy, jaké v člověku poněkud živé obraznosti, v takovém křesle, přirozeně vzniknouti musí. Starožitná komnata naplnila se postavami z dob svého mládí, kdy všechen ten vyšeptalý přepych do kola ještě kvetl svěžími barvami, kypěl bujnými tvary a třpytil se novostí. Muži a ženy v bohatém kroji minulých století vznášeli se před ním; ale podoby ty byly uvadlé, bledé, vypáchlé — důstojné živé popředí v mrtvém obrazu sešlé nádhery. Jako pergamén šustí zvetšelá roucha jejich, plíseň rozžírá čelenky a spony, schlíplá, bezbarvá péra sklánějí se smutně k sežloutlým,

v záhybech proleželým řasnatým límcům a nad těmito děsí lepé obličeje umrlčí svou bledostí, oči bez lesku, rty bez krve, tváře bez života.

Václav přejel si dlaní čelo. Chtěl zapuditi tu vysněnou, neveselou společnost. Však byla neodbytná. Hluboké ticho noční, vědomí úplné osamělosti v odlehlém křídle starobylého zámku, všechny předměty kolem podporovaly fantastickou hru obraznosti jeho.

Náhle vymrštil se z líné své polohy v křesle a naslouchal. Hlubokou tišinu zámku porušily jakés temné vzdálené zvuky. Blížily se, stávaly se zřetelnějšími. Již rozeznal těžké kroky lidské, dunící chodbou, blížící se k jeho komnatě. Uslyšel též hluboký, chraplavý hlas, zpívající nějakou píseň. Nyní rozeznal již slova její:

Když motýl v růži usíná,
a luna hvězdám vévodí,
tu za žbánek si usedám,
neb ten mé duši lahodí.

Zpěv náhle umlkl. Též kroky utichly. Pozdní chodec zastavil se patrně u dveří komnaty. Pojednou se tyto otevřely, a Václav spatřil na prahu vysokou hranatou postavu v myslivecké kamizole, vysokých jízdeckých botách a slaměném klobouku, s něhož kývalo paví péro. Na prsou měla něco jako řád kotilionový.

Obličej pozdního hosta byl silně zardělý, mohutné světlé kníry spadaly hluboko dolů po stranách ježaté, krátce ostříhané brady, vlasy lpěly v nepořádku na zpoceném čele a pod ním hleděly veliké, začervenalé oči tupě do pokoje, jakoby oslepeny náhlým světlem.

Václav obrátil k němu udivené zraky a zdvihl se napolo z křesla.

Příchozí smekl po chvíli a zvolal, zastiňuje si dlaní oči: „Ah, bezpochyby pán z Prahy, — knihovnu srovnat? Těší mne velice.“

Po těchto slovech vstoupil do pokoje, zavřel za sebou dvéře, přitáhl si jednu ze starobylých lenošek ke stolu a rozložil se v ní pohodlně naproti Václavovi.

„Odpusťte,“ pravil nenuceně, „že se vám představuji o půlnoci. Spatřil jsem světlo ve skulině dveří — nepřiléhají o nic lépe než ostatní všechny v tomto zakletém zámku! — a nemoha se příčiny domysliti, vzal jsem oči ku pomoci. Teprve ve dveřích mi napadlo, že byl ohlášen na dnešek váš příjezd. Div divoucí! Večeří vás přivítali, nejstarší láhev obětovali. Starý se s ní asi rozloučil s bolestným povzdechem. Jste svobodný, pane?“

„Jsem.“

„Pak se mějte na pozoru. Ta láhev je namířena k vašemu srdci. Buďte opatrným jako lišák, nechcete-li se státi kořistí některé z cudných Dian, jichž má náš starý půl tuctu na zadání, bohužel s takovou špetkou stříbra v truhlici, že by si z ní žádná ani slušný půlměsíc do falešných vlasů poříditi nemohla. Děvče bez věna — pa! Mám srdce velmi chytlavé, ale kde pozoruji jen stín vážného úmyslu, měním se v balvan polárního ledu. Karafiát je krásný květ — není-liž pravda? S potěšením zahledíš se na to pestré, jemné pýří, blyštící se rosou, přivoníš — á! zatkneš na kabát — a konec! Či máš vyškubávati lístek za lístkem, až ti zbude v ruce hluchý stonek bez vůně? A jako na ten karafiát, dívám se na život. Pravý požitek je vždy jen na povrchu, jen co bys

špičku prstu omočil, a pod tím — Šalamounova moudrost. Ba, život se podobá močálu, na hladině jeho překrásné vodní květy a pod nimi hluboké, smrduté bahno. Co říkáte, pane, mé filosofii?"

Václav pokrčil mlčky ramenoma. Zadíval se na venkovského libomudrce. Tento houpal se nedbale v dřevěné starožitnosti, až v ní vetché klouby praskaly; oči měl šibalsky přimhouřené, kolem rtů pohrával mu cynický úsměv.

„Kdybych se neřídil těmito zásadami," pokračoval host po chvíli, „byl bych dávno Akteonem některé z šesti našich Dian, možná že s parohy — což není možné v tom prokletém zámku?! — chodil bych se slepicemi spát, prohlížel účty za vrkoče a slunečníky, proklínal za týden dvakrát prádlo a dvakrát mytí podlahy a žil truchlivý život manželský v tuku a bohabojnosti, čehož mne pán bůh do nejdelší smrti uchovati račiž! Nyní žiji volně a vesele jako motýl, přelétám s květiny na květinu, která se mi zalíbí, a mně se jich zalíbí nejméně dvanáct do roka. Ano, pane, jsem don Juan po svém způsobu, snad starý, snad málo poetický, ale don Juan přece!"

Pozoroval účinek vyznání toho na tváři posluchačově. Václav obhlédl zběžně všechny ty půvaby, které jsem byl již ve dveřích vylíčil; usmál se nepatrně a pohlédl významně na kapesní hodinky, které byl mezi tím z kapsy vytáhl. —

Však němé to pokynutí zůstalo bez úspěchu. Don Juan usadil se ještě pohodlněji v křesle, přeložil nohy křížem, zatáhl se několikrát za kníry a pokračoval: „Mohl bych vám uviti ze svého života celou kytici milostných dobrodružství, že se jich v žádném románu nedočtete. Ale vyberu jediné.

Není to příběh zvláštní, ale bude vás přece zajímati.

Jsou tomu asi dva roky. Nejsem přítel církevních pobožností, ale časem — zvláště o velké — stávám přece rád u mřížek, pod kazatelnou. Uhodnete snadno proč.

Jednou stál jsem tedy tam dole v městě, v děkanském kostele a prohlížel s myslí zanícenou ne sice hudlařské obrazy svatých po stěnách, ale řady líbezných obrázků světských, klečících v lavicích, ve svátečních šatech, s modlicími knížkami v rukou.

Náhle utkvěl zrak můj na jednom z nich a již se neodvrátil. Klečela tam dívka, vynikající krásou mezi ostatními jako večernice mezi hvězdami. Nevím, k čemu bych přirovnal živou, svěží barvu jejích rtíků, chvějících se v tiché modlitbě, a libé ruměnce na krásných tvářích, plných půvabů sladkého, čistého panenství. Byla to květina právě rozkvetlá, s neporušeným ještě kouzlem dětinné přirozenosti. Hlavinka její byla skloněna nad otevřenou modlicí knížkou v obzvláště skvostné vazbě, s velikou zlatou sponkou. Hleděla do ní jako zkamenělá modlitba, jen časem zableskl pokradmý pohled stranou pod její dlouhou, sklopenou řasou. Vypadala jako světice a přece sváděla k hříchu, a přece potloukali se ti pohanští diblíci s lukem a šípem kolem jejího tílka, vyhlédali světlými záhyby prostého, ale čistého šatu — kráse sluší ostatně každý, — a vylétali za každým tím zlatě vroubeným listem, jejž obracely něžné prsty její.

Neviděl, neslyšel jsem ničeho kolem sebe; pouze na ni jsem se díval a když zavřevši modlicí knihu, zatknuvši těžkou zlatou sponku, křížem se požehnala a s plachým pohledem dokola z lavice vyšla, pro-

vázel jsem roztouženým zrakem lahodný obrys její štíhlé postavy, až mi jej úplně zastřely tlupy pobožných, valící se za ní z kostela. Nyní teprve uvrhl jsem se do hustých zástupů, ale dívka mi zmizela. Nespatřil jsem jí ani v chrámě ani před ním.

Odpusťte, nudím-li vás vypisováním těch podrobností. Kdybyste ji byl spatřil, pochopil byste mé nadšení. Ostatně vám musím sděliti, že jsem rozeným spisovatelem; ubezpečuji vás, že jsem mohl na poli tom cti a slávy dobyti, kdyby mne nebyly poměry nepříznivé vtlačily do té hrubé šablony obyčejného venkovského slamotrusa.

Než k věci. Nedočkal jsem se ani příští neděle, nýbrž den co den stával jsem jako rytíř smutné postavy mezi hrstkou bab v děkanském kostele, a čekal jsem na ni, až kaplanovo „ite missa est" všechny mé naděje zaplašilo.

Konečně v neděli spatřil jsem ji zase. Tentokráte mi po mši neuklouzla. Jako stín stopoval jsem ji, vedoucí se s jakousi hubenou stařenou, pobožnustkářsky shrbenou k tlusté modlicí knížce, až vešly do nízkého odlehlého baráku, jehož průčelí zdobila tabule s nápisem: „Florian Ořízka, knihař."

Ba, tento Florian byl otcem a hubená stařena s tlustou modlitební knížkou mateří mého anděla.

K žalosti své vyzvěděl jsem zároveň, že jsou knihař a jeho žena vzory nejpřísnější nábožnosti, členy všech růžencových spolků po městě a pečlivými vychovateli své jediné dcery, již co nejdražší klenot svůj vystříhají a ostříhají před léčkami zkaženého světa. Však láska vnukla mi šťastnou myšlenku.

Zdědil jsem po bratru faráři malou knihovnu, skládající se většinou ze spisů náboženského obsahu.

Z těch vybral jsem knihu s nejpobožnějším nápisem a vydal se chutě na cestu k milému knihaři.

Florian Ořízka přijal mne za svým pultem, ve svém černém dlouhém kabátě, s černou okrouhlou čepičkou na hlavě, velmi chladně. Musím se vám přiznati, že již tehdáž nebyla má pověst v orlickém Kocourkově právě nejlepší.

Ale když mistr vazby knihu, kterou jsem obzvláštní jeho píli a umělosti odporoučel, bedlivěji prohlédl, složil se jeho obličej v přívětivější záhyby a tencí jeho rtové zaševelili: „Ah, bezpochyby dárek pro milou osobu?“

„Nikoli,“ odvětil jsem vážně. „Výhradně pro mne. Chci, aby vazba byla přiměřená obsahu.“

Pohledl na mne, jakoby nevěřil vlastnímu sluchu. Když nic podezřelého v mém obličeji nevypátral, položil dlaně křížem na sebe, sklonil hluboko hlavu, zkroutil oči způsobem, jaký jsem potud za nemožný pokládal, a zašeptal sladce: „Přičiním se, aby těšilo oko, co duši těší.“

Můžete si pomysliti, co následovalo. Téměř den co den přicházel jsem k Ořízkovi buď s poptávkami po stavu objednaných vazeb, buď s novými knihami plnými vůně nebeské, kterou jsem tuhými deskami a mosaznou sponkou před vyvětráním ochrániti chtěl. Aby husté ty objednávky nebyly nápadnými, ohlásil jsem již napřed, že si hodlám z nejmilejších knížek sestaviti úhlednou knihovničku, jaksi posvátnou duchovní lékárničku pro domácí potřebu, kterýžto úmysl pan Ořízka nadšeně schválil.

Za těchto okolností nastal brzy mezi mnou a knihařským párkem důvěrnější poměr. Knihař uváděl mne do svatyně své domácnosti, kdež jsme mívali při náprstku vína, kterýž nám sličná Aloisie při bo-

lestných pohledech matčiných vlastními útlými prstíčky přinášela, dlouhé rozhovory, týkající se většinou obsahu mých nábožných knih, jež Ořízka před vázáním vždy své dceři ku přečtení pujčoval a z nichž si od ní časem předčítati dával. Doufal jsem pevně. že si těmi „zlatými nebes klíči“ otevru brzy též srdéčko krásné Aloisie.

Prodlužoval jsem často dotčené rozprávky až do soumraku, který při spořivosti hubené knihařky drahnou dobu ve světnici panovával, a zmocňoval jsem se pak bez trestu teplé ručky milostné soubesednice. jež z počátku konání tomu jemný odpor kladla, ale později ji v ruce mé nechávala.

Jednou seděli jsme při oknu, jímž zapadající slunce třepetavý nimbus na hlavu mého anděla kladlo, stará byla před mým příchodem odešla za nějakými odpustky, starého odvolali zákazníci do krámu, její dlouhé, po krajích sluncem ozlacené řasy byly sklopeny, ňádra se lehounce dmula: tu položil jsem rámě kolem její šíje, v rozpacích uhnula se nazad a ve mžiku tom zahořel na kyprých, drobných rtíkách polibek, který náleží podnes mezi nejsladší mé upomínky.

U večer toho dne žehnal jsem ve svém pokoji památce bratra faráře, který mi svou nábožností bezděky připravil chvíle tak lahodné, světské rozkoše. Předsevzal jsem si, že z vděčnosti pořídím jeho zamilované knize novou řízu ze sametu a zlata. Kniha tato byla formátem breviáři podobná, ve starobylé vazbě ze svinské kůže a měla na desce vybledlý červený nápis: „Zábavy duchovního pastýře“. Že bývala miláčkem drahého nebožtíka, soudil jsem z toho, že se dal namalovati s knihou touto v ruce.

Zcela zřetelně četl se nápis onen v její desce na podobizně, visící nad mou postelí.

Již z rána příštího dne putovala řečená kniha do dílny knihařovy.

Když jsem na druhý den po svém obyčeji s některými dodatky vzhledem k ozdobnosti žádané vazby k Ořízkovi se dostavil a marnotratnost těchto dodatků omluvil podotknutím, že kniha ta je mou nejoblíbenější, že nikdy spánku se neoddávám, dokud bych byl kapitolu z ní nepřečetl, vyslechl mne knihař s neobyčejně chladnou a přísnou tváří, pak odsekl jízlivě, podávaje mi zábavy duchovního pastýře:

„Tahle vazba sluší jí nejlépe."

„Jakže?" zvolal jsem udiven, „ta kůže —"

„— je obsahu zcela přiměřena!" pravil důrazně knihař, obrátil se ke mně zády a zmizel v zadní světnici.

V ustrnutí pohledl jsem na odbytou knihu. Na první stránce stejný papír jako vně, tím samým švabachem, se všemi pravopisnými chybami; obracím list, čtu, čtu — krev mi stoupá do hlavy, ale při všem vzteku pokouší se nezbedný smích o mé ztrnulé rty — v rukou mých houpá se v rouše beránčím Boccacciův rozpustilý „Decamerone".

Rázem pochopil jsem všechno. Představil jsem si obličej milostné Aloisie, když četla ty podivné zábavy duchovního pastýře, pak obličej ctihodného knihaře, když obsah její lektyry seznal — nikoli, druhý tento obličej nebyl jsem s to sobě představiti.

Můj velebný bratr byl při vší své velebnosti notný šibal. A pro tento nově objevený, netušený tah v jeho ctihodné povaze odpustil jsem mu, že

přetrhl mou lásku k Aloisii v nejkrásnějším začátku.“

Při tom zdvihl se vypravěč s křesla a prohodiv ještě: „Tak si opestřuji bídný venkovský život. Později uslyšíte více. Pro dnešek dobrou noc!“ odešel.

Bezprostředně po jeho odchodu shodil Václav se sebe kabát a zabručel zívaje: „Čistý don Juan!“

II.

Ač byl Václav jen několik hodin spánku pod těžkou vatovanou pokrývkou užil, odhodil ji přece mrštným pohybem a vyskočil oběma nohama zároveň na hebkou, lesklou srsť rozestlanou před postelí. První jeho kroky zamířily k oknu.

Obraz, který mu byla v noci obraznost do rámce okna toho zasadila, byl jen mdlým začátečnickým pokusem vedle pestré velkolepé malby, rozbalené tu před ním jistou rukou skutečnosti. Ohnivý kotouč slunce vystupoval v oslňující jasnosti nad mizivý daleký obzor a v paprscích jeho třpytily se zlatem tisíceré předměty, oživující rozsáhlou plochu nížiny. Lesy a háje, rozptýlené malebné tlupy stromoví, rybníky a potoky, kříže i boží muka v polích, rozmanité věže a báně kostelů, obklopené většími a menšími kupami domů a chatrčí — vše lesklo se tu před ním čistě a vesele, jako pozlacené hračky, rozestavené malebně po nesmírném koberci. A právě pod zámkem hluboko dole spatřoval s ptačí perspektivy přívětivé venkovské město, prostoupené hojně zeleným stromovím, a mohl stopovati probouzející se ruch denního hemžení v klikatých ulicích, na různotvárných pavlačích, v otevřených oknech, ji-

miž vyhlížely v nespoutané ještě bujnosti kadeří hlavy dívčí nad bateriemi květinových hrnců.

Naposled svezl se zrak Václavův k samým balkonům a výstupkům zámku a prodlel na mohutných korunách ořechů a kaštanů za levým jeho rohem přes vysokou zeď se rozkládajících. Jistě tam divoký park, o němž přítel kaplan takové zázraky vypravoval. Představil si půvaby ranní procházky tím zeleným labyrintem v barvách tak svůdných, že neodolal pokušení vyplniti jí těch několik hodin, které mu dle obyčejného počtu vybývaly ještě do snídaní.

Ustrojiv se, vyšel nazdařbůh do zmotaniny chodeb a schodů směrem ke straně zámku, kde byl ořechy a kaštany spatřil. Však brzy ztratil vůdčí tuto niť a zabloudil v pravém slova smyslu v útrobách rozsáhlého opuštěného křídla. Z počátku bavily jej ty dlouhé, často se rozvětvující a protínající chodby, starožitné obrazy rozvěšené po jejich stěnách, nejasné malby na klenutých stropech, různé vyhlídky tu do krajiny, tu do spousty zámeckých stavení vysokými okny, ale konečně znechutila se mu přece ta chůze do neurčita, která jej přiváděla zhusta zpět na místa, z nichž před chvílí vyšel.

S velikou radostí spatřil tedy na dolejším konci jedněch točitých schodů otevřená dvířka, v nichž se okázala mnohoslibná zeleň. Mžikem seběhl k nim a stanul tváří v tvář slibnému parku. Několik vyšlapaných kamenných schůdků vedlo přímo k písčité, travou porostlé stezce, na níž se zdvihalo skupení obrovských stromů, jehož černé kmeny jen tu a tam kradmo prohlížely jasným rozmanitým lupením nízkého mlází, ovroubeného dole vysokou travou a směsicí divokých květin.

Václav zahloubal se brzy do zpustlého parku a zvláštní jeho půvaby byly mu hojnou náhradou za obtížnou cestu chodbami zámku. Každý záhyb stezky přinášel mu nové poetické dojmy. Tu nacházel v mrkavém stínu stromů kamenné satyry a sfingy, zbrázděné mnoholetým vlivem povětrnosti a porostlé mechem. Tam obrážel se zelenavý soumrak lupení v okrouhlých nádržkách vody, jejíž hladinu místy pokrývalo žluté listí minulého listopadu, onde ležely trosky ozdobného mostu v potoku zarostlém úplně bujným vodním rostlinstvem, nad nímž se proháněly modré libely, nad nímž se s obou stran skláněly štíhlé stromy, dotýkajíce se druh druha krásnými vrcholky, ozlacenými září jitřního slunce, jinde probíraly se mrákotou smrčin idyllické obrysy lesního domku se špičatou střechou, obrněného od hlavy k patě stromovou korou, však odchlípenou a opadalou na mnohých místech.

Dlouho procházel se v němé rozkoši uprostřed těchto zjevů, však náhle stanul. Bez hnutí, s utajeným dechem díval se na jedno místo.

Stála tam pískovcová, věkem sešedivělá a hrubě porouchaná sfinx. A na jejím omšeném hřbetu, rukou objímajíc zvětralé její čelo seděla nedbale dívka s odvrácenou od něho lící. Nesnadno vylíčiti zvláštní protivu, jakou tvořila svěží, líbezná její podoba k mrtvé pochmurné soše.

Paprsky ranní, kradoucí se nesměle listím velikánů, obstupujících v polokruhu zvetšelý symbol moudrosti a síly, zlatily jemně nejvyšší vlnky světlého vlasu, rozptýleného volnými kadeřemi po šíji a jemně zaokrouhlených ramenech mladistvé jezdkyně jeho. Oděna byla prostičkým šatem, poukazujícím sice v jednotlivostech k lepšímu stavu, ale celkem jaksi

nedbale fantasticky uspořádaným, obnošeným, tu a tam potrhaným. Stranou k němu spadaly po boku sfingy útlé nožky pod řásným lemováním světlých šatů a na nich houpaly se titěrné pantoflíčky, špičkami toliko jako v letu zachycené, s ozdobnými špalíčky na visutých podpatcích.

Obličej dívčin, napolo od něho odvrácený, byl malý, tahů pansky jemných a jímal pozorovatele jak svěžestí bělounké pleti a růžového nádechu lící, tak dětinnou snivostí rozestřenou po něm a hledící pod ozlacenou sluncem řasou přes ňádra sfingy do listnatého pozadí. Šestnácte let byl nejvyšší věk, jaký přičítal Václav milostnému tomu svoření.

Zdálo se mu, jakoby viděl před sebou kněžici jitra, v níž shrnuty i teplo slunečních paprsků, i svěžest porosených květů, i jemný ruch probouzející se přírody, i tichounká, v nejslabším pianissimu začínající hudba včel a mušek, ptactva a dalekých, dalekých zvonů...

Dlouho stál Václav okouzlen před touto malou krasavicí a dlouho trvala ona nehnutě ve svém snění; náhle obrátila hlavinku a snivý pohled její setkal se s okem netušeného obdivovatele. Úžas, leknutí a stud prolétly rychle její lící; pak svezla se ručka její spěšně s hrbolatého, zadumaného čela panny lva, skokem octly se nožky na hrubém podstavci a několika chvatnými kroky zmizela dívčina za hustou zelení stromů, nic nedbajíc toho, že jeden z roztomilých pantoflíčků jako sirotek zůstal na kamenném podstavci.

Václav hleděl ještě na šíji kamenné sfingy a tázal se sám sebe, nebyl-li to výtvor obraznosti jeho, zjevy zpustlého parku básnicky naladěné, co se tam před chvílí vznášelo mezi lvem a pannou, na rozhraní

moudrosti a síly, v lahodné kráse. Však sirý pantoflíček na podstavci rozptýlil všechny pochybnosti.

Rychle popošel k němu a zdvihl titěrný důkaz skutečnosti, kterou by snad bez něho byl odsoudil do říše krásných snů.

Drže pantoflíček v ruce, pohlížel k němu zamyšleně. Přemítal nad ním jako Hamlet nad lebkou, ovšem o věcech méně pochmurných, o jakých se právě přemítati může nad malým, útlým pantoflíčkem, z něhož byla ulétla před chvilkou nožka milostné dívky.

Komu patříš? ptal se ho Václav. Jak se jmenuje plachá velitelka tvá? Bydlí v zámku? Ovšem, jakž by se byla dostala tak záhy z rána do parku. Ale čí dcera je? Snad němého klíčníka? Či náleží do počtu šesti Dian bez půlměsíce, o nichž byl nepěkný don Juan tak pohrdlivý úsudek pronesl? Vari, nejapná myšlenko!

Po delším marném tázání pantoflíčku a sama sebe nabyl zamilovaný Hamlet přesvědčení, že se tím způsobem ničeho nedopátrá, a že bude nejlépe uschovati báječný pantoflíček, pomocí jehož najde dojista již dnes neb zítra krásnou popelku. S povzdechem schoval tedy drahocenný nález do náprsní kapsy.

A měl nejvyšší čas, nechtěl-li vydati sladké tajemství před časem v šanc zrakům nepovolaným. Neboť v tu chvíli vynořila se z hloubí vzdálených stromů na protější straně suchá mužská postava, která sobě však vedla s neobyčejnou grandezzou. Příchozí byl oděn v šaty velmi starodávného střihu, měl tuhý černý nákrčník, který bradu jeho a celý obličej v jakémsi nepřirozeném povznešení udržoval, a na košili v předu jakési předpotopní sněhobílé var-

hánky. Šafránové vlasy, sčesané ve třech hladkých, jako přilepených partiích do čela a skrání, nevznikly patrně na hlavě jeho, však dodávaly obličeji jeho ve spojení s tuhými škrobenými tahy a s vážným vzezřením očí, s vysokého svého stanoviska — porovnej nákrčník! — jaksi pohrdlivě na svět se dívajících, ráz patrimoniálního úředníka ze starých, zlatých časů.

Muž tento blížil se přímo k Václavovi.

Když byl pouze již několik kroků od něho vzdálen, uvolnil na okamžik tuhé záhyby obličeje k přívětivějšímu posuňku, pokusil se o blahosklonné kývnutí hlavou, které pro urputný nákrčník nezdařeným pokusem zůstalo, vztáhl málo suchou ruku, ozdobenou sněhobílými manšetami, a zastrčil ji pak v důstojné diplomatické posici za ňádra.

„Mám čest viděti pana Volného?“ tázal se vážně, s nemalým důrazem na každém slově.

„K službám, mé jméno je Václav Volný. Pan hrabě svěřil mi spořádání zdejší knihovny,“ odpověděl Václav.

„Jeho milost hraběcí,“ pravil na to příchozí s větším ještě důrazem, „ráčila mi již zaslati milostivý přípis s náležitými instrukcemi. Jsem správce zdejšího zámku.“

Po krátké přestávce, kterou byl správec po tomto důležitém sdělení Volnému k rozjímání popřál, doložil: „Nyní půjdeme ke snídani; představím vás zároveň své rodině. Pak vás uvedu do knihovny, která ovšem řadící a ladící ruky toužebně očekává; z nedostatku milostivých instrukcí nechal jsem tam všechno, jak stálo a leželo při smrti nebožtíka pana hraběte.“

Po těchto slovech pohřížil se správec v důstojné mlčení a zrušil je teprve při vstoupení do světlého salónku, který rodině jeho za jídelnu sloužil. Tam bylo vše již uchystáno k oslňujícímu dojmu na městského přírůstka: důkladný porculán s malováním namnoze zachovalým, stříbrné lžičky s nečitelnou signaturou, háčkované chránicí povlaky na vycpaných lenoškách potažených sametem, překvapující množství rozmanitých nádob a sošek, vyplňující každou píď vodorovné plochy nad leštěnou podlahou salónku, vše to přesvědčiti mělo hosta na první pohled, že jsou vkus a rozumný přepych bůžky této domácnosti.

Václav byl představen a přivítán se všemi okolky škrobené zdvořilosti; paní správcová upomínala hrdou klidností obličeje, v němž pouze tenkému obočí a koutkům úst nepatrný úkol činnosti byl vyměřen, a ztrnulou důstojností celého zjevu na dvorní ceremoniářku z minulého století, a na dcerách bylo viděti, že vyrostly v přísné škole její.

Pohled Václavův prodlel chvíli na těchto; darmo hledal mezi nimi svou popelku. Za to přesvědčil se, že je starý don Juan křivým posuzovatelem: tři z Dian těchto byly již arci dosáhly věku, v němž se den narození slaviti přestává, a jedna slavila jej asi naposled, však poslední dvě byly ještě dosti mladé a sličné, že by se jim byl ledakdos milerád za Akteona propůjčil.

Při snídaní získal si Václav důvěru správcové tou měrou, že mu svěřila, jak nerada sestupuje do kruhů měšťanských tam dole, že nemají ty naduté paničky ani špetky jemnějšího mravu a způsobu, že jsou dcery jejich nevzdělané fifleny a synové jejich neohrabaní medvědi, nemající ani ponětí o slušnosti

a dvornosti, a že obětí každá chvilka, kterou ona s dcerami svými ve společnostech těchto ztráviti musí. Pan správec zase odhalil před ním černý obraz nevděku, jakého se ti měšťáci tam dole při každé příležitosti dopouštějí na svém dobrodinci, jeho hraběcí milosti, jejž ob týden poníženými suplikami obtěžují a který jim až příliš velikomyslně pomáhá dovozy, dřívím svých lesů, přímluvou na vysokých místech, ba hotovými penězi.

Václav projevoval přiměřenými posuňky svou ošklivost nad konáním šosáků a srkal při tom bledý stín kávy z liliputánského koflíku, přikusuje k ní řízky pečiva o poznání tlustší než hostie.

Ostatně byl rád, když správcová snídaní za skončenou prohlásila, a správec jej vyzval, aby se s ním vydal na cestu do knihovny.

Tam našli všechno v nejlepším nepořádku. Skříně byly zotvírány a v příhrádkách jejich stály a ležely knihy jako vojáci uprostřed bitvy: tu hřbetem vzhůru, tam rohy do předu, tu na pravo, tu na levo pokleslé, tam pocuchanými listy do sebe zabrané. Také na podlaze, starožitném pulpitu a sedadlech válely se, z části otevřené; mezi nimi spatřovaly se mapy, globusy, obrazy v rámcích, kordy, překocené sochy, kružítka, svinuté pergameny, hudební nástroje a rozličné starožitnosti. A vše to zapředeno bylo v pavučiny a pokryté prachem, že jsi stěží rozeznal tučné litery v deskách a barvy na obrazech.

V jednom výklenku, před oknem, stála vysoká lenoška potažená černou koží, odřenou na mnohých místech; u ní na zemi ležela otevřená kniha.

K lenošce té vztáhl správec ruku a pravil slavným hlasem: „Hle, v tom sedadle ranila hraběte

Juliana mrtvice; zde jsme našli mrtvolu jeho sedící s hlavou na prsa kleslou, s rukama přes lenochy svěšenýma, jakoby byl mezi čtením usnul. Od té chvíle, co jsme jej odtud mrtvého odnesli, nevkročil sem nikdo; ničím nebylo zde hnuto, vše zůstalo tak, jak bylo v posledním okamžiku jeho života."

V divném pocitu rozhlédl se Václav kolem. Zdálo se mu, že poznává osobnost zemřelého z těch neporušených stop, kterými se tu otiskla před svým uhasnutím; v těch knihách zpřevracených, rozmetaných bouřila asi chvějící se ruka člověka rozervaného, nespokojeného s sebou a světem. Co asi hledal s chvatem zimničním v té spoustě papíru: zda rozřešení pochybností, rozdírajících ducha jeho, či zapomenutí těžké viny, či ztracené štěstí života?

Představoval si jej živě, jak tam seděl v té vysoké lenošce s obličejem bledým a žhoucím okem, převraceje s chorobným chvatem sežloutlé listy knihy. Zdaž našel to, co hledal mezi nimi, než mu zákeřnice smrt hlavu na prsa stiskla a kniha navždy z ruky mu vypadla?

Bezděky přistoupil Václav k sedadlu a zdvihl otevřenou knihu, ležící vedle něho. Byl to Rousseau. Zvláštní čtení pro hraběte!

Převraceje na pohled lhostejně listy její, otázal se správce: „Byl hrabě Julian ženat?"

„Nebyl. Zemřel bez choti, bez dítek, neučiniv posledního pořízení, a dědicem velikého jmění jeho ze zákona stal se tudíž vznešený jeho bratr, nynější majitel zámku orlického, pan hrabě Artúr."

Václav převracel listy dále a vytasil se po chvíli s novou otázkou: „Nebožtík byl bezpochyby přítelem vědy?"

„Ovšem," odpověděl správec, „poslední doby svého života ztrávil téměř jen mezi těmito knihami. Sedal zde od rána do večera, s nikým nemluvě, nikoho k sobě nepouštěje. Mnohdy po celý den ničeho nejedl. Někdy zase poručil si osedlati nejbujnějšího koně, vyšvihl se naň a letěl do polí; ničeho pak nedbal: v nejprudším lijáku, v nejtmavější noci proháněl se jako blesk polem a lesem, přes vody a rokle, že až úzko bylo hledícímu za ním. Praví se, že bylo mládí jeho velmi bouřlivé; jisto jest, že vykonal v mládí svém daleké cesty, že přával dámám a že míval kolem sebe vždy zástup veselých přátel. Pak se najednou změnil; vedl život samotářský, ba možno říci podivínský."

„A jaká byla příčina té změny?"

Správec pokrčil rameny, složil obličej v tajemné záhyby a pravil: „Kdo ví? Neznám příčiny té, tuším ji sice, ale tušení klame. Hraběcí povahy nebývají robeny na obyčejné naší šabloně. V nich světlo příkřejší — příkřejší stín. Možná, že neukojená vášeň nějaká, trpké sklamání —" Správec se náhle zamlčel, tvář jeho vzala na sebe ještě škrobenější ráz než dříve, jakoby tím napravit chtěla okamžité vybočení z mezí chladné, úřední důstojnosti, brada vznesla se opět na výši nákrčníku, uhladil si drobně skládané manšety a pravil: „Však nechme na pokoji, za čím dvéře hraběcí krypty navždy se zavřely. Uvedl jsem vás na místo příští činnosti; v této prostoře jste neobmezeným pánem. Udeřením dvanácté obědváme, ostatně dává se znamení zvoncem."

Po těchto slovech vzdálil se odměřeným krokem.

Václav osamotněl uprostřed knih, jejichž listy, zdálo se, že ještě vane slednými záchvěvy bouřlivý duch, který je před lety vůkol byl rozmetal. Zdálo

se mu, že se prohřeší na památce zemřelého, urovnáli ten významný nepořádek, že každou knihou, již vrátí na bývalé místo, vymaže jeden tah v nezbádané jeho povaze, a že, až je všechny vtěsná do němých řad, nikdo již nepromluví o hraběti Julianu a poslední stopa jeho navždy, navždy zmizí s povrchu země!

A což ten hrabě Julian? Snad obyčejný vyžilý podivín, snad učenec z ochoty a maroty, jakých na sta, snad důstojný člen své kasty, jenž sbíral k vůli novosti knihy místo dýmek a zbraní, neznámých mistrů a harlemských tulipánů! Však mladistvá obraznost Václavova zpřičovala se obrazům takovým a měnila tajemný ten soumrak, obklopující postavu hraběte Juliana, v glorii obzvláštního, mohutného ducha.

Bezděky shýbl se pro zaprášenou kytaru, ležící pod hromadou knih na podlaze. Zavadil prstem o strunu; zazvučela tak bolestně, jako zaúpění z hloubi zoufalé duše, až se Václav mimovolně ohledl. Zdálo se mu, že zavzněl žalostný tento zvuk ze starobylé černé lenošky u okna.

Však zvuk tento způsobil zároveň převrat v jeho myšlenkách. Usmál se spiritistickému naladění své mysli, položil kytaru nevážně do kouta a zabořil se nedbale do černé lenošky.

Však Rousseau, jejž dosud v ruce choval, uvedl jej brzy na dřívější myšlenky. Hle! zašeptal mu strážný genius romantiky do ucha, hrabě, jenž umřel se „smlouvou společenskou“ v ruce, nebyl obyčejnou tuctovou figurkou šlechtického klubu.

„Podívám se na ostatní,“ pravil sobě Václav. „Povaha knihovny vrhá dozajista nejjasnější světlo na povahu svého sběratele.“

Odebral se k příhrádce, v níž patrně ruka zesnulého nejvíce řádila. Rousseau, Voltaire, Diderot, d'Alembert, Mirabeau — blesk za bleskem z úžasné té blýskavice, která očistila dusné povětří shnilé společnosti evropské, paprsek za paprskem z vycházejícího slunce nové doby.

Teď, co to? Kniha bez nápisu na deskách, bez nadpisu na první stránce. Je to psaný jakýsi denník. Začíná takto:

Proklatě, čím zabiti těch několik hodin? Zdá se mi, že ručička na mých hodinkách stojí a přece posmívají se mi svým jednotvárným tyk tak, tyk tak. Mně se ten šperk naprosto nelíbí; lituji, že jsem zaň obětoval svůj měsíční příjem. Jak nevkusně tu umístěno slovo Julian —

„Ah, jeho vlastní denník?" zvolal Václav radostně. „Toť nejlepší klíč k veliké hádance!"

Odebral se k černé lenošce, usedl tam pohodlně a četl dychtivě dále:

Co činiti až do večera? — pokračoval hraběcí denník. — Psáti sestřence Melanii? Hráti v kulečník s mladým abbé? Vydati se s Jakubem ve zpuchřelém rybářském člunu na zbouřené jezero a studovati celou stupnici smrtelných úzkostí v jeho tazích? Dívati se oknem na střechy deštníků a blahořečiti jim, že ti zastírají mnohem nudnější pohled na živé nevkusné figury té prožluklé republikánské šachovnice?

Ba, věru, jen kouzlo neobyčejné bylo s to upoutati mne letícího v opojné náručí Lutecie na ten kousek zeleni, propadlý mezi skalami, do té hluché švýcarské Abdery, v níž plebejská ziskuchtivost jako pavouk číhá na zabloudilé ctitele velkolepé přírody!

Ah, myšlenka! Což abych zachytil, když mám již denník a tužku v rukou, několika črtami příhody posledních dnů, z nichž se může snadno rozvinouti zajímavá novela? Spisovatelský sport má pro mne půvab novoty. A co nejlepší: ostýchavé mé pokusy odkvetou a vypáchnou skromně jako fialky mezi listy toho denníku, jež nerozhrne žádná ruka nepovolaná. Nuže, bez exposice!

Vracel jsem se z projížďky v horách. Jel jsem volným krokem pohlížeje na pravo i na levo s tichou radostí, že příští den promění ty omrzelé kulisy švýcarského Kocourkova v nádherné paláce sekvanského Babylonu. Mezi domky a villami, s okny a dveřmi úzkostlivě zabedněnými, upoutalo mou pozornost nízké stavení, jehož stěny mizely v širokém listí révy a před nímž se prostírala skrovná zahrádka v plném květu jara.

Uprostřed těch světlých, živých barev květů a přelétavých motýlů divně se vyjímala nehnutá postava mladého muže v černém, prostém oděvu, s rukama na držadlu rýče složenýma, s obličejem bledým a výrazným, jedním z těch obličejů, které neodbudeš jediným pohledem. Mimovolně zadíváš se do nich, snažíš se vypátrati neobyčejnou myšlenku, která je příkře ohraničila a oddělila od tisíců ostatních, která je obklopuje tajemným oparem jako glorie na obrazích hlavy světců. Tahy obličejů podobných vrývají se hluboko do paměti.

Zdá se mi, že jej vidím před sebou, nad obrubou těch listů, zasmušilý ten obličej, více původní než krásný, s jakousi vzdorovitou odhodlaností kolem úst a mezi obočími, s okem blouznivě do dálky upřeným. Zdá se mi, že bych mohl tah za tahem nakresliti tuto originelní hlavu s divokou spoustou kadeří do

kola, a přece cítím, že bych nedovedl vdechnouti do tahů těch pochmurný myšlenkový pel, který ji právě nejzajímavější činí. Nevím, nesvádí-li mne několik slov později od něho pronesených na lichou stopu, že vkládám za ty tahy zpurného, podvratného ducha, plného záští k nynější soustavě společnosti.

Jel jsem těsně kolem obarvených latí, jimiž byla zahrádka vkusně ohrazena. Klus mého koně po hrbolatém dláždění nezbudil muže z hlubokého snění.

V tom objevila se na stupních, vedoucích ze stavení do zahrádky, druhá osoba. Byla to dívka nevšední krásy. Vznášejíc se téměř na špičkách růžových pantoflíčků, v poněkud fantastickém oděvu jasných, veselých barev, štíhlá, pružná, s čtveračivou blýskavicí pod temnou řasou, lišící se půvabně od bezúhonné, bílé pleti, s líbezným tvarem nosíčku a rtů, na kterýchžto posledních se kolébal rozkošný úsměv, podobala se — jiné porovnání mi nepřichází právě na mysl — královně motýlů.

Sechvěla se k muži s rýčem a stojíc na špičkách zakryla mu od zadu drobnými ručkami oči.

Muž pohnul sebou, však nesprostil hlavu svou milostného objetí. Bylo to zvláštní skupení! Ten obraz dívčí, jarý a světlý, plný žertu a smíchu, a pod měkkými jeho prstíčky bledé tváře a vzdorné rty, nad nimi zadumané čelo a zcuchaný, divoký vlas, vedle milostné květiny ten tmavý peň, drsný, mohutný!

Muž upustil po chvíli rýč, stáhl jemně ručky její a zvolal obrátiv se k ní: „Slyšel jsem tě z daleka!“

„Oh, filosofe, tyť slyšíš trávu růsti!“ odpověděla ona s veselým smíchem.

Byl jsem při tomto výstupu bezděky zadržel koně. Když slova jejich, česká to slova, o mé ucho

zavadila, chopil jsem se té nenadálé rukojeti rychlostí blesku.

Snímaje zdvořile klobouk, zvolal jsem do zahrádky: „Zdař bůh, krajané!" Nevím, bylo-li oslovení to přiměřené, ale nepřišlo mi právě jiné na jazyk z idiomu mých slovutných předků, jímž bohužel dosud nemluvím tak plynně, jak si toho starý můj preceptor Horlivý, dejž mu bůh slávu věčnou, vždy usilovně přával.

Při hlase mém trhly sebou obě postavy v zahradě a mžikem obrátily se ke mně. Muž prohlížel mne chvíli zpytavě, nedůvěřivě, pak přiblížil se volně k ohradě. Dívka zůstala státi na předešlém místě. S rozpačitou uzardělou lící, však přece laskavě pohlížela na mne.

„Děkuji, pane," pravil muž klidně a doložil: „Z Čech?"

„Přímo z vlasti Václavů. Nenadál jsem se, že uslyším zde, v tom ztraceném koutu Helvecie, domácí zvuky."

„I my scházíme se tu zřídka s krajany," podotkl muž suše.

Pozoroval jsem vůbec, že jej nenadálé setkání s krajanem příliš nerozehřálo. Však nedal jsem se tím odstrašiti. Vnitřní jakýsi hlas pobádal mne mocně, abych se přiblížil té milostné dívce přes odpor, ba pro odpor podivného jejího druha.

„A jak jste se dostal vy, pane, do těchto zalehlých končin?" otázal jsem se dále.

„Jsem zde již několik roků," odvětil vyhýbavě.

„Pěkně jste se tu zařídil. Nastojte, jaká to krásná altéa!" dodal jsem diplomaticky a seskočil střelhbitě s koně, abych se zblízka obdivoval krásné květině.

Nyní nezbývalo ovšem urputnému krajanu nic jiného, než pozvati mne zdvořile, abych vstoupil do zahrady. Přivázal jsem koně k obarvené tyči ohrady a vešel jsem.

Nejasné jakési tušení radilo mi, abych zachoval přísné inkognito. Také samorostlý můj hostitel neuznal za dobré představiti mně sebe aneb svou krásnou společnici.

Tato přiblížila se pouze s přirozenou grácií, vztáhla mi útlou ruku vstříc a zašeptala: „Buďte vítán, pane."

Chodě zahradou, snažil jsem se složiti obličej ve všeliké ty záhyby, jakými se honosívá tvář velikých vědátorů. Však záhy seznal jsem k zahanbení svému, že nejsem v oboru botaniky ničím vedle mé rozkošné průvodkyně, která mi s mateřskou téměř pýchou každou květinu jménem i příjmením jmenovala, všechny jich přednosti i vady zevrubně udávala, obšírný životopis vynikajících exemplářů vypravovala, tu stéblo vzpřímila, tam lístek poopravila, onde korunku rozčepýřila, jakoby to všechno bylo dílem prstíčků jejích, nikoli mistrovské ruky přírody. Ovšem nepozorovala, že jsem učněm roztržitým.

Myšlenky mé byly se dávno odervaly od pestrých očí jara a zmítaly se v poutu jejích vlastních, čarovných očí. Porovnával jsem ji stále s mladým mužem, který beze slova v dřívější zasmušilosti po boku mém zahradou kráčel, a snažil jsem se vypátrati svazek, který tyto dvě tak rozdílné bytosti k sobě připoutal. Bezpochyby bratr a sestra! opakoval jsem v duchu ustavičně, jako bych tím přehlušiti chtěl jiný hlas šeptající: snad muž a žena!

Bezděky pošilhával jsem častěji k oknům stavení, jako bych doufal, že tam zahlédnu ctihodnými

šedinami ovroubený obličej mužský neb ženský, který by potvrdil první mou domněnku.

Krásná učitelka má v botanice zpozorovala nepochybně ty kradmé pohledy, neboť ukončila náhle svou přednášku slovy: „Nyní musíte pohlédnouti též na prostou naši domácnost!“

Obrátil jsem se k muži; zdálo se mi, že se při vyzvání jejím zakabonil ještě více než před tím. Však zakývl mlčky hlavou a popošel napřed ke kamenným stupňům vedoucím do stavení.

Uvedli mne do nízkého pokoje. Zařízení jeho bylo vskutku velmi prosté. Nečetný jednoduchý nábytek, na stěnách kopie několika slavných obrazů, pár bambitek a ručnice, vysoká skříň naplněná knihami, na stole rozložené mapy, knihy, psací náčiní, vrstva popsaných listů pod kovovým těžítkem a množství obálek na psaní — toť bylo všechno, s čím se setkal zrak můj v obmezené, však útulné prostoře. Abych nezapomněl: ve výklenku stálo několik sádrových sošek, představujících Žižku, Franklina, Rousseaua, Byrona a podobné veličiny bez přesného plánu a výběru. Ale všechno v pokojíku svědčilo o pečlivé a čistoty milovné ruce; nikde nespatřil jsi ani prášku ani nejmenší poskvrny. V oknech stály hrnce s květinami; bujná zeleň révy vtírala se do vnitř.

Půvabná hostitelka podala mi prosté, nepotažené sedadlo a mladý muž přinesl z vedlejší světnice láhev vína a postaviv ji na stůl, přerušil dosavadní mlčení slovy: „Naše mělničina! Připijme si na blaho daleké vlasti.“

Bezpochyby zůstalo vlastenecké pohnutí, jaké jsem při tomto přípitku na jevo dáti chtěl, nezdařeným pokusem; neboť protějšek můj podíval se mi

bystře do očí, pokrčil ramenem a pravil tónem opravdovým: „Většina nynějších myslících lidí je v hloubi duše přesvědčena, že by bylo velikým pokrokem a štěstím pro člověčenstvo, aby zmizely všeliké zvláštnosti, které dělí národ od národu, krajinu od krajiny, aby splynuly ty různobarvé čety v jediný světový tábor, jímž by nevládly prospěchy jiné než prospěchy veškerenstva. Však můj náhled, pane, je opačný. Mně líbí se více pestrá guerilla, v níž je každý hrdinou na svůj vrub, než ohromná armáda, v níž sto tisíc automatů se pohybuje vůlí jednoho člověka. Možná, že vojsko takové větších prospěchů pro člověčenstvo dosáhne, však cena je příliš vysoká; býti členem takové armády, není důstojným úkolem lidského života. Jako pohrdám člověkem, který nehájí hranic své individuality, který obětuje bez rozpaků zvláštnosti své osoby vlivům okolí, tak pohrdám národem, který nemá národní ješitnosti.“

Při tomto rozvláčném sermonu nabyly tahy hostitele mého nevšední živosti: tvář se jemně zarděla, s čela vymizely vrásky a stíny, oči planuly pod hrdým obočím.

Nemohl jsem si odříci potměšilou otázku: „A proč jste se s těmito zásadami vystěhoval sem do ciziny?“

Muž neodpověděl. Rázem pohasl oheň jeho zraků, bledý jeho obličej sklonil se na prsa a z těchto vyrval se hluboký vzdech. Chvíli mlčeli jsme všichni.

Jednalo se mi nyní pouze o to, abych našel záminku k nové návštěvě. Našel jsem ji.

Přikročiv ke skříni s knihami, vyňal jsem z ní náhodou Burnse. Z toho povstala krátká rozmluva o lyrických básnících a skončila přáním krásné záhadné hostitelky, že by čtla ráda Lamartinea. Náhodou měl

jsem svazek jeho básní v cestovním vaku. Nabídl jsem se ovšem, že je zítra vlastnoručně přinesu.

Tak uvázl jsem ve švýcarské Abdeře.

Z rána ubíral jsem se s Lamartinem pod paždím k obydlí zajímavých krajanů.

Zastihl jsem před ním sličnou zahradnici v nejpilnější práci. Majíc kadeře rozpoutané, slaměný klobouček po způsobu idylických pastýřek na záda spuštěný, otáčela se hbitě mezi květinami, stojícími tu v plném šperku jitra.

Zastavil jsem se na chvilku u dvířek, abych se nepozorován obdivoval půvabům obrázku toho, v němž spojeny byly v nejkrásnější shodě jaro přírody i jaro života. Bůh ví, zdálo se mi, že na vlasech, na květech slaměného klobouku, ba na celé té štíhlé svěží postavě leží třpytivá rosa jako na květinách kolem ní. Bzučela veselou melodii nějaké české písně.

Náhle umlkla. Bylať mne zahlédla ve dvířkách zahrady. Bezděky přejela si dlaněmi zvlněné kadeře na skráních, zacupovala tu a tam některou řásní a třásní svého oděvu a popošla mi pak s jemným uzarděním vstříc.

Poněkud rozpačitě opakovala zdvořilý můj pozdrav a spatřivši knihu pod mým paždím zvolala: „Ach, jaká laskavost! Oč, že přinášíte Lamartinea?“

„Ctím jej nyní dvojnásobně, že mi poskytl příležitost, abych vám prokázal nepatrnou úsluhu,“ odpověděl jsem s větší vroucností, než slušelo té otřepané frási.

Vzala knihu do ruky a převracela v rozpacích listy.

V této chvíli usmyslil jsem si, že rozřeším rázem záhadu, týkající se jejího poměru k mladému muži.

„Nebude-li má opětná návštěva nevhod vašemu panu —“ v přestávce, již jsem po těchto slovech učinil, spočívala důtklivá otázka.

Z odpovědi poznal jsem, že mi dobře porozuměla.

„Můj muž,“ zašeptala a sklonila při těchto slovech hlavu ještě hlouběji ku knize, jejíž listy rychle obracela, „můj muž se vrátí co nevidět — dává hodinu v angličině.“

Těchto několik slov osvětlilo náhle celou situaci. Tedy přece! Přece manželkou toho opravdového, zasmušilého muže, k němuž tvoří tak nápadnou, líbeznou protivu. Jakým tónem ostýchavým, stísněným to vyřkla! Ve zvuku tom spočívala pro mne nová hádanka. Zároveň poznal jsem, že noví moji známí zaujímají ještě nižší stupeň ve společnosti, než na jaký jsem je v duchu byl postavil. Podomní vyučování angličině není známkou přílišného blahobytu. Snad tísní je nouze? Snad jest nepříznivé to hmotné postavení klíčem k příkrým, výstředným náhledům, jaké jsem vyčetl z očí a tahů jejího manžela?“

„Nestýská se vám zde, madame, v té hluché cizí krajině?“ prohodil jsem po chvíli a slovo „madame“ proklouzlo mezi ostatními jako slepý pasažér.

„Proč by se mi stýskalo?“ odpověděla jasným hlasem, zdvihajíc obličej a dlouhé řasy, pod nimiž se zatřpytila dřívější bezstarostná veselost. „Není-li Karel doma, bavím se zahradnictvím, hudbou, kreslením a prací. Časem, obzvláště v neděli, konáme výlety do okolí. Oh, je krásnější, než byste soudil na první pohled. Chová mnohé skryté půvaby, k nimž se nedostanete, leč příkrými skalními stezkami nebo v rybářském člunu. Znáte ostrov se starým klášterem?“

„Neznám. Nevím ani, že se zdejší jezero honosí nějakým ostrovem.“

„Ovšem, s této strany nevypadá jako ostrov. Leží těsně u jižního skalnatého břehu a vypadá z dálky jako lesnatý výběžek tohoto. Ach, tam se musíte podívat! Je to mé nejzamilovanější místečko. Chystáme se tam na neděli. Nepohrdnete-li naší společností, pojeďte s námi.“

„S velikou radostí!“ zvolal jsem kvapně. „Jen bude-li to vhod také panu manželu?“

„Ó, bude, bude!“ odpověděla živě. „Nesmíte souditi dle vážného jeho obličeje, že je nepřítelem veselé společnosti. Ve společnosti vaší se jistě rozjaří a pak uvidíte, jaká blýskavice vtipu a žertu se tají za opravdovým jeho zevnějškem. Nuž, pojedete s námi?“

„Smím učiniti podmínku?“

„Jakou?“

„Abyste mi přenechali laskavě starost o dopravní prostředek.“

Rozmýšlela se chvíli, pak zvolala vesele: „Budiž! A vy přenecháte za to mně starost o všechno ostatní.“

„Ujednáno.“

V tom zalétly zraky její přes laťovou ohradu do ulice, zableskly se radostně a celé její tílko zachvělo se náhlým prudkým pohybem, jakoby se chtělo střelhbitě uvrhnouti v před skokem antilopy, jakoby chtělo rozpřáhnouti milostná ramena. Však přemohla pohnutí to a jen zářící její oči naznačovaly nehnutě směr, kam tíhla v tu chvíli celá bytost její.

Pohledl jsem směrem tím. Spatřil jsem zasmušilý obličej Karlův s čelem svraštělým, okem sklopeným, rtoma sevřenýma, obličej jako tmavé za-

střené okno, za nímž tušíš neobyčejnou tajemnou událost.

Probral se z myšlenek a pohlédl do zahrádky. Spatřil ji. Mžikem rozjasnil se jeho obličej; zdálo se, abych byl důsledným v porovnávání, jakoby se bylo náhle to tmavé, zastřené okno dokořán otevřelo všem paprskům slunečním a jakoby se v něm zamihl obraz tichého blaha. Setkání se toužebných očí, úsměv, lehké zamáchnutí rukou — mžikem zobrazil se přede mnou v podobách obou manželů výstup radostného přivítání, jenž se opakoval asi den co den několikráte, však dosud neztratil ničeho ze své prvotní svěžesti. Ale mžikem ochladly, ztemněly zase tahy manželovy. Byl poznal mne. Zdálo se mi, že obočí jeho přiblížila se těsněji k sobě, než před tím.

Však poznal jsem zároveň, že tato hrdá, všelikému jhu se příčící šíje podrobuje se přece něčemu — něčemu tak malému a lehkému, že by se pod tím ani stéblo květiny nesklonilo — růžovému pantoflíčku veselé žínky!

Výlet na ostrov zůstal hotovou událostí a sám protest mladého muže proti mé podmínce vzhledem k opatření člunu zemřel mu v oku a na rtu, když se k němu žena lichotně přitulila. Sklonil hlavu. —

Musil jsem všechny síly své a Jakubovy vynaložiti, abych sehnal do neděle člun, který by se alespoň zdaleka podobal tomu, čím jsem sličnou krajanku překvapiti chtěl. Najal jsem za drahé peníze nejlepší výletní loďku, kterou se městečko honosilo, a navěsil jsem na boky její dokola řetězy čerstvých květů, abych zastřel odkvetlou barvitost její. Ba, poštěstilo se mi najíti rybáře Vlacha, štíhlou podobu s černým okem a vlasem, kterého jsem pomocí barvitého plát-

na a širokých pentlí snadno proměnil v gondoliera z jarmarečních obrázků krásné Venecie.

V neděli v ustanovenou hodinu čekal jsem dle úmluvy na břehu. Byl překrásný den. Přede mnou kolébal se vyšňořený člun na hladině jezera, omáčeje tu na pravo, tu na levo své květné řetězy v průzračné vodě; v předu loďky stál hrdě vzpřímen improvisovaný gondolier, dívaje se pod hnědou dlaní zpytavě do dálky. Malebné toto postavení mělo účel čistě estetický; neboť nebylo nejmenší příčiny ke zpytování povětrnosti. Hladké, zlaté ležęlo jezero před námi; divné podoby skal do kola plály v záři sluneční a nad nimi modrá, velebná kupole nebeská, jen tụ a tam ověšená jako pavučinou lehkým, ztrhaným obláčkem. Vzduch byl vonný a svěží; slavný hlahol zvonů vznášel se nad krajinou.

Nečekal jsem dlouho. Brzy spatřil jsem na písčité stezce od města přicházející párek. Ona byla dnes oblečena s obzvláště jasným, veselým vkusem. Od růžového střevíčku až k umělému motýlu, jenž rozpínal nad hnědým jejím vlasem, ve květech slaměného kloboučku malovaná křídla, skládala se celá její úprava z tak libých tvarův a barev, že by byla nejbásničtější krejčovská mysl stěží vymyslila půvabnější jarní oblek. A přece poznal jsem určitě, že ta mušelínová báseň není vystřižena z žádného modního žurnálu, ale že ji sestavil pouze jemný vkus a šťastný pud milostné ženy, která v ní bezděky zobrazila svou povahu.

Muž její byl oděn v černé obyčejné šaty; ač panovala v tazích jeho dřívější vážnost, bylo přec čelo hladké a obočí ve své míře. Patrně namáhal se, aby přizpůsobil svůj zevnějšek okolnostem.

Když přišli blíže, vysmekla ruku z jeho lokte a pospíšila napřed. Hrozíc mi prstem, volala z daleka: „Ach, taková byla ta vaše podmínka? Nemyslila jsem, že jste tak úskočný. Provedl jste část programu, kterou jsem vám zlého netušíc přenechala, způsobem takovým, že se již napřed styděti musím za to ostatní."

Odpověděl jsem tónem přiměřeným. Obdiv, jaký se zrcadlil v jejím oku, když prohlížela vyfintěnou starou bárku a ješitného gondoliera, jenž nyní pruhované veslo úplně zbytečným napnutím šlach a svalů do klidné vody pohroužil, vynutil mi bezděčný úsměv.

Muž její, který se byl mezitím též zvolna přiblížil, pohlížel za to na mou gondoli s patrnou nelibostí. Zjednal jí průchod slovy: „K čemu takové vydání? Obyčejný rybářský člun byl by nám stejně posloužil."

„Ovšem, kanot indiánský také," pravil jsem polo žertovně, polo nevrle. „Ale my vzdělaní Evropané můžeme si — v neděli k tomu — dovoliti tak nevinný přepych."

Usedli jsme, manželé na zadní sedadlo, já naproti nim, a brzy unášel nás člun klidnou, třpytivou hladinou.

V takový den, plný slunce a vůně, při jemném šplíchotu vesla, v lehounkém člunu, unášejícím tě dál a dále od jeviště denních trampot a starostí, kdož by odolal jarému, svátečnímu naladění? Sám Karel vyjasnil čelo a rozhlížel se veselým zrakem po lesklé vodě.

Brzy podařilo se gondolierovi upoutati pohledy nás všech k vypočítavé graciosnosti svých pohybů. Brzy opřel se o veslo, jakoby jím odraziti chtěl di-

voký příboj mořský, brzy zamáchl jím jako pírkem po vlaštovce, dotknuvší se střelhbitě křídloma povrchu jezera, brzy stál přímo jako jedle v popředí lodi pátraje do dálky. Aby dovršil illusi, metal kolem sebe ryzími vlaskými průpovídkami.

Spanilá krajanka, pozorujíc s úsměvem konání jeho, oslovila jej náhle plynnou, zvučnou vlaštinou: „Což, veslaři, umíte-li pak nějakou barkarolu?"

Ba, jen té se ještě nedostávalo.

Vlach obrátil k nám napolo svůj opálený obličej, střelil po signoře ohnivým zrakem, okázal v pohrdlivém úsměvu řadu sněhobílých zubů a spustil na místo odpovědi, vloživ ruku malebně do rozstřižku režné košile na snědá prsa:

Signoru krásnou vozil jsem
lagunou hladkou sem a tam,
smích měla v oku, na rtu smích
a v bílém čele drahokam.
Zechina sklouzla v ruku mi,
teď pluju, pluju — nevím kam;
zechinu nosím na srdci,
však štěstí mé to tam, to tam!

Pochvaly, jimiž jsme gondoliera obsypali, povzbudily jej k písni druhé, třetí.

A tak za stálého jeho zpěvu, v živém hovoru, z něhož se ani rozveselený Karel nevyjímal, připluli jsme k ostrovu. Odstiňoval se šťavnatou zelení hustých, malebně skupených stromů příkře od skalnatého pozadí a na vrcholu jeho probíraly se větvemi buků a dubů šeré zdi pustého kláštera, jehož ostrý, špičatý štít a štíhlá, okrouhlá vížka se třpytily v plné záři sluneční.

Než jsme přistali, pokročil jsem valně ve svých známostech o zajímavé dvojici. Dověděl jsem se, že zdědil můj krajan po otci zvučné historické jméno

Karel Smělý, že se stala před rokem Julie jeho chotí, že slavil svoje libánky pod krásným nebem italským a že se zde živí hodinami v angličině, vlaštině a frančině. Oni pak dověděli se ode mne, že se jmenuji Pavel Roland, že jsem statkář a že cestuji pro zábavu — vše, jak jsem byl zapsal do knihy cizinců v hôtelu.

Přenechavše člun péči zpěvného Vlacha, ubírali jsme se málo vyšlapanou stezkou vzhůru k rozvalinám. Obrovské stromoví přivítalo nás chladem a stínem, pronikavou vůní lesních květů. Jako tmavozelený mrak vznášelo se nad námi rozmanité listí, plné jemných odstínů a přechodů z šera do světla; místy třepetal se jediný světlý lístek v povšechném soumraku, místy proskakovaly paprsky sluneční nesměle s listu na list, zlatíce jejich okraje, místy prodíraly se plným proudem a vrhaly na šedivé kmeny a zelený mech žluté, míhavé prouhy. Posvátné ticho rozkládalo se kolem. Jen časem ozvalo se z dáli ptačí šveholení, zachřestila ještěrka suchým listím na zemi, přelétla bzučíc kovolesklá moucha s květiny na květinu.

Oddávali jsme se volně požitkům té milé procházky. Julie zabíhala tu na pravo, tu na levo do houští pro lesní květy, jejichž zvonky a hvězdy sestavovala s nemalou obezřelostí a pečlivostí v pestrou, vonnou kytici. Já a Smělý zabrali jsme se do hovoru o stavitelských památkách středověkých, což nám nevadilo, abychom jako na povel tu na pravo, tu na levo zraky neobraceli pokaždé v tu stranu, odkud Julie svou kytici obohatila.

Když konečně tato na jednom záhybu stezky se zastavila a dovršujíc bílým kalíškem své dílo s úsměvem prohodila, že by bylo na čase sobě od-

dechnouti a na další cestu se posilniti, podivili jsme se v duchu nemálo, že jsme dosud hlad svůj a zemdlenost nezpozorovali.

Na malém výstupku stráně, kde se mezerou stromů překvapující daleká vyhlídka otvírala, ulehli jsme po starořímsku kolem ploského, mechem porostlého balvanu, který nám za mensu sloužil, do hebkého mechu a Julie vyňala z ozdobné příruční kabely, kteréž jsem si byl dotud nepovšimnul, více věcí, než bysi byl v duchu do té lehounké, filigránské špižírny směstnal. Vyšel na jevo sněhobílý ubrousek, kterýž naše hospodyňka obratně po samorostlém stole rozestřela, a na něm octly se v lákavém, malebném skupení rozličné zákusky a dvě láhve vína s třemi křišťálovými, zlatým lupením révy ověnčenými kalíšky.

Prostý ten oběd nevymizí po letech z mé paměti. Panovalo mrtvé ticho polední: ani lístek nepohnul se nad hlavou naší, bez hnutí, s rozestřenýma křídloma odpočíval motýl na žhavém kameni, líně podřimovala muška ve zprahlém květu, plný žár slunce ležel na písku a sporé mateřídoušce opodál před námi; ale my odpočívali v příjemném chládku, ve stínu vysokých stromů a hleděli mezerami jejich větví ven do jasně ozářené krajiny, která se mi s tohoto místa objevila ve světle zcela novém, v kráse dotud netušené. Mezi šedými různotvárnými skalami prostírala se daleko tmavomodrá lesklá hladina jezera a za bělavou písčitou páskou jeho břehů třpytily se mezi stromovím věže a báně městečka, za ním rozšiřovalo se údolí, oživené četnými vesnicemi a letohrádky, stoupalo výš a výše, pahorek vystupoval z něho za pahorkem, hora za horou, pestré barvy splývaly v šedomodrou, bledší a bledší, až

tam v mizivé vysoké dálce táhlá, hrbolatá, běloskvoucí prouha příkře ohraničovala obzor — královská páska švýcarských velehor.

Prostou tuto hostinu kořenili jsme vtipem a žertem, mluvili jsme o povětrnosti, o kytici Juliině, o gondolierovi, o třesavé duhovité libele, mihnuvší se kolem nás, s takovou živostí a naslouchali jsme tomu s takovým účastenstvím, jako bychom všechen ten těžký náklad, jímž nauka i život hlavy naše ověsily, byli náhle setřásli, jakoby svět celý se svým umem a šumem, se svými svízeli a trudy byl zapadl pro nás tam za tu bílou, třpytivou pásku věčného sněhu.

Karel byl celý proměněn; poslední stopa chmury vymizela z jeho obličeje, zraky třpytily se jasně, rtoma pohrával rozmarný, bezstarostný úsměv.

Jen jednou přeletěl stín obyčejného vážného názoru života jeho čelem.

Napil jsem se vína, zdvihl kalíšek proti světlu a zvolal: „Při sám bůh, etiketa nelže!“

„Nepřisáhejte!“ prohodil Smělý trpce. „Klam a mam je všechno, co robí nynější doba. Zůstaly etikety, nic více. Zůstala etiketa náboženství, legitimity, vlastenectví, svobody, občanské ctnosti, práva národů. lidumilnosti a jak se jmenují všechny ty etikety, pod nimiž prodávají političtí a jiní kramáři našeho století své nechutné patoky. A do očí vysmějou se ti, uvěříš-li, že jsou ta hesla něco více než lživé kramářské etikety.“

Zamlčel se na chvíli, přejel si dlaní čelo a pokračoval jakoby sám k sobě: „A přece, je-li tam za tou sněžnou páskou jen několik srdcí, která bijou pro heslo spravedlivé, v nichž mrazivý dech času nezhasil poslední božskou jiskru, nezoufám! Ba, sly-

ším tichý, tajný tlukot těch dalekých srdcí a jim na zdraví piju tuto číši!“

Pozdvihl při tom hlavu, opřel se o loket, upjal nadšené zraky k severu a zamáchl tam jako na pozdrav rudým kalíškem. Julie, která byla mezi touto řečí jako v obdivu tvář jeho pozorovala, nachýlila se mžikem k němu a zaťukla svou číší o jeho. Já byl ovšem poněkud chladným divákem při tomto slavnostním výjevu.

Však brzy vrátila se zábava v dřívější koleje. Víno a živý hovor zbarvily tváře Juliiny překrásným karminovým nádechem a rozžaly její líbezné oči, že se to v nich míhalo a kmitalo jako tisíc veselých jiskřiček. Při pohledu na ni uchvacovala znenáhla prudká, neodolatelná touha mou celou bytost; pozoroval jsem dychtivě, vášnivě drobné, pružné prstíčky její zabořené do kyprého mechu, tichý odboj a příboj ňader jejích, rysující se slabě na bílé tkanině zastírající její hruď, útlé bílé hrdlo, a když se můj kradmý pohled setkal jednou s jejím čtveračivým okem, sklopilo se toto náhle, karmin tváří pobledl a prstíčky škubaly dlouho rozpačitě zelený koberec mechu.

K návrhu Smělého vydali jsme se posléze na další cestu. Došli jsme brzy klášterních zřícenin.

Byl to vskutku krásný obraz! Stály tu truchlivé šedé, rozpukané zdi, jejichž římsy, kamenné růže a lilie ruka času potáhla mechem jako zeleným sametem; špičatý štít strměl do výšky, ale střecha za ním byla proražena a místo ní splítaly se tam větve mohutných ořechů v zelenou krytbu. Za nimi bylo alespoň klenutí stropu zachováno, ale i v tom spatřovaly se tu a tam hluboké trhliny a otvory. Jen štíhlá vížka vypínala se dosud hrdě nad svatyní,

s rezavým křížem na vršku, ba i zvon spatřoval se dosud vysokými, úzkými okny v útrobě její.

Vešli jsme do vnitř. Objal nás hluboký, tajemný soumrak. Kde jaké okno, jaká skulina ve zdi, prodíraly se sem zvenčí haluze ořešiny, jasanů, klenů a jiného stromoví. V rozsedlinách stěn usadil se šípek a hloh; vysoké kapradí rozkládalo ve vlhkých koutech své zpeřené listy. Omítka byla většinou opadala; však místy spatřovaly se přece na stěnách a v klenutí kusy starožitných, vybledlých maleb.

Jediná malba byla ještě dosti zachována. Byl to kolosální obraz panny Marie s Jezulátkem, zaujímající stěnu za hlavním oltářem, z něhož tu ovšem nezbyly než kamenné, mechem obrostlé stupně. Právě nad tím obrazem byla se část klenutí sřítila a širokým otvorem padaly na stěnu paprsky sluneční. Jako ryzí zlato třpytila se plechová svatozář, obklopující širokými polokruhy hlavy svatého skupení, milostný obličej bohorodičky zářil jako pýchou mateřskou a velebná postava její s božským dítětem na rukou vznášela se jasně osvětlená v hlubokém soumraku sřícenin jako zjevení nadpozemské.

Julie přistoupila k vysokému náhrobku, strmícímu na protější straně chrámu, a položila svou kytici na zvětralou kamennou desku před ním. Byla mi již sdělila historii opuštěné mohyly. Pod tímto zbrázděným omšeným kamenem, na němž jsi stěží jen rozeznal obrysy mnišské postavy s rukama na prsou skříženýma, odpočíval prý poslední potomek slavné šlechtické rodiny, který byl z nešťastné lásky do kláštera vstoupil a zde co novic, v prvním květu života zemřel. Julii zželelo se hrobu zapomenutého a při každé návštěvě kladla vonnou, čerstvou kytici na zapadlou jeho desku. Já zvolal bezděky, rozhlí-

žeje se po zpustlém kostele: „Věru, překrásná sřícenina!“

„Příroda zvítězila nad svými nepřáteli,“ podotkl Karel. „Hle, tam kde za mřížemi chóru jen listy plesnivých breviářů šustěly a jednotvárné nápěvy žalmů se ozývaly, šeptají nyní listy jasanu a slavík odzpěvuje mezi nimi čarokrásné hóry. Příroda prolomila smutnou klausuru a naplnila ambity a cely zelení a květy, bzukotem a zpěvem. Zvon ve staré věži nesvolává již mnichy do refektáře a na chór, a jen časem, rozhoupán vichřicí, mísí své žalostné zvuky do grandiosní skladby, již příroda hřímavě provádí nad jezerem. — Odpusťte, že vás na chvíli opustím. Vystupuju pokaždé na věž, odkud je utěšená vyhlídka do hor. Nežádám, abyste mně doprovodil, poněvadž je cesta nahoru poněkud nepohodlná.“

Když zmizel na točitých kamenných schodech, vedoucích z chrámu do věže, upřel jsem zraky na Julii.

Stála tam opřena o starý náhrobek, objímajíc útlou rukou hrbolatý kámen a pohlížela snivě na zářící obraz Madonny s děťátkem. Její svěží milostná podoba a ten šedý, zvětralý kámen tvořily zvláštní skupení. Byla to poesie života, zasnoubená s poesií hrobu.

Přiblížil jsem se k ní, aniž by ji mé přitlumené kroky byly vyrušily z hluboké snění. Stoje nedaleko za ní zadíval jsem se na její útlou, bílou ručku, spočívající v mechu kamene. Trhlinou stropu padal na ni zlatý paprsek, že se v plné kráse a bělosti odrážela od tmavozelené půdy, že se třpytil jasně na jednom z oblých, něžných prstíčků zlatý kroužek a kámen v něm zasazený plápolal jak ohnivá slza.

Chvíli pohlížel jsem na ni, srdce mé bilo prudčeji, dech se tajil, krev stoupala k hlavě, až pak náhle v úchvatu smyslů, v úplném zapomenutí sklonila se má hlava a žhoucí mé rty zahořely v ohnivém políbení na té malé, překrásné ručce.

Mžikem uklouzla s kamene a zrak Juliin v úžasu obrátil se ke mně; však též já odstoupil rychle a vzhlédl do výše. Bylť se stropu, právě k mým nohám upadl kámen. Nahoře otvorem klenby zahlédl jsem — Karla. Stál na samém pokraji otvoru a tmavé, hněvivé jeho zraky spočívaly přímo na mně.

Však než jsem se z nemilého překvapení vzpamatovati mohl, zmizela postava v otvoru.

Následující okamžiky byly trapné: Julie stála v nesnázích opodál s okem sklopeným, s tváří hluboce zardělou a motýl jejího kloboučku, kterýž byla při vstoupení do sřícenin sundala, odnesl celou tíhu situace. Štěstí, že byl pel na křídlech jeho pouze malovaný! Mohu se právem pochlubiti, že jsem tíseň podobných výstupů vždy hravě překonával; ale tentokráte stál jsem mlčky, ve stejných rozpacích naproti ní.

Teprve šramot kroků Karlových ve věži vrátil mi obyčejnou lehkomyslnost. Upjal jsem chladnokrevně, vyzývavě zraky na černý východ věže, zakončený špičatým gotickým obloukem, v němž se co nevidět objeví zlostný obličej uraženého manžela.

Za krátko vešel jím Smělý; než oko jeho bylo klidné, čelo bez vrásky a ve tváři nejevila se ani stopa rozčilení. Volným krokem přiblížil se ke mně a líčil mi poklidným hlasem rozkošnou vyhlídku se staré zvonice.

Patrně nebyl zahlédl osudné políbení a hněvivý blesk žárlivosti vložilo snad jen mé špatné svědomí

tam v otvoru klenutí do jeho zraku. Oddechl jsem si z hluboka a hled můj utkvěl nyní pátravě na Julii; chtěl jsem vybádati z milostných tahů jejích účinek němého vyznání, jehož stopa jen pro nás oba viditelná hořela na bílé, útlé ruce její. Však výzvědy mé byly marné; dopola od nás odvrácena, upevňovala si klobouček tak opatrně a zdlouhavě, že mi řasnatý rukáv tvrdošijně profil její zastíral.

Opustili jsme sříceniny. Karel byl cestou hovorný; za to tvořila mlčelivost a zamyšlenost Juliina nápadnou protivu k její dřívější veselosti.

Když nás člun s uvadlým věncovím k domovu unášel, zapadalo již slunce za podivné útesy skal, a povrch jezera rozhoupán v nesčíslné drobné vlny kmital se ohnivými jeho odblesky, jako nesčetnými třpytnými zrcadélky, měnícími v ustavičném kolísání podobu i místo.

Zářivé ty plošky se zúžovaly, řidly, hasly a konečně rozložil se po jezeře tajemný soumrak večerní. Umlkli jsme nyní všichni; hlahol zvonů opět zazníval z daleka, ale jinak než dopoledne, teskně, melancholicky. —

Neviděl jsem naproti sobě než jemné obrysy hlavy, kloboučku, umělých jeho květů a dvou křídel motýlích jako vkusně vystřiženou silhuetu, ale věděl jsem určitě, že ve chvíli tu nehodí se k obličeji mlčící Julie slova známé barkaroly, již nyní gondolier náš opět do tiché noci zanotoval:

Signoru krásnou vozil jsem
lagunou hladkou sem a tam,
smích měla v oku, na rtu smích
a v bílém čele drahokam . . .

Zde vyrušilo hrdinu našeho ze čtení ohlášené znamení zvoncem. Zavřel s povzdechem knížku a zastrčil ji bezděčně do náprsní kapsy.

III.

Při obědě setkal se Václav s půlnočním svým hostem — samozvaným don Juanem. Však zdálo se, že tomuto denní světlo nesvědčí. Stál tu při samé stěně salonku v postavení tak chabém a skroušeném, že upomínal na loutku, již byl principál po odbyté samomluvě na zadní kulisu pověsil. Včerejší pivoňková barva jeho obličeje byla seslabena v bledý odstín růžové, řád kotilionový, paví péro a cynický úsměv byly ty tam a veliké leskuprázdné oko spočívalo úzkostlivě na povýšené bradě správcově. Když v něm správec Václavovi pana Petra Jahodu, příručího při zdejším dvoře, představoval, tvářil se sklíčený don Juan, jakoby spatřoval Václava poprvé ve svém životě.

Při stole seděl mezi Ninou a Lucií, nejmladšími květy ve věnci správcových čekanek, a měl dosti příležitosti, pasovati se na rytíře buď něžné blondýnky po levici neb ohnivé brunetky po pravici. Však pohled jeho spočíval jako přikován na obrubě talíře a zdvihal se jen časem k přísnému chefovi, když se tento vyptával po stavu osení, po množství dělníků a podobných věcech.

Však najednou oslovila jej také paní správcová: „A propos, pane Jahodo, slyšela jsem, že prý bude vrátných Iréna hráti první ženskou úlohu v novém kuse?“

Příručí uveden byl otázkou touto do nemalých rozpaků. Zakoktal po chvíli, že slyšel také cos podobného.

„Páni ochotníci nejsou příliš vyběrační,“ pokračovala hrdá paní úsměšně. „Příště sáhnou bezpochyby k pasákovic Andule. Jiného jim ani nezbude. Pochybuju, že se propůjčí některé děvče ze slušnějšího měšťanského domu za folii k otrhané princezně z vrátnice. Nejméně pak mohou se nadíti, že zavadí některá z mých dcer nohou o jeviště, kde by se mohly octnouti v podobné společnosti! Setkáte-li se náhodou s panem režisérem, vyřiďte mu to!“

Ubohý Jahoda, k němuž ostří posledních slov patrně bylo obráceno, svěsil malátně hlavu a ve tváři jeho obrážela se všechna muka špatného svědomí.

„Bude to krásná hrdinka!“ pokračovala paní správcová v kousavé filipice. „Ráda ji uvidím, až se představí obecenstvu ve svých olověných skvostech z jarmarku. Bude to promyšlená, procítěná hra — není-liž pravda, pane Jahodo? — Však slyšela jsem, že vám přidělili v mnohoslibném tom představení také nějaký vynikající úkol?“

Rozpaky příručího dostoupily nejvyššího stupně. Vykoktal na konec, že bezpochyby úlohu vrátí.

Sotva vyšli s Václavem po obědě za dvéře salonu, změnil se Jahoda jako dotknutím kouzelného proutku. Rázem vzpřímila se jeho postava, obličej nabyl včerejší živé barvitosti, oko lesku a rty jeho zašeptaly s ironickým úsměvem: „Znamenitá to zábava, není-liž pravda? — Za chvíli navštívím vás v knihovně a tam si povíme více.“

Odkvapil na dvůr. Václav netoužil mnoho po zábavě s příručím; proto obrátil kroky své k parku, nikoli ke knihovně.

Když vešel do parku, sáhl v náprsní kapsu pro hraběcí denník. Při tom dotkl se předmětu, který rázem všechny jeho rozptýlené myšlenky obrátil jediným směrem. Byl to střevíček zanechaný na podstavci sfingy záhadnou dívkou. —

Zdálo se mu, že nad střevíčkem svítá. Bezpochyby je to tentýž bezbožný střevíček, jemuž se zachtělo dobrodružného letu k slávě přes houpavá prkna ochotnického jeviště, bezpochyby je známá se sfingy a vrátných Iréna jedna roztomilá osůbka. Vrátných Iréna! Jaká protiva v těchto dvou slovech!

Pohřížen v tyto myšlenky kráčel Václav zarostlou stezkou, nad níž tvořily zelené kvetoucí keře, ve výši haluzemi do sebe zabrané, přirozenou stinnou klenbu. Náhle stanul.

O sluch zavadily mu povědomé zvuky. Poslouchal bedlivěji a brzy rozeznal hlas včerejší půlnoční návštěvy. Zaslechl také hlas druhý, jasný, příjemný, jako mladistvý hlas ženský.

Opatrně, přitlumeným krokem bral se dále. Za hustým skupením stromů usedl na kamennou lávku. Mezerou listí mohl dobře viděti na malé, travou porostlé prostranství. Zády k němu obrácen seděl tam Petr Jahoda — poznal jej určitě dle slaměného klobouku, myslivecké kamizoly a jízdeckých bot — na obrovském povaleném kmenu a před ním stála — majitelka ztraceného střevíčku.

Nyní měl Václav příležitost, aby klidně pozoroval všechny vděky toho něžného poetického zjevu.

„Ještě o něco nazad,“ zvolal Jahoda mentorským hlasem. „Ruku na srdce! Tak! A nyní začněte:

z počátku jako šeptem, pozvolna hlasitěji, rychleji, až k bouřlivému výrazu vášně!“

Dívka deklamovala. Záhy odervala se ruka její od ňader a libý, zvučný hlas vystoupil z těsných břehů, jež mu vykázal šosácký učitel. Tento snažil se z počátku sice vtěsnati proud samorostlé její deklamace do mezí obyčejného výkonu ochotnického. Přestaňte na chvíli! volal. Na slově tom spočívati musí obzvláštní důraz. Zanedbáváte levou ruku. Zde přitlumte hlas až na šepot — asi tak: Jako ze spaní šeptají vrcholky stromů — svatvečerní krajinou mír — jen chvílemi zaznívá z dalekých polí — nyní povýšeným hlasem — písnička ženců a tak dále. Pozor na to místo. Zvolna sáhnete za ňadra, mžikem vytrhnete listinu, pohlížíte do ní upjatě okem vypouleným, pak ji smáčknete v ruce, znova napravíte, znova okem vypouleným prohlížíte a pak ji náhle roztrháte — tak — tak — a kusy házíte na podlahu. Obecenstvo musí z konání vašeho poznati, jak důležitá to listina!

Dívka opravovala se dle jeho poučení, však Jahoda znenáhla umlkal. Konečně utichl zcela. Bez pohnutí, skloniv hlavu do dlaně, díval se na ni.

Také v netušeném diváku zatajil se dech. Naslouchal v blahém vytržení libozvukům hlásku jejího tu šeptavého jako vánek ve květech, tu jásavě se vznášejícího jako píseň skřivánka, tu tklivého, tu hravého, prodchnutého prvními záchvěvy žhavějších citů v nevinné duši panenské. Pohlížel s obdivem na přirozené, živé její pohyby, plné milostné grácie, při níž si na zrcadlo ani nevzpomněl. Vlhké její oči skvěly se nadšením, celá její postava jakoby se vznášela od země, a ty pestré šaty, jež byl ráno

fantastickými nazval, byly nyní jako rukou poesie pro ni schválně vybrané.

Václav tázal se sám sebe, stojí-li před ním skutečně dívka, kterou byl spatřil ráno něžnou, tichou, snivou na zádech pochmurné sfingy?

Když skončila, seděl Jahoda ještě chvíli jako zkamenělý, pak zatleskal velkýma rukama jako zběsilý. Málem byl by Václav zatleskal s ním.

Dívka přisedla k onomu na povalený kmen a přijímala s tichým, smutným úsměvem nadšené pochvaly jeho.

„Výborně, Iréno!" hovořil. „Ani ve snu bych si nebyl pomyslil, že máte takové nadání herecké. Naše stará sežloutne zlostí. Hněte ji to nesmírně, že nerozdělil režisér dámské úlohy mezi její dcerušky. Považte si: mám prý vyřídit ochotníkům, aby se k nim s úlohami nenamáhali! Jakoby někomu z nás taková zoufalá myšlenka vůbec přijíti mohla! Dávala mi také na srozuměnou, že by ji těšilo, kdybych představení vrácením své úlohy zkazil. Ale se zlou se potázala — pověděl jsem jí něco, že se jen do pysku zahryzla!"

„Ach, pane Jahodo," pravila Iréna s povzdechem, vytrhnuvši se z myšlenek. „Kdož ví, budu-li smět vystoupit?"

„A kdo by vám bránil?"

„Kdo jiný než teta! Již několik dnů zlobí se ukrutně, kdykoli mne spatří s úlohou v ruce."

„Ach, co teta? Slíbím jí vstupenku — některý z výboru přijede pro ni v kočáře — a bude po odporu."

„Ba nevíte, jak je tvrdošijna. Nevíte, jak nás sužuje — mne i strýce. Hleďte, ráno jsem ztratila střevíček a z té chvíle až do oběda sypalo se mi

na hlavu samé lání a peskování. Ani při obědě neustala. Se slzami v očích odešla jsem od stolu. — Ach, pane, často přávám si, abych měla veliká křídla a mohla ulétnouti odtud, někam daleko, hodně daleko, kde bych mohla žíti úplně po své vůli a libosti a kde by mi to lání tetino jako neodbytný čmelák nehučelo věčně kolem uší. Ach, tam daleko, mezi veselými, přívětivými lidmi, žíti po svém, číst a deklamovat, choditi do divadla!"

„Kdo ví, co se nestane," podotkl Jahoda v myšlénkách a doložil po chvíli: „Však nyní odpusťte, Iréno, slíbil jsem návštěvu panu Volnému —"

„Bezpochyby ten pán, který včera přijel?"

„Ano, z Prahy."

„A jak vypadá?" tázala se Iréna váhavě dále.

„Nu, zcela slušný člověk. Prostřední postavy, světlých vlasů a vousů, trochu pocuchaných, s čelem obyčejně zamyšleným, s ušlechtilým výrazem obličeje... S bohem, Iréno!"

Stiskl jí ruku, zamáchl slaměným kloboukem a odešel.

Když Jahoda odešel, zahleděla se Iréna snivě před sebe. Stála tu bez pohnutí, tváří přímo k Václavovi obrácena; však její vlhké, lesklé oči nepronikaly zelenými obláčky listí, které ji dělily od něho, nýbrž hleděly upřeně, zaníceně do říše vlastních snů.

Když byly kroky odcházejícího v dálce zanikly, opustil Václav úkryt svůj a přiblížil se k ní. Náhle spatřila jej před sebou. Ucouvla bezděky; v zapýřeném jejím líci a sklopených očích jevily se největší rozpaky.

„Slečno Iréno," pravil Václav hlasem jemným, povzbuzujícím k důvěře, „šťastnou náhodou stal jsem se prvním vaším obecenstvem. Dle zkoušky, kterou

jste právě odbyla, mohu vám bez daru prorockého předpověděti výsledek nejskvělejší. Však nepřicházím, abych vás obtěžoval nemotornými poklonami; chci vám vrátiti střevíček, který jste včera na podstavci sfingy zapomněla a který mi poskytl vítanou příležitost, abych se s vámi seznámil."

Vzhlížejíc plaše k němu, přijala titěrnou obuv. „Děkuji, pane!" zašeptala, že ji sotva bylo slyšeti.

„Smím se vás optati, slečno, v jakém kuse vystoupíte?" pravil Václav po krátké přestávce.

Sdělila mu titul kusu. K dalším dotazům pověděla mu krátce obsah jeho. Znenáhla opouštěla ji dřívější rozpačitost. Vypravovala živě o jiných kusech divadelních, které byla přečetla, a Václav seznal, že jich byla zásoba neskrovná.

„Vidím, že jste horlivá čtenářka," podotkl.

„Čítám ráda. Strýc má bednu knih, které mu byl daroval nebožtík hrabě Julian. Pobádá mne často sám ke čtení. Ale teta kárává mne, kdykoli mne zastihne nad knihou; chce, abych jen vyšívala a pletla punčochy," doložila s povzdechem.

„Rodiče vaši již zemřeli?"

„Zemřeli oba, než jsem je poznala. Otec býval úřadníkem lesním v Šumavě. Jednou z večera přinesli prý ho na nosítkách do myslivny s hlubokou ranou pod srdcem, v níž vězela kule pytlácká. Od toho večera prý matka vadla a chřadla, až jí ustlali vedle manžela. Mne osiřelého nemluvněte ujal se dobrý strýc."

„Nepohrdnete-li mou úsluhou, přinesu vám některé ze svých knih."

„Budu vám velmi povděčna," zvolala živě, však dodala přitlumeným hlasem, ohlížejíc se na všechny

strany: „K nám je nesmíte přinésti; teta by mne plísnila. Pošlete je po Jahodovi anebo —“

„Anebo —?“ opakoval Václav dychtivě.

„— přineste mi je sem do parku,“ dokončila váhavě a tvář její se zapálila.

S tlukoucím srdcem pohlížel Václav na milostný obličej, s řasami stydlivě svěšenými, s novými rozpaky v tazích. „A kdy, kde vás tu najdu?“

„Třeba u sfingy — zejtra ráno,“ zašeptala, že ji opět sotva bylo slyšeti.

IV.

U večer téhož dne četl Václav ve vysoké posteli, pod těžkými, zlatým pazourem jakýchsi fantastických zvířat rozepjatými záclonami dále zápisky hraběte Juliana. Skládaly se z větších a menších odstavců, psaných čím dále chvatněji a nedbaleji, mnohdy po značných mezerách časových.

Čím připoutala mne k sobě? — začínal první. — Prohlížel jsem dnes album list za listem, od majestátní hlavy mé sestřenky Melanie s tou blýskavicí briliantů ve vlasech a s tím hrdým aristokratickým vědomím v oku až po gázového zefýra, jehož Terpsichoře zasvěcenou nožku jsem loni vyzdvihl na štít svůj rytířský — a zatkl jsem sponu s přesvědčením, že není v žádném z těchto obličejů ani stopy zvláštního kouzla, jaké jest rozestřeno po tvářích Karlovy Julie. Ji bych nevřadil do této sbírky; vypadala by mezi nimi jako porosená, čerstvá lesní květina v umělé kytici bálové. Jaká to nehledaná, přirozená půvabnost v každém jejím pohybu! Jaká dětinná, neodolatelná veselost v jejím úsměvu! Její duše je

čistá a průzračná, a přec oslňující a řízně ohraničená jako křišťál a jako v tomto obráží se v ní celý svět v libých duhových barvách.

Napolo je dítě. Vyrostla patrně v těsném obzoru, a do toho, co my nazýváme světem, nahlédla posud jen jako úkradky. A přece, jak vnímavá je pro zvěsti o těch neznámých radostech, jak ochotně přístupná paprskům toho neznámého, žhavého slunce, v nichž by teprve rozkvetla ve své úplné, čarovné kráse a — snad uvadla...

Často líčívám jí ten jiný svět, dosud nepoznaný. V dobách takových stávám se ku podivu výmluvným, že mne div neopájí zvuk vlastních slov. Naslouchává dychtivě, rty její se chvějí, oko v dálku upřené se leskne a drobné prstíčky v zimničném chvatu škubají lístek po lístku z nevinného, milovaného květu. Když tak sedávám, nakloněn k uchu jejímu a v nevýslovné rozkoši pozoruji, jak při slovech mých jemně stoupají a klesají něžné vlny na hrudi její, zdává se mi vždy, že jsem podoben démonu divné pověsti gruzínské, kdy všeptával sladkou, hříšnou nauku svou do ucha spící kněžice.

Mám obnoviti to žhoucí vyznání, jehož sled utuchl na bílé její ruce? Nepojala význam jeho. Chvíli snad přemýšlela, pak se upokojila a zapomněla. Mám se státi hadem v tomto ráji manželském?

Smělý je mi hádankou. Časem ohlédnuv se po něm, vídám zrak jeho na mne upřený s výrazem divým, jako v zášti a hněvu, planoucí žíravým ohněm; ale mžikem stírá si dlaní vrásky s čela a když se ruka jeho sveze s obličeje, hledí na mne pár klidných, lhostejných, někdy i přívětivých očí. Obyčejně bývá mlčelivý, zasmušilý jako dříve.

Vnikám pomalu do tajemství jeho života. Snad mu křivdím, ale myšlenka jedna vtírá se mi neodbytně na mysl a čerpá každým dnem nové síly z rozličných známek a úkazů — myšlenka, že je Smělý agentem nějaké strany revoluční. Rozesílá listy do všech končin světa, koná tajemné cesty za neznámými účely, přijímá časem návštěvy z ciziny, návštěvy velmi podezřelé. Na každý způsob vězí za mračným jeho čelem nějaký divoký program politický. Zdá se také, že mu návrat do vlasti zamezuje jistý prosaický anděl plamenným mečem.

* *
*

Dnes jsem poručil Jakubovi, aby uchystal naše zavazadla. A když přitáhl poslední řemen, poručil jsem mu, aby uvedl všechno do předešlého stavu. Zůstanu! Nevím věru, jak ve mně vzniknouti mohl úmysl, abych opustil bojiště, na němž jsem téměř již pánem.

Vím nyní určitě, že mi neodolala. Vím, že miluje v Karlovi jen dobrodince, hrdinu, přítele, manžela. Vím, že mne hledává oko její s jiným výrazem, než Karla vracejícího se z hodiny.

Co mne zdržuje, abych vztáhl ruku po květině, která se sama obrací ke mně, abych se opojil blahem, po němž jsem tak dlouho dychtivě toužil? Zdaž úcta před svazkem posvátným, který ji poutá k jinému? Pa! Záletnictví ve způsobu tom je dovolená vášeň stavu našeho, jako slabost pro chrty a koně, pro honbu a sázku. Či vadí mi osobnost Karlova? Vždyť on vinníkem s dobré polovice. Proč stojí tak chladný a němý vedle nás, když si čteme v očích

plamenné vyznání lásky, proč nás nechává o samotě, proč bývá obrácen zády k nám, když jí stiskám podanou ruku?

Divné, divné myšlenky mi přelétají čelem. Zdá se, že zápasí Smělý s nedostatkem, že napíná všechny síly, aby zamezil nouzi přístup do tiché své domácnosti. Namáhavá práce noční vkládá mu den ode dne tmavější stíny pod hrdé obočí, ostřejší tah melancholie kolem rtů; hubne vůčihledě a hlodavá jakási starost sbírá čelo jeho v přemnohé kolmé záhyby. Při tom zdobí si žínku způsobem až marnotratným; ob den přináší jí nějakou drahou blyskotku do vlasů, na rameno, do krásných ňader.

Divné myšlenky přelétají mi čelem. Plebejská čest má širší, kolísavější hranice než naše, nouze je výtečná sofistka a za výstředností skrývá se často nicota mravní.

* *
*

Odvolávám slavně, co jsem Karlovi na úkor napsal. Poslal mi vyzvání k souboji. Zde to leží přede mnou, černé na bílém: „Zítra mezi devátou a desátou ráno budu vás očekávati ve zříceninách kláštera na ostrově. Sami dva urovnáme tam záležitost vám povědomou.“

Hle, příčina toho vyzvání. Dnes ráno navštívil jsem Julii. Seděla sama u okna v pokoji. Sdělila mi, že mešká manžel její na jedné ze svých tajemných cest a že se bezpochyby před večerem nevrátí. Chvíli stáli jsme mlčky naproti sobě; ona zády obrácena k oknu, jehož zelené živé záclony se dotýkaly chomáčky jasného listí jejích kadeří, chvějící se rukou opřena o nově bílenou zídku; já nedaleko před ní,

pohlížeje žhavým toužebným zrakem na ztepilou tu postavu, na dmoucí se ňadra, a milostný skloněný obličej s lehounkým stínem kolem úst a na sklopeném víčku jako po noci probděné, stísněný předtuchou blízkého rozhodného okamžiku. Začal jsem mluviti o věcech, které jsme si byli dotud jen pohledy vyznávali, zprvu tiše a volně, pak v rostoucí vášni, až jsem konečně, jako v šíleném úchvatu lásky, dokončil vyznání své deštěm horoucích políbení na její ruce, čelo, tváře, oči, rtíky! Chvěla se celá v náručí mém, zastírala si rukou obličej, ale svěží, drobné rty byly na milost, nemilost vydány mým vášnivým polibkům, i viděl jsem kmitající se záři blaha pod řasami do pola skloněnými.

Náhle vysmekla lehounce druhou svou ruku z mé, zakryla si oběma obličej a zalkala: „Ach, bože, ach, bože!" Vzpomněla snad na Karla. Náhodou pohledl jsem v tu chvíli k oknu a ruce mé svezly se mžikem s půvabné postavy. Spatřil jsem Karla, nikoli jako snad ona v duchu, nýbrž ve skutečnosti, nedaleko před sebou, hledícího sem ze zahrady otevřeným oknem. Bože, jaký to byl pohled! Celá výheň žárlivosti šlehala na mne z jeho divokých, hněvivých zraků, zsinalé rty byly křečovitě sevřeny, zaťatá pěsť ležela na prsou. Tentokráte nebyl děsný výraz jeho tváře výtvorem mé obraznosti, jako snad tehdáž ve zříceninách kláštera.

Chvíli díval se tak na mne, pak se vzdálil od okna. Julie nebyla ho zpozorovala; stálať dosud zády k oknu obrácena, zastírajíc si rukama obličej. Za krátko vstoupil Smělý do pokoje. Když ho Julie ve dveřích spatřila, zachvěla se od hlavy k patě, rty její pohnuly sebou jako v přitlumeném výkřiku, tvář rychle za sebou zčervenala a zbledla. Však on

nepodíval se na ni; zamáchl rukou, pohodil hlavou a rty jeho zůstaly němy.

Hle, lístek tento promluvil za ty němé, mlčelivé rty. Věřím mu, dostavím se beze svědka. Tak octly se věci v kolejích, jimiž se pošinou rychlostí blesku ku předu; zítra klesnu na konci té dráhy buď do náručí Juliina, neb s roztříštěnou lebkou na hrob mladého nešťastného mnicha.

*   *
*

Bože, jaký obrat! Když jsem ráno tyto bambitky nabíjel, myslil jsem, že spouštím do nich bílou a černou kouli svého osudu. A hle! rozhodnutí stalo se bez nich!

Vstoupiv do zřícenin chrámu, spatřil jsem tam Karla sedícího na hrobu novicově. Hlava jeho skloněna byla do dlaně pravé ruky, jejíž loket spočíval na koleně. Sedě tak bez pohnutí na kamenné, mechem porostlé desce, uprostřed suchých kytic a věnců, jež sem byla čerstvé a vonné Julie položila, soustřeďoval v podobě své truchlivou zádumčivost těch malebných zřícenin.

Když jsem popošel blíže, zdvihl obličej z dlaně. Obličej tento byl bledší než jindy; tmavé oči, do pola přivřené, bolestně zadumané, jako ve snách zahleděly se na mne. Chvilku tak hleděl; pak vzchopil se rychle, přejel si dlaní čelo a popošel mi vstříc. Tvář jeho vzala na sebe ráz lhostejnosti a jen slabé, křečovité pohyby rtů svědčily o vnitřním rozčilení.

„Děkuji vám, že jste přišel,“ zašeptal.

Podal jsem mu bez okolků otevřené pouzdro, v jehož krvavě červeném sametu se třpytily dvě

stejné bambitky. „Vyberte si jednu," pravil jsem s chladnou zdvořilostí, „či zvolil jste jinou zbraň?"

Pohlédl zrakem překvapeným na smrtnou dvojici, pak zamáchl odmítavě rukou. „Schovejte si je pro lacinější terče, pane hrabě!" odvětil s trpkým úsměvem. „Divíte se, že znám tajemství vašeho stavu? Časem vysvětlí se vám vše. Prozatím vězte, že šetřím své krve pro věci důstojnější, nežli je láska ženy. A čeho bych dosáhl vaší smrtí? Zdaž by se nevznášel duch váš, ozářený glorií mučednickou, navždy mezi mnou a tím rájem, z něhož jste mne vyhnal za živa?"

„Jsem zde proto jen, abych poslouchal vaše výčitky?" vskočil jsem mu do řeči.

„Nikoli, pane," odpověděl ku podivu klidně. „Jste proto zde, abyste přijal z mých rukou klenot, bez něhož se stanu nejchudším žebrákem na světě. Od této chvíle je má Julie úplně vaší; ani stín můj nezamihne se již cestou její."

„Co že pravíte?" vzkřikl jsem bezděky. „Julie?"

„Vaší, vaší úplně," potvrdil Smělý, usedaje opět na mohylu a dávaje mi rukou znamení, abych přisedl k němu. „Vyslechněte mne s týmž poklidem, s jakým budu mluviti k vám. Poznal jste z části již mé zásady a náhledy výstřední, jak jim říká názvosloví vaše. Však, pane, jsem větší ztřeštěnec, než se domníváte. Nemám ty náhledy pouze na rtech, ale v každém svalu: řídím se jimi při každém kroku, provádím je až do nejzazších důsledností, byť mi srdce při tom krvácelo. Chci pro ně pracovati a trpěti, žíti a padnouti, ať mi svět na hlavu vtiskne věnec vavřínový nebo čapku bláznovskou. S tohoto hlediště posuďte mé jednání. Pravil jsem k sobě: Když přilnou muž a žena k sobě vroucí náklonností

a v širém světě nevidí nic žádostivějšího nad sebe: ať si podají ruce a kráčejí spolu. Ale když láska pohasne, když náklonnost se změní v nenávist — ať žádný z nich nezadržuje násilně ruku druhého. Vždyť není žádný majetkem, otrokem druhého, vždyť neváže je k sobě nic než vzájemná láska. Nikdo nemá práva připoutati je k sobě páskou jinou, přikovati je k sobě poutem nerozlomným, by druh druha nenávistí svou i láskou mučili až do hrobu. Takovým poutem nepřipjal jsem k sobě Julii."

„Jakže?!" zvolal jsem v úžasu. „Julie není vaší ženou?"

„Byla mou ženou," odpověděl Smělý s hlubokým povzdechem. „Však ruce naše nespojil ani zákon ani slovo kněžské. V krásné, hvězdnaté noci, opojeni vůní jasmínovou, sklonili jsme k sobě hlavy a já zašeptal: Julinko, chceš jíti se mnou do světa, chceš se mnou snášeti přízeň i nepřízeň osudu, chceš se státi mou ženou po jediném zákonu lásky, bez obřadů a slibů neplatných? Ona zašeptala jen: Chci tě milovati — a slůvko „věčně" utlumil jsem vroucím políbením na jejích rtech. Taková byla svatba naše. Následovaly doby štěstí, jehož jste se stal svědkem. Kojil jsem se blahou nadějí, že potrvá věčně. Však nyní poznávám, že lnula ke mně jen city vděčnosti, úcty, vřelé náklonnosti — vy první jste roznítil v srdci jejím plamen jiné, vášnivé lásky! Je volna, úplně volna, nuže ať kráčí za hlasem svého srdce. Uvedete ji do světa nového, do světa blesku a šumu, netušených rozkoší: ať se tam rozepnou volně a směle křišťálové peruti andělské její duše, ať se v nich tisícerými, čarovnými odblesky zatřpytí nádhera tohoto světa, jakou jsem ji nikdy obklopiti nemohl. Však prosím, zaklínám vás: milujte ji, a

pohasne-li nynější láska vaše, milujte ji alespoň láskou bratrskou. Oči mé budou stále upřeny v dálku, ucho mé bystře bude naslouchati, duch můj bude ji obletovati věčně. Nech tisíce mil položí se mezi nás, při prvním vzdechu poraněné její duše stanu jako svědomí kárající před vámi a připomenu vám posvátný slib, jaký čtu nyní ve vašich očích. Neopusťte ji! Mimo mne neměla dosud ve světě nikoho. Nech vám předsudky vaše brání, abyste ji postavil vedle sebe: buďte jí milencem, bratrem, přítelem!"

Při posledních slovech byl povstal s mohyly a nyní, zamáchnuv pravicí na rozloučenou, opustil kvapně zříceniny.

Když jsem po návratu svém do města nedočkavou rukou dvířka známé zahrady otevřel, spatřil jsem v okně, v hustém věnci révoví nad řadou rozmanitých květin skloněnou hlavinku slzící Julie. Přistoupil jsem k oknu. Podala mi štkajíc lístek následujícího obsahu: „Milá Julie! Děkuju ti za každý laskavý pohled, za každé stisknutí ruky, každé políbení. Kladu ty nevadnoucí květy mezi listy své paměti. Buď šťastna s ním. Jdu za úkolem, o němž jsem ti častokráte vypravoval. Tvůj Karel."

* * *

Projeli jsme se po boulevardech, navštívili divadlo. Četl jsem obdiv a závist v očích všech. Přisámbůh, nikoli ty báječné solitéry, které se blýskaly v její kadeři, ani ty drahocenné náušnice, jejichž nesčíslné hrany jako jiskřičky se kmitaly a třepetaly při každém pohybu nestálé hlavy, ani to drob-

né kamení skvostného vějíře, jež hravá ruka mžikem rozptylovala a sbírala v zářivá souhvězdí, všechno toto nečinilo ji předmětem všeobecného obdivu, nýbrž ten libý, něžný obličej, zářící dětskou veselostí, v němž se neobrážela ani tucha vlastní krásy, ani myšlenka na všechnu tu blyštivou nádheru, rozvěšenou kolem něho.

Když jsme se vrátili do útulného boudoiru, jak pohrdlivě odložila vějíř na sametovou pohovku, jak spěšně servala solitéry s vlasů, náramky s ramen a s jakou prostou, dětinnou oddaností přitulila se ke mně! „Ach, jak ráda jsem s tebou opět samotna," šeptala. „Jak ráda bych šla s tebou daleko, daleko odtud, na nějaký ztracený ostrov, kde bych neměla ni hedvábí ni zlata, ni klenotů ni šperků, nic, nic, jen tvoji lásku!"

* * *

Byl jsem u Cesariny. Jaká to majestátní postava, jaké čelo, jaké oči! Jak duchaplný hovor její, jak řízný vtip, jak růžový, geniálně lehkomyslný názor života!

Při perlách šampaňského vzpomněl jsem si na slzy Juliiny. Zdaž mohu za ně! Zdaž ji neobklopuji vším, co potěšiti může oko a srdce ženské?

Ať žije šampaňské! Jako Venuše vystupuje života rozkoš z jeho pěny.

* * *

Nebe pod mrakem. Žluté listí padá se stromů. V tom rouchu šedivém líbíš se mi nejlépe, rodná krajino, ta chřestivá řeč padajícího listí je nejpří-

jemnější sluchu mému. Tak se hodíme k sobě. Ty tam jsou naše květy a zpěvy, svěžest a síla. Sedím tu, nevrlý samotář, v pošmourném zámku svých dědů, mezi knihami, a zapřádám se jako pavouk hloub a hloub do zmotané příze svých myšlenek.

Dopíšu poslední neveselou kapitolu své mladosti. Obětoval jsem Cesarině Julii. Ubohá vyčítala mi z počátku jen slzami a vzdechy den ode dne patrnější změnu, však jednou promluvila. Odpověděl jsem jí v rozčilení prudkými, nešetrnými slovy, z nichž musila poznati, že již není královnou mého srdce. Den na to opustila tajně navždy komnaty, v nichž jsem ji byl tolikerým přepychem zahrnoval, nevzavši s sebou ani nejmenší z těch klenotů a šperků, jimiž jsem ji byl tak štědře obdaroval, opustila je v prostičkém oděvu ze samoty švýcarské a zmizela beze stopy ve spoustě domů pařížských. Pozapomněl jsem na ni v náručí svůdné Cesariny a jejích nástupnic, při perlícím se šampaňském, v závratném víru požitků.

Vypil jsem již číši rozkoše na dno, obruba její mi zhořkla. Vždy hustěji dostavovaly se černé chvíle, kdy se mi hnusily tance, šampaňské, úsměv sirény, kdy se mi hnusila celá šumná Paříž a duch se roztoužil po klidu zámku orlického. Jiná okolnost ještě pobádala mne k návratu. Červené strašidlo začalo se okazovati na obzoru života pařížského. Z rána spatřovaly se obrovské pobuřující plakáty na rozích, divoké postavy v blúzách vyskytovaly se na boulevardech, obíhaly zvěsti o schůzích dělníků, provoláních, barikádách. Tu jednou, v den první krvavé srážky vzbouřenců s vojskem, doručen mi byl od neznámého muže zapečetěný lístek. Otevřev psaní, přečetl jsem těchto několik slov: „Umírající prosí

vás o návštěvu z příčiny důležité. Karel Smělý.“ Udána byla ulice, číslo domu, poschodí.

Udeřilo to do mne jako blesk z čista jasna. Rázem zamihla se v mé paměti líbezná postava Julie, hrdý Karel, domek ověnčený révou, zříceniny kláštera na ostrově. Spěchal jsem k udanému bytu. V nízké, těsné mansardě spatřil jsem dvě bídné postele: na jedné ležel Smělý s bílým, krví potřísněným šátkem kolem hlavy, s okem zapadlým, s umrlčí bledostí v obličeji; na stoličce u postele ležel obrovský, zkrvácený palaš. Na druhé seděla v chudém obleku suchá, zimomřivá podoba ženská, s obličejem zmořeným, s pletí nezdravě bílou, téměř průzračnou, s očima bez lesku, plnýma slzí. A z tahů jejích, dotud spanilých, poznal jsem Julii. V rukou chovala dítko pečlivě zabalené hrubým, vlněným šátkem. Když jsem vstoupil, vzpřímil umírající namáhavě vrchní část těla, oči jeho spočinuly na mně v nadpřirozeném lesku a ze rtů vydrala se slova: „Pamatuj na daný slib, zde Julie — tvé dítě! Umírám za — za —“ S chropotem padl nazpět; ruka jeho klesla s postele a hubené, kostnaté její prsty dotýkaly se rukojeti palaše. Nevím, zda uviděl ještě, jak jsem vzal dítko do náručí, jak jsem políbil štkající Julii v bílé čelo; když jsem se k němu obrátil, ležela přede mnou mrtvola s jakýmsi zvláštním, slavným výrazem v obličeji.

Vracel jsem se s Julií a malou Irénou z Paříže. K přání nemocné matky zabočil jsem k známému městečku švýcarskému. Však nedojela k němu živá; hasnoucím okem zahlédla jen kostelní jeho vížku, třpytící se v záři sluneční, obklopenou poletavým rojem černavého ptactva. Podle žádosti její pochoval jsem ji na ostrově, ve zříceninách kláštera, vedle

hrobu novicova. Když jsem tam vezl ověnčenou rakev, v pošmourné odpoledne, a Vlach gondolier smutně, s hlavou sklopenou veslo potápěl do šeré vody: zdálo se mi, jakoby někdo třetí neviditelný seděl na obrubě lodi, jakoby duch Karlův doprovázel k hrobu svou milovanou Julii. —

Tím končily zápisky hraběte Juliana.

V.

Hraběcí zápisky obklopily milostnou postavu vrátných Irény tajemným romantickým přísvitem, který ji Václavovi tím zajímavější činil. Nebylo téměř pochyby, že dívka tato rozkvetla z onoho poupěte, které byl hrabě Julian v pařížské mansardě na prsa přitiskl. Příběh o lesním úředníku, pytlácké kuli a paní žalem uvadlé byl patrně holou smyšlenkou, která před světem zakryti měla pravý původ Irénin. Aby nabyl jistoty nezvratné, povolal jednou klíčníka k sobě do knihovny pod záminkou, že mu třeba pomocníka ku přenášení knih.

Mezi přenášením prohodil Václav jako maní: „Býval jste také ve službách nebožtíka hraběte Juliana?“

Pomocník jeho pohnul několikráte na plano rtem, pak vykoktal: „Ovšem, ovšem.“

„Klíčníkem?“

„Komorníkem.“

„Jméno vaše Jakub, není-li pravda?“

„Jakub Foltýn.“

„Provázel jste hraběte na zpáteční cestě z Paříže, když s sebou vezl nemocnou Julii a malou Irénu?“

Odpovědí bylo silné zabuchnutí. Celá náruc mohutných, tlustě vázaných knih, kterou byl právě Foltýn nesl, ležela před ním v nepořádku na podlaze; on pak stál nad nimi s rukama svěšenýma, s okem nepřirozeně vypouleným.

Teprve když Václav krátkými slovy objasnil, jakým způsobem se o všem tom dověděl, když připojil ubezpečení, že ani slůvkem ničeho nevyzradí, vzpamatoval se Jakub a pečeť tajemství za pečetí klesala s mlčelivých jeho rtů. Potvrdil všechny domněnky Václavovy; sdělil mu, že je Iréna skutečně dcerou hraběte Juliana, že ji tento po smrti Julie svěřil jemu s rozkazem, aby ji vydával za dítě svého bratra, že mu sliboval povýšení ve službě a dítěti skvělou budoucnost, že však náhle bez posledního pořízení skonal a že se on — Jakub — za nedlouho na to stal vrátným a manželem. Při posledním slově povzdechl z hluboka. —

Václav scházel se častěji v parku s Irénou. Den ode dne shledával nové kouzlo na té tiché jarní květině, která se k němu vždy důvěrněji tulila, která před ním vždy volněji otvírala krásný, nejčistší rosou poesie operlený kalich panenské duše: obdivoval se jejím trefným úsudkům, jaré obraznosti, důvtipu, jemnosti a hlubokosti citu a jakémus neobyčejnému, vysokému směru, jímž se nesla na křídlech nadšení líbezná její bytost, jehož znak jí zářil na čele a lišil ji od všedního okolí jako hvězda princeznu v pohádce.

Jednou obdržel Václav závažné psaní. Jistý přítel byl mu zaopatřil místo, jímž byly splněny nejvřelejší, nejsmělejší jeho touhy: místo klidné, stálé, s příjmem, ne sice skvělým, ale dostatečným k založení skrovné, šťastné domácnosti.

K večeru téhož dne sešel Václav s tlukoucím srdcem do parku. Našel tam Irénu sedící na podstavci sfingy, s knihou v ruce. Sprchlé bílé květy zavěšeny byly tu a tam ve světlých jejích kadeřích, ležely v otevřené knize. Byl to překrásný vonný teplý večer pozdního jara. Přisedl k ní, hleděl dlouho mlčky do její krásné snivé tváře, a když ji soumrak večerní úplně zahalil, že nebylo viděti než obrysy hlavinky a ruky, která ji podpírala, chopil se druhé ruky její a vyznal jí vše. Zeptal se jí třesoucím se hlasem, chce-li býti ženou jeho, chce-li zanítiti plamen blaha nehynoucího na krbu skrovné jeho domácnosti.

Neodpovídala. Ruka její třásla se v jeho, vysmekla se, zakryla skloněný obličej. Bylo slyšeti jen vzdechy její. Konečně spustila ruce do klína a zašeptala prosebně: „Zítra, zítra vám odpovím.“ —

Václav nemohl usnouti. Zašel do knihovny, usadil se tam do staré lenošky a probíral se při záři starožitné lampy v několika knihách, které byl z přihrádky vyňal. Již nemělo nic příšerného proň to místo, nic hrozného pomyšlení, že se tu snad v tiché půlnoční době vznáší nad ním duch nebožtíka hraběte: vždyť byl nebožtík ten otcem jeho milenky, snad budoucí ženy.

Otvíraje jednu z oněch knih, spatřil v ní stůčku papíru, ovinutou praménkem světlého, měkkého vlasu. V napnutí odstranil podivnou pásku a rozbalil dva sežloutlé listy; na prvním bylo psáno:

Má jediná milá dceruško!

Budu již prach a popel, až rozbalíš drahými prsty tento mrtvý pozdrav svého otce. Buď zdráva, buď šťastna, dcero má! Dcero mé jediné lásky,

dcero mého provinění. Náhlá smrt odňala mi tvou matku, než jsem ji mohl učiniti před světem svou ženou: svět odepře ti mé jméno, však mé požehnání otcovské nemůže ti vzíti. Žehnám ti: budiž krásná, dobrá, šlechetná jako tvá matka! Žehnám ti: budiž šťastnější než ona! Žehnám ti: vznášej se jako hvězda nad světem, byť ne co dědička mého rodu, ale co zářivá perla, v níž shrnuto vše krásné a jasné, co uniklo z bídné skořepiny mého ducha!

Julian Orlický.

Druhý list obsahoval řádný a platný odkaz, jímž zůstavoval hrabě Julian své nemanželské dceři Iréně veliký statek, jejž byl nedávno koupil, a značnou sumu peněz.

Z listů těchto vysvítalo, že nepomýšlel hrabě Julian na brzkou smrt, a že jej tato překvapila dříve, než mohl další opatření vzhledem k odkazu tomuto učiniti.

Na druhý den zastihl Václav Irénu smutně zamyšlenou na obyčejném místě v parku. Však než jej mohla osloviti, podal jí denník a závitek papíru, obtočený pramének světlého vlasu, vlasu Juliina. „Než mi odpovíte, přečtěte toto!“ pravil a vzdálil se kvapně.

Následující dva dny nesetkal se s Irénou. Třetí den bylo divadelní představení ochotníků v městě. Když do prostory pestrým obecenstvem přeplněné vstoupil, oznamoval právě režisér, že pan Jahoda v poslední chvíli úlohu vrátil, že se na rychlo jiný herec v úkol tento uvázati musil a že tudíž prosí za shovívavé posouzení. Za krátko potom vystoupila Iréna. V dusné prostoře nastalo divné vlnění a šustění; strakatá péra a stejné vějíře skláněly se

k sobě a krásná i nekrásná ústa podrobovala šeptem milostný zjev vrátných princezny nejpřísnější kritice: jak žebrácké jsou ty drobné střevíčky s růžičkou vybledlých pentlí na vrchu, jak ošumělé to zlaté třepení, jak jí nesluší ta bílá růže ve vlasech, jak je bledá, jakou má trému! Ale když Iréna směle, s okem zářícím předstoupila, když se rozlehl sálem lahodný, zvučný její hlas, umlklo matek šumění, dech utajil se v obecenstvu a zraky všech upjatě sledovaly každý pohyb mladé umělkyně.

Dostala se k místu, k němuž ji byl starý don Juan tak horlivě připravoval, k místu, kde roztrhati má důležitou listinu; bílá její ručka sklonila se k ňadrům. V tom vyskočil Václav, vztáhl k jevišti ruce, přidušený jeho výkřik ozval se v hrobovém tichu, že se k němu všichni ohlédli: Iréna trhala tam právě s okem planoucím na kusy, na drobné kousky odkaz hraběte Juliana!

Když za bouřlivého, nadšeného potlesku obecenstva opona spadla, pospíšil Václav za jeviště. Zastihl tam Irénu ve výklenku okna, spoře osvětleném bídnou divadelní lampou.

„Iréno, co jste učinila?“ pravil k ní přitlumeným hlasem.

„Ach, pane Volný,“ odpověděla, „nyní mohu k vám promluviti bez všeliké tísně. Zažehnala jsem přelud bohatství, jenž stanul na chvíli mezi námi. Bolí mne velice, že nemohu odpověděti k otázce vaší z parku dle přání vašeho. Jste muž dobrý, šlechetný, ctím vás upřímně, z plné duše si přeji, abyste zůstal mým přítelem; však ruky své nemohu vám dáti, neoblažila by vás. Cítím v sobě jiné, jiné povolání! Nezdědila jsem jméno otcovo, nechci děditi jeho bohatství; což pomohl všechen třpyt a lesk

nádhery mé ubohé, nešťastné matce?! Chci věrně a zbožně chovati jedinou část jeho odkazu: to krásné a jasné, jež cítím jako dědictví jeho v sobě, tomu chci věnovati celý svůj život. Za hvězdou umění chci jíti. Strýc schválil již můj úmysl, ba vnutil mi jako výbavu sumu, kterou byl nastřádal z příspěvků mého otce na první mé odchování. Teta propustí mne ráda."

Dvě neobyčejně veliké a červené ruce, přispívající dle neskrovných svých sil k triumfu první herečky velkoměstského divadla, obrátily na sebe pozornost obecenstva v přízemku. V meziaktí přistoupil k majiteli drahocenných těch rukou jistý pán a dotkl se jeho ramene.

„Ach, pane Volný," zvolal Petr Jahoda, neboť jemu patřily naznačené ruce. „Vítám vás! Ach, jak okřívám, mohu-li jednou za uherský měsíc přijeti sem, abych se podíval na její mistrnou hru. A hleďte, první základ k jejímu umění položil jsem já. Jak výborně hrála!"

„Jako vždycky," odpověděl Volný. „Však povídejte, jak se vám vede?"

„Ó, znamenitě! Stal jsem se správcem."

„A vaše donjuanství?"

„Přemožené stanovisko. Jsem zetěm našeho starého."

„Nastojte! A kterou z jeho dcerušek jste zvolil?"

„Nejstarší, pane, nejstarší. Učinil jsem to staré k vůli. A vy?"

„Já jsem se zachoval dle rady svatého Pavla."

Kallobiotika na cestách.

(„Lumír“ 1875.)

Pyšná Odessa zmizela v dálce. Poprvé spatřil jsem krajinu z vody a nebe; obraz moře úplný, ničím nerušený, rozvinul se kolkolem v úžasné velebnosti své. S pocity zvláštními zadíval jsem se do něho. Obrovské jeho rozměry vznášely ducha a sklíčovaly zároveň; s nesmírným jeho obzorem rozšiřovala se mi prsa blahým pocitem volnosti a zužovala se zase tesklivým jakýmsi pocitem, když svezl se můj pohled přes okraj paluby dolů do kypícího varu, do táhlých, pěnivých vln, v nichž nepřátelský člověku živel láme se o boky lodi naší. Však dnes chová se potměšilé Černé moře dosti krotce; nesčíslné vlny stoupají klidně, odměřeně v mírné, hladké pahorky a sklánějí se v čeřeny bílé pěny; barva jejich je časem zelená jako brčál, časem modrá jako květ brčálu, v celku tmavozelená, v dáli až do černa. Někdy spouštějí se k nim velicí, bělaví rackové, fofrujíce jako do taktu tuhýma křídloma, chvílemi vymršťuje se dlouhý delfín střelhbitě nad povrch jejich.

Dlouho bavil jsem se pohledem na tento mně tak nový obraz; posléze zabloudil jsem s něho do hustého, rozmanitého ráhnoví, lanoví a plachtoví

nad mou hlavou a pak spadl již můj zrak do mezilubí, kde bylo stlačeno strakaté pasažérstvo třetí třídy. Tato místnost bývá na lodích, objíždějících břehy Černého moře, učiněnou národopisnou výstavou. Z části upomíná zároveň na menažerii. Po obou stranách krytého podpalubí táhne se lešení na způsob šalandy a v hořejším i dolejším jeho oddělení nacpána je úžasná směsice národností, pohlaví a vyznání víry. Tu sedí s nohama skříženýma na vybledlém koberci vážný moslim a v jeho dlouhém, božsky klidném obličeji pod zeleným turbanem zračí se tiché uspokojení, že si dobyl a uhájil dostatečné prostory, by hověti mohl sladkému pohodlí, umístiti bezpečně skleněný podstavec svého nargile a žluté pantofle s vyhnutými zobáky. Vedle povaluje se několik dlouhých chlapů s tvářemi, jež nevzbuzují právě důvěru; černé, zcuchané jejich vlasy pokrývá červený fez, obtočený dole strakatým šátkem; mají krátké hnědé kazajky s černým vyšíváním, a hnědé, prýmkem ozdobené spodky, dole těsně přiléhající, nahoře nepoměrně jako pytel široké a v pasu několikrát obtočené širokým šátkem, za nímž čouhají lesklé hlavně dlouhých pistolí. Jsou to Řekové. Odjinud mžourá přívětivě očima rozšafný ruský mužík s kadeřavým, světlým vlasem, a dlouhou bradou stejné barvy, v kaftanu a placaté čepici, a vedle něho odpočívá v malebné poloze a křiklavě šviháckém oděvu starozákonní commis voyageur z Odessy, ohlížeje se pohrdlivě po svých sousedech a dávaje jim duševní svou převahu na jevo hvízdáním arie z Troubadouru. Onde rozložila se táborem požehnaná rodina valašská, stěhující se do Kavkazu; všechno je na ní osmahlé, špinavé, rozcuchané a přece tvoří skupení dosti malebné, jehož

nejzajímavější částí je bez odporu vrásčitá matrona, odbývající s důstojností matky Gracchů na jeřebaté hlavě čiperného klučiny ve svém klíně výkon, který často v báchorkách zajaté princezny na hlavách rozličných netvorů útlýma ručkama konati musejí. Dlouhý Peršan s dlouhým, hladkým obličejem, v černé, chlupaté čepici nápadné výšky, s černými kudrnami za uchem — ostatní část hlavy jest holá, — úlisný Armén, gruzínský kněz v dlouhém taláru s černým, pečlivě spleteným a barvitou stužkou propleteným copem v týle — takové a jiné podoby leží, klečí, sedí, žvýkají cibuli a česnek, probírají se v kuličkách obrovských růženců, baví a hašteří se v rozmanitých jazycích a rozšiřují zápach omamující v mezilubí naší královské „Junony".

Tato pestrá směsice postav a krojů dobře se hodila do rámce této mořské krajiny východní pod blankytem jižního lesku, v oslnivé záři sluneční. Méně uspokojen byl jsem postavami kolem sebe na palubě, vyhrazené pro první a druhou třídu; odevšad zívala tu na mne střízlivá suchopárnost a škrobenost evropské společnosti. Kostkovaný Angličan podle známé šablony, francouzská guvernantka, několik ruských důstojníků, řinčících šavlemi, několik emancipovaných ruských dam, kouřících papirosy vlastního díla, západem prosáklý Řek, čtoucí polohlasně novořeckou výslovností Odysseu, a německý profesor, konající v pravidelné křivolaké čáře zdravotní procházku po kolísavé palubě.

Zjev tohoto profesora tvořil nejkřiklavější protivu k báječnému světu Východu, kterýž si má obraznost od spatření prvního turbanu v Odesse ohnivými barvami ustavičně malovala a jehož mnohoslibná předehra tam v mezilubí se strakatila. Jak

směšně vypadala zde před tváří volného, bezmezného moře ta suchopárná postava v dlouhém, pečlivě zapjatém kabátě, s deštníkem v ruce, zlatými brejlemi na nose a dalekohledem v otřeném pouzdře po boku! Když jsem na ni poprvé pohlédl, vzniklo ve mně bezděky kruté přání, aby velebný ten Pontus vymrštil některou ze svých vln přes palubu a spláchl trochu školský prach pedanterie s té šosácké podoby, jejíž každé hnutí bylo jakoby políčkem ve tvář jeho vznešenou, majestátní. Nyní, když skvělé fantastické obrázky Východu odpočívají jen jako vybledlé snímky mezi listy mé paměti, musím přímo vyznati, že mne tehdáž jakési chorobné záští ke všemu západnímu svedlo k příliš ostrému posuzování německého profesora; setřáslť jsem právě s nemalým potěšením prach evropské vzdělanosti s obuvi, i popudilo mne tedy velice, že ona jakoby schválně jedním ze svých nejvlastnějších typů až do čarovné záře Východu mne pronásleduje.

Můj německý profesor byl, abych pravdě vydal svědectví, člověk v nejlepších letech, vzrůstu téměř bezúhonného, světlých vlasů a vousů a tahů obličeje zcela ušlechtilých. Ba, v jeho vzezření jevil se duch bystrý a hluboký, bohužel zároveň prosaicky střízlivý, což tentokráte mou východně naladěnou mysl dvojnásob urážela. Každý jeho pohyb byl účelný, odměřený a všechno jeho konání, zdálo se, prýštilo se z určitého, chladně promyšleného plánu. Byl jsem přesvědčen, že stojí poprvé tváří v tvář mohutnému Černému moři, snad moři vůbec, že ta zajímavá skupení v mezilubí jsou pro něho zjevy nevídanými, a přece procházel se tu s obličejem tak každodenním, tak prostým úžasu, obdivu, nadšení neb jiného přiměřeného pocitu a zraky jeho

spočívaly tak lhostejně na špičkách jeho bot — samo sebou se rozumí, že byly tyto obrněny gumovými střevíci — jakoby všechna jeho činnost duševní soustředěna byla v počítání kroků, jichž si byl určitý počet pro dnešní svou procházku napřed vyměřil.

Konečně zastavil se na konci své — nevím, kolikrát ušlapané — dráhy u samého kormidla a zaměřil pak volným krokem přímo k mé maličkosti. Usadil se podle mne, narovnal si brejle a mlčel.

Použil jsem této příležitosti, abych nabyl nezvratné jistoty o jeho národnosti a povolání. Že je německým profesorem, bylo totiž dosud pouhou domněnkou.

„Zdá se, že budeme mít pokojnou plavbu," prohodil jsem k němu německy.

Neškubl ani brvou, jakoby němčina byla úřední řečí na lodích Černého moře, však pravil německy: „Nejásejme před časem! Pontus euxinus má povahu velmi vrtkavou. V úplném bezvětří rozběsní prý se časem, zabouří zdola, jak říkají lodníci."

První polovice mé domněnky byla tedy potvrzena, napolo i druhá. Ten „Pontus euxinus" zapáchal ostře lakem profesorské stolice. Popudil mne suchý, úsečný způsob, jakým se muž tento dotkl povahy Černého moře, toho moře, kteréž jediným prudším udeřením v bok naší lodi proměniti mohlo nadutého profesůrka v obraz největší bídy, v směšného mučenníka mořské nemoci.

Oči maje upřeny na špičku deštníku — vězícího ovšem v obalu z voskovaného plátna — kterouž vrtal do dřeva paluby, tázal se mne rychle, s úřední jakous stručností: „Smím se optati, jaké je ctěné jméno vaše?"

Pověděl jsem mu je.

„Dále, odkud jedete?"

„Z Čech, z Prahy."

„Kam jedete?"

„Prozatím do Novorossijska."

„V jaké záležitosti?"

„Za účelem uměleckým."

„Já jsem Jindřich Valter, profesor z Mnichova. Jedu s paní a synovcem na Krym za účelem praktických studií."

Tón, jakým všechno toto mluvil, byl jemně ironický; parodoval zřejmě obyčejný nemrav pasažérů na lodích a železnicích, kteří začínají většinou rozmluvu se spolucestujícími podobným protokolárním výslechem.

Hádal jsem chvíli v myšlenkách, do jaké přihrádky náleží ten suchý profesorský exemplář.

„Bezpochyby geologických," prohodil jsem konečně.

„Nikoli, kallobiotických."

Pohlédl jsem na něho s lehkým úžasem. Setkal jsem se s pohledem jeho; spočívalť upřeně na mém obličeji.

„Zvuk tohoto slova je vám poněkud cizí, pravda-li? Nu, je to dosud mladičká věda, nebyla ještě formelně do společnosti uvedena. Doufám, že jí prokážu sám první tuto přátelskou úsluhu."

„Jméno této nastávající vědy není mi úplně neznámo," podotkl jsem, nikoli bez přídechu ironie.

„Eh, co dotud ve směru tom napsáno bylo, není hodno ani jména začátků. Však doufám, že se mně podaří položiti první, bezpečné základy, na nichž se brzy vypne hrdá, rozsáhlá soustava této vědy překrásné, již směle nazvati lze korunou všech soustav vědeckých."

Zamlčel se na chvíli; pak hovořil s rostoucím zápalem dále: „Kallobiotika není pouze vědou, nýbrž uměním, ba uměním nade všechna ostatní vznešeným. Nejdeť jí pouze o to, aby stanovila určité zásady, dle nichž by člověk v daných mezích největšího blaha tělesného i duševního dosíci a je sobě zachovati mohl, nýbrž směřuje i k tomu, aby život člověka nebyl již pouhou strakatou skupeninou více méně nahodilých a nesouvislých událostí, nýbrž aby se stal — pokud možná — skutečným uměleckým dílem, prodchnutým vůdčí myšlenkou, zosnovaným na zásadách krásy a dobra, zevšad zaokrouhleným, uhlazeným, propilovaným. Žijme drama, pane, žijme epos! — Pochopíte, že není úkol takové vědy snadný; jako včela z květů musí ze všech ostatních věd snášeti med k oslazení člověckého osudu, musí s nich jako s roztroušených barev palety vkusně sbírati světla a stíny k ladnému obrazu lidského života!“

Obmezoval jsem projevy svého mínění o těchto smělých theoriích na lehké pokrčení ramenem.

Valter nedbal toho a pokračoval: „Obyčejně cítí se člověk nešťastným proto, že nepřestává na svém štěstí. Obraznost maluje mu z daleka vždy štěstí barvami nebesky luznými, jakých není ve skutečnosti; když pak štěstí to skutečně polapí a shledá, že má v rukou jen všední bledé barvy skutečnosti, odvrací se v trpkém sklamání a vydává se na honbu za novým přeludem štěstí, za novou čarolesklou libellou, která se promění mezi prsty jeho opět jen v okřídlený hmyz bez duhy a třpytu. Záleží tedy především na tom, aby člověk střízlivě, nepředpojatým zrakem zkoumal povahu každého štěstí, aby je pozoroval při lampě chladného rozumu, nikoli při kouzelné svítilně obraznosti, aby očekával z rohu

Štěstěny spíše méně než více, a spokojen byl i s tím nejmenším, čeho lze dosíci na chudé zeměkouli. Snažím se, aby způsob mého života hověl těmto zásadám. Zdědil jsem veliké jmění, jsem boháč neposlední velikosti, a přece žiji bez lesku, přepychu i bez špíny skrblictví, zcela jako za časů své chudoby. Klidným okem přečetl bych v Sevastopolu telegram, který by mi zvěstoval ztrátu celého jmění."

Dovolil jsem si v duchu o tom pochybovati.

„Pojal jsem za ženu mladou, sličnou dívku," pokračoval profesor. „Miluji ji upřímně, ona miluje mne. Jsem šťasten v manželství tom a doufám, že jím budu stále ve stejné míře. Již před svatbou nakreslil jsem si obraz manželského štěstí rysy co nejchudšími. Uznal jsem po zralém uvážení, že je lépe pro blaho vezdejší neuposlechnouti rady svatého Pavla, a jen z té příčiny odhodlal jsem se k ženění. Nehledal jsem ideál; pátral jsem jen po dívce sličné, vzdělané, dobré, jakých je dosti, a když jsem takovou nalezl,, požádal jsem bez předchozího, náměsíčního blouznění o její ruku. Libánky mé nebyly opojením, jež mívá v zápětí mrzuté vystřízlivění; snažil jsem se zachovati v manželském ráji svém ze samého začátku přiměřený mírný stupeň teploty, v jakém se volně rozvíjí květina trvalého štěstí. Vychovávám si také manželku pro tento stupeň tichého blaha. Živá obraznost a novověké převrácené vychování zakalily ovšem zraky její; hlavinka její je plna románů a básní a v magickém, míhavém jejich osvětlení leží svět u nohou jejích. Blouzní o lásce, jaké není v srdcích, nýbrž jen na velinovém papíře se zlatou ořízkou: o lásce rozplývající se v růžové obláčky, poletující na zlatých křídlech mezi hvězdami, živící se slzavou rosou a sladkými vzdechy.

Chce, abych jí stále opakoval, že ji miluji, abych klečel jako něžný seladon u nohou jejích. Nu, vyléčím ji z té romantické nemoci. Prozatím učinil jsem jí k vůli a vydal se s ní na cesty..."

Představil jsem si v duchu malý růžový pantoflíček a pod ním šíji pana profesora v poloze ne právě velkolepé.

Však on mluvil dále: „Chci, aby poznala svět a lidi, jací jsou, s mým poučným výkladem in margine, aby — — hle! tam přichází!"

Netoliko já, ale celá společnost paluby zahleděla se s netajeným obdivem ke schůdkům z kabiny vedoucím, odkud se právě vynořila v atlasových řasách dáma neobyčejné věru krásy. Ztepilá její postava, jejíž prostá a přece bohatá úprava svědčila o vkusu přímo poetickém, uchvátila mne svěžestí a lahodností svou mladistvou; poupě růžové v bohatém, jemně rozvlněném vlase, vlhký lesk snivého, temného oka, nad nímž se dlouhé řasy na slunci blyštily kovovým téměř leskem, děcky malá ústa, přibledlý oválný obličej, v jehož stínech jemných se obrážela hluboká, básnivá duše, na skvostné rukojeti modrého, hedvábného vějíře přeútlá ručka — vše to tisklo mi na rty zvolání: „Snadno psáti kallobiotiku, je-li člověk mlád a bohat a má-li po boku takovou ženu!"

Však potlačil jsem zvolání to a zašeptal jsem pouze Valterovi s pohledem závistivým: „Vy nežijete ani drama, ani epos, nýbrž nejkrásnější milostnou báseň."

Usmál se lehce.

Za milostpaní kráčel, nesa úslužně pléd její na lokti, vysoký, leporostlý mladík s onou směsí ostýchavosti a buršikósnosti v pohybech, jakou se vy-

značují „neomšení“ ještě posluchači universit německých. Obličej jeho honosil se dívčí téměř krásou a svědčil o marné snaze, dodati měkkým, bezúhonným jeho tahům pomocí tenkého černého nálepku na čele (dozajista zcela bezúčelného) a několika pracně zkroucených chloupků nad svěžím rtem poněkud studentsky zpurnějšího, mužnějšího výrazu. Zkrátka, byl to mladík ve svém způsobu velmi nebezpečný dámám jistého věku. Patrně synovec pana profesora.

Valter představil mne své choti. Krátká rozmluva s ní přesvědčila mne, že nepatří k oněm krásným sochám, jimž mistryně příroda pro samý obdiv zapomněla vdechnouti ducha. Musil jsem uznati, že byla madame nejsvůdnějším živým odporučením kallobiotické jeho nauky.

Na jednom bodu nesmírného kruhu, jehož čistá, bezúhonná linie ostře dělila zelenavé moře od jasně modré oblohy, vynořila se bílá plachta. Nemusíš dlouho meškati uprostřed širého moře, abys pochopil živé pohnutí, jaké vzbuzuje taková daleká plachta mezi obecenstvem paluby; mimovolně zajiskří se oči všech, mnohé prsty vztahují se k ní, všechno hledí upjatě, jak se ta plachta výš a výše vznáší nad obzor, jak se znenáhla okazuje celé skupení plachet, stěžně, ráhna, paluba, černá hruď korábu, jak se blíží, jak se každou chvíli zvětšuje: již rozeznati lze nejdrobnější vlajku, již lana a kotouče na nich, již postavy na palubě a pestře obarvenou podobu Neptuna v čele lodi, majestátně nese se kolem, pozlacená koruna a trojhrot třpytí se na slunci, obecenstvo na protější straně mává k nám klobouky, již nás loď minula, rozměry její stále se menší, již rozeznáváme opět jen plachty, již splývají tyto v jediný

bílý obláček, však nespouštíme s něho oka, dokud se úplně neskryje za dalekou čarou obzoru. Setkání takové je velikou událostí na velebně jednotvárném jevišti mořském, kde zrak unavený odměřeným stoupáním a klesáním nesčetných vln, pobaviv se do omrzení hrou rozmanitých odstínů zelené, modré, šedé a černé barvy, s radostí vítá bělavého racka v povětří a hravého delfína ve vlnách.

Jaký div, že shrnulo se též obecenstvo naší paluby při objevení se daleké plachty k protějšímu zábradlí! Paní Valterová podala se obecnému proudu a manžel její chvátal za ní, vyjímaje opatrně dalekohled z otřeného pouzdra.

Mladý synovec, jakoby naschvál, zůstal pozadu. Usadil se nedbale na vysokém kotouči lan, svinutém na palubě blíže kormidla, opřel rusou, kadeřavou hlavu o dlaň a zadíval se do živé strakatiny v mezilubí. Brzy vypátral jsem, že jeho upřený, snivý pohled platí mladé krymské židovce, jejíž štíhlá, něžná postava ve vkusném, černém oděvu libě vynikala z okolní divé a strakaté směsi. Jak známo, nalézají se u nás mezi mladými židovkami právě tak zhusta svůdné krasavice, jako mezi starými šeredné ježibaby; ale vedle líbezných růží saronských, jakými mne Východ nejednou okouzlil, jsou nejkrásnější naše Esterky pouhými chudobkami. Židovka, jež zajímala našeho mladíka, neměla mnoho židovského do sebe; nebyl bych ani v semitský její původ uvěřil, kdyby mne o něm nebyl přesvědčil důvěrný její styk s mladým mužem, bezpochyby bratrem, — neboť pokládati ho za manžela té gracie měl jsem za čirou blasfemii, — který se honosil všemi zvláštnostmi židovského typu v bizarní věru výraznosti. Byl bych ji spíše považoval za Řekyni. Měla podlouhlý obličej

se štíhlým, řeckým nosem a drobnými, svěžími rtíky; v jeho přibledlé, ku podivu čisté a jemné pleti odstiňovaly se působivě černá, krásně vyklenutá obočí a veliké černé oči, z nichž vyzírala celá snivá poesie Východu. Oblečena byla po evropsku, ale přece pod zřejmým vlivem asijského vkusu. Hlavinku její obestírala v lehounkých záhybech černá tkanina, jemná jako pavučina, a pod ní spadaly v zadu na šíji dva havraní vrkoče, v předu pak visely k bílému hrdlu dvě podlouhlé náušnice, zlatým slzám podobné. Černé, řasné šaty nezastíraly půvab ztepilého, graciosního vzrůstu jejího a propouštěly z volných rukávů dvě ku podivu bílé a útlé ručky. Kostym ten doplňovala šňůra pozlacených skleněných koralů na prsou, černý vějíř a černý filigránský slunečník s řasnatou obrubou.

Porovnával jsem bezděky ty dvě postavy, obě krásné, v prvním květu mladosti, a přece rázu tak rozličného: tu silného, ruského mladíka s jasným, bodrým okem, v němž obráželo se již světlo střízlivé osvěty západní; tam útlou, černovlasou děvici s okem tmavým, v němž dřímaly ještě tajemné báje východní. Zraky obou upíraly se polo zvědavě, polo toužebně na sebe a zvláštní kouzlo spočívalo v setkání tom; vzpomněl jsem si na Heineovu píseň o posněženém stromu severu a daleké palmě.

Po chvíli němého pozorování usedl jsem k němu na lanový kotouč a prohodil jsem: „Hle, jaká krásná židovka tam dole!“

Pohlédl na mne plaše a zapýřil se lehce. Však hned na to, jakoby si byl připamatoval celou váhu studentské své důstojnosti, pohodil nedbale hlavou a pravil nuceně drsným tónem: „Černá, ale krásná!

Pro takovou Rachelku chtěl bych hlídati ovce a třeba jen ovčí kůže otce jejího."

„Však Leu byste přece nevzal nádavkem?"

„Proč bych nevzal? Při pohledu na Leu těšil bych se, že mám také Rachel, a radost z Rachelky udržovalo by pomyšlení na Leu v pravých mezích."

„Ah, patrně přisáháte na kallobiotické evangelium strýce svého?"

„Již se vám také ohlásil svou rolničkou?" zvolal živě mladík a v jeho tazích objevila se náhle veliká sdílnost. „Není-li pak ten jeho kallobiotický vrtoch hotovým bláznovstvím?! Lituji, věru lituji, že jsem se vydal s ním na cesty. Jeho ustavičné mentorování zošklivi mi znenáhla všechno. Zachutná-li mi v hôtelu víno, odměřuje mi každý doušek náprstkem; zadívám-li se na malebný kroj východní, vypočítává mi, kolik asi nezvaných hostů by se ze záhybů jeho vytřásti mohlo; spočine-li zrak můj o trochu déle na některém děvčeti, hned ochlazuje muj zápal kázáním o prospěšných i škodlivých stránkách pudu pohlavního. Hnusí se mi program cesty, poněvadž ho ustanovil napřed do nejjemnějších podrobností jako nějakou návštěvu mocnářu, a poněvadž ho chce provésti s drakonskou přísností do poslední tečky. Odměřuje naše cestovní požitky dle svého kallobiotického teploměru a já bych raději stál na bouřce a vichru! Na mou věru, kdyby nebylo —" zarazil se náhle a sklopil oči k podlaze.

Snažil jsem se v duchu doplniti přetrženou tuto větu. Patrně bylo něco, co poutalo horkokrevného mladíka k chladnému strýci, a co nechtěl onen mému neb vůbec lidskému uchu svěřiti.

Po chvíli přemítání otázal jsem se ho, pohlížeje upřeně v jeho tahy: „A jak snáší se paní Valterová s těmito názory svého pana manžela?“

Vzhlédl plaše ke mně a živý ruměnec zbarvil jeho líce. Nespouštěl jsem s něho oka.

„Snáší vrtochy jeho trpělivě,“ pravil za chvilku. „Hledí ovšem, jako všechny ženské, pantoflíček svůj trochu k platnosti přivésti, a z části se jí to také daří. Ale pochopíte, že není duši blouznivé, po lásce žíznící vhod chladně odměřený způsob, jakým se k ní — z pouhého vrtochu — chová.“

„Hřích pana strýce je věru do nebe volající. Paní Valterová je dáma k zbožňování jako stvořená.“

Vyslovil jsem poslední slova s obzvláštním důrazem.

Mladík neodpovídal. Sklonil jako v myšlenkách hlavu ještě níže a ruka jeho vnořená do světlých, měkkých vlasů zakrývala mi úplně jeho profil. Seděli jsme tak chvíli bez pohnutí.

Náhle zazněl v podpalubí zvonec. Hlas toho zvonce, jemuž Byron celou řadu nadšených slok ve svém „don Juanu“ věnoval, bývá stejně mocný a svůdný i v šumných palácích královských, i v pošmourných zdech tichého kláštera, i zde na lodi v krystalové říši Neptunově. Zvonec ten volal nás k večeři a my uposlechli ochotně hlasu jeho.

Sestoupil jsem do útulného salonku druhé třídy — moji noví známí byli zapsáni v třídě první. Při hojné tabuli a výtečném krymském víně, naslouchaje ruskému hovoru ostatní společnosti, která se bavila živě o strašných bouřích a jiných zajímavých příhodách na moři, zdržel jsem se dole až do večera.

Když jsem opět na palubu vystoupil, byla obloha nade mnou šedě zatažena a drobný déšť svlažoval žhavé lanoví a plachtoví naší „Junony".

Po palubě procházel se odměřeně pan profesor pod rozpjatým deštníkem.

Dobojoval jsem v duchu krátký boj, než jsem k němu přistoupil. Hlas jeden šeptal mi, že je nedustojno kaliti poměr tří cizích osob stínem podezření, snad úplně lichého; druhý hlas, mocnější, naproti tomu rozumoval, že je třeba upozorniti zaslepeného manžela na hrozivou možnost jistých následků převrácené jeho taktiky, aby v čas zabočil v jiné, šťastnější koleje.

„Přemýšlel jsem, pane," pravil jsem k němu, „o nedávné naší rozmluvě. Nedokončili jsme ji. Chtěl jsem se vás ještě otázati, snesl-li byste ztrátu své milostné choti také tak snadno jako ztrátu svého jmění?"

„Ztrátu své ženy? Sklonil bych čelo své před neúprosným zákonem přírody a pomáhal bych ze všech sil lékaři času, který by jistě dříve nebo později zacelil bolestnou tuto ránu."

„Ale což, kdyby vám umřela jen láska její? Ve skutečnosti se toho nemusíte, pravda, obávati — ale dejme tomu — což, kdyby se vám stala nevěrnou?"

Pohlédl ostře na mne. Zdálo se mi také, že vyvstala chmura na čele jeho. Nelíbil se mu snad způsob, jakým jsem vtáhl jeho manželku do všeobecné naší rozpravy, či zavadila má otázka o choulostivou strunu, která byla již dříve častěji nelibě v duši jeho zavzněla?

Bylo se již setmělo. Šli jsme právě kolem nízké, čtyřhranné zvýšeniny uprostřed paluby, jejíž zasklené

stěny vpouštěly světlo denní do salonku první třídy. Nyní byl tento lampami jasně osvětlen a v záři jejich zahlédl jsem výjev, který rázem zastavil mé kroky.

Paní Valterová a student seděli tam naproti sobě v ozdobných, měkce vycpaných lenoškách a bavili se házením a chytáním velikého pomoranče, jemuž sličná panička dávala časem směr nosu a jiným částem obličeje mladíkova dosti nebezpečný. Dětinská tato hra těšila je patrně velmi; oči jejich hrály veselostí, líce jen hořely, kolem rtů pohrával škádlivý úsměv.

Díval jsem se tak upřeně na tuto veselou scénu, že jsem k ní za chvíli též oči Valterovy svábil. Z nachýlené jeho hlavy a nehnutosti, v jaké vedle mne stál, mohl jsem souditi, že stopuje hru s pomorančem velmi pozorně.

Když jsme v procházce své pokračovali, prohodil jsem jako maně: „Svému panu synovci připravil jste zajisté tímto výletem znamenité prázdniny.“

„Společnost toho větroplacha není mi příliš milá; vzal jsem ho s sebou jen k přímluvě své manželky.“ Mluvil to spíše k sobě a poslední slova pronášel tak volně, jakoby každé z nich vážil.

Zastavili jsme se znova u pozorovací stanice nad kabinou. Tentokráte spatřili jsme obraz úplně změněný. Lenošky přestěhovaly se těsně k sobě; hlavy paní Valterové a větroplacha synovce nakloněny byly nad stolem, tak blízko vedle sebe, že se rusý jeho vlas dotýkal temné její kadeře; před nimi na stole ležel otevřen obrovský týdenník obrázkový. Oči jejich spočívaly snivě na pěkné illustraci, představující tajné dostaveníčko jakési půvabné signory s mladistvým, štíhlým panošem ve starém, zpustlém

parku. Zdálo se mi, že čela jejich víc a více k sobě se přibližují, že již spánky jejich k sobě lnou, navzájem se podpírají... Byl to optický klam!

Pan profesor zabručel: „Dobrou noc, pane!“ a vzdálil se s paluby. Následoval jsem jeho příkladu.

Uložil jsem se do číslované příhrádky, na jakousi pryčnu, zpříjemněnou jedním polštářem a tvrdou matrací, a moře ukolébalo mne brzy v pokojný spánek.

Když jsem ráno vyběhl na palubu, spatřil jsem před sebou táhlý, nízký pruh země a na něm řadu bělavých domků, baňatou mešitu, dva štíhlé minarety, ruský kostel, sporé stromoví, celý šik na vlas stejných větrných mlýnů s dlouhými křídly — vše to odstiňovalo se čistě na jasně modrém nebi, po němž se vznášely lehounké, bělounké obláčky. Loď naše zakotvila se před Eupatorií.

Kolem lodi naší skotačilo po vlnách, nyní barvou i kmitavým leskem v pravdě smaragdových, množství různotvárných člunů a v nich nabízeli nám osmahlí, pestře odění Řeci a Tataři své služby. Však uši a kapsy naše zůstaly nepřístupny svůdnému ševelu těchto pobřežních lupičů, živících se nekřesťanským odíráním nevinných výletníků na pevninu (platí zejména o křesťanech Řecích); neboť čas našeho pobytu před Kozlovem, úředně proměněným v klasickou Eupatorii, vyměřen byl pouze na hodinu. Musili jsme se tedy spokojiti pohledem z dálky na bělavé město a na četné lodi před ním zakotvené, jejichž silně se kolísající stožáry s rozmanitým plachtovím tvořily zvláštní pohyblivý obraz.

Od Eupatorie pluli jsme podél holého, ploského břehu krymského; za ním vynáší v dálce mohutný

Čatyrdagh (hora stanová) své malebné obrysy, jejichž podobnost s obrovským, ploskostřechým stanem mu zjednala jméno.

Dlouho, dlouho procházel jsem se po palubě, aniž jsem spatřil některého člena zajímavé trojice. Konečně objevil se přede mnou synovec a vloživ mi důvěrně ruku pod paždí, zatáhl mne k lanovému kotouči u kormidla.

„Považte jen," pravil ke mně se smíchem. „Starý vyburcoval nás při prvním zábřesku jitra, aby nám ukázal východ slunce na moři, pomyslíte si asi — — Ó, nikoli! aby nám do příjezdu našeho v Sevastopol přečetl a na obrovské mapě znázornil stručné dějiny krymské války. Snesl náruč knih a fotografií, řečenou mapu, barvitými vlajkami ozdobené špendlíky a tuším i globus na stůl v kabině, a posadiv nás po pravici a levici své, začal přednášku svou zběžným přehledem nejdůležitějších událostí poloostrova tauridského se týkajících, z mlhavých dob šerověku přehnal kolem nás divoký hon národů v panství této země se střídajících: Skytů, Řeků, Alanů, Gothů, Hunů, Chazarů, Pečeněgů, Tatarů, Janovanů, odříkal šťastně litanii krymských chánů, dostal se k okupaci ruské a skokem k začátkům války krymské. Na to rozvinul před námi důkladnou vojenskou mapu z doby tehdejší a začal nám předčítati dějiny války, vyznačuje na mapě postupy spojenců pomocí špendlíků s vlajkou tureckou, anglickou a francouzskou. V okamžiku, kdy hrdina Kozarský bezpříkladnou chladnokrevností svou z obklíčení tří nepřátelských řadových lodí se svým ‚Merkurem' šťastně vyvázl, podařilo se také mně z kabiny uniknouti. Upřímně je mi líto ubohé tety, která sotva před přístavem sevastopolským z deště

spojených kulí, pum a granátů anglicko-francouzsko-tureckých vyvázne."

Ubohý mladík netěšil se dlouho ze své svobody. Sotva byl důvěrné sdělení skončil, vynořil se zlověstný deštník z hlubiny lodní a hned na to rozhlížely se dvě přísné oči bystře po palubě.

„Po mně je veta!" zašeptal synovec. „Ale nevzdám se bez odporu zoufalého."

Po těchto slovech vstal rychle a kradl se tlupami pasažérů ke schůdkům, vedoucím do národopisné výstavy v mezilubí. Zrak můj utkvěl na místě, které byl právě opustil. Ležel tam na podlaze složený lístek papíru. Bezděky zdvihl jsem jej a spatřiv několik řádků německých bez nápisu a bez podpisu, pročetl jsem je bez rozpaků. Zněly takto:

„Nežiju — sním. Ustavičně stojíš přede mnou, tvé sladké, tmavé oči s jemnou výčitkou se na mne upírají. Tak blízko jsi u mne, tak blízko! Cítím vůni čerstvých květů ve vlasech tvých, slyším tlukot srdce tvého. Jen rámě vztáhnouti — a přece, jaká mezera mezi námi oběma!"

Stranou pod tímto vzdechem toužebné lásky napsáno bylo nepevnou, patrně ženskou rukou: „Marné volání!"

V tom dotkl se někdo mého ramene. Vzhlédnuv, spatřil jsem Valtera před sebou. Již při vynořování se jeho hlavy z kabiny byl mne překvapil neobyčejně přísný a smutný výraz jeho oka, včera tak božsky klidného; nyní pak z blízka ještě více mne zarazila nápadná změna ušlechtilého obličeje. Byl velmi bledý, hluboké stíny ležely v jeho záhybech a vynucený ledový klid jeho tahů bezděky mi připomněl obličej sochy mramorové.

„Jak vidím, máme oba štěstí na ztracená psaníčka," pravil hlasem stísněným, kterýž se málo hodil k žertovnému tónu těchto slov. „Hle! včera večer našel jsem dvě. Dovolte, abych porovnal rukopisy."

Vyňal ze zápisníku dva lístky podobné tomu, kterýž jsem držel v rukou, a podal mi je s divným úsměvem. Na první pohled seznal jsem totožnost rukopisů, mužského a ženského, na všech lístcích. Také dva mně podané obsahovaly po několika větách milostného blouznění o krásné hvězdě, vždy tak blízké a přece tak daleké, o jisté skrýši jasmínové, plné vůně a lásky, vzpomíná-li na ni časem, vzpomíná-li na všechny ty sladké okamžiky, které lstivě ukryli před okem přísně je střežícím? Také zde napsala ženská ruka dole tajemné poznámky: na jednom „staří známí" na druhém „nedostatečně".

„Přenechte mi svůj lístek!" pravil Valter za chvíli. „Založím si sbírku. Možná, že nastřádám do konce své cesty celý román v dopisech."

Zvláštní trpký tón slov těchto vysvětlil mi všechno. Však chtěl jsem přece ještě podezření tak těžké zapuditi a sklíčeného muže potěšiti.

„Tyto lístky neobsahují právě mnoho," řekl jsem tiše.

„Ovšem; děj začíná se teprve poutavě zauzlovat. K překvapující katastrofě je jich příliš málo. Počkáme na pokračování. Díky, pane!"

Vzal můj lístek a vloživ jej opatrně k ostatním do zápisníku, vzdálil se s nedbalým úklonkem hlavy.

Dlouho stál jsem na témž místě, pohřížen v myšlenky, až mne z nich vyrušil hlas Valterova synovce.

„Zdá se, že mne strýc ani nehledal."

„Nezmínil se o vás ani slovem."

„Z vděčnosti za to vrátím se dobrovolně do křížového ohně spojenců před Sevastopolem. Beztoho chýlí se panství strýcovo nade mnou k brzkému, neočekávanému konci. Nu — však uvidíte!“

Pohlédl na mne s veselým, výrazným úsměvem.

Však mně zemřel pokus úsměvu na rtech. V hlubokých myšlenkách díval jsem se za statnou, jarou postavou odcházejícího. Srovnával-li jsem chladně všechno, co jsem v té krátké době viděl a slyšel, jednotlivé povahy německé trojice, převrácenou taktiku manželovu, mladost ostatních dvou, včerejší výjevy v kabině, tajemné lístky a poslední slova synovcova: nemohl jsem se ubrániti přesvědčení, že tu není všechno, jak by mělo býti, a že snad co nevidět šeredný mrak zakalí obzor domácího štěstí profesorova.

Z dumání toho vytrhl mne zvláštní ševel na palubě. Cestovatelé tlačili se k zábradlí, na všech lících obráželo se živé pohnutí a ode rtů ke rtům znělo: „Sevastopol! Sevastopol!“

Vjížděli jsme do veliké zátoky sevastopolské, vřezané s několika vedlejšími choboty hluboko do holého skalnatého břehu. Kolem do kola po zvýšeninách a pláních, příkře osvětlených horoucím sluncem poledním, viděti roztroušené zbytky strašlivých druhdy opevnění, náspů, hradeb, věží, domů; z dáli, z hloubi zátoky příšerně hledí k nám pozůstalé, obrovské průčelí rozstřílených dok (loděnic) dlouhými řadami prázdných oken; před námi na sklonech a hřbetě výšiny, mezi dvěma choboty strmící, nakupené domy a zříceniny s majestátným chrámem ruským; dole nad přístavem nádherný, z části porouchaný portikus na žulových sloupech a pod ním široké kamenné stupně k zátoce vedoucí —

zbytky někdejšího Hraběcího přístavu; po druhé straně sad Kozarského do vrchu stoupající — tak rozvinul se před námi v nejhlavnějších rysech obraz nynějšího Sevastopolu.

Přistali jsme těsně u břehu. Přístaviště poskytovalo neobyčejně pestrý a živý pohled. Velké a malé postavy v lepých vojenských uniformách, dlouhých kaftanech, strakatých řasných halenách, v turbanech i huňatých čapkách, s fesy i nízkými klobouky, s širokými i těsnými nohavicemi všech barev, v juchtových vysokých botách i v barvitých safianových pantoflech tísnily a hemžily se tu v čilém ševelu, proměňujíce každou chvíli pestrý obrazec živého tohoto kaleidoskopu. Na hlavách četných prodavačů kolísaly se koše a prkénka s paštikami a pirogy, pomoranči a citrony, rybkami hrajícími v barvách duhových; jiní seděli za kupami okurek, česneků a cibulí; jiní obcházeli s chladivým růžovým šerbetem ve skleněných baňkách. Vřava tato dosáhla nejvyššího stupně, když hrdá naše „Junona" do ní vychrlila své strakaté obecenstvo z mezilubí.

Když vlny ruchu toho poněkud ulehly, opustili také cestovatelé první a druhé třídy paroloď, aby použili tříhodinné její zastávky k obhlédnutí spoust sevastopolských. Brzy rozjely se s nimi lehounké úhledné povozy izvoščiků na všechny strany, cinkajíce vesele zvonci, zavěšenými pod obloukovitou „dugou" nad hlavami koňů.

Však já a německá trojice stoupali jsme pěšky vzhůru na boulevard Kozarského. Minuvše pomník námořního toho hrdiny, zastavili jsme se nahoře před jakýmsi kioskem a zraky naše spočinuly v obdivu na obraze u nohou našich rozestřeném. V úplném klidu ležela tu širá zátoka, překrásně modrá,

a vlahý safírový její lesk nádherně se odrážel od bělavých, slunečním žárem rozpálených břehů.

Nasytivše se luzného toho pohledu, sešli jsme do města. Profesor rozohnil se při hledání památných zřícenin a líčení jejich osudu brzy ciceronskou horlivostí tak, že nedávná chmura s čela jeho úplně vymizela; na synovci pozoroval jsem jakousi úzkostlivost a nedočkavost: oči jeho těkaly plaše po okolí a chvílemi bádavě utkvívaly na tváři paní Valterové; tato vznášela se po boku manželově v nezměněné líbeznosti.

Před jedním zbořeništěm, na jehož zbortěnou zeď se byl profesor Valter ve svém zápalu vydrápal, sáhl náhle synovec do náprsní kapsy a vytáhnuv ruku prázdnou, přistoupil k milostpaní a pošeptal jí něco do ucha. Ona vyňala na to ze záňadří ozdobně vázanou zápisní knížku, vytrhla z ní list a podala mu jej zároveň se skvostnou miniaturní tužkou.

Mladík usedl na práh zbořeniště a položiv blánku na koleno, načrtal na ní spěšně několik řádků. Když horlivý strýc s rachotem s vetché zdi, na štěstí nevysoké, právě k nohám jeho se sřítil, byl již synovec lístek uschoval a tužku vrátil.

Šli jsme dále. Najednou začala krásná paní nápadně blednouti, zastavovala se časem, oddychovala z hluboka, kladla něžnou ruku na čelo a prohlásila konečně, že cítí jakousi bolest v hlavě, jakousi mdlobu v údech, — zkrátka, že jí není volno a že se vrátí na loď. S obzvláštní horlivostí nabídl se hned synovec, že ji doprovodí.

Pan profesor byl tak zaujat prohlížením zřícenin, že odchodu jejich ani nezpozoroval. Po chvilce optal se mne, kam-že odešli, ale nepopřál hrubě sluchu

mé odpovědi. Zastavil kolem jedoucího izvoščika a přinutil mne, abych s ním vstoupil do povozu.

Projížděli jsme se městem, navštívili Malakov-kurhan a rozsáhlé hřbitovy a bůh ví, kam by nás byla zvonivá trojka (trojspřež) ještě zanesla, kdybych nebyl upozornil profesora, že již nejvyšší čas, abychom se vrátili k přístavu.

A byl věru nejvyšší čas. Když zvonek naší trojky na přístavišti umlkl, začínali již lodníci „Junony" spojení paluby s pevnou zemí zrušovati. Seskočili jsme nakvap s povozu a chvátáme k lodi. V tom vystoupila z tlupy, na břehu zevlující, jakási postava, oděná v pestré hadry, s tajemným výrazem v obličeji, a podala Valterovi svinutý lístek. Rozbalil jej spěšně, přelétl obsah jeho dychtivým zrakem, ruce se mu zachvěly, obličej náhle se změnil... Četl znova, obrátil papír, lístek vypadl mu z ruky... Stál tu chvíli jako hromem omráčen, s okem pustě vytřeštěným, s lící mrtvě bledou. Pak zaúpěl z hluboka a zastřel si rukama obličej.

Řek vedle stojící shýbl se pro lístek a podával mu jej. Valter spustil ruce a pohlédl na mne zoufalým okem.

„Přečtěte si to," zvolal. „Oklamán! Opuštěn!"

Vzal jsem papír — zdálo se mi, že to lístek vytržený z denníku paní Valterové — a přečetl tyto spěšně tužkou načrtané řádky:

„Milý ujče!

Co řádky tyto přečítáš, jsem daleko za Sevastopolem. Musím ti upřímně vyznati, že tvůj rukopis „kallobiotiky", z něhož jsi nám od rána do večera předčítal, a tvé ostatní učené přednášky mně a tvé paní mnohou přehořkou chvíli způsobily. Nuže, s bohem! Cesty naše se rozbíhají. Nevzal jsem s sebou

ničeho, což tvého jest — však něco přece: možná, že to bylo nejdražším tvým klénotem. Ale musilo se tak státi. Byl bys ubohou svou žínku utýral nadobro. Unáším ten klénot s sebou — spočívá mi na srdci, tisknu ji pevně k hrudi, trojka zvoní nám vesele, nedohoníš nás, nepolapíš! Vilém.“

Na druhé straně lístku napsáno bylo pouze ženskou rukou: „Odpusť, Jindřichu.“ Poznal jsem oba rukopisy z listu na lodi nalezených.

Útrpně pohlédl jsem na ubohého manžela. V tom zavolali na nás lodníci „Junony“, abychom si pospíšili, že odjede loď co nevidět. A shýbali se již pro prkna spojující palubu s břehem.

V okamžiku tom vzpřímil se Valter prudce, zamáchl rukou, očima probleskla mu náhlá mocná myšlenka.

„Pospěšte, pane!“ zvolal.

„A vy —?“

„Já se pustím za nimi.“

„Kdo ví, jakou stranou se dali.“

„Byť do pekla — zastihnu je!“

„A vaše zavazadla?“

„Co mi po nich! Hoďte je do moře — tohle mi dostačí!“ V zoufalé odhodlanosti zaklepal při tom na náprsní kapsu spodního kabátce, z níž čouhal blyštivý revolver.

Teď uchopil mne lodník za rameno a ukázal na soudruhy, kteříž právě osudné prkno zdvihali. Nevím ani, jak jsem se ocitl na palubě. Zaslechl jsem ještě za sebou zvolání Valterovo: „Oznamte kapitánovi, že jsme se dali k Jaltě po suchu. A chcete-li, dejte tam věci mé dopraviti do hôtelu ‚Crimée‘.“

Ozval se mocný hukot, bílá pěna vzkypěla na boku lodi — vzdalovali jsme se od břehu. Viděl jsem, jak nešťastný profesor uprostřed malebné tlupy v přístavišti s živými posuňky rukama šermuje — s Tatary ovšem nesnadno se smluviti, zvláště samospasitelnou němčinou! — jak začíná tlupa chápati, jak se hádá, jak jedni v tu, druzí v onu stranu ukazují... Konečně zmizel Valter s jedním Tatarem v oblaku prachu.

Vypluli jsme ze zátoky opět do širého moře. Když nám dávno Sevastopol zmizel s očí, vzpomněl jsem si na poslední slova Valterova. Bral jsem se ke kajutě kapitánově. Jda kolem schůdků, v kabinu vedoucích, div jsem nevzkřikl překvapením; z dola vystupovala lehce na palubu — paní Valterová!

„Ach, vy zde, milostpaní?!" zvolal jsem bezděky, když stanula přede mnou na posledním schůdku. Obličej její byl o stín bledší než jindy, zrak lehce zamžený.

Pohlédla spěšně na palubu, pak s udivením na mne. A jakoby z mých vzrušených tahů všechno byla vyčtla, přelétla znova bystrým pohledem rozptýlená skupení cestujících na palubě a zeptala se úzkostlivě: „Kde je Valter? Neviděl jste mého chotě?"

„Dovolte, milostpaní," pravil jsem spěšně, „abych se vás dříve optal, je-li mladý pan Valter v kabině?"

„Vilém? — Není. Doprovodil mne k lodi a vrátil se do města s podotknutím, že si prohlédne sám ostatní jeho památnosti. Od té chvíle jsem ho nespatřila. Sklíčena bolestí hlavy a povšechnou jakousi mdlobou, ulehla jsem v kabině na pohovku, víčka jako olověná klesala mi na oči — náhlý spánek

mne překvapil — procitla jsem teprve před chvílí... Však pro bůh, pane, co se stalo? Kde je Valter? Kde jsou oba? Snad nepřihodilo se nějaké neštěstí?"

Stál jsem před ní v rozpacích, s okem sklopeným. Záviděl jsem včera hedvábnému vějíři, když na lesklé jeho rukojeti spočívaly ty útlé, bělounké prsty; nyní chvěly se zimničně na mé ruce. Cítil jsem, že to krásné tmavé oko prosebně, dychtivě lpí na mých rtech. Měl jsem jí všechno říci? Měl jsem objeviti andělu tomu škaredé podezření, jehož stínem jsem se odvážil já sám zakaliti čistý její obraz? A přece: jasný obsah listu Vilémova a slova na rubu jeho, ty ztracené dopisy —! Jaká to zmotanina? Prahnul jsem po vysvětlení.

„Nuže, milostpaní," pravil jsem odhodlaně, „řeknu vám všechno. Však nelekejte se zbytečně; neštěstí se žádné nepřihodilo. Odstupme trochu stranou: zde vydáni jsme v šanc zvědavosti celé paluby."

Usedli jsme tváří k moři na místě, kde roh spuštěné plachty zakrýval obličeje naše ostatním návštěvovatelům paluby. Pověděl jsem krásné paní šetrným zpusobem příhodu na přístavišti a co následovalo.

Když jsem skončil, klesla paní Valterová na zad a zastřela si obličej rukama. „Opuštěna!" — zaúpěla. „Opuštěna!"

Musím vyznati, že jsem nehleděl s náležitou soustrastí na skloněnou tu hlavinku, v nepořádku svých kadeří tím půvabnější, na polosvadlé poupátko nad jejím čelem, na útlé, bílé prsty, z nichž jeden honosil se zlatým, tenkým kroužkem s démantovou slzou, na ňadra, jejichž pohnuté vlny jemně se rýsovaly v záhybech atlasového šatu. Od té chvíle, kdy se mi zrazený, zoufalý manžel proměnil v pouhého

strýce, honícího se s revolverem v ruce nevědomky za uprchlým synovcem, zmizel tragický nádech se zmotané situace nadobro a tato okazovala mi jen komickou svou stránku. Ba, měla pro mne ještě jednu stránku, mnohem příjemnější. Hle, tu sedím vedle sličné paničky, jejíž manžel se toulá bůh ví kde po horách krymských, která dlí v té chvíli opuštěna uprostřed cizích lidí, na širém moři, nemajíc mimo mne nikoho, s kým by promluviti, ke komu by se o radu a pomoc utéci mohla. Ó, jak mi lahodila role ochránce a důvěrníka, úloha rytíře opuštěné této dámy! Jak blaze mi bylo v tom útulném koutku paluby, za tou plachtou bílou, záplatovanou, chvějící se mořským vánkem; tak blaze, že přál jsem si, aby ta plachta navždy tak se třepetala mezi námi a světem ostatním!

Paní Valterová spustila nyní ruce do klína, její oko třpytnými slzami naplněné obrátilo se ke mně a rty její zalkaly: „Ach, bože! Kam asi zabloudí? Bůh ví, shledáme-li se kdy zase!“

„Neoddávejte se, milostpaní, zbytečným oba vám Poloostrov krymský není tak obrovský; někde v Bachčisaraji, Simferopolu, v Alupce nebo Kaffě dostihne váš pan manžel uprchlíka — všechno se vysvětlí — a na rychlo vydají se oba k Jaltě, jsouce přesvědčeni, že tam v původním cíli společné cesty, v některém hôtelu s úzkostí návratu jejich hledíte vstříc.“

„Ó, nyní vím jasně, že mne nemiloval. Jak mohl o mně cos podobného jen pomysliti?!“

„Spravedlnost mi káže, abych se ujal vašeho pana manžela proti této výčitce. Okolnosti byly vskutku takové, že jinak ani mysliti nemohl. Kdyby byl jasný obsah listu Vilémova v něm zanechal ně-

jakých pochybností, byla by je zajisté rozptýlila slova, vaší rukou na rubu listu napsaná — —"

„Ach, osudná ta slova!" zvolala, vynímajíc ozdobný denník ze záňadří. „Vím, jak se tam dostala. Stal jste se náhodou důvěrníkem mého muže; nuž, staňte se i mojím. Hleďte! zde tato knížka byla mi přítelkyní, k níž mluvila jsem v dobách samoty o své lásce k Jindřichovi. Jí svěřovala jsem své blaho, své stesky, jí svěřovala jsem vše to, co Jindřich vždy chladně odmítal, co zamrazoval vždy na rtech mých svým přísným pohledem. Řeknete snad, že bylo konání mé dětinské. Však nemohla jsem jinak; srdce přeplněné toužilo po sdělení a mimo tuto knížku nemělo nikoho, kdo by byl trpělivě vnímal vyznání slastí a strastí jeho. Vilém požádal mne v Sevastopolu o lístek papíru; vytrhla jsem ho zde z této knížky a nevšimla jsem si patrně, že jsem na něm slovy oněmi začala nějakou zápisku. Na prázdné straně napsal Vilém bezpochyby své pomatené psaní..."

„Odpusťte, milostpaní, že vás upozorňuji ještě na jednu okolnost. Pan Valter našel v kabině tři milostná psaníčka" — k upokojení laskavých čtenářů podotýkám, že jsem se při těchto slovech lehce začervenal — „ohnivě psaná rukou páně Vilémovou a dle poznámek vaší rukou k nim připsaných soudil, že platila vám."

„Jaký řetěz nedorozumění! Psaníčka ta neplatila mně, nýbrž mé mladší sestře, do níž je Vilém až po uši zamilován. Na neštěstí zvolil mne za důvěrnici své blouznivé lásky, pro kterou byl od Valtera několikráte notnou důtku utržil. Na cestovním vaku, na zdi, na koleně, zkrátka, kde jen místa nalezl pro list papíru, čmáral své toužebné vzdechy po

vzdálené milence a přinášel mi je často nedokončené ku přečtení; já pak vracela jsem mu je obyčejně s dosti nešetrnými poznámkami. Již z tónu těchto poznámek mohl Jindřich poznati, jak nevážně jsem soudila o jejich obsahu. Viděti, že je četl již brejlemi podezření."

Nyní byl jsem úplně odzbrojen. Rozhodl jsem se, že zůstanu v Jaltě a že pomohu milostpaní hledati ztraceného manžela. Přijala nabídnutí mé s výrazem neskonalé vděčnosti a krásné její oko se poněkud vyjasnilo.

Nesnadno bylo věru dívati se zasmušilým okem na obrazy, jimiž nás nyní hrdě vypnulý, divně rozervaný břeh krymský každou chvíli překvapoval. V nejkrásnějším azuru nebeském rýsovaly se rozmanité fantastické podoby skal, v divoce malebných skupeních vedle sebe, na sobě, přes sebe navalené, jakoby byly ztrnuly uprostřed bouřlivého zápasu všech proti všem, a živost dojmu toho zvyšovala různá jejich barvitost: tu hnědá, tam sivá, onde tmavošedá, jinde do červena zabíhající nebo žlutými, bílými, zelenými vrstvami promíchaná. Jako pruh bílého dýmu pásá tu a tam volně plovoucí, daleko roztažený oblak ostré, kostrbaté boky jejich. A jak dále plujeme, objevují se nám v pozadí stále nové skaliny, jakoby vždy nová kamenná kulisa ze zadu se vysouvala; nové vždy a nové tvary poutají a překvapují oko naše zvláštností a smělostí svou. Tu strmí špičatá skála, jakoby ke skoku v moře nahrbená, tam věží se pustá hromada obrovských, černých balvanů, tu břeh kolmou závratnou stěnou v moře padá, tu klikatými rameny daleko do něho sahá, neb v tichou, modrojasnou zátoku se hloubí, jakoby stvořenou k rybářské idylle.

Tak minuli jsme pohoří Parthenion, jehož vrchol oživuje nám báje řecká postavami kněze Thoasa, Ifigenie, Oresta a Pylada, a jehož kamenný oltář kouříval prý se krví lidskou v oběť bohyni Dianě, monastýr sv. Jiří s blyštivou vížkou přilepený jako hnízdo na pokraji obrovské skalní stěny, vysoko nad mořem, přívětivou Balaklavu... Blížíme se čarokrásnému jižnímu břehu.

Již vystupuje před námi z moře krásně zelený jeho svah, pokrytý z dola až ku hřebenu vysokého pohoří nízkým listnatým lesem; porostlina tato houštne, mohutní, nabývá bujnějšího rázu — tu a tam vyzírají z ní ploské střechy vísek tatarských, bílé sloupy a balkony pyšných zámků, přívětivé dáčy (letohrádky), jako luzné hříčky stavitelské, jako něžné modelky všelikých slohů a vkusů: anglické, švýcarské, gotické, byzantinské, maurské, arabské, tatarské a bůh ví jaké. Nahoře objevuje se krásná Alupka, a teď — teď —

Marně volá zvonec v kajutě, navzdor všem slokám Byronovým ztratil v okamžiku tom svého kouzla — neslyším ničeho, nevidím ani sličné ženy vedle sebe — stojím tu ztrnulý obdivem, žasnoucí mé oko jak u vytržení hledí ku předu, dech se mi tají rozkoší v prsou. Jako spanilá kněžna báje, dýšící veškerým opojným kouzlem, zářící veškerým bohatým šperkem obraznosti východní, otvírá mi vstříc náruč smaragdovou — rajské pobřeží Jalty.

Stojím bez hnutí na palubě, teplý, vonný vzduch jihu lichotně mi ovívá skráně, hledím na ty krásy nevídané, hledím, hledím a náhle vlhne mé oko, plní se slzami. Osušil jsem je — vytryskly znova... Ba, mé oči zalily se slzami — a nesnadno vypsati, jak se to stalo. Bylo mi, jakoby příroda poprvé stála

přede mnou v plné své okouzlující kráse, jakoby v jižním tom blesku jejích očí tála celá severní má bytost, — tála těmi slzami rozkoše. Bylo mi, jako bych měl pokleknouti a vyznati lásku svou tam té malé, líbezné Jaltě — Smějte se mé pošetilosti — nemohl jsem tehdáž jinak a dosud, zaplane-li časem nádherný ten obraz živě v paměti mé, vlhnou mi bezděky oči.

Představ si, čtenáři, dalekou modrou zátoku, s obou stran uzavřenou fantastickými, skalnatými výběžky hor, nad ní v pozadí úžasnou, nesmírnou stěnu, jakoby kolmo visící nad malým líbezným městečkem, jež leží jako drobounká pestrá lastura u jejích nohou. Však to pouhá kostra obrazu. Převysoký ten hřeben stěny, jež zdá se hrozebně viseti nad Jaltou, oddělen jest od této mnohými výšinami, mnohými propastmi: hle! jak se blížíš, ustupuje ten křivolaký hřeben se svými temnými posupnými lesy dál a dále do pozadí, se stěny domnělé vystupuje hrbol za hrbolem, dole odděluje se od ní pahorek za pahorkem, čím níže, tím světlejší, tím smavější, obloukovitý pruh země u paty horstva roztahuje se, šíří se víc a více a celý ten břeh jediný rozkošný sad, plný nejbujnější, nejrozmanitější zeleni, posetý pestrými, nádhernými dáčami a dole nad samým břehem mořským kolem pahorku s pěkným, přívětivým kostelem v čele malebně stísněná tlupa různobarevných stavení lehounkých, filigránských tvarů; představ si, když přijíždíš blíže, že z těch stavení vystupuje plno barvitých pavlačí a lehounkých, štíhlých sloupců, tou zelení že se probírají tmavé jehlance cypřiší, vrcholy nejvzácnějších stromů poseté ohnivými květy, v přístavišti že se kupí dav Řeků a Tatarů v malebných krojích; představ si

k tomu leskle modrou zátoku a nad ní různotvárné, všelijak rozvěšené a svinuté plachty lodí; představ si to všechno v plné svěžesti a skvělosti jižních barev, v kouzelném osvětlení východního slunce, všechno jakoby se třpytilo, jakoby dvojnásob plasticky od pozadí se odstiňovalo, ve zlatém míhavém nimbu — nikoli! nepředstavuj si to! Mužeš-li, zajeď si před Jaltu a — budeš-li moci — vysměj se mi pak zase.

Když se „Junona" před Jaltou zakotvila, vzdychl jsem z hluboka, jako bych byl procitl z krásného snu. Nyní teprve ohlédl jsem se po sličné svěřence — stála po mém boku, pohřížena v pohled na vzácné panorama před námi. Celá tíha rytířských mých povinností přišla mi rázem na paměť. S přispěním lodního garçona vynesl jsem haldu vaků a tlumoků na palubu, s nebezpečím života obhájil jsem je proti úslužnosti několika malebných řeckých šibalů, v potu tváře snesl a sházel jsem je do jednoho z lehounkých člunů, kolem lodi se hemžících, — a více než hojnou odměnou za všechny tyto svízele bylo mi jemné spočinutí drobounkých prstíčků na mém rameni, když jsem paní Valterové pomáhal při vstoupení do úhledné lodice.

Brzy na to dleli jsme pod hostinnou střechou hôtelu „Crimée". Najali jsme si dva byty vedle sebe, jejichž dvéře vycházely na společný balkon s rozkošnou vyhlídkou na moře i Jaltu. Balkon tento stal se mi za chvilku těsným. Vyšel jsem ven do krásné přírody, nejprve k přístavišti, odkud se táhne aleje mohutných starých cypříšů, pak po široké bělavé silnici mezi dáčami. Prsa má oddychovala volně, blaženě v lahodném vzduchu, nasyceném vůní tisícerých květů, oko mé s rozkoší prodlévalo na širokém lupení fíků, na kvetoucích magnoliích, na

platanech, olivách, smaragdových sklončích révy, na pozlacených mřížkách bohatých sadů, za nimiž dováděly mladé ruské baryšně (slečny), házejíce po sobě zlatobarevnými pomoranči, na starém, šedobradém Tataru, sedícím s přirozenou elegancí na své krotké Rosinantě, na sítích, rozestřených po břehu, na koších, po kraj naplněných drobnými, lesklými rybkami...

Pozdě večer vrátil jsem se do hôtelu. Setmělo se úplně, obloha poseta hvězdami, vůně opojivá vystupuje k balkonu — stojím tam sám a sám, loktem opřen o zábradlí, hlavu skloniv do dlaně. Pozdě do noci stál jsem tak. Nevím, zdaž jsem očekával, že půvabná sousedka též vystoupí z dusného pokoje do krásné noci, ale to vím, že jsem neusnul až k ránu.

Druhý den při čaji rozvinul jsem před milostpaní směle kombinovaný plán, čelící k polapení bludného manžela. A prováděl jsem ho svědomitě. Sedl jsem na koně a jel volným krokem vzhůru k Alupce. Stokrát zastavoval jsem se na cestě: tu před něžnou villou, téměř utonulou v kypící zeleni a milionech květů, s drahými, modrými záclonami v tichých oknech, tam nad sráznou propastí, o jejíž černé boky se roztřišťoval vodopád v sněhobílou pěnu, onde s pohledem upřeným k tmavomodré zátoce, na jejíchž vlnách tu a tam s roztaženýma, bílýma křídloma odpočívati se zdáli rackové mořští. V Alupce vypil jsem láhev červeného vína a zaplativ, dal jsem se na zpáteční cestu k Jaltě. Den na to vyjel jsem v průvodu Tataŕína do Bachčisaraje, dlouho dumal jsem tam nad fontánem Marie Potocké, jenž slzeti již dávno přestal, a stráviv noc v paláci chánů krymských, v jedné z nepravi-

delných jeho komnatek, vrátil jsem se do Jalty. Pak navštívil jsem Gurzuf, Kaffu — nikde o Valterovi ani vidu, ani slechu. Ostatně — abych pravdu vyznal — nerozhlížel jsem se, ani nepoptával po něm. Vždyť přijde bez toho, pravíval jsem sobě a vzdychl pokaždé.

Z výprav těchto vracel jsem se s novou vždy touhou do hôtelu „Crimée", v jehož zahradním salonku jsem sedal s krásnou paní. Těšíval jsem ji, sliboval jsem jí na zítřek lepší úspěch, ona svěřovala mi s dětinnou upřímností své stesky, svá přání. Ó, jak mi lahodila tato přátelská důvěrnost, její vděčnost a příchylnost, jak rád jsem pohlížel do vlahých, lesklých jejích očí a stopoval nejmenší pohyb její ručky... Pozdě do noci dlíval jsem na společném balkoně — sousedka neukázala se tam v tu dobu ani jednou.

Kdysi odpoledne, týden pobytu mého v Jaltě chýlí se ku konci, stojíme na tom balkoně a hledíme na bílou silnici. Náhle uchopila mne paní Valterová za rámě a vzkřikla: „Jindřich! Jindřich!"

Sám nebyl bych ho věru poznal. Uhání na tatarském koni tryskem po silnici, celý zaprášen, v rozedraném oděvu, kolem schýlené hlavy vlaje mu v divných záhybech strakatý jakýs šátek, vlasy visí v neladu kolem opálené, zamračené tváře s vousem rozcuchaným.

Vynutiv úsměv, pravil jsem k jásající dámě: „Milostpaní, vejděte — prosím — do svého pokoje. Neřeknu mu ničeho o vaší přítomnosti. Chci, aby navždy zmizely všechny vaše pochybnosti o vroucnosti jeho lásky. Zde na balkoně učiní generální zpověď."

Milostpaní svolila a vklouzla do pokoje. Já pak sešel jsem Valterovi vstříc.

„Ach, vy zde!" zvolal překvapen, když mne spatřil.

„Změnil jsem plán své cesty. Nuže, dohonil jste je?"

„Nahoře povím vám všechno," odpověděl temným hlasem, zavrtěv smutně hlavou.

Když jsme stáli na balkoně, kam jsem ho byl pokojem svým dovedl, zakryl si rukama utrápené líce, vzdychl několikráte z hluboka a zvolal pak zoufale: „Ztraceno všechno! Co platna honba za ženou, když ztraceno na vždy srdce její?! Jel jsem po liché stopě. V Sevastopolu dověděl jsem se, že muž jakýs a krásná žena, vystoupivše z lodi naší, vsedli do povozu v přístavišti a že se dali směrem k Simferopolu. Pustil jsem se bleskem za nimi. Byla to zběsilá jízda! Sledoval jsem jako honec jejich stopu, pozdě večer spatřil jsem je z dáli, jak vystupují z povozu a mizejí v ploskostřechém domku v předměstí Simferopolu. Jako šílený přihnal jsem se k domku, zaburcoval na dvéře, žid jakýsi otevřel mi s obličejem zděšeným. Křičím, chci vniknouti do vnitř, sahám k revolveru — žid volá úpěnlivě o pomoc, mladá jakás židovka úpí za ním, zevšad sbíhá se pobouřený Israel, lítí psi vrhají se na mne. — Spasil jsem se s rozedraným šatem, bez klobouku, krváceje v obličeji... Druhý den vypátral jsem, že byla zvěř mnou pronásledovaná žid krymský a jeho sestra."

„Ah, viděl jsem je na lodi."

„Dále letěl jsem k Bachčisaraji, v Karasu-bazar, v Kaffu — bůh ví, kudy mne nesl šílený tento hon — marně."

„Ach, toť máte uspořeny všechny výlety po Krymu.“

„Nechte žertu! Mně do nich není! Nyní vidím teprve, jak jsem ji miloval! Svět bez ní je mi truchlivou pouští. Všechno své jmění, své oči, půl svého života dal bych za to, kdyby všechno to, co jsem prožil, procítil, vytrpěl v těch několika dnech, bylo strašným divokým snem...“

Rozlétly se dvéře a s výkřikem radostným, s okem blýskajícím slzami, objímala paní Valterová bouřlivě svého manžela. Za chvíli vysvětlilo se všechno. —

Seděli jsme v zahradě hôtelu, v pavilonu na vysoké terase, ověšené kol do kola bohatým, smaragdovým věncovím révy, jímž prozíraly květy lilků a zářivé kalichy i zvonce jiných rozmanitých svlačců a v jehož mezerách viděti bylo partie nejkrásnější krajiny, jakou si obraznost malířova vymysliti může. Na stole uprostřed v křišťálové nádobě ohromná kytice, v níž jakoby nám jižní květena okazovala své nejvzácnější zdoby, na všechny strany se usmívajíc a zářic purpurovými, sněhobílými, azurovými a bůh ví jakými hvězdami, korunami a zvonci. Květ a vůně všechno kolem.

Pan profesor, nyní opět v plné západní slávě, a jeho sličná choť tvářili se, jakoby dnes teprve začínali slaviti své líbánky: ona se tulila vroucně k němu, s řasou nyvě skloněnou a s vlhkým leskem pod ní; on pak vinul ji ramenem těsně k sobě, jakoby se bál, aby mu ji někdo opět neurval, a časem skláněje se rychle nad ni líbal ji na čelo, oči, ústa.

„Všechno je mi nyní jasné,“ pravil po chvíli ke mně; „jen to ztřeštěné psaní Vilémovo nemohu nikterak rozluštiti. Bůh sám rozumí jeho obsahu.“

Sotva byl domluvil, zalehl k nám z nádvoří povědomý hlas. Rozhrnul jsem živé záclony révy a vidím na dvoře — Viléma, vylézajícího z tělegy (ruské poštovní káry). Ale jak vypadal! Krásný sametový kabátec v cárech visí kolem něho, vesta a spodky prachem i blátem pokryty, bezúčelná nálepka zmizela s krásného obličeje, ale za to zdobí jej několik skutečných, dosti podařených jizev a šrámů. Spatřiv mne, bral se zvolna k pavilonu.

K rozkazu pana profesora seděli jsme při vstoupení jeho nehnutě, mlčky, s vážnými obličeji, jak oni římští senátoři na forum při vtržení nepřátel. Vilém pohlédl na nás plaše, rozpačitě, zabručel nějaký pozdrav, hodil jakous rozsápanou námořnickou čepici na stůl, a sklesnuv s hlubokým povzdechem do křesla, natáhl volně nohy.

A znova hledí se strany na nás. Klid náš uvádí jej patrně do rozpaků; šoupá stolicí, vzdychá, pýří se, překládá nohy...

Konečně upřel na něho strýc přísně oči a pravil: „Jak viděti, cestoval jsi beze mne rozkošně."

Synovec zpozoroval bezpochyby, že má přísnost tato veselé pozadí; neboť odpověděl se smíchem: „Věru, znamenitě. Zažil jsem kopu nejkrásnějších dobrodružství. Ale na jedinou věc jsem při svém rozpočtu zapomněl — na peníze. Jak tu sedím, nevytřepal bys ze mne ani zlámanou grešli. Touto okolností dohnán, vracím se pod sladké jho tvé strýcovské autority, ač hodláš-li opět slušně naplniti mé kapsy."

„Budiž!" pravil se smíchem strýc. „Ale pověz mi u ďasa, byl jsi bláznem, když jsi psal tohle psaní?"

„Já — bláznem?"

„Kdo je ta ona, kterou jsi mi unesl, která s tebou uhání v trojce, kterou tiskneš k srdci?“

„Ach, podivno! Tys jí nepohřešil? Což by to bylo, než tvůj nejdražší klenot, kterým jsi sužoval zde svou milou ženu, což by to bylo, než tohle?“

Při tom vyňal z náprsní kapsy trosek svého kabátce tlustý, pomačkaný rukopis s tučným nápisem „Kallobiotika. Sepsal profesor Jindřich Valter.“ —

Za všeobecného smíchu sáhl Valter po rukopise a prohodil: „Nu ano — blázen byl jsem já.“ A vyhodiv rukopis daleko ven z pavilonu, dodal: „Nebudu pitvati krásy života, budu jich užívati. Na oslavu šťastného shledání!“

Zazvonily o sebe čtyři kalíšky červeného, libě se perlícího krymského vína...

Druhý den večer stál jsem opět na palubě. Stmívalo se. Sady a letohrádky břehu ztrácejí se jako v hnědé páře, hrboly a pahorky ukládají se nazpět do příkré stěny a tato zdvihá se opět úžasná, nesmírná nad zátokou. Obrovské, tmavé stíny plíží se po ní, poslední jasné obrysy předmětů zanikly na břehu, ztemnělo všechno a jen tam převysoko rozeznávám na nočním nebi křivolaký hřeben pohoří Jaily. A teď vyskočilo hluboko pod ním světélko, vedle jiné, tam celé jich řady v chomáč sebrané a za nimi po celém břehu tisíce rozptýlených jisker, vysoko po svahu hory, ba až i jedna ztracená hvězdička na hřebenu jejím a tam na levo září osamělý, kmitavý maják Alupky. S bohem, překrásná Jalto!

Poslední jaro.

(„Lumír“ 1877.)

Dle časového pořadu měla zde následovati práce »Jestřáb contra Hrdlička« z r. 1876; ale pro její rozsah, kterým by objem tohoto dílu příliš vzrostl, kladu sem práci o rok pozdější. S. Č.

I.

„Pavel!“

Nebylo divu, že pronesli s překvapením to jméno, které vzkřísilo v paměti jejich dalekou, šťastnější minulost.

Když je Pavel naposled co studentík navštívil, byla strýcova hlava ještě většinou holá a teta měla všechny přední zuby, a Liduška táhla za sebou po zemi pannu málem větší, než byla sama.

Pavel se ovšem také změnil. Prozatím bylo zjištěno, že vyrostl nejméně o hlavu a že měl ukrutně veliké vousy. Ostatní změny zahaloval ještě promoklý cestovní plášť a soumrak, panující u dveří.

První vzpamatovala se z úžasu teta. S mladickou pružností vrhla se na hosta. Musila ovšem na špičky vystoupiti, aby dosáhla jeho šíje, ale její čilé ruce osvědčily brzy na velkém Pavlovi stejnou moc, jako druhdy na útlém Pavlíčkovi, který se pod nimi měníval v bezvolnou loutku.

Než se nadál, byl sproštěn mokrého pláště i vaku, a seděl u kamen v kožené lenošce strýcově

s pocitem, jakoby měl za to odprositi drahou relikvii, k níž hledíval vždy jen s posvátnou úctou. Teta, shýbnuta u jeho nohou, zdvihala k němu své černé, čile hrající oči, jejichž mladistvý lesk nedovedl čas utlumiti.

Ba, nezměnila se mnoho, dobrá duše! Hlava její ovšem prokvetá, ale ty bílé vlasy jsou s černými stejně pečlivě uhlazeny jako před lety, a veliká zlatá jehlice vězí v nich jako důkaz, že nenáleží marnivost k překonaným slabostem tetiným. Zdá se také, že ztráta několika zubů neměla škodlivého vlivu na její výmluvnost.

„Především se přezuješ. Starý ti půjčí své pantofle. Máš-li pak dvoje punčochy? Proč jsi nepsal ani řádečku? Vypadáš jako po nemoci. Není divu, po takové cestě! Je-li pak pravda, že bude vojna? Půjčte mu také župan, Antoníne! Chudák, je celý skřehlý. A co ty tu stojíš jako socha? Pospěš do kuchyně!“

Poslední slova týkala se Lidušky, která stála vskutku bez hnutí jako socha v pozadí, upírajíc zvědavé oči na bratrance, tak pojednou s nebe spadlého. Jinak ovšem neupomínala její štíhlá, útlá postava ani v nejmenším na sochu: hrála naopak životem, tím svěžím, libým životem, který se usmívá jen v nevinném dívčím oku a v prvním květu jara.

Za krátko vtěsnán byl Pavel na útraty strýcovy v šablónu, přiměřenou té útulné jizbě s tikotem starožitných hodin a té ctihodné lenošce, do níž jej pečlivá teta usadila.

Ale výraz jeho tváře nedoplňoval pantofle a župan v uspokojivý celek. Jevila se v ní nápadná stísněnost. Snad prožil leckterý z vás podobný okamžik. Vrátili jste se po mnohých letech k osobám,

v jejichž paměti jste utkvěli co hezký, svěží hoch, budící nejskvělejší naděje. Nyní sedíte na troskách svých nadějí se sklopeným zrakem před týmiž osobami a cítíte jejich pohledy na svém obličeji jako ostří pitevního nože. Víte, že ty pohledy porovnávají dva obličeje, mající se k sobě jako jaro a podzimek, že hledají ruměnec, jenž dávno odkvetl, lesk, jenž dávno pohasl, úsměv, jímž jste se dávno smáti přestali. Tušíte, že čtou ty pohledy ve stínech a vráskách a ryhách vašeho líce historii vašeho úpadku. A v okamžiku takovém procítíte znova celou řadu svých zklamání a utrpení, bludů a provinění.

Teta pošinula papírové stinidlo lampy, které nechávalo dosud ve stínu Pavlovy oči. Byly opravdu smutné.

„Nevypadáš vskutku dobře, milý Pavle! Nejsi churav?“

„Jsem trochu,“ odpověděl s nuceným úsměvem. „Cestuju právě za zdravím.“

„Že cestuješ? a kam?“

„Chci navštíviti jistého přítele. Lékař mi poradil, abych strávil několik měsíců na venkovském vzduchu.“

„A kde bydlí tvůj přítel?“

„Kde? Tam dole — několik mil odtud —“

„A cestou přišlo ti na mysl, že máš také ještě strýce a tetu na světě. Pavle, což jsi se nám úplně odcizil? Kdybys věděl, jak často jsme na tebe vzpomínali, jak rád o tobě strýc rozprávěl —“

Pavel přijal poslední zprávu poněkud skepticky, neboť rozprávějící strýc byl mu právě takovou novinkou, jako mlčící teta.

Přes to pohlédl vděčně na starého pána, čechrajícího si v rozpacích světlé kadeře, jimiž byla jeho

hlava, druhdy tak chudá, k stáří hojně požehnána. Jinak nepozoroval na něm Pavel žádnou změnu, leda že se staly během času pohyby jeho ještě odměřenější a výraz jeho nehybné tváře ještě důstojnější.

„Hleď, u nás máš všechno pohromadě,“ pokračovala teta; „město i venkov, krásnou krajinu i zdravý vzduch, že by se mohl v láhvích do světa rozesílat; samá pryskyřice a mateřídouška. Můžeš tu žíti jako v nebi. Můžeš doma čísti, chytat ryby, procházeti se lesem, učinit si známosti. Jen co rozkvete náležitě jaro, bude naše krajina učiněný ráj. Za krátko okřeješ tu na těle i na duši. Můj bože, jakž jsi neměl ochuravěti v té velkoměstské lidomorně, kterou jsi, tuším, neopustil od otcovy smrti! Při tvém zaměstnání! Sedět od rána do večera a psát a psát a psát — je to hrozné! Můj starý říkal častokráte: ‚Pavel chybil velice, že zanechal studií a že se dal k novinářství.‘ Neříkal jsi tak, Antoníne?“

Strýc pokývl bezděčně rusou hlavou a rozehnal se rukou na zad, jakoby chtěl něco ve vzduchu polapiti.

Pohyb tento vracel se u něho tvrdošijně po celý večer a platil šňůře županu, která mu zůstala ovšem nedostižnou, poněvadž zdobil ten župan pro dnešek tělo Pavlovo.

Roztržitý jako druhdy! —

Pavel uvítal s radostí konec večeře a zábavy.

Když se octnul sám v hostinském pokoji, usedl k oknu a položil hlavu do dlaní. Seděl tak velmi dlouho. Hlavou jeho táhly vzpomínky minulých dnů a v uchu znělo to jako slabý hlahol dalekých zvonů. Odzváněly všemu, všemu!

Zdvihl se od okna. Podepřel se o stolek u postele a zadíval se do výše.

Zrak jeho utkvěl pevně na jednom místě. Visela tam na stěně v oprýskaném rámci podobizna dítěte. Byl to hezký, boubelatý hoch s jasnýma, smavýma očima. Malíř vdechl mu na líce nejkrásnější červeň a na rty čtverácký úsměv. Buclatá ručka tiskla k prsům lepenkového tatrmana.

Ten hoch byl Pavel sám. Těma jasnýma, smavýma očima hleděl do světa před dvaceti a několika lety. Kdož by uvěřil, že jsou to tytéž oči, které nyní z tmavého okolku smutně pohlížejí v první jaro života — báchorku dávno zapomenutou!

Jak čile vyniká ta barvitá malá postava z temného rámce, jakoby seskočiti chtěla ven do života, který se před ní prostírá jako koberec kouzelných obrazů! Jakoby chtěla znova putovati tou cestou, na níž sešel ruměný Pavlíček v bledého Pavla. A Pavel volá v duchu: „Zůstaň tam nahoře, usmívej se dále! Celý ten dlouhý život nenahradí ti tvou pozlátkovou loutku!"

Ale hoch seskočil. Znova chvátá povědomou cestou. Krev jeho kypí jarým ohněm, duch hraje všemi barvami fantasie a před ním vznášejí se blyskavice skvoucích přeludů. A čím větším se stává, tím výše vzrůstají ty větrné ideály! Což je před ním nemožno? čeho nedosáhne? Třeba jen ruku vztáhnouti. Jak voní ty růže! jak se pění ta číše! jak nebeské jsou ty tmavé oči! Kde začíti světoborné dílo?"

A když hoch dorostl — hle, jak počínají se scvrkati kolem ti lidé, jejichž velikosti se obdivoval! jak průhlednými stávají se ty skvělé vidiny, za nimiž se honil! jak planými se mu jeví ty modlitby

člověčenstva, které v slzách nadšení odříkával. Vše to tam! Růže nevoní, číše se nepění, tmavé oči ztratily svou nebeskou záři. Světoborné záměry — kdož se nad nimi neusměje? Zmizely kouzelné obrazy z koberce života, leží před námi bezbarvý, roztřepený, udupaný miliony noh — půjdeme klidně v šlépějích těchto k nedohledné, nezbádané propasti, jejíž ústí je hrob.

Za podobných myšlenek odstrojil se Pavel a ulehl si do parádní postele pod šťastného Pavlíčka.

II.

Přes noc změnilo se mnoho.

Pavel sestoupil s parádní postele téměř svižnou nohou do prouhy zlatého světla, kterou metalo jitřní slunce na vydrhnutou podlahu.

Venku budil se překrásný jarní den. Bylo to jaro zcela mladičké, kdy pokrývá ještě zemi jen lehký zelenavý nádech a stromy zelené chmýří, budící spíše představu obláčků než listí.

Vyhlídka učinila na Pavla mocný dojem. Nekonečnou řadu předcházejících dní byl vídal ráno, když vyhlédl z pokoje, šedivou stěnu s otevřeným oknem, v němž visela klec a seděl na bobku vousatý krejčí. Pohled ten srostl takořka v duši Pavlově s představou rána. A zde spatřil najednou před sebou kurník a holubník a celou selanku venkovského dvora. Pohlížel na ty zcela obyčejné předměty, jako by je viděl poprvé ve svém životě. Veliký běločerný krocan s karmínovým lalochem jevil se mu pravým divem koloristiky. Nemohl se nasytiti pohledem na žlutá housátka batolící se řadou a třepotající žlu-

tými křidélky, kterážto se podobala spíše zlatým ploutvím. Je-liž něžnějšího skupení nad ta drobounká kuřátka, rojící se kolem starostlivé kvočny jako hrst oživlých strakatých fazolí! A když sestoupila v hemžení to s prahu Liduška s pozdviženými cípy zástěry, naplněné zrním, zdálo se Pavlovi, že má vystoupení její toliko čistě esthetický účel.

Za ohradou dvoru viděti bylo úryvek malého venkovského města s baňatou věží radnice, kolem níž kroužilo v modrém, čistém vzduchu ptactvo nebeské.

Z druhého okna byla vyhlídka do zámeckého sadu, jenž vypadal dosud, jakoby byla křoviny a stromy jeho zasáhla jen lehká přeháňka drobného smaragdového deště. A za ním kouřily se v ranní mlze lesnaté stráně.

Pavel uznal s vděčností, že jsou okna nového jeho bytu v nejlepším pořádku.

Slunce stálo již vysoko na nebi. Zaspal společné snídaní, a když vstoupil do strýcova pokoje, zastihl tam jen tetu, která byla u vytržení nad jeho svěžím vzezřením.

Když se ostatní z kostela vrátili, přibyl s nimi mladý člověk, na němž nebylo nic vylíčení hodného. Kdybych byl býval přítomen, byl bych pošeptal Pavlovi, aby se měl před tím člověkem na pozoru.

Což ví takový nevinný velkoměšťák o fintách malého města! Zajisté neměl Pavel ani tušení, že se zvěst o jeho příchodu rozlétla již včera po celém městě a že se nesly první jitřní myšlenky občanstva k jeho osobě. Zajisté netušil, že vystrkuje to zvědavé město již odevšad svá tykadla, aby ohmatalo dychtivě cizorodé těleso, vpadnuvší do klidné hladiny všedního jeho života.

Jsem přesvědčen, že byl shora nevylíčený člověk jedním z těchto tykadel.

Stačilo jen pohlédnouti na zdánlivé jeho překvapení při pohledu na Pavla, slyšeti jen nemotornou záminku, kterou odůvodnil svou návštěvu.

„Aj, vítám vás, pane učiteli! — Pan učitel — náš synovec —"

Rozmluva začala duchaplně, jako vždy v podobných případech.

„Třešní se letos nepřejíme," pravil učitel s trpkým pessimismem, jakým bývají provanuty podobné přírodní rozhovory.

„Ba, dnes je první v pravdě jarní den," vzdychla teta.

„První jarní jitro!" opravil ji učitel s významným úsměvem.

Když byla meteorologická část odbyta, obrátila se rozprávka k místním záležitostem.

„Naše město je ves," pravil učitel k Pavlovi. „Máme v městském znaku lipovou větev; lépe by se tam hodil lipový korbel. Ten jest jediným ohniskem zdejšího společenského života. Každá vznešenější, ušlechtilejší myšlenka padá tu na skálu. Stačí, uvedu-li jeden příklad. Pomýšlelo se na zřízení střelnice. Bylo by to alespoň něco. Máme tu v řece ostrov, před samým městem, za který se musíme před každým cizincem stydět. Je to chaos stromů, které tu rostou bůh ví kolik let ve svrchované nevázanosti. Topoly a břízy, olše a bez tlačí se tu v neladné směsici a nahýbají se odevšad nad vodu, že pod větvemi jejich sotva člunem propluješ. Pravá hanba! Nuže, v jedné chytřejší hlavě zrodila se myšlenka, že by se mohlo to divoké stromoví pokácet a že by se pak ostrov výborně hodil k za-

řízení letního hostince a střelnice. Zároveň otevřela by se městu vyhlídka na parní mlýn. Myšlenka tato vznikla přede dvěma roky, a dnes vládne komitét k účelu tomu zřízený sotva dostatečnou sumou na zakoupení sekery, jíž by se zahájilo zdárné dílo. Jsem ubohým jednatelem toho komitétu. Nedávno chtěl jsem pořádati ve prospěch našeho záměru divadelní představení, ale dobrá vůle má rozbila se o soupeřnictví dvou slečen, z nichž si osobovala každá první úlohu kusu. Tuším, že stačí úplně tento příklad.“

„A co máte v okolních městech?“ ujala se teta svého rodiště. „My zde máme alespoň hasičskou jednotu a zpěvácký spolek, pěknou radnici a dva kostely, nepočítaje Pannu Marii za Lesy —“

„Ta se musí počítati,“ vskočil jí učitel nyní horlivě do řeči. „Starožitný tento kostelík je největší naší znamenitostí. Malý sice, ale slohu překrásného. Největší zásluhu o jeho obnovení má ovšem paní hraběnka. Před tím byl upadl téměř v zapomenutí. Jen několikrát do roka plašíval hlahol zvonů lesní ptactvo z vetché jeho věže a šlapával zástup vesnických poutníků omšený jeho práh, k němuž se blížily jindy jen srny okolních lesů. Nyní jest úplně znova zřízen. Zlatý kříž jeho věže září daleko přes lesy a hlahol jeho zvonů svolává častěji pobožné davy do stinné jeho lodi s hladkou, mosaikovou půdou. Musím se přiznati, že mne žádný chrám nepovzbuzuje více k pobožnosti, než tento lesní kostelík s hlubokým soumrakem sanctissima, v němž se míhají barvité stíny špičatých oken, opatřených na útraty paní hraběnky krásnými malbami na skle.“

„Musíš se tam podívati, Pavle," přejala nit rozprávky teta. „Na oltáři stojí Panna Maria s Ježíškem v náručí, všecko ze dřeva vyřezáno. Je prý to práce stará a velmi umělá. Tvář Bohorodičky září nebeskou krásou, ale má nápadnou jednu vadu: úplně zavřené oči. Povídá se, že prý žil v městě před lety řezbář, který byl škaredý jako noc. Byl prý podoben těm kamenným mužíkům, kteří se šklebí s okapů a říms našeho starého městského kostela. Ženy se mu vyhýbaly, děti s křikem před ním utíkaly. A ten řezbář měl prý mladou ženu, sličnou jako anděl, která k němu lnula nejvroucnější láskou. Byla slepá. Žili spolu šťastně jeden rok a narodilo se jim krásné děcko. Ale v krátce na to zemřela žena i dítě. A škaredý vdovec strávil celý svůj ostatní život vyřezáváním té Madony s očima zavřenýma, která stojí ve hře barvitých stínů na oltáři kostela záleského."

„Jest to jedna variace pověsti, jakou zde uslyšíte při krátkém pobytu v desateré proměně," podotkl učitel. „Pravdou zůstane jen, že jest ona socha velmi stará a mistrně provedená. Má ostatně mnoho štědrých ctitelů. Hlavu Madony i děťátka zdobí koruna z ryzího zlata. Říza její jest plná perel a drahého kamení. Nedávno zemřel zde lichvář, který se kál na smrtelném loži z hříchů svých a odkázal mimo jiné Panně Marii za Lesy nemalou sumu dukátů, třpytících se nyní na čtyrech dlouhých šňůrách po její hrudi."

„Pochybuju, že si za ty dukáty koupil nebeské království," pravila teta. „Vydřiduch ten měl na svědomí příliš mnoho lidského neštěstí."

„Mezi jeho oběti náleží prý také přívozník Svoboda."

„Ovšem," potvrdila teta. „Je to historie, kterou nerada vypravuju. Stává se na štěstí zřídka, abych musila na druhou stranu. Cítím vždy jako bodnutí u srdce, když vidím tu hubenou, sešlou postavu, jak se shýbá mlčky k rezavému řetězu a mozolovitou rukou odpíná zpuchřelou pramici. Jsem-li sama, nevstoupila bych na ni ani za velké peníze. Učinila jsem tak jen jednou a mám toho dost. Bylo mi nevýslovně teskno, když jsem se octla s ním samojediná uprostřed vody. Hleděl tak divně, ztrnule do proudu, jakoby tam spatřoval nějaký hrozný obraz; časem zdálo se mi, jakoby něco šeptal a zas jakoby skřípal zuby, a náhle udeřil veslem tak prudce do vody, že jsem leknutím vzkřikla. Děkovala jsem bohu, když jsem vstoupila na druhý břeh. A ten podivín byl jednou hochem, po němž se mnoho děvčátek fantilo. Ba, zde před strýcem musím vyznati, že jsem si nejednou přála, aby Petřík Svobodů přepustil něco ohně mému Antonínu. Ten se vždy schovával za ostatní a k tanci musily jsme ho bráti násilím. Podnes je mi hádankou, proč jsem se vlastně do něho zamilovala."

Strýc pohlédl rozpačitě do stropu, a na tváři jeho objevil se slabý ruměnec.

„Naproti tomu byl Petr jako živý blesk a zapálil v mnohém srdci. Jaký div! Byl synem bohatého měšťana a hezký jak Adonis. Studoval také několik roků; přinesl si z těch studií sice špatná vysvědčení, ale uhlazené velkoměstské způsoby. Mohl si vybrati nejbohatší nevěstu v městě. Ale volba jeho byla osudná. Zamiloval se šíleně do zcela chudé dívky, jíž jsme říkali kramářovic Bětuška. Krasavice nebyla. Měla vlasy světlé jako len a plaché,

veliké oči. Moudré řeči s ní nebylo. Kdykoli jsem do krámu k otci jejímu vešla, sedala v koutě mezi pestrým haraburdím a zpívala si jako ze sna nějakou hloupou písničku. Šatila se až k smíchu, tak po kramářsku! Kam jí napadlo, přišila si lacinou pentli nebo zavěsila cetku falešného zlata; do vlasů nastrkala si ledabylo planých květů a nosila od nepaměti šněrovačku třešňové barvy. Lidé říkali žertem, že se zamiloval mladý Svoboda do té šněrovačky. Ale Petr dovedl si přes tyto úsměšky kramářovic Bětušku k oltáři. Nic nedbal, že mu proto otec zakázal vstup do domu, že mu pohrozil vyděděním. Rozplýval se štěstím po boku své vyvolené. Líbal ji a hladil a strojil si ji jako princeznu. Všem bylo divno, odkud bere peníze na ty atlasové střevíčky, hedbávné vějíře a zlaté náušnice. Však brzy rozluštila se hádanka. Vídali ho častokráte vcházeti do starého domku u hradeb, kde byl zapředen lichvářský pavouk, v jehož síti se třepetalo již tolik lehkomyslných obětí. Petr uvízl v ní také. Pavouk vyssál z něho zlatý tuk, povinný díl po otci, a jednou vyhodil ho ze své sítě jako žebráka. Ale Petr nežebral. Chytal se tu toho, tu onoho, aby si pomohl opět na nohy. Neztratil ještě lehké mysli. Začal kramařit, pak se chytil houslí, pak hledal práce na železné dráze. Než nic se mu nedařilo. Klesal rok od roku hloub. Bůh ví, kam by byl dopadl, kdyby se mu nebylo naskytlo přívoznictví. Pachtí se s tím nyní již několik roků. Ale veselost jeho zmizela úplně; stal se zamračeným, nemluvným. Není věru divu! Výnos jeho živnosti je velice skrovný a stačí sotva pro jednu osobu, neřku-li k vyživení rodiny, požehnané tolika zdravými dětmi. Ba, má jich sedm, jedno menší než druhé, ale ty živé varhany nehudou

mu k potěšení; tuším, že je hlad každodenní jejich písničkou."

„A žena jeho je prý již po delší čas nemocna," dodal učitel.

„Slovem, smutná historie! Nerada o ní povídám," vzdychla teta.

Ale strýc uznal za vhodné ukončiti ten příběh kratičkou morálkou. Zdá se, že ho k tomu pobídl osten, jejž zanechala v duši jeho snižující poznámka tetina o začátcích jejich známosti.

Vypjav rusou hlavu vyrazil ze sebe: „Lehkomyslnost, tak jest!" Pohlížel při tom upjatě na protější stěnu, jakoby tam četl v plamenném písmu zatracující tento ortel.

Rozmluva obrátila se potom k jiným věcem, a Pavel poznal v krátké chvíli všechny zajímavé stránky města a okolí.

Za to neodcházel učitel hrubě spokojen ze své výpravy. Celý výtěžek její skládal se z rozcuchaných vlasů a vousů Pavlových, jeho chorobně bledého obličeje a scházejícího knoflíku na levé straně jeho kabátu.

III.

„Dnes abychom navštívili pana děkana," pravil několik dní na to strýc k protější stěně. „Řekl mi, že by se s tebou rád seznámil."

„Nebudeš chůze té litovati," podotkla teta. „Poznáš ctihodného velebného pána v pravém slova smyslu."

Ale chvalořeč její nebyla by zlomila odpor Pavlův k podobným návštěvám, kdyby jí nebyl přispěl ku pomoci prosebný pohled strýcův na stěnu.

Pan děkan přijal strýce s Pavlem v pokoji, jehož skleněné dvéře vedly přímo do zahrady. Stál v těchto dveřích, dokořán otevřených, bez kabátu, s vykasanými rukávy u košile, zavíraje zahradnický nůž. „Ach, buďte mi vítáni!“ zvolal jim libozvučným hlasem vstříc. „Překvapili jste mne při mé májové pobožnosti.“

Oblékl spěšně dlouhý černý kabát a požádal je přívětivě, aby usedli na pohovku.

„Těší mne, že vás poznávám,“ pravil k Pavlovi. „Muzu vaši znám sice již delší dobu a strávil jsem v její společnosti mnohou příjemnou hodinu.“

Pavel prohodil cosi o mladických pokusech a bezcenných hříčkách.

„Nejsem pochlebníkem,“ pokračoval děkan, „ale přes to musím vám říci do očí, že jsem čítal s potěšením vaše veršíky. Škoda, že již po několik roků tak tvrdošijně mlčíte. Vaše píseň zněla z hloubi duše, vroucně a nadšeně. Nebyla to sice úplně taková píseň, jakou bych rád vložil do hrudi našich pěvců: píseň skřivana, vznášejícího se z domácí naší brázdy k nebesům, jásajícího volně v čistém modrém vzduchu na zlatém paprsku slunečním. Byla také poněkud chycena tou novověkou nemocí, lehkým nádechem těch všelijakých bolů, o nichž neměli zdraví otcové naši ani tušení. Víte, čeho se vám dle mého úsudku nedostává, pánové? Stálejšího styku s přírodou. Zdává se mi, že se ve vašich pracích obrážejí bledé vzorky čalounů, jimiž jsou vylepeny vaše dusné městské žaláře, a nikoli zeleň polí a lesů a blankyt nebes a zdravé postavy našeho lidu. Však odpusťte, že vás nudím svými starosvětskými náhledy. Jak praveno, vaše veršíky jsem čítal vždy s potěšením. Ale nesedělo by se nám lépe tam

venku? Poshovte maličko, upravím napřed svůj zelený salon k přijetí řídkých hostů."

Vyšel do zahrady.

Pavel pomyslil sobě, že je i v pokoji dosti příjemno. Pokoj ten dýchal posvátnou útulností, jakou se zhusta vyznačují obydlí duchovních. Nescházely v něm pošmourné obrazy svatých a krajin, veliký kostěný krucifix na vyřezávaném klekátku, mohutné knihy v kožených deskách s červenou ořízkou, stříbrná lastura se svěcenou vodou, v níž se shlíželo dvé alabastrových andílků. Ale v posvátný asketický dech toho prostoru mísí se i vůně pozemské — vůně květů a vůně mnohé hostiny. Ten krucifix není s to zaplašiti představu skvostných postů, pýchy farské kuchyně, prodchnutých ohněm starého vína a kořeněných anakreontickým žertem. Zrak váš uchyluje se s tvrdého klekátka do měkce vycpané lenošky, a fantasie kreslí si tam obličej nebesky klidný, oddávající se rozkoši odpoledního spánku.

Za chvilku vrátil se pan děkan a zval hosty do zahrady.

Uvedl je do ní s patrnou pýchou, a pýcha ta nebyla bezdůvodná. Octli se v prostranném sadě, který svědčil o píli a šťastném vkusu nejen nynějšího pána, nýbrž i několika jeho předchůdců. Užitečné s pěkným pojilo se tu v nejšťastnějším souladu. Záhony zeleniny střídaly se tu se záhony kvítí, obrovské košaté stromy s trpasličími jabloněmi, jejichž větve téměř zavíraly úzké, pískem posypané stezky, ovroubené angreštem a revízem. Zdi pokryty byly všude špalíry broskví, meruněk a révy. V tuto dobu vládla zde mladá Flora se svým komonstvem nejkrásnějších květů; ale navštěvovatel cítil, že pravý triumf slaviti zde bude teprv Pomona. Až se

všechny ty lati po zdích, ty špagáty ve vzduchu obalí zeleným věncovím, jímž prohlížeti budou stydlivě žluté meruňky a zardělé broskve, z něhož kanouti budou modré a červenavé hrozny, až si ty zakrslé stromky podají přes pěšinu ruce, že budeš musit podlézat tím bohatstvím s hlavou skloněnou a vyhýbat se tíži jablek — pak octne se tento sad na vrcholu své slávy.

Však i nyní směje se rozkošně pod jarním políbením přírody. Světlá zeleň protkána je libými květy; bez vynáší do jasného vzduchu modré, červené a bílé chomáče; v starém kamenném vodojemu, jehož hladinu postýlá ještě žluté a červené listí minulého podzimku, shlíží se již okolní stromoví novou zelení, a stará kamenná světice nad ním obleká se opět ve zvonkové roucho povíjivých květů.

Tak vypadala prostora, již byl pan děkan nazval žertovně svým zeleným salonem. Uvedl hosty do besídky uprostřed. Zde byl okrouhlý stůl již pokryt svátečním ubrusem a na něm stál mnohoslibný předvoj děkanské kuchyně.

„Posložte si, pánové! Pijete raději bílé či červené? Hříchem bylo by seděti v dusném pokoji, když nám již upřádá jaro nad hlavu tak rozkošné baldachýny. Slyšte, v kaplance stahuje se bouřka, která se snese zítra s kazatelny," pravil okazuje s úsměvem na okno v prvním patře, odkud se ozývaly úryvky velmi ostrého kázání, „ale pochybuju, že obrátí mnoho Šavlů v Pavly. Všechna výmluvnost naše je marná, nepřispěje-li ku pomoci sám Hospodin. Mnohdykráte divím se v duchu, jak může srdce lidské zůstati zatvrzelým uprostřed toho věčného kázání, jímž zaznívá kolem něho celý boží svět. Vytýkají nám, že jsme nepřátely věd přírodních. Jest

to bezdůvodná výčitka. Nepřejeme jen té naduté vědě, která hledá v přírodě drobnohledem záminky pro svou zpupnou bezbožnost, ale nechce viděti v ní velikých svatých pravd, jež spatřuje prosté oko dítěte. Pravou vědu ctíme zajisté. Já sám jsem na příklad vášnivým botanikem a nalézám ve vědě té jen útěchu a posilu. Ó, příroda je nejlepším kazatelem. Vždyť brával sám božský učitel náš ku svým podobenstvím lilie polní a patctvo nebeské. Neznám dojímavější epištoly nad krásný slunečný jarní den: jak přesvědčivě tu hlásá modrý vzduch s kvetoucími větvemi, něžnými motýly, radostným bzučením hmyzu, že prohřívají vesmír paprsky neskonalé lásky, sálající z věčného srdce božího!“

Při slovech těch přivřel důstojný kněz oči a tvář jeho zářila blahým zanícením.

V obličeji strýcově zrcadlilo se pohnutí. Sám Pavel musil uznati, že nemá nejlepší spořádání světa výmluvnějšího kazatele nad tuto souměrnou plnou kněžskou podobu, s pěkně a měkce vypracovaným obličejem v rámci bílých kadeří, se sepjatýma na koleně rukama, jejichž prsty vyzývaly bělostí a žírnou zaokrouhleností svou k obdivu.

Z pozorování toho vytrhl jej blízký šustot. Pohlédl v tu stranu. Uprostřed kvetoucích haluzí objevila se na chvilku dívčí tvář. Vypadala jako tvář číhající rusalky s lesklým hnědým okem a pootevřeným svěžím rtíkem, jenž odkrýval řadu nejčistších perel. Ale sotva že obezřel její lahodný ovál, spojily se opět sněžné kvetoucí haluze a jen chrustění písku svědčilo, že nebyl zjev tento pouhým přeludem. Kde vzala se ta rusalka v zahradě velebného pána?

Tento nepopřál mu času k přemýšlení; pokračovalť: „Odpusťte, že jsem zabředl do kazatelského tónu. Jaro činívá ze mne vždy mladického blouznivce. Dovolte, načnu tuto krabici s naloženými račími ocásky. Není vám libo?“

„Děkuju, nejím vůbec raky.“

„Jakže? vy nejíte raky? Mně jsou ze všeho nejmilejší. Neznám lákavějšího pohledu nad mísu raků v nádherném kardinálském hávu.“

„Mně je ten pohled protivným.“

„Zvláštní antipathie!“

„Vím, že se usmějete nad původem této antipathie. Kdykoli vidím tu ruměnou lahůdku, vždy dere se mi na mysl způsob, jakým nabyla skvostného svého ruměnce. Vždy představuju si v duchu ta ubohá zvířata hemžící se za živa v horoucím varu, a slyším ten tichý jejich sykot, strašlivou píseň smrtelného jejich zápasu.“

Pan děkan i strýc pohledli s udivením na Pavla a hledali na rtu jeho žertovný úsměv. Když ho nenašli, pošoupl se strýc na židlici a pan děkan pravil: „Odpusťte, pane, že v tom spatřuji silnou dávku citlivůstkářství. Pokud mi vědomo, nelze raky jinak upraviti. Nuže, má se člověk z útrpnosti vůbec zříci této pochoutky, jíž mu popřála ruka boží? Důsledně nesměl byste pojídati ryb, jež třepetaly se v mukách na rybářově udici, ba musil byste se zříci všech masitých pokrmů. Či jste snad vegetariánem?“

„Nikoli! Nemohu popříti, že učinila příroda člověka dravcem, a proto zatínám s ostatními dravci klidně zuby do křídla holubice.“

„A tím je, tuším, vaše račí elegie u konce,“ zvolal se smíchem pan děkan. „Nuže, vnikněte již chutě do toho račího mausolea. Pan strýc mi do-

svědčí, že jsou výborné. Ještě nechcete? A opravdu ze zásady? Nuže, co se mne týče, věřím, že mohou býti tak etheričky citlivé povahy, aby duševní jejich klid byl rušen bolestmi němého tvorstva, ale pochybuju, že byste se sám přiznati chtěl k podobné povaze a že byste se nebál smíchu obecenstva, kdybyste někde napsal jen dnešní naši rozprávku."

„Ach, papír, jenž snesl tolik věcí, snesl by i tuto. Ostatně není rozmluva naše ještě u konce. Myslím, že nemusí míti člověk právě etherické čivy, aby jím pohnul bolestný skřek nižšího tvora, svíjejícího se v mukách u jeho nohou. Myslím, že se citlivý člověk přece jen časem pozastaví nad tou rolí katanskou, již mu přidělila příroda uprostřed ostatního cítícího tvorstva. A to je všechno, co jsem chtěl najisto postaviti. Víte dozajista, že je marnivost nejdůtklivější stránkou spisovatelů. Nuže, dotkl jste se této mé slabé stránky svou poznámkou o nádechu všelijakých bolů. Pochopíte, že jsem musil odpověděti kritikou vaší theorie o čirém blaženém souladu všehomíra. Jděte jen tou krásnou, slunečnou jarní krajinou a vizte, jak se rozšlápnutý červ svíjí blahem pod vaší nohou, jak vesele harcuje bič rolníkův na bocích zmořeného koně a jak radostně se třepetá zkrvácená rybka na udici idyllického rybáka!"

„Přichází mi posila," zvolal hostitel pokračuje v položertovném tónu Pavlových slov. „Hle, můj spoludělník na vinici Páně."

Před společností objevil se mladý kněz v černém taláru, s černou čepičkou na temeni hlavy. Bylo viděti, že nese obojí s patrnou pýchou. Hladce oholený jeho obličej s černým ohnivým okem vyznačoval se důstojnou přísností, s jakou vstupují horliví

novosvěcenci do života z pošmourných zdí semináře, obrněni dogmaty a kanony, hořice snahou, aby přeměnili ten převrácený svět dle posvátných svých theorií.

Pozdvihnuv na pozdrav čepičku, přisedl k ostatním do besídky. Když mu byl sdělen předmět sporu, chopil se ho s nemalou kousavostí.

„Dle mého náhledu jsou podobné úvahy zcela nemístné. Člověk ve své obmezenosti nemá práva vypínati se za advokáta ostatního tvorstva, kteréž má mocnějšího zastance. Mně se naprosto nelíbí ta něžná péče o zvířectvo, kteráž se okázale jeví v jistých světských učených kruzích. Přiznejte se jen, že je mistrem vaším Darwin! Tábor těchto vědátorů přivede to ještě daleko. Víte, proč obrací motýl krásnější stranu svých křídel obyčejně na venek?“

Strýc, k němuž jako k nestranné osobě čelila tato řečnická otázka, upustil v leknutí račí ocásek.

„Z marnivosti!“ odpověděl si s ostrou ironií kaplan. „Z marnivosti, nejinak. Četl jsem tak doslova v nějaké darwinianské knize. Den co den objevují nějakou překvapující schopnost duše zvířecí. Starají se tak horlivě o němou tvář, jakoby byli sami u sebe již dávno všechno spořádali.“

„Jsem vám povděčen za tento obrat v naší rozmluvě,“ řekl Pavel. „Zde nemůžete mne kárati z falešného citlivůstkářství; zde stojí člověk proti člověku. Vůči bolestem němé přírody můžete se obrniti svým rodovým předsudkem. Ale otupiti svůj sluch úplně k výkřikům lidské bolesti, které vás obletují při každém kroku, k tomu patří již notná dávka filosofie. Čítati soustavy o nejkrásnějším uspořádání světa v měkké lenošce u praskajících kamen s vě-

domím, že touž dobou tisíce nahých dětských těl se tetelí ledovým políbením mrazu; rozplývati se radostí ze života při číši vína, při vůni růží, a věděti, že v tu chvíli tisíce ubohých lidí v puchu nezdravých brloh umírá hladem; viděti, jak si boháč ve zlatém voze vyjede do prostřed zástupů a vyzývá své ubohé, hynoucí bratry hrdým zářícím okem: ‚Hle, jak jsem šťasten a jak jste vy bídní!‘ — zdaž nelze prominouti, že při takovém uspořádání života časem ret se zkřiví zoufalým smíchem a nádech všelijakých bolů se přikrade na veselou píseň?!“

„Jak vidím, chcete položiti socialismus na denní náš pořádek,“ podotkl s jemným úsměškem kaplan.

„Ó, nikoli! Máme spolu nevinnou literární hádku a já se vzdávám další obrany,“ pravil pan děkan, a joviálnímu starému pánu podařilo se brzy zavésti hovor do hladších kolejí.

Za chvíli rozveselila se společnost ve vonném kvetoucím sadě při číších ohnivého vína úplně.

Náhle zachrustěl písek pod lehkým krokem. Z kvetoucích větví vynořila se opět tvář rusalky, jež byla již jednou Pavla překvapila.

Odstraňujíc si hebounkým prstem neposlušnou kadeř s bílého čela, s plachou ostýchavostí v oku přistoupila ke stolu a zašeptala: „Přiběhl chlapec od přívozníka Svobody. Umírá prý jeho matka.“

Kaplan zdvihl se mlčky od stolu a strýc s Pavlem uznali okamžik ten za vhodný, aby ukončili svou návštěvu.

Ale vlídný děkan nepropustil je tak zhola. „Tuším, že přijmete na cestu dárek z mé hojnosti,“ pravil k strýci, a štěpařský jeho nůž decimoval pestrý zástup květů. „Ty pak, Cilko — moje neť,

pánové — seber něco kloudného pro tohoto pána. Ale vol s pílí a vkusem — máš přísného soudce.“

Cilka postavila do písku zeleně natřenou zahradní konvici a obrátila zardělý obličej napolo k Pavlovi s úsměvem, jakým zakrývají rády své rozpaky mladistvé dívky s drobnými skvělými zoubky a mělkým důlkem na tváři. Úsměv ten bývá roztomilý, dokud mívá za hlavní úkol zakrytí rozpaků a nikoli odkrytí těch drobných, skvělých zoubků.

„Jak otřepané, šablonovité jsou ty finty dívčího obličeje!“ pomyslil si Pavel při pohledu na onen úsměv. Líc její uvedla mu na mysl skvostný ruměnec uzrávající broskve. Hledě na ztepilou její podobu, pravil k sobě, že je ustrojena dosti vkusně a že se jasné, svěží barvy jejího oděvu mile shodují s lahodnou barvitostí jarní přírody. Nebyl prvním z těch, kdož poznali zázračně osvěžující vliv sličného dívčího těla na barvy prostých kartounových šatů.

Za dětských let míval jsem s jinými dětmi plaché motýly v podezření, že vidí malovanýma očima na svých křídlech, ne-li celou plochou těchto křídel. Později utvrdil jsem se v přesvědčení, že vidí v jistých případech mladé dcery Eviny celým povrchem svým, jsouce takto podobny jistým bytostem, jejichž těla si mystická obraznost upřádá ze samých neviditelných očí. Stojí-li v takových případech mladý muž u mladé dívky, vidí třeba tvář její odvrácenu, řasy sklopeny, a přece cítí, že na něm pevně spočívají zkoumavé její pohledy.

Zdá se, že byla také víčka děkanovy neteře nadána podobnou průhledností. Na pohled věnovala všechnu pozornost chomáčům různobarvých zvonců, po nichž se vztahovala poloobnažená její ruka,

a rtík její chvěl se laškovně, bezpochyby v očekávání, že bude musit odpovídati na některou z galantních frásí, které bývají přes všechnu ošumělost svoji mannou pro srdce dívčí. Ale znenáhla mizel tento blažený záchvěv s jejího rtu a stín rozkládal se zvolna po jasném líci, jakoby se tam vkrádal přímo s obličeje našeho Pavla, hledícího nyní mlčky a netečně bůh ví kam do jasného modra.

Kytice byla svázána a podána s půvabným úsměvem. Ba, přitlumené řasou zraky zableskly se při tom čtveračivě — okamžik ten povzbudí hosta zajisté k nějaké dvorné poznámce.

A Pavel přijal kytici, naklonil hlavu a zakašlal...

Opustil děkanství s přesvědčením, že tam nezanechal příznivý dojem. Strýc sdílel patrně přesvědčení to. Prohodil cestou, že je pan děkan přítelem veselé zábavy, a pronesl slovo „veselé“ s obzvláštním důrazem.

Když se octl u večer Pavel samoten ve své ložnici, otevřel dokořán okno, jímž vnikla vůně bezu a tlupa komárů, kteří zahájili bez odkladu svůj samovražedný rej kolem zářící skleněné koule lampy.

Pavel přivoněl ku kytici, již byl s tak malým vděkem přijal od rusalky děkanství, vytrhl čtvrtku papíru z denníku a svěřil jí skřípavým pérem následující básnický pokus:

Proč ke mně kloníš vlhký zrak
tak toužebně a smutně tak
a v klín mé kladeš čelo?
Proč kane s cudných spánků tvých
panenské rouchy řasný sníh
mi na chladnoucí tělo?

Nadarmo žbánu tvého lem
s mým vyprahlým se pojí rtem
a zrak tvůj »Žij!« mi velí.
Zasáhla srdce smrtná zbraň,
ni slza tvá, ni bílá dlaň
již hruď mou nezacelí.

Vstaň, dcero pouště, zdvihni žbán
na krásnou hlavu, v rodný stan
jdi dále volným krokem.
Mou hlavu k zemi polož zpět
a shlédni ke mně naposled
svým velkým černým okem.

Nestojí za perlu tvých řas,
co ponechal mi v hrudi čas,
co vlá tím ruky stiskem,
co zítra ve mžik jediný
zasype bouře pustiny
svým jemným žhavým pískem.

Náhle odtrhl péro od papíru a mrštil jím stranou. „Quo, quo ruis?!" zašeptal skloniv hlavu do dlaně. „První přestoupení desatera, jež mi dal přítel Aesculap na cestu. Páté: Nebudeš veršů tepati! Slyším tvé anathema, milý doktore! Kazit si zdraví a pro takové rýmy! „Zrak — tak — řas — čas" — k tomu se hodí jen stejně opotřebované: „Jdi do kláštera, Ofelie!"

IV.

Za ranního úsvitu vyšel si Pavel na první zdravotní výlet. Dal se kolem zámeckého parku nejkratší cestou z města. Pozoroval, že činí jaro utěšené pokroky. Krajina byla opět pokryta sněhem, ale sněhem květu, jenž obaloval různotvárné vrcholky stromů jako zářivě bílá oblaka. V zasmušilou

tvářnost lesnatých strání vkrádaly se veselé paprsky mladosti, pršky světle zelených lístků březových a jasné vlny nového lupení, jímž se odívaly uprostřed jehličí zabloudilé buky. Po obou stranách řeky táhly se zelené lučiny, z části posekané a kupami sena pokryté, tu a tam prostoupené malebným skupením olší.

Na jednom místě břehu zastavil se Pavel. Tam naproti stoupaly do stráně hnědokoré pně borovic, a jemu zachtělo se jejich zdravého, vonného dechu. Spatřil pod těmi borovicemi na břehu chatrné obydlí a před ním zpuchřelou pramici, kolébající se líně v jasné vodě. Zahvízdal. Z chatrče vyšel muž, a odepjav pramici vesloval k němu. Byl to patrně nešťastný majitel hlaďových varhan, s jehož osudem jej byla teta zběžně seznámila. Pavel hleděl zvědavě na postavu, zvolna se blížící. Byl to statný kmen, ale zbrázděný a sehnutý mnohou nepohodou. Stál v plné záři jitřního slunce. Mosazné knoflíky na zedrané jeho kazajce třpytily se jako zlato a tvář jevila se v příkrém osvětlení jako obličej kovové sochy. Pavel mohl po libosti bádati v četných jejích rýhách. Ale přes to výborné osvětlení nevnikl hluboko do tajemství obličeje. Zdálo se, že zamyká vzdorně přístup v duševní pozadí své pevně sevřenýma rtoma a kosmatým svislým obočím, pod nímž téměř mizelo plaché oko. Okazoval na venek jen nepohnuté vrásky osmahlé kůže a zcuchané vlasy, obočí a vousy, jichž černé chomáče byly tu a tam promíchány předčasným sněhem jako příčeska tragického otce, již bylo teprve zasáhlo jen několik přeháněk divadelního pudru.

Pramice přirazila ke břehu. Pavel usadil se na vetché prkno, přibité v zádi její, a rázné udeření

veslem odrazilo ji daleko do proudu. Náš hrdina pohlížel na přívozníka s živým účastenstvím. Zpomenul si na tetu a usmál se v duchu. Děsným přívozník nebyl, ale nebudil opravdu příjemné myšlenky. Kostnatá jeho postava, trčící v popředí pramice, s mračně uzavřeným obličejem nehodila se hrubě v idyllický rám tiché jarní krajiny; k té osloněné vodě, v níž se kolébá fantastický jeho stín; k dřevěnému mlýnu, jehož mohutné kolo se míhá skulinami kvetoucích větví; k libě dřímajícímu lesu, z něhož vychází právě tlupa podkasaných žen s vysokým břemenem požaté trávy na hlavách. Zdaž nepronikán ni jeden ze zlatých paprsků slunce mrakem obočí v jeho duši, zdaž neprohřívá lichotný teplý vzduch osmahlá jeho prsa, prozírající skulinami režné košile?

Pavel pokusil se o to, aby zlomil alespoň pečeť jeho úst.

„Převážíte mnoho?“ tázal se blahosklonně, ztápěje lehce ruku do vody. Ale odtáhl ji rychle zpět a zachytil se prkna. Veslo udeřilo těsně u něho do řeky a celá smršť vody vystříkla na batistovou košili, měníc rázem kabinetní kousek žehličského umění tetina v ohavu zpuštění. Toť bylo přespříliš! Rovnaje schlíplé hřebínky naškrobených varhánků vyrazil Pavel ze sebe: „Což musíte šermovat veslem okolo mé hlavy? Nemáte tam v předu dosti místa?“

Přívozníkova tvář zůstala při této důtce bez pohnutí. Jen hustým jeho obočím to na chvilku trhlo — zdaž to zloba či výsměch?

Mokrá odpověď přívozníkova zahnala Pavlovi chuť k dalším otázkám a značně ochladila lidumilný

jeho zápal. „Takový mrav je špatným společníkem chudoby!“ pravil sobě v duchu.

Na protějším břehu očekávala již ona tlupa žen s břemenem trávy na hlavách v hlasitém hovoru a smíchu přívozníka. Ale když přistal, ztlumily veselé hlasy a usadily se mlčky v pramici pestrou řadou na sténající prkno.

Pavel zůstal samoten na břehu. Obchvátila ho jakási mdloba. Musil usednouti na prohnuté prkno, tvořící ve spojení s dvěma neotesanými borovými špalky čekárnu přívozu.

Zahleděl se na obydlí přívozníkovo. Byl to vrak nizounké chatrče, vydaný člověkem dávno na milost a nemilost přírodě. Tato ustrojila si ho, jak uměla. Sklony hrbaté jeho střechy potáhla kyprou čabrakou mechu, jenž přecházel v různé barvy, místy jako měkký, světle zelený plyš, místy jako speklé tmavohnědé ovčí rouno. Hřeben ozdobila mu krátkou, zježenou hřívou netřesku. Do hniloby rozpuklých trámů vdechla mu podivná skupení mizivě bledých hub s řásnými špičatými kloboučky na přeútlých stoncích, a k dovršení toho obrazu vzdušné jemnosti zapředla je do větrných sítí pavouků. Od země k šedému štítu navěsila drobného lupení plazivých keřů. jímž prohlíželo ostýchavě skromné okno.

Bezděky zdvihl se Pavel a přistoupil k tomu oknu. Spatřil nízkou, tmavou světničku. Na protější stěně visely housle. Stůl, dvě židlice se srdčitým výkrojkem v lenochu, jedna postel, vše bez nátěru, tvořily nábytek. V koutě visela rybářská síť a pestrá směs rozedraných šatů.

Ale pozornost Pavlovu upoutala nejvíce podlaha. Na té ležela na zpuchřelém slamníku nějaká hmota, pokrytá rozestřeným bílým prostěradlem. Uhodl

brzy tajemství jeho. Vlnami hebkého plátna prorážely obrysy lidského těla a pod jedním záhybem vykrádala se kadeř vlasu, světlého jak suchý len.

Pavel se zachvěl. Zrak jeho zaletěl od tajemného prostěradla ku směsi rozedraného šatstva v koutě, a spočinul tam na vetché, poloroztřepané šněrovačce. Zachovala si bledý nádech třešňové barvy. Šťastná barva! barva nejšťastnější doby roku! Také ty, nejasný obraze tam, utonulý v plátěných vlnách, měl jsi dobu, kdy hodila se ta šťastná barva na tvoji hruď, dmoucí se čistou milostí, ke tvým rtům, jež vábily k sobě chtivé pohledy mužské, jako uzralé třešně — podobenství jich — sbory mlsného ptactva.

Co zbylo z vlnobití nebeských citů, jež kdysi zaléhalo v to vybledlé, roztřepené šněrování?

Kolem nehnutého obrazu smrti je na podlaze velmi živo. Hemží se drobnými postavami dětí různého pohlaví a zaměstnání. Nejdůstojněji počíná si dívka poměrně největší, klečící na jednom koleně u hlavy nebožky. Druhé koleno slouží za oporu ruce, do níž se truchlivě sklání světlovlasá hlavinka. Zdá se, že byla postavena na stráž u mrtvoly. Pochopuje patrně vážnost svého úřadu; urovnává opatrně záhyby prostěradla, odhání drzé mouchy a zakřikuje s velitelským pohledem nezbedné bratry a sestry. Je hrda u vědomí, že pojímá náležitě vážnost situace a že ví, jak se sluší chovati vůči ní. Předchází ostatní příkladem smutku. Časem tiskne obličej do dlaní, potřásá hlavou a štká i pláče usedavě, a pak shrnou se dospělejší dítky kolem ní a následují příkladu jejího, ale ve chvíli na to rozprchly se za svými hříčkami do všech koutů a nad matkou slzí opět jen ona jediná, malá Nioba! Ach, což jest smutek takové malé Nioby! Nyní propukla

v hořký, usedavý, srdce rvoucí pláč, a v příštím okamžiku zbyla z té povodně jen jediná lesklá krůpěj na jasné tváři; pak přejíždí si již jen prstíčkem suché bílé řasy a svírá časem násilně oči, a když je zvolna otvírá, jsou plny třpytné vláhy; ale ten vlhký flór jasných oček nemá hlubšího významu, než jitřní rosa v kalichu květu.

Život na podlaze stával se mezitím čím dále pohnutějším. Tu snaží se malá chůva utišiti vařečku, zabalenou v červený klůcek; ale vařečka je ďasem posedlá: nic naplat všechno hýčkání, mazlení a zpívání — vříská dále. Vedle řídí mladý vojevůdce v čele dvou špádských karet složité obléhání vetchého střevíce. V jednom koutě zařídily se dvě malé kuchařky, které upravují z vody a rozstrouhané cihly báječně dobré pokrmy, že se sbíhá slina v ústech při pouhém na ně pohledu.

Štěstí ještě, že odpočívá dosud nejmladší člen rodiny v sladkém ranním spánku. Ustláno má znamenitě. Leží v podlouhlé dřevěné opálce jako antické pachole ve skořepině želvy. Dřímá ve své podivné kolébce stejně sladce jako děcko knížecí v houpavém lůžku z hedvábí a zlata.

Bohužel provrtána jest v každém konci opálky dírka, jíž provléknouti lze provázek. Tato okolnost stala se osudnou pro ranní jeho spánek. Dva bratři pohlédli náhodou současně na lůžko andílkovo: zbudilo v jednom představu vlečné lodi, v druhém obraz hraběcího povozu. Od myšlenky k činu byl jeden skok. Provléknuty jsou mžikem provázky osudnými dírkami a představy vlečné lodi a hraběcího povozu octly se mezi sebou v tuhém sporu. Hoši smýkají kolébkou v opačné strany — tentam jest krásný jitřní spánek! Zbuzený princ ohražuje

se v křiku ručkami i nožkami proti bratrské fikci, která ohrožuje tak lehkovážným způsobem jeho nejsvětější zájmy. Hoši vjeli si do vlasů — dřevěná skořepina se překotila a něžný obsah její octl se na podlaze.

Byl nejvyšší čas, že zakročila moudrá Nioba. Zdvihla se s hněvem šlechetným na čele do plné výšky své, při čemž se jasně objevila stará pravda, že nerostou sukničky a rukávy zároveň s mladým tělem. Vztáhla ruku velitelsky ke dveřím, a když nedošel její posuněk náležitého povšimnutí, vystrčila vlastní rukou chůvu, vojevůdce, kuchařky a tutti quanti ze světnice a zastrčila za nimi širokou dřevěnou závoru. Vložila děcko opatrně nazpět do opálky a za chvilku vládl v těsné prostoře posvátný klid — klid smrti, klid dětského spánku.

Tato proměna děje rozšířila kruh Pavlových známostí. Za plotem dvorku povytáhly se dvě zvědavé hlavinky a v krátce na to stál před Pavlem párek titěrných postav.

Byli to hoch a děvčátko. Výšku měli stejnou a jejich obličeje nezapíraly společný původ, jen že měl on tmavé vlasy a děvčátko bylo více než rozhodnou blondýnkou. Jakkoliv nemohli sloužiti za vzor čistoty a skrovný oděv jejich vypadal, jakoby byl ušit z praporu nějaké v bitvách sešedivělé legie, tvořily přece roztomilý párek. Čeho potřebuje k okrášlení svému dítko šťastného vzrůstu a milého obličeje, třeba by byly nepříznivé okolnosti zabránily, aby se ten obličej zaokrouhlil v hotový úplněk a prokvetl skvostným ruměncem? Stačil úplně červený šátek s dlouhou třásní, zavázaný křížem na prsou hochových, a mosazný kroužek s modrým kamén-

kem v uchu rozjevené blondýnky, jejíž zcuchaná hlava okazovala pokusy a stopy světlých copánků.

Stáli tedy před ním, upírali k němu zpod čela zbytečně zvětšené oči.

Po chvíli nahnula k němu dívka celou hořejší polovici těla a zašeptala: „Naše maminka umřela."

Byla si patrně vědoma důležitosti toho sdělení a stopovala dojem jeho ve tváři cizincově.

„Ale Madlence nesmí se to říci," pravil pak hošík. „Madlence musí se říci, že šla daleko pa a že se vrátí, až se Madlenka třikrát vyspí."

Pavel přitáhl sirotky na svá kolena. „Jak ti říkají, malá?"

„Ančička."

„A tobě?"

„Stáňa."

„A kolik je vás všech bratrů a sester dohromady?"

Děti počítaly namáhavě na prstech.

„Osm," zvolal rychle hošík, zahnuv poslední prst do dlaně.

„Sedm," opravila jej horlivě dívka. „Tři bratři a čtyry sestry se mnou."

„Nuže, zde máte něco a rozdělte se s ostatními." Vtiskl jim do ruky něco drobných peněz.

Anička prohlížela si s okem zářícím kovové kotoučky na dlani a pravila ťukajíc do jednoho prstem: „To je stříbro, stříbro!"

„Já viděl také zlaté peníze," chlubil se Stáňa. „Visí v Záleském kostele na prsou Panny Marie."

„To jsou dukáty."

„Ty dukáty jsou naše."

„Vaše?"

„Naše. Tatínek říkává, že visí naše dukáty na prsou Panny Marie Záleské.“

„Ona přijde jednou k nám se zlatou korunou na hlavě, s Ježíškem v náručí, a sesype v naši světnici ty dukáty, že se budou kutáleti tak po podlaze,“ pravila dívka s tónem hlubokého přesvědčení, upírajíc oči jako ve snách do prázdna.

„Slyšelas to také od tatínka?“

„Neslyšela. Vím to.“

Pavel pohlédl na vodu a zpozoroval, že se převozník vrací. Pustil s kolenou dítky a tyto odběhly se svým pokladem střelhbitě mezi ostatní.

Pavel kráčel vzhůru lesní pěšinou.

Po delší procházce lesem octnul se na výšině, jejíž sploštělé témě zdobil starožitný poutnický kostel, obklopený skrovným hřbitovem. Ale stál-li poslední zde pohřbený skutečně na stráži, dokud nebude vystřídán novým příchozím, byl zajisté stráží zapomenutou. Pronikavý žalozpěv hřbitova zmírnil se tu již dávno v jemnou elegii. Hroby toho útočiště zašlých pokolení vypadaly jako rány dávno zacelené. Poslední meze individualnosti zanikly a všechny ty rovy, lůžka bohatých i chudých, splynuly v bratrské lásce jako vlnitý povrch zeleného jezírka, pod nímž dřímala rodina mrtvých ve věčné svornosti. I to rostlinstvo vzácné, jímž kdysi sobecká láska před jinými vykrášlila ránu srdce svého, rozšířilo se v nevázané spoustě po celém hřbitově a vlnitá jeho pláň poseta byla spravedlivě štědrým deštěm květů bílých a červených. Jako těžký zelený mrak viselo nade vším větvoví prastarých košatých lip. Když se procházel Pavel tou tichou republikou, zavlála mu hrudí sladkobolná touha, aby byl kdysi

tím toužebně očekávaným hostem, jenž vystřídá zapomenutou stráž u rezavých vrat.

Minul zamčené dvéře kostela a přiblížil se k sakristii. K nízké střeše její přistaven byl zpuchřelý žebřík. Bezděky vystoupil po něm Pavel k špičatému, zamřížенému oknu, a pohlédl barvitým sklem do vnitř. Uviděl tam právě oltář a na něm v čarovné záplavě různobarvých světel nadlidskou podobu Madony s Ježíškem v náručí, s očima zavřenýma, s lesklým dukátovým brněním na hrudi.

Z pozorování toho vytrhl jej blízký veselý hovor.

Než dostoupil posledního příčle, objevil se v brance hřbitova nedávný jeho známý, pan učitel.

„Jsem povděčen náhodě, že mohu zmařiti svatokrádežný váš pokus," žertoval příchozí. „Ba těším se tomu dvojnásob, poněvadž jsem získal zároveň nového člena pro svou společnost. Připojíte se zajisté k našemu výletu."

„Lituji opravdu —"

„Ničeho nelitujte. Ubezpečuju vás, že se budete baviti výborně. Program je božský; postarali jsme se, aby vyhověl každému vkusu. Společnosti se nemusíte nikterak obávati. Jest tu pouze pan lékárník, znamenitý vlastenec a duše našeho města; jeho ctihodná panička, která vzala pod strážné svoje peruti netoliko obě sličné a vzdělané dcery, nýbrž i slečnu z děkanství; pan Snětivý, zámožný mladý soukromník, a tyro pana lékárníka, pan Bohumír Vlna, v němž poznáte mladého tovaryše na Parnase a povahu neobyčejně ušlechtilou. Však tamo přichází sám."

Na prahu hřbitova objevil se mladík, upomínající z daleka na toulavé pěvce romantických časů. Vzrůst jeho byl sice poněkud nad potřebu štíhlý a

útlý, táhlé hrdlo prozrazovalo příliš nediskretně hřích praotce Adama, bledý obličej trpěl nápadnou chudostí tváří a vousů, ale honosil se za to nadbytkem dlouhých, suchých vlasů, které spadaly obyčejně po obou stranách přes polovici obličeje, a jež ruka, útlá a jemná jako z alabastru, každý okamžik odkazovati musila za skromné uši. Ale při mnohých nedostatcích zářila celá tato postava leskem vnitřní ušlechtilosti. Svědčil o ní unylý pohled napolo zavřeného oka, sladce snivý výraz rozestřený po nedostatku tváří, kvetoucí haluz na slaměném klobouku a štíhlá kytara zavěšená lehce na vybledlé růžové pásce přes jeho plece.

Když byl učitel odbyl obřad vzájemného představení, zašeptal Vlna: „Slyšíte zajisté poprvé jméno mé. Což jsem? Dým, zacházející v pusté dolině.“ Nedočkav se povzbuzující námitky pokračoval: „Vábné to místečko, není-li pravda? Prosnil jsem zde již mnohé krásné hodiny. Později v létě je vám ten hřbitov hotová báseň. Na sta bílých růží rozkvétá v něm, jakoby se nořily z hrobů nevinné duše všech dívek zde pohřbených. Ach, pohleďte sem, jak dojemný to obraz! Azurový motýl sedí tu s rozpjatými křídly na puklé desce náhrobní, právě na omšeném slově „Aeterna“. Není-li to úchvatný motiv?“

Sňal slaměný klobouk a rozhodil pohybem hlavy dlouhé suché vlasy, které zakrývaly s obou stran nedostatek tváří.

„Musíme se již vrátiti k společnosti,“ podotkl učitel. „Pohřešuje bezpochyby s obavou svého vůdce. Vždyť jsem zosobněným programem výletu, jehož podrobnosti zahaluju prozatím rouškou tajemství.“

Pavel kráčel velmi liknavě za oběma. Těšil se, že stráví den samoten se svými sny uprostřed mlčelivého lesa, a nyní otvírala se před ním vyhlídka na mnoho hodin hlučné nudnosti, a co horší, na literární rozprávky s ušlechtilým mladíkem, jimiž se byl sluch jeho v městě přesytil až do ošklivosti. S povzdechem opustil hřbitov.

Na stráni bavila se ostatní společnost vyhlídkou, která se odtud mezerou bříz a buků otvírala daleko do hor, z nichž se nejvyšší dosud bělaly nádechem sněhu.

Obřad vzájemného představování počal znova. Klaně se na pravo a na levo učinil Pavel prozatím jen známost s roztomilým slaměným kloboučkem, pod nímž se klopily oči děkanovy neteře.

„Víte-li pak, pánové a dámy, že jsem zamezil ohavný zločin," vykořisťoval učitel svůj šťastný nápad. „Překvapil jsem tohoto pána v okamžiku, kdy kladl žebřík k oknům kostela —"

„— aby se tam vloupal pro dukáty naší madony," doplnil se smíchem lékárník.

„Pokud vím, staly se již dvakrát opravdu takové pokusy," podotkl pan Snětivý. „Uf, jaké vedro!"

„Lupiči byli prý po obojíkrát zastrašeni plamenným pohledem bohorodičky, která prý náhle otevřela zavřené oči," pravila ve zbožném přesvědčení choť lékárníkova.

„Ba, spíše pevnými mřížemi v oknech," řekl prosaický pan Snětivý. „Žízni, tvé jméno jest výlet!"

Společnost hnula se na další cestu. Učitel oznámil nejbližší část tajného programu. „Budou se vázati kytice z lesních květů." Dámy a Vlna přijali oznámení to s potleskem, lékárník s resignací, pan Snětivý s posuňkem hlubokého opovržení.

Sestupovali vinutou, travnatou cestou, upravenou pro zástupy poutníků. Dívky letěly napřed v jasném smíchu; mladý učitel poletoval dvorně kolem nich, a za nimi sestupovala obtížně paní lékárníková, volajíc nezbedná kuřátka káravě nazpět pod ochranná svoje křídla. Pavel přirovnával ji v duchu dosti negalantně k starostlivé kvočně, stále napomínající, stále se vadící. Podobenství tomu hověla úplně její rozlehlá, okrouhlá podoba, a cípy široké starosvětské mantily, jež se pozdvihovaly časem jako pestrá křídla.

Příkrou protivu k její zakulacenosti tvořil štíhlý Vlna, klopýtající za ní s hlavou tak hluboko skloněnou, že se cípy jeho vlasů s obou stran téměř sebe dotýkaly, ruku maje položenu na strunách kytary, kterážto trubadurská poloha prozrazovala bohužel bezohledně špičatost jeho lokte.

Následovali Pavel s lékárníkem, naslouchajíce v sympatické náladě hlubokým vzdechům pana Snětivého, který se batolil za nimi, fofruje si bez ustání purpurový obličej hedvábným kapesním šátkem.

„Opustil jste tedy redakci nadobro?“ otázal se lékárník Pavla. Otázka tato objevila, jak vydatně prozpytovalo zvědavé město již srdce i ledví svého hosta.

„Hodlám stráviti delší dobu na venkově.“

„Nebudete toho jistě litovati. Zdá se mi, že má vaše povolání více trní nežli růží. Žijete, tuším, v ustavičném rozčilení, napjetí, předráždění... Patří k tomu ocelové čivy. Jaký div, že není také ovoce vaší zimničné činnosti veskrze zdravé. Nechci vám ublížiti, ale zajisté přiznáte, že nejsou okuláry, jakými čtenářstvu svému nosy sedláte, zcela v pořádku. Slouží více zálibě obecenstva v oslňujících,

překvapujících dojmech, než pravdě. Zveličují leccos, co hrubě povšimnutí nezasluhuje, a nechávají ve tmě mnohou věc, hodnou obecné pozornosti. Referenta vašeho okouzlil úsměv některé divadelní princezny. Čtenářstvo musí to odpykati sloupcovými dithyramby. První chroust oslavuje se zvláštním feuilletonem. Nějaký mladík vydá svazek rýmovaného nesmyslu, a celý sloupec listu klesne události té za oběť. (Německy.) Ale pravé zásluhy, vydobyté tichou, usilovnou prací, v skrytu, bez dryáčnické okázalosti, nedocházejí náležitého ocenění."

„Což omluviti lze poněkud skrytostí a obmezeností kruhů, v nichž se jevívá taková tichá působnost."

„Kruhy ty sahají dosti daleko. (Německy.) Představte si na příklad muže, muže, který se dobrovolně uzavřel v zakletý kruh venkovského života, aby tu zasvětil celý život horlivé, nezištné, vytrvalé práci. Představte si muže, muže" — lékárník měl patrně na mysli zcela určitou osobu — „který obětuje své pohodlí, jmění, zdraví ku zvelebení města, ve kterém žije. Kruhy jeho působnosti zanikají ovšem na pohled mezi hradbami malého města, jehož jméno vyslovujete třeba s pohrdlivým úsměvem. Ale ve skutečnosti sahají mnohem, mnohem dále. Nezapomeňte, že jsou malá ta města sloupy, na jichž ozdobnosti a síle závisí nádhernost a pevnost celé národní budovy. Představte si takového muže, a rcete, dostává-li se mu s vaší strany vždy náležitého uznání a povzbuzení?"

„Na štěstí nalézá muž takový dostatečnou odměnu u vědomí svých zásluh."

„Ovšem — jedinou odměnu. Nebažím věru po uznání veřejnosti," pravil pan lékárník s krkolom-

ným skokem od třetí osoby k první. „Však co pravím o uznání! Přál bych si jedině, abych nemusil po lopotné setbě sklízeti nevděk. (Německy.) Bohužel jest mi souzeno, abych konal své poctivé vlastenecké dílo v dešti kamenů velkých i drobných, jež po mně metají nepřízeň, závist, strannická vášeň. Toto věčné drobení se v nepřátelské tábory jest nejhorší naší vadou."

„Myslím, že vězí nejhlavnější zlo jinde. Schází nám hrdá sebevážnost, první podmínka důstojné individuality osobní i národní. Jako pohrdám člověkem, jenž se samovolně pronajal za loutku cizích rozmarův a nosí s pýchou erb svého panstva na opičí livreji, stejně lituju národa, jehož povýšenější třídy staví při každé příležitosti na odiv svou zběhlost v řeči a mravech nepřátelského plemene."

Po této krátké rozmluvě zavládla ve stycích páně lékárníkových s Pavlem chladná zdrželivost.

Když sešli s vrchu, byla již trojice grácií v plné práci. Učitel poletoval od jedné k druhé a radil, chválil, prosil. Pohled na skupení to byl rozkošný. Vždyť víte, jak si umí počínati v takových případech mladá dívka; jak umí pokleknouti do husté trávy a vztáhnouti rámě; jak umí rovnati hotovou kytici, vypjavši hlavu nazad, mžourajíc očima a špoulíc ústa jako malé dítě.

Vlna usedl si ve stínu jedle na omšený balvan a vpravil tělo své v podobu, která svědčila o vytříbeném esthetickém vkusu. Hlavu opřel o kmen, a objímaje rukou hrdlo kytary, opřel druhý její konec o koleno, kteréž se tvarem svým nelišilo hrubě od jeho lokte.

K dovršení esthetického dojmu přikradla se od zadu slečna z děkanství a vtiskla mu se smíchem

do suchých vlasů právě uvitý věnec z kukaček. Aj, také rozpustilá?!

„Korunovaný básník!“ zvolala dcerka lékárníkova tleskajíc rukama. „A věru originálně. Obyčejně slouží ke korunovaci takové vavřín a růže. Ale kukačkový věnec! O tom jsem se nedočetla ani u Geibela, ani u Lenaua, ani u Platena, ani —“

„Nevypadá-li pak nyní pan Vlna na vlas jako bludný pěvec z nedávné illustrace v ‚Gartenlaube‘?“ zvolala druhá.

„Bylo to ve ‚Familienblattu‘,“ opravila ji první.

Náhodou ocitl se Pavel vedle neteře děkanovy, neb ona vedle něho — nevím ani, jak to bylo.

„Nechtěl byste přijmouti též kytičku?“ zašeptala nesměle, podávajíc mu skrovnou sbírku modrých a bílých zvonců.

„Děkuju,“ pravil Pavel a zatkl si dárek na kabát.

„Následující číslo programu,“ ohlašoval učitel.

Snětivý, ležící opodál na znaku ve stínu borovice, nadzdvihl poněkud hlavu ze skřížených dlaní a upřel na učitele s napjetím zraky.

„Procházka k vodopádu a smetana ve mlýně,“ dodal vůdce po krátkém pomlčení.

Hlava Snětivého sklesla jako zdrcena nazpět.

Pavel zpozoroval s teskností, že jeví ověnčený minstrel touhu po sblížení se s jeho osobou. Nouze naučila ho býti galantním. Přidružil se k rusalce z děkanství. Nemohl ovšem zabrániti, aby se k ní nepřivěsil s druhé strany bledý mladík s kytarou, jenž si liboval v kukačkovém věnci tou měrou, že konal celou další pouť s hlavou obnaženou.

Před nimi bralo se v žertu a smíchu skupení zcela jiného druhu. Vykračoval si tu hrdě učitel, maje jako svatý Václav po každém boku pěkného andílka, oba téměř stejné výšky, oba na vlas stejně oblečené, od žlutého hedvábného střevíčku až po sněhobílý klobouček, řásným flórem podšitý, k němuž si obrala modistka za model střechu mladého šampiónu.

Závěrek průvodu tvořili ctihodní manželé.

Mladý soukromník zmizel beze stopy. Vodopád nebyl ostatně tak daleký, jak se společnost domnívala. Učitel zapomněl patrně při sestavení svého programu na obligátní déšť. Ten se dostavil z čista jasna s průvodem veselých nehod, které skončily zmateným útěkem k nejbližší hospůdce, kde je přivítal za udrhnutým stolem, pod obrazem patrona Gambrina, pohřešovaný maroděr v nejlepším rozmaru s poznámkou, že není radno obdivovati se příliš z blízka vodopádům.

Hostinský mohl posloužiti chmelovinou i vínem. Byl to člověk s obočím jako černá křídla a s obličejem kyselým jako víno, jímž z pravidla hosty své občerstvoval. Vládl jedinou žertovnou průpovídkou: „Dal bych lepší, ale ti tam nahoře všechno vypili." Nad hospůdkou bělal se totiž na skále pěkný klášter nějaké přísné řehole.

Dnes učinil z pravidla výjimku. Víno bylo obstojné a rozjařilo společnost jako nejušlechtilejší krev révy burgundské.

Za krátko přehnal se déšť. Výletníci přestěhovali se z těsné jizby do vzdušné besídky, zřízené na skalisku nad řekou, k němuž vedly chatrné dřevěné schody. A tam, uprostřed květů, opojených svěží vláhou, při pohledu na jarní krajinu, prodchnutou

zlatem slunečním, na křižující vzduchem vlaštovky, na vlhký lesk rozohněných dívčích očí, při veselém hlaholu a zvuku číší neodolal Vlna vnitřnímu vnuknutí, naladil kytaru, ponořil průsvitné prsty v její struny, zastrčil po jedné straně vlasy za ucho a oznámil společnosti sladce zmírajícím hlasem: „Balada: ‚Antar‘.“

A když se rozhostilo v besídce přiměřené ticho, začal:

Na žhoucím písku jemné stopy
Antara vábí v pouště klín.
Již syčí vzduchem štíhlé kopí
a v srdci gazely se topí,
leč tato mizí jako stín.

I žasne Antar, hledě kolem —
kam poděla se žhavá pláň?
Dav paláců se tísní polem
a tisícerým bílým stvolem
ční mešit zástup v nebes báň.

Jak tiché město! Srdce tluku
naslouchat můžeš, hrůzou jat.
Dav stíhá dav, než beze hluku,
ret jejich něm, krok nemá zvuku,
nešustí mlhavý jich šat.

Přivázal Antar k sloupu koně
a vstoupil na krystalný práh,
na blescích démantů se sloně,
síněmi kráčel, po závoně
hedvábné smělou ruku vztáh'.

A s prškou perel, turmalínů
na čele hrdém, smělci vstříc
jak přelud zářícího stínu
z vlajících sněhů mušelínu
se divokrásná noří líc,

Zní její hlas jak hudba dálná:
»Antare, pěvče, vítán buď!
Tvá píseň tajemná i žalná
přelétla písku moře valná
a touhou prochvěla mi hruď.

Vše tobě dám: nebeskou tuchu,
i zář i slast, můj vítězi! —
Chceš výhost dáti světa ruchu
a milovat mne láskou duchů,
hlubokou, věčnou, bez mezí?«

Pozemské touhy, slasti, žaly,
vše rázem v srdci minulo.
Šat její oblakem jej halí,
plá její oko, jak by z dáli,
z nesmírné dálky kynulo.

Miloval Antar duchů paní
v kouzelné říši mnoho let;
však náhle vplížilo se maní
do snivé duše vzpomínání
na dávný život, zašlý svět.

Na zlatou poušť, na bílé stany,
táborů opuštěných kouř,
na pštrosa let, na dívek džbány,
na šumné dlouhé karavany,
krvavých bitev slavnou bouř.

Opustil palác, našel oře,
i kopí ztrouchnivělé jal,
vylétl bleskem v písku moře: —
leč divý Samum — zlobou hoře —
jej v žhavých loktech pochoval.

Však vyhrabaly prsty bílé
zlatého písku drahý lup.
Zrak jasný slzel drahné chvíle,
ret kněžny duchů, ticho kvíle,
zulíbal vroucně chladný trup.

Věk minul. Již jen v dlani chrání
miláčka sledy zetlelé.
Věk minul. S dlouhé řasy maní
ukápla slza, v bílé dlani
splynula s hrstkou popele.

Mroucím akkordem kytary ukončil Vlna svou balladu. Když pozdvihl obličej, před nímž se byl za pění vlas jeho shrnul v hotový závoj, zatřpytila se lehkou rosou obruba jeho víček.

Posluchači odměnili pěvce hlučným potleskem.

Ale Vlna nespokojil se tím čestným zevnějším úspěchem, nýbrž toužil po řádném kritickém rozboru. Nasvědčovaly tomu užší a užší kruhy, které zatahoval kolem nešťastného Pavla.

Tento pozoroval s rostoucí úzkostí hrozivou blízkost kytary. Již sestavoval si v duchu ostrou kritiku, jíž hodlal odraziti útok rozboru chtivého pěvce. Látka ballady vážena byla patrně ze starého ctihodného „Poutníka", kde se dočetl Pavel před mnohými roky pěkné pověsti o Antaru, přeložené tuším z frančiny. Co do formy mohl přestati na krásné hladké větě: „Již jen v dlani chrání."

Na štěstí povstal v tu chvíli učitel a prohlásil, že překvapí nyní společnost posledním číslem programu.

Překvapení to skládalo se z dvou úhledných člunů, čekajících v rákosí pod skalinou na výletníky, aby je dokolébaly měkce k domovu.

V zásadě schváleno, aby se starostlivá matka s dceruškami usadila ve větším a slečna z děkanství v menším člunu, mužští pak aby se skupili přiměřeně kolem těchto krystalisačních bodů.

Pavel pochopil vážnost okamžiku. Cítil, že je rozboru žíznivý tygr odhodlán, zatnouti do něho stůj

co stůj své literární spáry. Darmo ustoupil od břehu, ponechávaje odpůrci přednost volby. Jakoby tušil, že se hodlá drahocenná oběť vymknouti zpod jeho pazourů, zůstával též pěvec Antara na rozcestí mezi oběma čluny, v nichž se byla všechna ostatní společnost již umístila. Pavel užil válečné lsti. Vlastní rukou odvázal menší člun, pokynul pasažérům jeho na rozloučenou a obrátil se na cestu k větší gondole; ale v tom jakoby se byl rozmyslil, přenesl se mrštným skokem jako Tell do menší kocábky, kterou byl veslař odrazil již dosti daleko od břehu. Klesl tam na zadní prkno vedle děkanovy Cilky a oddechl si z hluboka. Byl spasen.

S radostí škodolibou pohlížel na mladíka s kytarou, měřícího vzdálenost člunu od břehu pohledem, podobným tomu, jakým provázel vlk bajky odplývající labuť.

Kdyby nebylo Cilky, mohl by se teď Pavel úplně oddati klidné hře myšlenek, jako ten člun pod ním laškujícímu sboru lichotných vln. Nic nerušilo by sladké jeho snění. Nemluvný veslař v předu neotáčí hlavy. Snětivý a lékárník na předním prkně zabrali se v hluboké dumy. Byly to dumy tak těžké, že hlavy jejich klesaly hloub a hloub, až konečně nalezly žádoucí opory na prvním prázdném sedadle.

Plavba byla rozkošná. Vzduch se ochladil; libá svěžest vanula s blednoucí hladiny vodní, v níž zanechávalo veslo dlouhé řeřavé brázdy. Zelené ostrůvky dřímaly v náručí řeky dětský sen a nedotknuté jejich břehy ukryty byly ve směsi skloněných haluzí, rákosiny a plovoucích smaragdových puklic bylinstva vodního. Břehy po obou stranách sesouvaly se pozvolna v různé obrazy; krajina splývala s krajinou a kouřící se vsi i zářící okna letohrádků

budila představy milých rodinných výjevů, tichých požitků svatvečera.

Ve větším člunu, který se ujal vůdcovství, bylo veselo Zalétaly sem hovory pana učitele, napomínání matčino, smích dcerušek a písně obelstěného Vlny, stojícího malebně v pozadí člunu a kolébajícího v loktech kytaru, již mu dle zásluhy večerní slunce potáhlo strunami z ryzího zlata.

„Jak se vám líbila jeho ballada?“ otázala se tiše kráska z děkanství.

„Osudu neujdeš,“ pravil k sobě Pavel a nahlas odpověděl: „Látka její líbí se mi rozhodně.“

„Zdá se, že vznikla arabská tato pověst na základě čarovných přeludů, jež klamávají časem zrak poutníkův v písčitém moři Sahary.“

„Ovšem. Jest to báje faty morgany. Přeludem pouště jest to město duchů, přeludem spanilá jeho kněžka s věčnou svojí láskou.“

„Jen ta láska není snad přeludem.“

„Ba, jest to nejkrásnější fata morgana v poušti lidského života.“

„Ó, zlý člověče! Snad nevěříte v lásku, ve věčnou lásku? Či jste ji nesliboval nikdy, opravdu nikdy?“

„Mohl bych zabočiti, slečno, v žertovný váš tón, ale chci s vámi mluviti po svém způsobu. Odvykl jsem zábavě s damami. Vyšel jsem věru úplně ze cviku. Věčná láska! Snad tam nahoře, kde je dosti místa pro všechny naše domysly, tam snad plane miliardami světů věčná láska, ale zde v malém srdci lidském, nestálém, vrtkavém, povolujícím jako vosk pod nátlakem osudu!“

„Což nemáme příkladů lásky, jež pronikala svým čistým žárem celý život a plápolala v neúmorné síle i nad hrobem drahého předmětu?“

„Máme dosti takových příkladů v básních i románech, všude tam, kde obdařuje se duše lidská hloubkou a silou citů, jichž je naprosto neschopna. Tam ovšem šlehají ty vášně lidské k nebesům a zatřásají zemí, jsou hlubší než moře a pevnější než skály. Ale ve skutečnosti! Velikán jeden pravil: „Duše lidská podobá se vodě.“ Obrazy přelétají a mizejí na povrchu jejím, vichr rozrývá její hladinu a pohoda ji zaceluje opět, že nezbývá ani brázdy. Hleďte v tu stříbrnou rýhu za veslem, jak se pozvolna rozplývá, bledne, mizí. Tak se zaceluje rána nejprudší lidské lásky.“

Soumrak snesl se již na vodu. Na obloze proskočily hvězdy.

Zamlčeli se oba. Pavel položil ruku na prkno a náhoda tomu chtěla, že spočinula těsně vedle ruky dívčiny. Bylo by nezdvořilé, aby odtáhl ruku zpět. Dívka myslila snad totéž. Tak se bezpochyby stalo, že zůstaly po celou další plavbu ruce jejich v tomto jemném, důvěrném styku.

V.

Zdravotní procházka nesla smutné ovoce.

Zrcadlo povědělo Pavlovi, že by se mohl se svým obličejem položiti — jak se říká — v tu chvíli do hrobu.

Poněkud šetrněji řekla mu to také starostlivá teta. Snažila se, aby mu vymalovala svůdnými bar-

vami celodenní odpočinek, za spuštěnými záclonami parádní postele, pod vysokou vrstvou peřin, s konvicí heřmánku po ruce.

Ale Pavla táhlo to ven, znova ven, pod širé nebe a na čistý vzduch. Tam bude mu nejlépe.

Teta propustila jej konečně s důtklivým napomenutím, aby si oblékl pod košili flanelovou kazajku, aby si nesedal na syrou zem a udeřením dvanácté aby přisedl s ostatními ke stolu.

Tentokráte zastavil se Pavel u kupce v městě a naplnil si šosy kabátu věcmi, které se hodily za viaticum leda pro mlsnou mladou dívku.

Na to putoval k přívozu. Na druhé straně usedl opět na borovou pohovku a brzy shromáždilo se kolem něho drobné obyvatelstvo chalupy. Stáňa s Ančičkou sedli mu již bez okolků na kolena. Ostatní nespouštěli se prozatím sukně nejstarší sestry, která se byla dnes již uvázala v uprázdněný úřad matky. Obírala se s nejmladším členem rodiny ve svých loktech způsobem, který svědčil o šťastném pojmutí této úlohy.

„Zítra bude míti naše maminka pohřeb," chlubil se Stáňa.

„Pst!" zašeptala samozvaná matka, kladouc prst na ústa a mrkajíc okem po rusé hlavince, která se skrývala v jednom záhybu její sukně.

Ale napomenutí její zůstalo bez účinku.

„Ó, maminka bude mít krásný pohřeb!" zvolala Ančička.

„Tatínek povídal, že ji nepochová jako žebračku."

„Budou zvonit všemi zvony."

„Žáčkové budou zpívat."

„Pan děkan pomodlí se nad hrobem deset otčenášů.“

„Bude ležeti v zlaté rakvi.“

„Budete-li pak mlčet, bláhové děti!“ okřikla je moudrá sestra. „V zlaté rakvi! Zlatou rakev nebude mít ani paní správcová. Tatínek nepovídal nic o zlaté rakvi.“

Pavel všiml si chlapce, který se tulil k druhému boku malé chůvy. Všiml si, že byly ručky jeho mizivě útlé, skráně vpadlé, a že se zrcadlilo v jeho oku jakési předčasné odříkání. Hleděl delší dobu na tu drobnou postavu mnohoslibných tvarů, kteréž zkalila a zaostřila před časem choroba neb nouze. Hleděl v ty oči, jež vyzíraly k němu bez výčitky, a přec vyčítaly, že jim bylo ublíženo. Kým? Hluboká soustrast pojala Pavlovo srdce při pohledu na ubohého sirotka. S vlhkým zrakem sáhl spěšně do šosu a vyňal plnou hrst věcí, jež rozjasňují i nejsmutnější oko dětské. Podal je hochovi.

Hle, jak málo stačí, aby zanikla v blesku radosti výčitka takového dětského zraku!

Pavel sahal dále do šosův a litoval, že nejsou bezedné. Jako rej hladových ptáčat sesypali se sirotkové kolem něho a zobali mu radostně štěbetajíce sladké zrní z klína a ruky.

I malý odchovanec opálky vztahoval chtivě ruce, a sama ošetřovatelka jeho zapomínajíc na okamžik mateřské důstojnosti své, zmenšila výmluvně prostor, dělící ji od štědrého pána.

Návrat otcův od protějšího břehu zahnal radostnou vřavu do chatrče.

Pavel ubíral se vzhůru pěšinou a dostihl velmi zemdlen lesního hřbitova, kde prosnil tentokráte bez vyrušení několik hodin.

Když se převážel o polednách nazpět k městu, zpozoroval v konání nevlídného přívozníka jakousi změnu.

Tento sáhl si totiž několikrát za ňadra a vytáhl zvolna ruku. Byla prázdná.

Po tomto tajemném obřadu obrátil se náhle k Pavlovi a prohodil: „Neměl byste kazit mé děti; nechci z nich vychovat žebráky."

„Vaše děti mne o nic neprosily. Kdyby bylo ostatně udílení dárků návodem k žebrotě, jak soudíte, staly by se právě děti boháčů nejzručnějšími žebráky."

Po delší přestávce zahájil Pavel na novo rozprávku zbytečnou otázkou: „Umřela vám žena, není-li pravda?"

„Jest jí tam lépe."

„Ale vám přibude starostí."

„Hm."

„Všiml jsem si dnes vašeho prostředního hocha. Vypadá velmi nezdravě. Měl byste se poradit s lékařem."

Z hrdla přívozníkova dobyl se krátký drsný smích.

„Proč se smějete?"

„Kdyby znal každý lékař chorobu svého pacienta tak dobře, jako já znám nemoc svého hocha!"

„A jaká jest ta nemoc?"

„Hlad." Vyrazil ze sebe těžké, olověné to slovo s nepodařeným úsměvem. Pak setřel si drsnou dlaní krůpěje potu s čela a pokračoval: „Dnes je vskutku pěkný den. Ale zdá se, že skončí plačky. Pohleďte na vlaštovky, pane."

Ale náhlý tento přechod k povětrnosti nesmazal v duši Pavlově dojem slova, jež znělo dále silou pronikavou v jeho sluchu, přehlušujíc vše ostatní.

Hlaď!

„Hleďte, jak nevinně se tváří ta voda," pokračoval klidně přívozník. „Jakoby neuměla pět počítat! Jak se lísá k bokům pramice! Hladký dravec! Měl byste ji vidět, když odhodí tu nevinnou škrabošku, když zaburácí v nezkrocené vášni širým údolím! Znám věru málo řek tak potměšilých."

V uchu Pavlově nedoznělo ještě osudné slovo, jež osvědčilo tolik ohromující síly v úsečné krátkosti své.

Přistali u břehu. Před rozloučením opakoval přívozník tajemný obřad. Sáhl pravicí za ňadra, ale tentokrát nevytáhl ji prázdnou. Na hrubé mozolovité dlani třpytily se čtyři zlaté kotoučky, dukáty.

S překvapením pohlédl Pavel na dlaň a její vzácné netušené hosty.

„Mohl byste se mi zavděčiti," začal přívozník s patrnými rozpaky. „Mám zde poslední upomínku na lepší časy. Choval jsem ji dosud jako drahou relikvii. Nynější okolnosti nutí mne, abych ji obětoval. Nechci, aby mou nebožku pochovali v pytli. U zdejších lidí pak bych se s tím zlatem nerad vytasil. Vzbudilo by v nich všelijaké domněnky."

Odmlčel se. Pavel neprobral se sice ani po těchto slovech z překvapení, ale vytáhl bezděky tobolku a vysázel přívozníkovi do druhé dlaně slušnou vrstvu papírových peněz, ba nakladl jich tam tolik, že se mohlo právem pochybovati o důvěrnější jeho známosti s vrtkavou záletnicí, která se zove v prosaické řeči comptoirů měnou.

Ale přívozník oddělil mlčky přespočetné papíry a vtiskl je s dukáty nazpět do dlaně nezkušeného peněžníka.

„„Děkuju vám, pane!“ pravil. „Nezmiňujte se o tom v městě. Jak jsem již pravil, vzbudilo by to všelijaké domněnky.“

Pavel ubezpečil jej pohledem, že zachová úplné tajemství, a bral se v hlubokých myšlenkách k domovu.

Mezi obědem, právě když stavěla teta na stůl hovězí maso v lákavém věnci nakládaných ryzců, zvláštních to miláčků našeho Pavla, upustil tento pojednou nůž a vidličku, zbledl nápadně a chytil se za prsa. Zdvihl se na sedadle, ale teta přiskočila v čas, aby jej zachytla do náručí.

Byl odnesen na parádní postel, kde se po chvíli zotavil. Ale mezi tím byl strýc již pospíšil pro lékaře, kterýž odložil brzy na to v předpokoji španělku, klobouk a rukavičky.

Byl to žertovný starý pán, podobající se černě ošaceným zevnějškem svým fidélnímu pastorovi. Silně zardělý, plný a hladký jeho obličej obklopen byl přepychem drobných, jasně žlutých kadeří, budících v pozorovateli domněnku, že užívá doktor na stará kolena papillotů. Hovořil vysokým, veselým hlasem, jemuž vadil jen lehký zákal šišlavosti.

Nový tento známý blížil se k Pavlovi pružným krokem.

„Nu, nu — pacient už v posteli. Dejme tomu. Nespíme. Tváře jako broskve.. Vida! vida! Povídejme, co víme o svých těžkostech. Srdce! prožluklé srdce! Zdá se, že je všechno v pořádku.“

Napsal recept s ujištěním, že bude za krátko dobře.

Odešel s povzbuzujícím úsměvem od nemocného a nadchl se v prvním pokoji pro nedotknutý, panenský věnec ryzců kolem hovězíny.

„Jak utěšený to pohled! Obdivuju se krasocitu kuchařky. Dejme tomu. Smíme vyškubnouti jeden květ z tohoto věnce?"

Okusil, pochválil, ubezpečil rodinu, že se není pro dnes čeho obávati, a zůstavil ji potěšenu veselým klidem, s jakým snědl před ložem nemocného miniaturní ryzec.

VI.

Ta tam jest krásná doba výletů! Pavel sedí sláb a bled v lenošce strýcově, kterouž přestěhovala teta do hostinského pokoje, a přepadlý jeho obličej v pustém rámci zcuchaných kadeří odstiňuje se příkře od sněhobílé podušky s širokými varhánky do kola, kterou mu byla teta pod hlavu podložila. Na klíně jeho leží otevřen starý obrázkový časopis.

Zcela tak sedal za studentských let, když ho lehký záchvat pochybné nemoci na den, dva dni vyprostil ze školáckého jha. A přece bývalo to zcela jinak. S povzdechem touhy vzpomíná si na tehdejší nemoci. S jakým požitkem snášíval lehké bolení hlavy, ba i zuřivý kašel, sedě v podobné lenošce u zastřeného okna, jehož zelené záclony měnily sluneční světlo v podobenství soumraku lesního, v klidu svatvečerním, obklopen jasnými postavami Scottových hrdin, za nimiž se ztrácela v příjemné vzdálenosti suchopárná podoba starého professora. Nyní je to nudné, věru nudné.

Do pokoje vklouzla teta, aby jej pobavila denními klepy města. Byly dnes patrně obzvlášť zajímavé.

„Víš-li pak, co se stalo?“ pravila v neobyčejném rozčilení. „Žijeme v dobách hrozných, strašných.“ Urovnala mu podušku pod hlavou. „Považ si, Pavle, naše madona byla bezbožně okradena.“

„Madona?“

„Ano, Záleská dřevěná madona, o níž jsem ti vypravovala.“

„Procházel jsem se ještě včera ráno po hřbitově.“

„Zločin objeven byl teprv odpoledne. Náhoda přivedla kostelníka do chrámu, náhoda obrátila jeho zraky na sochu bohorodičky. Jinak byla by ta ohavná loupež zůstala bůh ví jak dlouho ukryta před zrakem lidským.“

„A co bylo ukradeno?“

„Posečkej! Vypovím všechno od začátku. Lupič užil starého žebříku, který zůstal na hřbitově od posledního opravování kostela, otevřel si okno, přepiloval mříže, seskočil do vnitř, vystoupil na oltář a vztáhl drzou ruku na svatá prsa nebes královny —“

„Pro dukáty?“ vyrazil Pavel ze stísněných prsou.

„Ovšem že pro dukáty. Ale buď byl vyrušen nebo přestal na mále v domnění, že tím snad zločin jeho na delší dobu utajen zůstane — což vím! Jisto jest, že se spokojil pouze několika dukáty.“

„Ah!“

„Vyvlékl jich toliko pět z dolejší řady. Ale kostelník poznal na první pohled neobyčejnou řídkost té řady. — Ach, bože, záchvat se vrací! Nešťastný výlet! Ludmilo, kde vězíš? Antoníne, pospěšte pro doktora!“

Po polednách se Pavel opět zotavil. Teta se strýcem vyšli si na procházku. Dvéře do předního pokoje byly pootevřeny a tam seděla nad vkusným vyšíváním Lidunka, naslouchajíc bystře každému hnutí v sousední světnici, aby přispěla při nejslabším vzdechu bratranci ku pomoci.

Pavel uslyšel ťukot na dvéře prvního pokoje, šustot šatů, vzájemné pozdravení, přitlumený hovor. Poznal hlas slečny z děkanství."

Rozeznal také poslední věty tiché rozmluvy.

„Jest mu již lépe."

„Směla bych se na pacienta podívat?"

„Sedí v druhém pokoji."

Za chvilku na to objevil se v pootevřených dveřích svěží obličej návštěvy.

„Jen dále, slečno!" pozval ji Pavel, vzpřímiv se poněkud v lenošce.

Vstoupila s okouzlujícím úsměvem. Úsměv ten nehodil se zcela k okolnostem, ale prýštil se bezpochyby z dobrého úmyslu: namluviti nemocnému, že neposkytuje vzezření jeho žádné příčiny k obavám nebo truchlivosti.

„Aj, vždyť vypadáte zcela dobře! Zítra procitnete jistě opět zdráv a svěží jako — jako —"

„Dovolte, abych vám přispěl ku pomoci zásobou svých porovnání. Jako bílý karafiát, zkropený rosou, neb lépe jako mladý, kypící hrozen, obemžený růžovým dechem. Budu představovati obraz báječné svěžesti."

„Zlý jste, pane. Vaše náchylnost k žertům dokazuje ostatně, že jsou neblahé následky výletu napolo překonány. Nastudil jste se bezpochyby v člunu." Zarděla se. „Nešťastný výlet! Mně připravil také hořkou chvíli. Velebný pán popichoval tak

dlouho strýce, až se na mne svalila důtka, že bažím příliš po světských zábavách.“

„Pan kaplan je tedy přísný.“

„Ó, hrozně. Chtěl by, abych sedala celý rok doma a přeříkávala marianské litanie. — Ale, víte-li pak, že byl zloděj marianských dukátů již vypátrán a zatčen?“

Úsměv zmizel na rtech Pavlových; oči jeho utkvěly ztrnule na krásných ústech děkanovy neteře.

„Padlo podezření na přívozníka. Vykonali tam prohlídku a našli u něho dukát se stopou upilovaného ouška.“

Pavel zachytil se křečovitě opěradel lenošky, oči jeho se zavřely, hlava klesla bez vlády do podušky. Setmělo se v jeho duši.

VII.

Doktor vyjádřil se k lékárníkovi, že je nemoc Pavlova zajímavá. Možná, že měl se svého stanoviska pravdu; ale pro laika nemělo tiché, všední martyrium Pavlovo nijaké zajímavosti.

Lituju, že se stává následkem toho závěrek mé povídky velice mdlým. Jeviště scvrká se na těsnou světnici a jednající osoby na trpícího hrdinu a členy rodiny, šeptající a chodící po špičkách.

Co mám činiti za takových okolností? Vyšel jsem si, abych líčil svěží půvaby jara, vůni květův a štěbetání ptactva. Mám nyní líčiti hru slunečních paprsků na hladké podlaze, odměřený tikot hodin a směs vůní, jakými dýchají listy lékárnického herbáře?

Co si počíti s hrdinou, jehož síly stačí jedva k procházce z postele k lenošce, jenž ztrácí pozvolna vše, co jej může činiti zajímavým v očích čtenářstva? Jeho vyzáblý, bezbarvý obličej, jeho suché, bledé vlasy, visící v neladu kolem vráščitého čela, jeho mdlé nebo horečně svítící oči — kde že jsou dívčí zraky, které by měly zalíbení v takovém obraze?

Kdož sleduje rád poslední zápasy ducha, jenž svěsil ochromené peruti a v němž doznívá mroucími, smutnými akkordy vášnivá hudba života? Ducha, jenž truchlí na zříceninách minulosti a hledí bez naděje do budoucna, jenž zmítá se tu v horečném blouznění a tu se rozplývá v tichém dětském snění, pohrávaje si bez myšlenky s třepením záclony, která stíní lože jeho utrpení!

Je-li Pavlovi lépe, sedá v lenošce u okna. Mlčky přijímá něžnou péči, kterouž ho zahrnují teta s Lidunkou. Což by mluvil? Odhrnou-li záclony a otevrou okno, chtěl by jim říci, že pro něho kvete již toliko jediný kousek země, k jehož zastínění postačí jediná větev lípy, a tam že co nevidět učiní svůj poslední jarní výlet. Ale mlčí; nechce obtěžovat sobeckým skuhráním dobré lidi.

A když kolem něho štěbetá teta o posledním představení divadelních ochotníků, o pochlebných slovech, jimiž se onehdy v nějaké společnosti pan Vlna o něm — Pavlovi — zmínil, o nějakém románu lásky, jenž se odehrál mezi hradbami města, chtěl by jí říci, že jej nezajímá již ani božské umění, ni chvála, ni hana, ni láska — nic, nic, dokonce nic... Ale mlčí; nerad by urazil laskavou, starostlivou ošetřovatelku.

Sedá tedy mlčky v lenošce a pozoruje s hlavou skloněnou na opěradle svou ruku, jež stává se den ode dne útlejší a bledší.

Dvě osoby vystupují často pohostinsku na tom chudobném jevišti.

Předně utvrzuje fidélní starý doktor novou známost. Vystupuje v určitou hodinu na jeviště, čilý, zářící, s žertovným úsměvem na rtech. Ptává se Pavla po tom onom a jeví za každou odpovědí veliké uspokojení. Ujišťuje pacienta, že tento ani netuší, jak zajímavým je případem, a že by se četl průběh jeho nemoci jako román. Napsal by o tom sám článek do některého odborného listu, ale nenávidí z gruntu srdce směr, jakým se nese novější lékařská literatura.

Vedle něho objevuje se často v ložnici Pavlově slečna z děkanství. Vešla poslední dobou v tuhé přátelství s Liduškou a přichází k ní zhusta návštěvou, při čemž družku svou ráda vystřídává v úkolu ošetřovatelky nemocného Pavla. Přichází často, snad příliš často. Teta broukává nejednou po jejím odchodu.

Ale Pavlu bývají návštěvy její příjemné. Zdává se mu, že přináší ta svěží, krásná postava na svém čele trochu slunečního světla a v záhybech svého roucha vůni jarních květův.

Naslouchá rád jejím prostým slovům, a mluvě k ní, nutí na rty úsměv zašlých časů.

„Nuže, kam pokročila historie marianských dukátů?“ zeptal se jí, když zůstali jednou samotni v pokoji.

„Jeden mají i s lupičem; ostatní čtyři dosud nevypátrali.“

„Myslíte, že spáchal opravdu přívozník tento zločin?“

„Povídají, že prý se už přiznal. Spáchal prý krádež sám, bez pomocníků, ale nechce prý vyznati, co učinil s ostatními dukáty.“

„A jak se vede nyní jeho dětem?“

Dívka pohlédla se strany na mluvícího; hlas jeho chvěl se pohnutím.

„Jeho dětem? Ach, ubozí sirotci! Nevím opravdu, kdo se o ně stará.“

„Bezpochyby nikdo. Kdož by se o ně staral? Což je světu po takových sedmi malých, nevinných bytostech! Jen když bude potrestána loupež několika dukátů! Což na tom, zahyne-li sedm nadějných lidských životů! Zdaž nemyslíte, slečno, kdyby v té oloupené soše bilo opravdu srdce madony, srdce té královny nebeské, již odívá víra svatozáří neskonalé božské lásky, že by setřásla s hrudi to břímě mrzkého zlata a že by zvolala v širý svět: ‚Což myslíte, vy sobečtí, bezcitní lidé, že dovedu nésti jako vy na prsou řeřavé ty poklady, mezi tím co úpějí miliony malých nahých tvorů u vašich nohou o kousek chleba!‘ “

Filipika tato jej patrně unavila. Po delší přestávce otázal se Cilky slabým, třesavým hlasem: „Slečno, nechtěla byste mi prokázati velkou službu?“

„Ó, s radostí! Mluvte, mluvte!“

„Onde leží něco peněz. Užijte jich ve prospěch dítek přívozníkových! Podívejte se k nim a povězte mi, jak se jim vede. Ujměte se jich dle možnosti. Staňte se jejich andělem strážným! Spatříte mezi nimi útlounkého, churavého chlapce — snad by se našel dobrodinec, který by ho vzal k sobě —“

V předpokoji ozval se veselý hlas doktorův. Cilka ubezpečila Pavla výmluvným pohledem vlhkého oka, že učiní vše.

Již druhý den přinesla mu zprávu o vadnoucí sedmikráse pod lesem.

Našla je dosud v chatrči u řeky. Nový přívozník pohrdl omšeným vrakem a usadil se na druhém břehu, kdež si staví přívětivý domek. Chalupa pod lesem je zapomenuta. Dětí ujala se nějaká vzdálená příbuzná, chudá stařena, která se k nim do chatrče přistěhovala. Vypadá, bohužel, jako zlá babice z báchorky o dítkách, zabloudivších do brlohy lidojedovy. Ostatně je vnitro její zajisté lepší zevnějšku. Churavý chlapec byl šťastně zaopatřen. Strýc děkan pohnul výmluvností svou jednoho měšťana, že přijal sirotka k sobě, ač to není měšťan právě zámožný a má sám několik dítek. Ach, strýc děkan je vtělená dobrota!

Pavel vyslechl tuto zprávu s částečným uspokojením a poděkoval slečně vřelými slovy.

„Ó, neděkujte, pane! Těší mne velice, že jsem mohla ulehčiti osud ubohých sirotkův a zavděčiti se zároveň vám.“ Sklopila oči a líce její přelétl krásný ruměnec. —

Jednou vyzvala slečna Pavla, aby se s ní měřil v partii šachů, zamilované její hře, kterou hrává den co den se strýcem děkanem. Pavel svolil. Dívka přinesla k lenošce filigránský stolek a umístila na vykládané jeho ploše starou sežloutlou šachovnici. Liduška stopovala hru, opírajíc se lokty o vyřezávaný lenoch Pavlovy lenošky.

Nemocný hrál statně. Ale mezi hrou svezl se zrak jeho náhodou k podlaze a prodlel tam drahnou chvíli. Co viděl? Věc zcela malichernou. Na stoličce

útlou nožku, vyklouzlou sotva o píď nad obyčejnou míru z řasnatých záhybů roucha — jednu z těch nožek, jež přes malichernost svou dovedly Puškina a jiné pěvce nadchnouti k celému růženci nejkrásnějších znělek. Odpusťme těm blouznivcům, překypujícím ohnivou bujarostí! Ale Pavel, zmoudřelý, chladný Pavel, činící již pořádnost se světem, jakž mohl ten — byť na chvíli — podlehnouti čarám kouzelné hedvábné růže na atlasovém dívčím střevíčku?! A přece stalo se tak; neboť projel na okamžik blesk smyslnosti malátným jeho tělem, že se zachvělo od hlavy k patě. Musím nechati na obraze jeho tuto skvrnu.

Trest následoval hříchu v zápětí. V důmyslně utkané síti, kterou stahoval Pavel jižjiž kolem nepřátelského krále, povstalo několik děr a Cilka udeřila v slabá tato místa tak důrazně, že musil Pavel za krátko přes hrdinný odpor složiti zbraně.

„Mat!“ zvolala radostně, „mat!“

„Přijímám rád smrtící ránu z vaší ruky. Ale musíte zajisté vyznati, že nebylo vítězství vaše snadné.“

„Bil jste se hrdinně!“

„A prohrál slavně,“ dodala se smíchem Lidunka, odcházejíc do kuchyně, kam ji zavolala matka.

„Ba, chtěl bych prohráti slavně,“ pravil tiše Pavel. „Ale takto! V tichém tom pokoji, na té starožitné posteli s vybledlými nebesy, s malou apatykou u hlavy — krok za krokem — zvolna — všedně —“

„Co to mluvíte?“ vskočila mu dívka do řeči, nutíc se k smíchu. „Snad se nezabýváte myšlenkami o posledních věcech? Bylo by to věru hříšné. Uscho-

vejte si podobné myšlenky pro stará léta a těšte se, že vám kvetou ještě růže.“

„Je-li pak pravda, slečno, že bývá hřbitov záleského kostela v létě obsypán bílými růžemi? Pan Vlna sdělil mi to s básnickou domněnkou, že vykvétají těmi růžemi z hrobů duše mrtvých dívek.“

„Přejte mrtvým lehkého odpočinutí! Tuším, že není účet váš s živými ještě vyrovnán.“

„Věřte, že nemám takového dluhu. Jedna zboubelatěla ve vzornou manželku a matku po boku člověka mně zcela neznámého; jedna —“

„,Druhá,“ pravila ostře Cilka, zahýbajíc ukazováček s palcem do dlaně a nastavujíc významně všechnu ostatní zásobu prstů.

„Nenamáhejte se, jsem u konce. Druhá a poslední leží pod zemí. Zůstavila mi alespoň v paměti krásný, bezúhonný obrázek.“

„Byla tedy sličná, velice sličná?“ otázala se Cilka s jemným přídechem žárlivosti, jakým se zakaluje každý dívčí hlásek, zmiňuje-li se kdo o kráse jiných.

„Byla sličná. Časem vznáší se přede mnou postava její jako bílý stín a líbezný její obličej odstiňuje se napolo zřetelně pod tmavou kadeří a myrtovým věncem. Tak žije v mé paměti, snad již pouze v této, jako světice, s jediným dechem zemské poskvrny na jasném čele — stopou mého políbení. Kdyby žila dosud ve skutečnosti, vzpomínal bych na ni bezpochyby se stejnou lhostejností, jako na onu vzornou boubelatou manželku a matku.“

„Nechte již těchto škaredých řečí!“ zvolala dívka, porážejíc jako v opravdovém hněvu něžnými prsty sežloutlé figurky na šachovnici. „Dobře jste

pravil, že se neumíte baviti s dámami. Víte, tehdáž v člunu?“

„Škoda, že nebudu na ten večer již dlouho vzpomínati,“ řekl Pavel a zrak jeho svezl se při tom s její krásné měkké ruky na opěradlo lenošky, kdež ležela vlastní jeho ruka. Zběžné porovnání obojí této ruky přimělo jej, že uschoval svoji s povzdechem za ňadry. — —

A jednou vstal Pavel a vyšel zcela hrdě a volně z pokoje; kráčel předním pokojem, síní na dvůr. Tam stál osedlaný kůň, hrabající netrpělivě nohou. Pavel vyšvihl se hbitě do třemenů a kůň unášel jej tryskem do polí. Ale trysk ten měnil se v let. Zdálo se, že kopyta země se nedotýkají. Bílá hříva zdvihla se vířivě jako sněhová závěj, rozprášená vichrem, a řada zlatých zvonců, visících na otěži, zmítala se divoce a zvonila jako na poplach v bouři. A kolem, po obou stranách, letěla nazad bouřlivá směsice nesčetných obrazů. Jako řítící se balvany, stoleté kmeny pralesa, rozprášené vodopády, zmotaná příze lan, plachet a ráhen, bizarní tlačenice gotických domů, bílé mramorové pavlány s pestrými zástupy jižních krasavic, smějících se v růžovém dešti a cukrovém krupobití karnevalu, spousty vraždících se vojů, oltáře a sochy pošmourných dómů, luzné postavy dívčí, sestupující v měsíčním svitu do vln tichého jezera, zasněžené parky, v mezerách stromů světlá okna s míhavými stíny veselících se lidí. Tisíce měnících se výjevů. Šílená fuga zvuků: smích a pláč, rachot bubnů, šumění vln mořských, klekání, nad vodami zmírající písně plavců, cinkot rolniček v bouřlivé zimní noci, bušení a sykot továrních strojů, jasné chorály dětských hlasů, ryk zbouřeného lidu, žalmy, proklínání, chechtot.

Však znenáhla rozeznává povědomé obrazy a hlasy. Vidí zubatý dřevěný štít mezi jedlemi, známé parohy na něm. Lesoň vyskočil radostně z prahu, okenice se rozlétly, zařinčely, a dvě známé staré ruce vztáhly se po jezdci. Zaslechl své jméno. Zaznělo tak sladce a něžně, jak je dávno neslýchal, jak znívá jen v ústech mateřských. Vše zaniklo mžikem v mlhavé dálce.

Pak vletěl do klenuté podzemní prostory, jejíž slabě osvětlený strop byl pokryt živými malbami, představujícími skupení pijáků z rozličných věků a nahé postavy ženské. A dole za stoly, na stolech, jízdmo na obrovském sudě sedí chomáče veselých mladých druhů. Klenbou sklepu rozléhá se známá divoká píseň rozkoše. S jásotem letí mu chasa vstříc a blyskavice křišťálových kalíšků míhá se nad jejich hlavami. Ale příšerný kůň vletěl přímo do nejhustšího chumle, jenž se rozprchl kolem něho v pestré cáry a skleněné střepy, a letěl dále sklepem, který se před ním protahoval v dlouhý, nekonečný tunel. Klenutí jeho rostlo do výše, malby nabývaly čím dále ohromnějších, fantastičtějších obrysů, stávaly se v míhavém přeletu bledšími, průzračnějšími, až zmizely nadobro.

Teď vynořil se u cesty tichý venkovský zámek s hustými špalíry broskví po stěnách, ztopený v růžové záplavě večerní. Zamihl se park, vodojem s labutí a člunem, ostrov s velkými různobarvými květy a s altánem uprostřed. Vše to je Pavlovi příliš dobře známo. A po stupních ozdobného krytého výstupku letí jako druhdy bílá dívčí postava a vrhá se mu toužebně vstříc. Trhl otěží, ale zvonce na ní zazněly divoce, jakoby se bylo zachechtalo tolikéž démonu, a zběsilý kůň bouří přes něžnou postavu

dál. Bílé její roucho zachytilo se na kopytech a vlaje vzhůru, odděluje se od prsou koně a vznáší se před ním jako oblak. Znenáhla nabývá tvarů bílého stínu dívčího s myrtovým věncem na hlavě.

Oř letí dále za tím přeludem a marně trhá Pavel otěží. Zvonce její jsou němy. Proměnily se v černé kalichy květů. Hluk a šum dokola umlkl. Letí v hrobovém tichu údolím, jež tvoří dvě holé šeré stráně, stoupající po obou stranách šikmo v nedohlednou dálku. Údolí nemá konce. Pavlovi se zdá, že jízda přestala, že vězí nepohnutě v povětří. Bílý stín rozplynul se před ním. Ty šeré stráně zdvihají a kloní se třepotavě, jako křídla probodnutého motýla v posledním, dlouhém zápase. V jejich plochách míhají se nezřetelné fantastické obrazce. Jsou to křídla obrovského smrtihlava, visícího nepohnutě v nesmírném prázdnu. Ni hvězdičky nahoře, ni země dole. Se všech stran prázdno, děsné prázdno do nekonečna. V závrati klesá hlava. Ještě zoufalý pohled vzhůru a tam chytá se něčeho jako zlatého řásného oblaku. Oblak se níží, mění se v žluté třepení. Pavel rozeznává nebesa své postele. Slyší hlas Cilčin u okna, zpívající tiše, tichounko prostý nějaký popěvek. Oddechl si z hluboka a zavřel oči. Slyší její lehké kroky, blížící se k posteli. Nahnula se nad jeho hlavu. Ucítil na čele krůpěj: byla to žhavá její slza.

VIII.

Pošmourné dni. Déšť bubnuje na okno. Pavel miloval ten jednotvárný, uspávající zvuk, ale nyní přirovnává jej k tiché pohřební hudbě. Nepřilétá paprsek sluneční, aby kreslil na podlaze své prosti-

čké zlaté vzorky, neobjevuje se rusalka z děkanství, aby rozptýlila svým úsměvem hustý mrak na Pavlově duši.

A nemocnému se zdá, že obchází již pokojem neviditelná hrozná bytost, která na něm vykoná tiše a zručně odvěké řemeslo popravčí. Nemůže jí uniknouti. Musí čekati klidně, až mu obemknou hrdlo ledové její prsty. Snad zůstane ještě dlouho rozepjat na skřipci nemoci, než ukončí rána z milosti všední jeho martyrium.

Což nelze přetrhnouti rázem tu nit, na níž nevisí již ani jediný korál radosti? Ve chvílích podobného rozjímání sáhl časem za ňadra, a nahmátl v úkrytu marianské dukáty. Pak prolétla mu hlavou chorobná myšlenka, že by bylo lépe, kdyby byl on sám lupičem posvátného toho zlata. Zdaž by se neusmál, kdyby mu vyměřili léta žaláře? Na štěstí přelétla tato myšlenka vždy jen jako blesk chorobnou jeho hlavou a zanikla v temnotě.

Jednoho dne nastal netušený obrat. Teta překvapila nemocného zprávou, že zastihlo krajinu veliké neštěstí. Řeka, jež byla již předešlé dni vůčihledě rostla, zaplavila přes noc širé údolí. Z krotké říčky stal se ohromný, vztekle ječící proud, nesoucí na zčeřeném povrchu svém trosky lidských obydlí, směs nábytku, kolébky plačících nemluvňat i rakve, jež vyrval zběsilý živel z lůna země. Celá nižší část města je ve vodě. Ba i několik obyvatelů zahynulo ve vlnách. Mnozí děkují bohu, že vyvázli s holým životem. Pan Vlna zachránil jen svou kytaru. Ulice hořejšího města jsou naplněny směsí nábytku, peřin a zboží, kolem nichž táboří bědující rodiny. Jest to hrozné!

Zpráva tato působila na Pavla jako zázračný lék. Když teta s Liduškou dům opustily, vystoupil

z postele, oblékl se spěšně a vyklouzl na ulici. Pocítil v těle bývalé síly. Kvapil ven z města. Za jiných okolností byla by vzbudila vyzáblá jeho podoba s nepřirozeně zvětšeným a zářícím okem všeobecnou pozornost.

Dospěl na malý pahorek za městem. Stál tam hlouček lidí, ukazujících si na jistý předmět ve vodě, blíže k druhému břehu. Jako zelený ostrůvek vyčnívala tam z vln omšená střecha bídné chatrče. Na ní viděti bylo několik podob dětských, natahujících ručky do dálky. Zdálo se, jakoby zlobným šumem vody pronikalo úpěnlivé jejich volání o pomoc.

Pavel sestoupil s pahorku k řece. Ležel tam na suchu člun, jehož majetník přitahoval hákem ke břehu kolem plovoucí předměty. Pavel požádal jej, aby mu přenechal člun.

„K čemu?“

„Pokusím se o zachránění oněch dětí.“

„Minul jste se s rozumem? Leda byste chtěl zahynout s nimi!“

Ale Pavel zlomil jeho odpor zbytkem svých peněz. Ve chvíli na to zmítal se člun v bouřlivé vodě. Odvážný veslař sáhl si za ňadra a ponořil pak ruku do vody. „Poslední břímě svezlo se s prsou!“ zašeptal. „Nyní mi přispěj ku pomoci, madono!“

Po těžkých zápasech dostihl střechy. Spěšně uchvátil v náruč Ančičku a Stáňu. Ale zdálo se mu, že visí na nožkách jejich ohromná tíže. Znáte francouzskou báji o královně nebeské, jež se vznášela nad potopenou vsí a spatřila hlavinku dětskou, vyplývající již jen světlou kadeří nad vodu? Nebes královna vztáhla ruku pro dítko, aby je vzala s sebou, ale nemohla děcko vyzdvihnouti. V udivení odhodila všechny dary zbožnosti, jež odnášela s sebou

do nebes, a zdvihla dítko oběma rukama. A tu shledala příčinu jeho tíže. Vznášelť dítko do výše bratříček, bratříčka vznášela matka, matku vznášel otec. I unesla všechny čtyry do království nebeského.

Marně namáhal se Pavel, aby oderval obě dítky od ostatních. Náhle ucítil jejich lehká tílka ve své náruči, člun se překotil, střecha zapadla, voda pokryla všechno.

* *
*

Drahnou dobu vypravovalo se ve městě o podrobnostech hrozné povodně, zejména jak se nalézaly tu a tam rozptýlené mrtvoly, když opadla voda. I jednu celou rakev našli, vyplavenou ze hřbitova a zanesenou do polí. Byla to rakev přívozníkovy ženy. Někteří soudili, že nestrpěla svěcená země v lůně svém tu rakev, poněvadž byla koupena za marianské dukáty.

Ale nejraději vypráví se o Pavlovi, jak našli v náručí jeho mrtvé dítky. Stěží vyprostili je z objetí jeho. Nesmírné zástupy provázely jej ke hrobu. K přání za živa vyslovenému byl pochován na starém hřbitově záleského kostela; vedle něho po obou stranách spuštěny rakvičky dítek. Pan děkan měl nad hrobem pohnutlivou řeč a strýc dal později na rově zříditi ozdobný kamenný kříž.

Na tom kříži visely den co den dva čerstvé věnce. Ale po některém čase visel tam již toliko jeden a ten byl nahražován čerstvým jen v jisté sváteční dny, když konali strýc s tetou a Liduškou pouť k Panně Marii za Lesy. Druhý věnec byl uvadl na dobro a první podzimní vítr roznesl po hřbitově suché jeho květy.

OBSAH.

Strana
Pan Bolehlav a svět 3
Oblaka 71
Mezi knihami a lidmi 117
Kallobiotika na cestách 193
Poslední jaro 235